

ПРИКАЗКИ НА СЛАВЯНСКИТЕ НАРОДИ

chitanka.info

ЗВЕЗДОЧЕЛИЯТ ЮНАК

БЪЛГАРСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Живял някога един човек — кротък и трудолюбив. Той имал невеста като цвят, но детенце си нямал и затуй мъката му била голяма.

Ката ден в неговата къща се отбивали на гости пътници от далечни страни. Гостолюбивият човек ги посрещал усмихнат, настанявал ги в къщи, а стопанката шетала пъргаво край огнището, за да ги нагости.

Веднъж гостоприемната къща замръкнала без гост. Стопанинът станал неспокоен, дигнал се и излязъл да пресрещне някой окъснял пътник, но притъмнелият път бил безлюден. Дълго стоял и чакал. По едно време от мрачината се задал един стар човек с брада до пояс. Като наближил, старият човек рекъл:

— Добър вечер, синко!

— Добре дошъл, старче! — отвърнал стопанинът. — Ако не бързаш, отбий се у дома да пренощуваш, наместо да биеш път в тъмнината.

— Благодаря! — зарадвал се старецът и тръгнал подир добрия човек. Влезли в къщи. Стопанката на къщата се зарадвала от сърце, като видяла госта, запретнала се и наготвила най-вкусната вечеря. Подир вечерята старецът попитал домакините как с добре ли са, имат ли си всичко, каквото им трябва.

— Много сме си добре — отговорила жената, — всичко се намира в къщи, само пиленце си нямаме, да ни гука в люлката.

— Не се грижете — и пиленце ще ви се намери. А сега хайде да лягаме, че нощта преваля.

На сутринта белобрадият старец се дигнал рано, стегнал се и тръгнал да си ходи. Стопанинът го изпроводил накрай селото. На раздяла старецът бръкнал в джоба си и извадил една червена ябълка. Подал я на гостолубеца.

— На ти тази ябълка! Като си идеш в къщи, разрежи я на две половини. Едната половина изяжте с жена си. Подир девет месеца тя

ще ти роди едно чудно момче, белязано със звезда на челото. Туй момче ще бъде по юнак от всички юнаци на земята.

Сетне старецът извадил от торбата си една сабя стоманена.

— На ти тази сабя. Ще я пазиш хубаво и когато момчето ти порасне — ще му я дадеш. Ще му кажеш, че винаги трябва то само да си я вади от ножницата. Ако чужда ръка я измъкне, веднага ще умре. А пък другата половина на ябълката ще разделиш на две резенчета. Ти имаш две кобили яловици. Ще им дадеш по едно резенче. Едната от тях ще роди конче като другите кончета, а другата — конче с рогче на челото. Да го гледаш като очите си, защото него ще яха твоят син. Хайде сега остани си със здраве!

Прибрал се го гостулюбивият човек и направил тъй, както му поръчал старецът. Минало, що минало, и ето на бял свят се появили едно момче със звезда на челото и едно конче с рогче на главата.

Раснало момчето и пораснало. Станало на петнадесет години. Почнало да ходи на лов из планината и всеки път хващало живи сърни и елени, а веднъж довело в къщи мечка стръвница. По едно време в селото се разчуло, че в града се появил юнак с голяма слава. Той можел да чупи по две конски подкови наведнъж. Юначното момче казало на баща си, че иска да иде в града да види този юнак.

— Иди синко, ала най-напред си избери единия от двата млади коня, които са вързани в обора.

Влязло момчето в обора, спряло пред оня кон, който нямал рогче на челото, хванало го за опашката, завъртяло го над главата си и го хвърлило навън. След това отишло при рогатия кон, хванало го за опашката, опитало се и него да хвърли, но конят не мръднал, сякаш бил закован.

— Този кон е за мене! — рекъл юнакът, яхнал го и тръгнал да се прости с родителите си.

Бащата, като видял, че синът е избрал рогатия кон, много се зарадвал и се досетил за сабята. Изнесъл я навън, подал я на сина си и му разказал заръката на белобрадия старец.

Целунал юнакът ръка на майка си и на баща си и тръгнал. Вървял, вървял, стигнал в града, дето живеел славният трошач на конски подкови. Намерил го в една ковачница.

— Искаш ли да си премерим силите? — предложил звездочелият.

— Искам — съгласил се трошачът и грабнал две нови подкови. Стиснал ги с двете ръце и ги счупил като кравайчета.

Тогава нашият юнак пресегнал от коня и взел три подкови.

Наредил ги една върху друга и ги строшил, без да се напъне.

Прославеният трошач му се поклонил до земята.

— Признавам те за по-голям юнак от мене! — рекъл той.

Юнакът бутнал коня си и отминал по-нататък да дири други, още по-големи юнаци, с които да си премери силите. Дълго ходил, питал и разпитвал де когото срещне къде има прочути юнаци. Най-сетне му казали, че в една далечна планина живеел чернолик човек, когото никой не можел да победи. Упътил се нашият звездочел конник към далечната планина. Щом рогатият кон стигнал планината и прескочил оградата, от къщата изскочил черният човек, яхнал още по-чер кон и се втурнал като хала.

— Какво дириш в моя дом? — ревнол черноликият, ала звездочелият измъкнал сабята си, замахнал във въздуха и тя пропищяла. Черният се стъписал. Впил очи в сабята и рога на коня, скочил бързо на земята и паднал на колене пред юнака:

— Гостенино, признавам те за юнак, който няма равен на себе си. Отсега нататък аз съм готов да сторя всичко за тебе, стига да ми пощадиш живота.

И като се дигнал, черноликият мигом се превърнал в хубав бял момък.

Юнакът прибрал сабята си в ножницата и слязъл от коня. Влязъл в бялата къща. Прислужниците се разгичали и наредили богата трапеза. Яли двамата, пили, веселили се и най-сетне се побратимили. Черният човек, който се превърнал мигом в бял, поискал да покаже какви необикновени работи може да върши.

— Аз съм — казал той — голям познавач. Щом те видях, веднага разбрах, че си най-силният човек на земята. Освен това мога да се превръщам на мечка, на коза или на магаре, мога да ходя на ръцете си, щом се обърна надолу с главата, а с краката си мога да бера круши и ябълки.

— Дребни работи. Друго?

— Мога, когато се наведа и допра ухото си до земята, да чуя всички разговори по света!

— Виж, това е много хубаво! — рекъл юнакът. — А сега сбогом, побратиме!

— Сбогом, побратиме, на добър час! Кога ще се видим пак и как да узная дали си жив или се е случило нещо с тебе?

— Как ли — отвърнал звездочелият, — ще ти кажа как. Вземи туй цвете. То е от градината на майка ми. Посадила го е в деня, когато съм се родил. Порасло цветето и вързало две пъпчици. Разцъфтели пъпките и до ден днешен не са повехнали. Ще повехнат тогава, когато умра. Ти вземи едното стръкче, а у мене ще остане другото. Всеки ден го наглеждай. Повехне ли — ще знаеш, че ме няма между живите.

Като издумал тези думи, юнакът смахмузил коня си и отлетял като сокол. Дълго се носил над зелените поляни, през горите, пресякъл девет реки. На всеки път и кръстопът питал минувачите не са ли срещали юнак над юнаците, с когото да си премери силите, ала никой не можел да му покаже такъв юнак.

И ето че стигнал до брега на едно дълбоко езеро. Насреща имало колиба. Юнакът подкарал коня си към езерото да го напои, но тъкмо в туй време от колибата изскочил един човек с огромен корем и викнал:

— Хей, махни коня, да не ми пие водата, защото съм ял солена риба и ще пукна от жажда'. Аз цяла неделя чакам реките да напълнят езерото, че да се напия хубаво, а той довел коня си да смуче.

И като се навел, кореместият изпил на един дъх цялото езеро.

Юнакът се учудил много, слязъл от коня си и повел разговор с кореместия. Скоро се разбрали и сприятелили. Станали побратими. На тръгване звездочелият дал на смукача второто цвете, стиснал му ръката, разказал му за него и си заминал.

Подир три месеца ходене рогатият кон нагазил в една дълбока долина. Насред долината имало висока кула, цялата покрита със златни керемиди.

— Тук навярно живее някой големец! — рекъл си юнакът и почнал да тропа на заключената порта.

Ударил един път, повторил, потретил. По едно време надникнал през оградата и видял, че по мраморните стълби слиза надолу млада жена, чудна хубавица, облечена в коприна и злато. На пръстите и блещукали драгоценни камъни. Тя изтичала към портата и отключила. Дигнала очи и като видяла напреде си хубавеца, сълзи намокрили страните и.

— Защо плачеш, хубавице? — попитал гостенинът.

— Как да не плач незнаен юнако, когато имам за мъж един разбойник. Аз съм царска дъщеря. Преди една година бях годеница на един хубавец като тебе, но в деня на сватбата в двореца на баща ми пристигна разбойникът и ме грабна от ръцете на младоженеца. Донесе ме тук да си оплаквам дните. Чер потече животът ми. Сега не ми е толкова мъчно за мене, колкото за тебе, защото ти ще погинеш млад и зелен. Разбойникът може да погуби хиляда души като тебе.

— Не бой се, хубавице — рекъл юнакът, — аз ще го надвия ей сега и ще го пратя на оня свят.

Разбойникът бил на лов и отдалече съзрял, че един конник разговаря с жена му. Разлютил се оня ми ти човек и подгонил коня си. Искри изскачали от очите му. Но щом наближил, юнакът измъкнал сабята и замахнал. С един удар разсякъл на две половини разбойниковия кон. Разбойникът паднал на земята, а предната конска половина започнала да подскача като заклан петел. Повторно замахнал юнакът и ударил разбойника. Погубил го на място. В туй време хубавицата стояла на трема и държала в ръцете си един нож. Тя била решила да се пониже, ако разбойникът надвие. Като видяла, че разбойникът е вече мъртъв, невестата се затекла да посрещне победителя и със сълзи на очи започнала да го прегръща. Влязъл юнакът, прибрал си коня в обора, настанил се в кулата и заживял с хубавата царска дъщеря.

Минало, каквото минало, научил се царят, че разбойникът не е вече жив. Проводил вест на дъщеря си да се върне и да се ожени за един княз, ала тя не рачила.

— Кажете — заръчала тя — на моя баща, че аз съм вече женена и не ща никакъв княз.

Царят бил зъл човек. Той потърсил юнаци да погубят звездочелия, ала никой не се наел. Тогава в двореца пристигнала една вещица, хитра като лисица.

— Аз, царю — рекла тя, — се наемам да погубя оня юнак и да доведе дъщеря ти. Ще ме наградиш ли богато?

— Ще ти дам една торба жълтици! — рекъл царят.

Преоблякла се вещицата като просякиня и отишла в кулата, където живеел звездочелият. Юнакът тъкмо бил заминал на лов. Вещицата похлопала на вратата. Хубавата невеста се показала.

— Дъще, смили се над мене! В къщи си нямам къшей хляб. Подари ми нещичко за хапване! — почнала да се усуква вещицата.

Невестата имала милостиво сърце. Тя изнесла цяла кошница с хляб, печено месо и плодове, подаде ги на просякинята и заръчала:

— Когато, бабо, ти стане нужда, пак ела. Аз съм сама. Хем ще си поговорим, хем ще ти дам нещо за в къщи.

На другия ден вещицата изчакала юнака да замине на лов и пак се явила. Днес тъй, утре тъй, сприятелили се с царската дъщеря. Старата лисица започнала да разпитва как си живеят тука.

— Много добре си живеем. Мъжът ми няма никаква тайна от мене.

— Ти много да не вярваш на мъжете — рекла вещицата. — Навярно и твоят мъж си има някаква тайна. Я го попитай къде се крие тайната на неговия живот — ще видим ще ти каже ли.

— Ще ми каже! — викнала невестата.

— Опитай и ще разбереш, че няма да ти каже.

Отишла си вещицата. Вечерта невестата наредила трапезата и седнала на края. Не била весела.

— Какво ти е докривяло? — попитал юнакът.

— Нали нямаш нищо тайно от мене? — попитала невестата.

— То се знае, че нямам.

— Тогава защо не си ми обадил досега къде се крие тайната на твоя живот?

— Защото ще се случи нещастие.

— Моля ти се, кажи ми! — насълзила се невестата.

— Недей плака, ще ти обадя — разтревожил се юнакът и като я прегърнал, добавил — тайната на моя живот се крие в тази сабя, дето виси на кръста ми. Когато вадя сам сабята — нищо ми няма; ако ли пък друг я измъкне от ножницата — тозчас ще умра. Тази е тайната на моя живот, но ти не бива никому да я казваш, защото ще загина.

Но царската дъщеря не можела да пази тайна и на другия ден вещицата научила всичко. Вечерта вещицата тръгнала уж да си ходи, ала като излязла навън, измяукала до три пъти, превърнала се на котка, пъхнала се под заключената порта, влязла в кулата и се настанила под одъра, дето спял юнакът. През нощта юнакът снел сабята си от кръста, окачил я на стената, легнал и заспал. Тогава вещицата се измъкнала изпод одъра, превърнала се пак на жена, грабнала сабята, измъкнала я

от ножницата и я хвърлила през прозореца в езерото. Същия миг юнакът престанал да диша. На сутринта невестата викнала да плаче, а вещицата хукнала към двореца в града да обади на царя. Злият цар, като научил, че неговият зет е вече мъртъв, въоръжил един полк войници и отишъл да си при бере дъщерята. Но щом войниците стигнали до портата, отвътре излязъл рогатият кон и почнал лют бой. Той се изправил на задните си крака, а с предните захванал да удря царските войници по главите. Биел се срещу целия полк и не пускал никого да влезе в кулата.

Тъкмо в туй време двамата побратими на юнака забелязали, че цветята им са повехнали.

„Нашият побратим не е вече жив!“ — си помислил всеки един от тях и плеснал с ръце. След туй се събрали и решили да узнаят какво се е случило.

Оня, дето чувал всичко по света, допрял ухото си до земята и чул как вещицата думала на царя:

— Щом измъкнах сабята, мигом престана да диша!

— Ами къде е сабята?

— Хвърлих я в дълбокото езеро зад кулата.

— Аха — рекъл първият побратим, — старата вещица е погубила най-големия юнак. Тръгвай по-скоро да му върнем живота!

Двамата побратими седнали върху крилете на два големи планински орела и се понесли към кулата. Орлите прехвъркнали бързо и кацнали върху брега на езерото. Оня с големия корем се навел и изпил на един дъх всичката вода. Щом я изпил, на езерното дъно лъснала голата сабя. Първият побратим я взел, затекъл се по мраморната стълба и нахълтал в спалнята, дето лежал юнакът. Грабнал ножницата и щом пъкнал сабята в нея, звездочелият юнак си потъркал очите и се надигнал.

В туй време рогатият кон още продължавал да се бие юнашки и не пускал войниците да нахълтат в кулата. Юнакът скочил на краката си, грабнал сабята и се затекъл навън. Сега той сам измъкнал сабята и щом острата сабя запищяла над главите на войниците, те се пръснали като пилци из полето. Юнакът оставил войниците, а хванал в плен само царя и вещицата.

Злият цар бил изпратен на заточение, а вещицата получила своето. Младият юнак заповядал да и вържат ръцете, да и окачат на

шията една торба, пълна с камъни, и да я пуснат в езерото, което реките отново били напълнили с вода.

ИВАН СЕЛСКИЯТ СИН И ЧУДО-ЮДО

РУСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Живели в някакво царство, в някакво господарство една баба и един дядо. Те имали трима сина. Най-малкият се казвал Иванушка. Живели те, не ги мързяло, работата не им тежала, земята орели и пшеница засявали.

По едно време в това царство-господарство се разнесла мълга: чудо-юдо поганско се готви земята им да нападне, всичките хора да изтреби, градовете и селата с огън да изгори. Натъжили се дядото и бабата, домъчн्याло им. А синовете им започнали да ги утешават:

— Не берете грижа тате и мамо, ние ще излезем срещу чудо-юдо, ще се бием с него на живот или смърт. А за да не ви е мъчно без нас, нека остане тук Иванушка. Той е още много млад, за да ходи на бой.

— Не — рекъл Иван, — не ми прилича на мене да стоя в къщи и да ви чакам. И аз ще ида да се бия с чудо-юдо.

Бабата и дядото не се заловили да задържат Иванушка и да го придумват, а стегнали и тримата си сина за път. Взели братята сабите стоманени, взели торби с храна, яхнали конете хранени и поели.

Вървели, вървели, стигнали до някакво село. Гледат — наоколо няма жива душа, всичко изпогорено и изпотрошено, останала само една малка къщурка, едвам се държи. Влезли братята в къщурката. На печката лежала една баба и пъшкала:

— Здравей, бабо! — рекли братята.

— Здравейте, добри юнаци. Накъде сте тръгнали?

— Отиваме, бабо, на река Смародина, на Калиновия мост. Искаме да се бием с чудо-юдо и да го не пуснем в нашата земя.

— Ох, юнаци, с тежка работа сте се нагърбили. Че той, злодеят, всички разори, ограби и предаде на люта смърт. В близките царства с трън да се завъртиш, няма какво да се закачи. Започна да идва и тук. В тази страна останах само аз: навярно не ставам за храна на чудо-юдо...

Братята пренощували при бабата, а призори станали и поели понататък.

Приближили до самата река Смародина, до Калиновия мост. Гледат — по целия бряг лежат човешки кости.

Намерили братята една празна къщурка и решили да спрат в нея.

— Братя — рекъл Иван, — дошли сме в чужда и далечна страна, трябва да си наострим ушите и да си отваряме очите на четири. Хайде да вардим поред, за да не пуснем чудо-юдо през Калиновия мост.

Първата нощ излязъл да варди най-големият брат. Минал той по брега, погледнал река Смародина — всичко тихо и никой не се вижда, нищо не се чува. Легнал под един върбов храст, заспал дълбоко, захъркал силно.

А Иван лежи в къщурката, сън го не хваща. Не му се спи, не му се дреме. Щом минало полунощ, той взел сабята стоманена и се запътил към река Смародина. Гледа — под храста най-големият брат спи, здравата хърка. Иван не рачил да го буди. Скрил се под Калиновия мост, стои, пази да не мине някой.

Изведнъж водата в реката се развълнувала, орлите по дъбовете закрепцели — появило се чудо-юдо с шест глави. Щом стигнало до средата на Калиновия мост, конят под него се стъписал, черният гарван на рамото му потреперил, черното куче отдире настръхнало.

Чудо-юдо шестглаво продумало:

— Защо се стъписа, коньо мой? Защо потрепери, чер гарване? Защо настръхна, черно куче? Или усещате, че Иван — селския син е тук? Та той още не се е родил, а и да се е родил — не е втасал за бой. Аз ще го сложа на едната си ръка, ще го захлупя с другата — и той ще стане на пихтия.

Тогава Иван — селския син излязъл изпод моста и рекъл:

— Не се хвали, чудо-юдо поганско. Додето не си застрелял ясения сокол, не бързай да скубеш перата му. Додето не си познал юнака — не бързай да го хулиш. Хайде по-добре да си изпитаме силите: който надвие, той ще се похвали.

Приближили се, изравнили се и така жестоко се ударили, че земята наоколо простенала.

Не провървяло на чудо-юдо: Иван — селския син с един замах търкулнал на земята три от главите му.

— Стой, Иване — селски сине — извикало чудо-юдо. — Дай ми отдих.

— Какъв отдих? Ти, чудо-юдо, имаш три глави, а пък аз — една. Като ти остане една глава тогава ще си отдъхваме.

Отново се сблъскали, отново се ударили.

Иван — селския син отрязал и другите три глави на чудо-юдо. Сетне насякъл тялото му на малки парчета и ги хвърлил в река Смародина, а шестте глави сложил под Калиновия мост. Тогава се върнал в къщурката.

На заранта най-големият брат се прибрал. Иван го запитал.

— Е, не видя ли нещо?

— Не, братя, край мене и муха не е прелетяла.

Иван не му отвърнал нито думица.

На другата нощ отишъл да варди моста средният брат. Походил-походил, поогледал се и се успокоил. Мушнал се в хроста и заспал.

Иван и на него не се надявал. Щом минало полунощ, той бързо се приготвил, взел си острата сабя и отишъл на река Смародина. Скрил се под Калиновия мост и застанал да пази.

Изведнъж водата в реката се развълнувала, орлите по дъбовете закрещели — появило се чудо-юдо деветглаво. Щом излязло на Калиновия мост — конят под него се стъписал, черният гарван на рамото му потреперил, черното куче отдире настръхнало. Чудо-юдо ударило коня по хълбоците, гарвана — по перат кучето — по ушите.

— Защо се стъписа, коньо мой? Защо потрепери, чер гарване? Защо настръхна, черно куче? Или усещате, че Иван — селския син е тука? Та той още не се е родил, а и да се е родил — не е втасал за бой аз ще го убия с единия си пръст.

Иван — селския син изскочил изпод Калиновия мост:

— Чакай, чудо-юдо, не се хвали, по-напред се залови за работа. Не се знае още кой кого ще надвие.

Че като замахнал Иван със сабята стоманена — веднъж, дважд — търкулнал на земята шест от чудо-юдовите глави. Но чудо-юдо ударило Ивана и го забило до коленете в черната земя. Иван — селския син грабнал шепа пръст и я хвърлил право в очищата на своя враг. Додето чудо-юдо търкало и чистило очищата си, Иван отсякъл и останалите му глави. Сетне взел тялото му, насякъл го на малки парчета и го хвърлил в река Смародина, а деветте глави сложил под Калиновия мост. Тогава се върнал в къщурката, легнал и заспал.

На заранта средният брат се върнал.

— Е, какво — запитал Иван, — не видя ли нещо през нощта?

— Не, край мене нито муха прелитна, нито комар избръмча.

— Е, щом е тъй, да вървим, мили братя, аз ще ви покажа и комара, и мухата!

Завел Иван братята си под Калиновия мост и им показал чудо-юдовите глави.

— Ето — рекъл той — какви мухи и комари прелитат нощем тук. Вас не ви бива за бой, а да лежите в леглото.

Братята се засрамили.

— Сънят — рекли — ни надви...

Третата нощ самият Иван тръгнал да варди моста.

— Аз — рекъл той — отивам на страшен бой, а вие, братя, не спете през цялата нощ, послушвайте се: щом чуете, че свирна, пуснете коня ми и побързайте да ми дойдете на помощ.

Дошъл Иван — селския син на река Смародина, застанал под Калиновия мост й зачакал.

Щом минало полунощ, черната земя се залюляла, водата в реката се развълнувала, буйни ветрове завили, орлите по дъбовете закрепцели... Появило се чудо-юдо дванадесетглаво. Всичките му дванадесет глави съскат и от дванадесетте изскачат пламъци. Чудо-юдовият кон имал дванадесет крила, кожата му била от мед, а опашката и гривата от желязо. Щом чудо-юдо излязло на Калиновия мост — конят под него се стъписал, черният гарван на рамото му потреперил, черното куче отдире настръхнало. Чудо-юдо ударило с камшика коня по хълбоците, гарвана — по крилата, кучето — по ушите.

— Защо се стъписа, коньо мой? Защо потрепери, чер гарване? Защо настръхна, черно куче? Или усещате, че Иван — селския син е тука? Та той още не се е родил, а и да се е родил — не е втасал за бой: щом духна — от него и помен няма да остане.

Иван — селския син излязъл изпод Калиновия мост:

— Не бързай да се хвалиш, да се не посрамиш.

— А, ти ли си Иван — селския син. Защо си дошъл?

— Дойдох да те видя, врана сило, и да изпитам силата ти.

— Ти ли ще изпитваш силата ми? Та ти си муха пред мене.

Иван — селския син отвърнал на чудо-юдо:

— Не съм дошъл да ти разправам приказки, нито пък да слушам твоите. Дошъл съм да се бия на живот и смърт, за да избавя хората от тебе, проклетнико.

Замахнал Иван с острата си сабя и отсякъл три от чудо-юдовите глави. Чудо-юдо подхванало тези глави, драснало по тях с огнения си пръст — и главите тутакси зараснали, сякаш не са падали от раменете.

Лошо станало за Иван — селския син: чудо-юдо го оглушавало със съскането си, обгаряло го с огън и жупел, засипвало го с искри, забивало го до колене в черната земя. И му се надсмивало:

— Не искаш ли да си отдъхнеш, да се посъвземеш Иване, селски сине?

— Какъв ти отдих. Ние знаем едно — бий, сечи, себе си не пази — рекъл Иван.

Свирнал, надал вик, хвърлил дясната си ръкавица в къщурката, където останали братята му. Ръкавицата изпотрошила всичките стъкла на прозорците, но братята спят, нищо не чуват...

Засилил се Иван, замахнал още веднъж, по-силно, отколкото преди, и отсякъл шест от чудо-юдовите глави. Чудо-юдо подхванало главите си, драснало с огнения си пръст и главите пак отишли на мястото си. Тогава то се хвърлило върху Иван и го забило до кръста в черната земя.

Разбрал Иван, че работата е лоша. Свалил лявата си ръкавица и я хвърлил в къщурката. Ръкавицата пробила покрива, а братята спят, нищо не чуват.

За трети път замахнал Иван — селския син още по-силно и отсякъл девет от чудо-юдовите глави, Чудо-юдо ги подхванало, драснало с огнения си пръст и главите пак зараснали, Тогава се хвърлило върху Иван и го забило в земята чак до раменете.

Свалил Иван шапката си и я хвърлил в къщурката. От този удар къщурката се залюляла, насмалко щяла да се събори. Едвам тогава братята се събудили, слушат — Ивановият кон силно цвили и се дърпа от юздите.

Затичали се към конюшнята, пуснали коня, а след него самите те се втурнали да помагат на Иван.

Ивановият кон дотърчал и захванал да бие чудо-юдо с копитата си. Запискало чудо-юдо, засъскало, почнало да засипва коня с искри... А Иван — селския син в това време излязъл от земята, ловко замахнал

и отсякъл огнения пръст на чудо-юдо. Сетне захванал да сече главите му, смъкнал ги до една, насякъл тялото му на малки парчета и хвърлил всичките в река Смародина.

Тогава братята дотърчали:

— Ех вие, сънливци — рекъл Иван. — Заради вашия сън насмалко щях да загубя главата си.

Братята го завели в къщурката, измили го, дали му да яде и да пие и го настанили да спи.

На заранта раничко Иван станал, почнал да се облича и обува.

— Защо се надигна толкова рано? — попитали братята му. — Да беше си починал след такава борба.

— Не — отвърнал Иван, — не ми е до почивка: ще ида на река Смародина да си потърся кърпата, изтървал съм я там.

— Я остави — рекли му братята. — Ще отидем в града, друга ще купиш.

— Не, тази ми трябва.

Тръгнал Иван към река Смародина, преминал на другия бряг през Калиновия мост и се промъкнал до чудо-юдовите каменни палати. Приблизил се до отвореното прозорче и почнал да подслушва не замислят ли там още нещо.

Гледа — седят в палатите трите чудо-юдови жени и майката — старата змеица. Седят и се сдумват.

Най-голямата рекла:

— Ще отмъстя аз на Иван — селския син за моя мъж. Ще изтичам напред, когато той тръгне с братята си към къщи, ще проводя силен пек и ще се превърна на кладенец. Ще им се доще да сръбнат вода и още от първата глътка ще пукнат.

— Хубаво си го намислила — рекла старата змеица.

Втората казала:

— Аз пък ще изтичам напред и ще се превърна в ябълково дърво. Ще им се доще да хапнат по една ябълка — и мигом ще станат на парченца.

— И ти си го намислила хубаво — рекла старата змеица.

— А аз — рекла третата — ще проводя при тях сън и дрямка, ще изтичам напред и ще се превърна на мек килим с копринени възглавници. На братята ще се доще да полегнат, да си починат — и мигом ще ги изгоря с огън.

Змеицата и отвърнала:

— И ти си го намислила хубаво. А пък ако вие, скъпи снахи, не ги погубите, утре ще ги догоня и ще погълна и тримата.

Като чул всичко това, Иван — селския син се върнал при братята си.

— Е, намери ли кърпичката си? — запитали го братята.

— Намерих я.

— Много ти трябваше да си губиш времето.

— Трябваше, братя.

След това братята се стегнали и тръгнали за в къщи.

Вървели те по степите, вървели по ливадите. А пък денят бил толкова горещ, че не можело да се диша, жаждата ги измъчила. Гледат братята: един кладенец, а в кладенеца се бълника сребърна черпалка. Те рекли на Ивана:

— Хайде, братко, да спрем. Ще пийнем студена вода и ще напоим конете.

— Не се знае каква е водата в този кладенец — отвърнал Иван.
— Може да е застояла и мръсна.

Скочил той от хранения си кон и захванал с меч си да удря и сече този кладенец. Кладенецът почнал да вие, заревал с грозен глас. Изведнъж паднала мъгла, горещината намалела и жаждата преминала.

— Видяхте ли, братя, каква беше водата в кладенеца? — рекъл Иван.

Продължили по-нататък.

Вървели, що вървели — видели една ябълчица. Тегнат по нея узрели и румени ябълки.

Братята скочили от конете, посегнали да си откъснат ябълки, но Иван — селския син се втурнал напред и почнал да удря и сече ябълката с меч си. Ябълката захванала да вие, закрепяла.

— Видяхте ли, братя, каква е тази ябълчица? Не са сладки ябълките и.

Качили се братята на конете и продължили пътя си.

Вървели, вървели и много се уморили. Гледат — на полето постлан мек килим, а върху него пухени възглавници.

— Да полегнем на този килим, да си починем малко — рекли братята.

— Не, братя, няма да ни бъде меко на този килим! — отвърнал Иван.

— Ти ли ще ни заповядваш: туй не бива, онуй не бива. Иван не отвърнал нито думица, свалил пояса си и го хвърлил върху килима. Поясът пламнал — нищо не останало от него.

— И с вас щеше да стане същото! — рекъл Иван на братята си.

Той се приближил и почнал да сече със сабята си килима и възглавниците на малки парченца. Насякъл ги, пръснал ги на всички страни и рекъл:

— Напразно ме укорявахте, братя! Кладенецът, ябълчицата и килимът бяха чудо-юдовите жени. Те искаха да ни погубят, ала не успяха: самите те загинаха!

Братята продължили своя път.

Вървели, що вървели — изведнъж небето потъмняло, вятър завил, засвирил — лети след тях самата стара змеица. Разтворила устата си от небето до земята — искала да погълне Ивана и братята му. Тогава юнаците се изхитрили, извадили от торбите си по една буца сол и я хвърлили в устата на змеицата.

Змеицата се зарадвала — помислила, че е хванала Иван селския син и братята му. Спряла и почнала да дъвче солта. Но щом я опитала и разбрала, че не са юнаците, отново се втурнала да ги гони.

Иван видял, че бедата няма да ги отмине — пуснал коня и се понесъл като вихър, а братята му след него. Препускали, препускали, препускали, препускали...

Гледат — една ковачница, а в ковачницата работят дванадесет ковачи.

— Ковачи, ковачи — рекъл Иван, — пуснете ни в ковачницата си!

Ковачите пуснали братята и затворили след тях дванадесетте железни врати на ковачницата с дванадесет ковани заключалки.

Долетяла змеицата до ковачницата и се развикала:

— Ковачи, ковачи, предайте ми Иван — селския син и неговите братя!

А ковачите и отвърнали:

— Изближи с езика си дванадесетте железни врати, тогава ще ги вземеш!

Заловила се змеицата да ближе железните врати, близала-близала, близала-близала — изблизала единадесет врати. Оставала само една врата...

Уморила се змеицата, седнала да си почине.

Тогава Иван — селския син изскочил от ковачницата, вдигнал змеицата и с всички сили я ударил в черната земя. Разбила се тя на ситен прах, а вятърът разнесъл този прах по всички страни. Оттогава всички чудо-юдовци и змейове изчезнали от този край и хората започнали да живеят без страх. А Иван — селския син и братята му се върнали в къщи, при майка си и баща си, и заживели хубав живот, нивите орели, житото прибирали.

И сега са живи.

БАШ-ЧЕЛИК

ЧЕРНОГОРСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Един цар имал трима сина и три щерки. Като остарял и усетил, че скоро ще умре, повикал и заръчал на синовете да омъжат сестрите си за първия, който дойде да се сватосва.

— Ако не изпълните това, що искам от вас — да бъдете проклети! — рекъл той.

Подир някое време царят умрял. Минали няколко месеца — никой не идва, да иска сестрите. Ала ето че една нощ се похлопало на портите така силно, та целият дворец се разтърсил. Отвън се носели крясъци, песни и такава врява че всички вътре се разтреперили от страх. Изведнъж се зачул страшен глас:

— Ей, синове царски, отворете портите!

— Не отваряйте! — рекъл най-големият брат.

— За нищо на света не отваряйте! — отсякъл средният брат.

А най-малкият рекъл:

Аз ще отворя.

Щом отворили портите, в двореца нахълтала някаква сила незнайна — нищо освен искри и огнени езици не се виждало. Сетне проехтял силен глас:

— Дошъл съм да искам за жена най-голямата ви сестра. Много няма да чакам и повторно няма да дойда. Отговорете ми още сега: ще ми я дадете или не?

Най-големият брат отвърнал:

— Аз не я давам. Не знам кой си и откъде си, нито пък къде ще я отведеш.

Средният брат рекъл и отсякъл:

— Не си давам аз сестрата посред нощ!

А най-младият:

— Ако вие не я давате, аз пък я давам. Мигар забравихте какво заръча баща ни?

Хванал сестра си за ръка и я дал на невидимия жених, като му рекъл:

— Бъди щастлив с нея!

Щом сестрата прекрачила прага, избухнала ослепителна светлина, раздал се гръм и трясък, та целият дворец се разлюлял и всички изпопадали. После всичко затихнало. На заранта гледали, търсили — никаква следа от незнайните сватове, сякаш нищо не е било.

На следната нощ по същото време пак се зачули крясъци, песни и врява и страшен глас завикал:

— Ей, синове царски, отворете портите!

Изплашили се всички, отворили портите и в двореца нахълтало нещо страховито.

— Дайте ми за жена средната си сестра. Нея съм дошъл да искам и втори път няма да дойда — избухнал силен глас.

Най-големият брат рекъл:

— Не я давам!

Средният отсякъл:

— Не я давам!

— А пък аз ще я дам — рекъл най-младият. — Мигар забравихте какво заръча баща ни!

Хванал сестра си за ръка и я дал на незнайното нещо, като рекъл:

— Бъди щастлив с нея!

Щом сестрата прекрачила прага, раздал се гръм и трясък и всички изпопадали. На заранта търсят навред — никаква следа от среднощните сватове.

На третата нощ по същото време отвън се чули пак крясъци, песни и врява. Дворецът така се разтърсил, че без малко щял да се срути.

— Ей, синове царски, отворете портите! — проехтял страшен глас.

Отворили и невидимата сила извикала:

— Дошъл съм да искам най-малката ви сестра за жена.

Двамата по-големи братя отвърнали в един глас:

— Не я даваме посред нощ! Искаме да знаем кой си и къде ще я водиш, та да я навестим подир сватбата.

— Щом вие не щете, аз пък я давам. Или забравихте какво заръча баща ни? А пък то не беше чак толкова отдавна.

Взел сестра си за ръка, дал я на невидимия жених и благословил:

— Бъдете щастливи и весели!

Блеснали светкавици, треснали гръмотевици и сестрата изчезнала без следа, сякаш нищо не е било.

Минало много време — от сестрите никаква вест. Братята се тревожели и тъгували:

— Боже! Що за чудо! — приказвали си те. — Какво стана с нашите сестри? Живи ли са? Здрави ли са? Нито знаем за кого се омъжих нито пък къде отидоха.

Най-сетне един от тях рекъл:

— Хайде да тръгнем да ги дирим!

Стегнали се братята за далечен път. Вървели, вървели, навлезли в една висока планина. На мръкване се спрели на нощувка край голямо езеро. Най-младият наклал огън. Хапнали братята каквото бог дал, пийнали си водица и когато се накатали да спят, най-големият рекъл:

Спете вие, пък аз ще ви пазя.

Заспали братята. А посред нощ водата на езерото се разлюляла. Най-големият брат видял, че из езерото изскочил един страшен змей и се втурнал към него. Ала царският син извадил меч си и му отсякъл главата завчас. Сетне му отрязал ушите и си ги сложил в джоба, а пък главата и туловището хвърлил в езерото.

През това време братята му спели и нищо не усетили. Когато се разденило, братът, който ги пазел, ги събудил, ала нищо не им казал.

Тръгнали пак. Вървели, вървели, замръкнали край друго езеро и спрели там да нощуват. Тази нощ средният брат останал да пази.

Посред нощ откъм езерото се зачул голям шум, водата се разпенила и из нея изскочил змей с две глави. Втурнал се той към братята да ги глътне. Ала царският син, който бодърствувал, извадил меч си и — храс! прас! — отсякъл му и двете глави. И той отрязал ушите и ги прибрал, а главите и туловището хвърлил в езерото. Пък другите братя дълбоко спели и нищо не разбрали.

На ранина той ги събудил и тримата си продължили пътя. Вървели, вървели все из пущинаци и диви места. На мръкване се добрали до едно езеро и отседнали да нощуват край него. Най-младият

запалил огън, похапнали на две на три и двамата по-големи братя легнали да спят, а най-младият останал да ги пази.

Посред нощ откъм езерото нещо страховито заревало, надигнала се голяма вълна и плиснала на брега, та едва не угасила огъня. Гледа царският син — из водата изскочил един триглав змей и се втурнал към братята да глътне и тримата наведнъж. Ала най-малкият брат го дочакал, без да трепне. Развъртял се с меча — на три замаха и трите глави му отсякъл. Сетне отрязал ушите, прибрал ги, а главите и туловището хвърлил в езерото.

Ала от голямата вълна огънят загаснал. Измокрила се и праханта, що носел младият брат. И тръгнал да дири огън. Тук, там — къде ти огън из тоя пущинак. Покачил се на едно високо дърво да огледа по-надалеч. Не щеш ли — зърнал наблизко между дърветата блещука светлина. Спуснал се царският син към онова място. Вървял, вървял и все му се струвало, че огънят е на един хвърлей камък, а не може да го достигне. Най-сетне дошъл до една пещера; пред входа и — голям огън, а край него насядали деветима великани, пекат на шиш двама човеци. Сепнал се царският син, понечил тихичко да се измъкне гърбом, ала настъпил едно сухо клонче и великаните го усетили. Тогава той събрал цялата си сърцатост, приближил се до огъня и рекъл:

— Добър вечер, побратими! Отдавна ви диря.

— Дал ти бог добро, ако си ни приятел — отговорили му те вкупом.

— Приятел съм ви до гроб! Живота си за вас давам!

— Е, щом е тъй, седни да вечеряш, пък после ще те водим на лов.

Седнал нашият юнак край огъня. Великаните му подали няколко големи къса човешко месо. Пък той започнал да ги заглавиква с приказки и без да го видят, хвърлял месото зад гърба си.

Като се наяли, великаните рекли:

— Хайде сега да вървим на лов, че и утре е ден, ще трябва да се яде. Тук наблизко има един престолен град. Повече от година време как от него се прехранваме. Сега пак там ще идем.

Повървели малко ли, много ли — приближили града. Двама великани изскубнали пътьом по една стара елха и понесли елхите на рамо. Като дошли до градската стена, опрели на нея едната елха и рекли на новия си побратим:

— Качи се горе на стената. Ние ще ти подадем втората елха да я прехвърлиш от другата страна, та по нея да влезем в града.

Качил се царският син на стената и вика отгоре:

— Не ми е по силите да прехвърля тази голяма елха. Нека някой от вас дойде, че да ми помогне.

Един от великаните се покатерил, хванал за върха другата елха, прехвърлил я и заслизал по нея. А царският син с меч — мигом му отсякъл главата. Строполил се великанът на отвъдната страна, без да каже „ох“, а юнакът викнал.

— Сега качвайте се един по един. Аз ще ви прехвърля.

Глупавите великани не разбрали какво е станало с техния брат и един по един се закатерили по елхата. Щом някой прекрачел стената, царският син — прас! — по врата. Така натръшкал всички великани.

Като свършил тая добра работа, тръгнал той из града да го разгледа. Улиците — пусти, никъде жива душа. Най-сетне забелязал, че в прозорчето на една висока кула проблясва светлинка. Отворил портата и се заизкачвал по стълбите. На върха на кулата влезнал в една стая, където горяла свещ и — що да види? Цялата стая наредена подредена само в коприна и кадифе, в злато и сребро, а на едно легло спи невиждана хубавица. Заплеснал се по нея юнакът, очите си не можел да откъсне. Изведнъж гледа: по стената пълзи страшна змия, зинала вече да глътне момата. Изтичал той и като ударил звяра, заковал го за стената с меч си.

— Боже! — сторил клетва той. — Нека ничия ръка, освен моята, да не може да изтръгне тоя меч.

Като рекъл това, побързал да си иде при братята, докато не са се разбудили. Пристигнал навреме и щом се разденило, събудил ги. Тръгнали тримата братя и скоро най-младият ги извел на пътя за престолния град.

А всяка сутрин царят обхождал безлюдните улици и проливал горчиви сълзи, защото великаните били отвлекли много народ и малко поданици вече му останали. Нея сутрин той пак излезнал из града. Като наближил градската стена, видял, че под нея лежат обезглавени труповете на деветимата великани-людоеди. Зарадвал се царят до немай-къде. Пита-разпитва кой е сторил това юначество — всички вдигат рамене. В това време изтичали придворни и му казали, че една голяма змия едва не изяла щерка му. Побързал царят към дворецовата

кула и що да види? Над леглото на царкинята змията прикована с меч. Понечил да го издърпа — не може. Повикал най-силните си слуги. Опитали се и те — никой не можал да изтръгне меча от стената.

Тогава царят разпратил вестноосци из цялото царство да обявят неговата воля: онзи юнак, който е убил деветимата великани и змията, да се обади; ще получи голяма награда и царската щерка за жена. Освен това царят наредил във всички крайпътни кръчми да питат и разпитват пътниците дали не знаят нещо за юнака. Ако някой разбере нещо, веднага да обади в двореца, ще получи също голяма награда.

В една такава кръчма влезнали да си починат и похапнат тримата царски синове. След като се навечеряли, дошъл кръчмарят при тях на разговор и започнал да се хвали с юначеството си. А сетне ги попитал:

— Ами вие с какво юначество можете да се похвалите?

Най-големият брат заразправял какво му се случило през първата нощ в планината и извадил, та показал змейовите уши. Подир него и средният разправил за двуглавия змей и показал ушите му.

Тогава кръчмарят попитал най-младия какво юначество е сторил?

— А че и аз мога нещичко да ви покажа — отговорил най-младият и разправил своите прекеждия: за триглавия змей, за великаните и за змията — всичко подред.

Братята много се почудили, а кръчмарят изтичал в двореца да каже, че е намерил незнайния юнак. Царят го наградил богато и изпратил хората си да доведат тримата братя. Като дошли, той попитал най-младия:

— Ти ли беше тоя юнак, що уби човекоядците и спаси щерка ми от смърт?

— Аз, царю честити.

— Ела тогава да видим ще ли извадиш меча, с който е закована змията о стената.

Отишли в кулата и царският син без никаква мъка издърпал меча и си го сложил в ножницата. Тогава всички повярвали, че наистина той е убил великаните и змията.

Царят оженил юнака за щерка си, а на братята дал богати дарове. Много искал и те да останат при него. Ала те му разправили кои са и какви са, защо са тръгнали по света. Казали му също, че били женени

и си имали деца, та ще се върнат вече да ги видят. Тогава царят ги пуснал да си идат при своите.

Минало доста време. Царският син все си мислел за сестрите си. Щяло му се да тръгне пак да ги дири, ала младата му жена плачела и не го пускала.

Един ден царят се накарал да иде на лов. Повикал зет си и му рекъл:

— Ти остани дома да пазиш да не се случи нещо. Ето ти девет ключа от девет стаи в двореца. Можеш да отключиш осемте. В тях ще видиш какво голямо богатство съм събрал. Ама най-крайната не отключвай, защото иначе много зле ще си изпатиш!

Отишъл царят на лов. Останал зет му да пази двореца и от нямане що да прави, рекъл да види какви съкровища има тъст му. Отключил една подир друга осемте стаи — пълни със злато и сребро, драгоценности и юнашки доспехи. Накрай дошъл до деветата стая и си помислил:

„Никога от нищо не съм се уплашил. Защо пък сега ще ме е страх да влезна в тая стая?“

Отключил я. Гледа: вътре седи един човек, окован в желязо; ръцете му с четири синджира вързани за шията; пред него по златен жлеб струи вода и се излива в златно корито; а наблизко — гърне, украсено с драгоценни камъни.

Иска човекът да пие, ама синджирите не му дават да се мръдне.

Видял това царският зет и от изненада се отдръпнал. А човекът му рекъл:

— Моля ти се, юначе, влез.

Пристъпил нашият юнак, а окованият му се примолвил:

— Подай ми гърнето да глътна водица. За награда ще ти дам още един живот.

Смилал се царският зет, подал му гърнето да утоли жаждата си и го попитал:

— Кажу ми, за бога, как ти е името?

— Казвам се Баш-Челик. А сега ако ми дадеш още веднъж да пия, ще ти подаря втори живот.

Царският зет му дал да пие и понечил да си тръгне, ала Баш-Челик му се примолвил:

— Върни се, юначе. Ти вече две добрини стори. Стори още една. Ще получиш от мен трети живот, ако напълниш гърнето с вода и ми го излееш на главата.

„Охо! — рекъл си царският зет. — Три живота ми дава. И аз си имам един — та четири. Това не е зле!“

Напълнил гърнето с вода и я излял връз главата на окования. Щом водата го обляла, сила голяма добил Баш-Челик. Напънал се, строшил железните обръчи, гдето стягали шията му, скъсал синджирите и скочил на крака. В миг разперил крила и изхвъркнал из стаята. В това време в градината се разхождала царкинята. Грабнал я Баш-Челик и отишъл, та се не видял.

— Ах, какво направих аз, неразумният! — проплакал царският зет.

Като се върнал царят от лов, зет му разправил всичко, както си е било. Царят закършил ръце, заскубал си брадата, заудрял си главата от мъка. Ама със сълзи злото не се поправя.

— Не ми се сърди, тате! — замолил му се юнакът. — Не тъгувай! Ще намеря аз тоя Баш-Челик, ако ще би вдън земя да се скрие, и ще си върна жената.

Ала царят поклатил глава:

— Хич и не се опитвай! Ти не знаеш кой е Баш-Челик. Много войска изгубих аз, докато го уловя. По-добре остани при мен, че няма кой да наследи царството. А пък аз съм стар и може скоро да умра.

Юнакът не отстъпил и царят трябвало да склони. Без да се бави, царският зет се стегнал за път, яхнал своя кон и тръгнал по белия свят да дири неблагоприятния грабител. Много път изходил, много страни избродил. Най-сетне дошъл в един непознат град. Тръгнал по улиците. Слуша — някой го вика:

— Ей, юначе! Слез от коня, влез в двора!

Влезнал той в двора на един дворец и кого вижда насреща си? Най-голямата сестра. Прегърнали се, разцелували се, започнали да се питат-разпитват. Сестра му разправила, че е женена за царя на змейовете.

— Мъжът ми е змей — рекла тя. — Я, братко, по-добре да те скрия, че той много е ядосан на своите шуреи, та да не ти стори нещо лошо.

Като приближило време да си дойде змеят, сестрата скрила гостенина и коня му.

Долетял змеят — всичко в двореца светнало, заблестяло. Веднага повикал жена си:

— Жено, на човек мирише. Казвай скоро кой е тука?

Сестрата отрекла да има някой човек, бърже му подала вечерята и го заглавикала с приказките си. Поговорили за това-онова, по едно време изтънко го запитала:

— Я ми кажи, ако дойде някой от братята ми да ме види, какво ще му сториш?

— Двамата по-големи ще убия, а най-малкия няма да докосна.

— Дошъл ни е на гости моят най-малък брат.

— Доведи го веднага тук!

Излязъл най-младият брат, прегърнали се със змейския цар, разцелували се и седнали да ядат и пият. Гостът му разправил всичко, както си е било и защо е тръгнал по света. А зет му рекъл:

— Що си намислил ти? Опазил те бог! Когато прехвъркна оттук Баш-Челик с твоята жена, аз го посрещнах със седем хиляди змейове и нищичко не можах да му сторя. Откажи се! Ще ти дам злато и сребро, колкото ти душа иска, па си върви дома по живо, по здраво.

Ала царският син не скланял. Като разбрал зетят му, че не може да го отклони от това, що си е наумил, изскубнал едно перо от крилото си и му заръчал:

— Ето ти това перо. Като ти дотрябва помощ, загрей го и в същия миг аз ще долетя при тебе с цялата си войска.

Взел царският син перото и на заранта тръгнал на път. Вървял, вървял, отишъл в друг град. Чува, че някой го вика:

— Ей, юначе! Слез от коня, влез в двора!

Влезнал той в двора на един дворец, а насреща му — средната сестра. Прегърнали се, разцелували се, започнали да се питат-разпитват. Сестра му разправила, че е женена за царя на соколите.

— Той скоро ще се върне — рекла тя, — та по-добре да те скрия, че где да знам как ще те посрещне. Не обича той братята ми.

Така и сторила.

Ето че подир малко долетял мъжът и. От силата му целият дворец се раздрусал.

— Жено, на човек ми мирише. Казвай скоро кой е тук?

Сестрата му казала, че няма никакъв човек, дала му веднага да вечеря и го заглавиквала с приказките си. Поговорили за това-онова. По едно време тя го попитала:

— Ами ако някой от братята ми дойде, какво ще му сториш?

— Двата по-големи ще убия, а малкия с радост ще посрещна.

Когато сестрата му казала, че е дошъл най-младият и брат, той и рекъл веднага да го доведе. Прегърнали се, разцелували се, седнали на трапезата. Шурейт разправил откъде иде и накъде отива. А соколовият цар почнал да го придумва:

— Недей ходи по-нататък! В оня ден, когато Баш-Челик открадна жена ти, мина отгук. Излязох насреща му с пет хиляди отбор соколи. Бихме се, кръв до коляно проляхме, ама нищичко не можахме да му сторим. Пък ти самичък как ще го надвиеш? Чуй моя съвет: вземи от съкровищата ми колкото щеш и се върни, докато още главата ти е на раменете.

— Благодаря, ти зетко! Ама аз съм решил да не се връщам без жена си — отвърнал му юнакът, пък на ума си рекъл: „Та нали си имам освен моя живот още три други?“

Като разбрал соколовият цар, че не ще уговори шурей си, изскубнал едно перо от крилото си и му го дал с тия думи:

— Ако ти се случи някаква беда, загрей това перо и аз начаса ще ти се притека на помощ с цялата си войска.

Взел царският син перото и на заранта продължил пътя си. Стигнал в един град. Върви по улиците и чува, че някои го вика:

— Ей, юначе! Слез от коня, влез в двора.

Погледнал, погледнал — насреща му най-малката сестра. Прегърнали се, разцелували се, питат-разпитват се един друг:

— Кой е твоят мъж?

— Мъжът ми е царят на орлите. Я чакай да те скрия, че скоро ще се върне, пък той не обича братята ми — рекла сестрата и направила, каквото трябва.

Ето ти, подир малко долетял орловият цар. От силата му земята запъшкала, дърветата се огънали. Пита той жена си:

— На човек ми мирише. Казвай кой е тук!

И тя скрила от него. Седнали да вечерят, а сестрата хитро го подпитва:

— Ако някой от братята ми дойде на гости, какво ще му сториш?

— Двата по-големи ще убия, а на най-малкия ще помогна с каквото мога.

Извикала тя брат си. Прегърнали се зет и шурей, разцелували се, седнали да ядат и пият и да се разговарят. Царският син разправя неволите си, а царят на орлите го придумва:

— Я зарежи, братко, тоя проклетник! Остани при мене, добре ще живееш!

Ала гостът си знае своето. Като разбрал орловият цар, че шурейт му не скланя, изскубнал едно перо от крилото си и му рекъл:

— Настигне ли те голяма беда, загрей перото и аз ще дойда на помощ с цялата си войска.

Взел юнакът перото и на заранта тръгнал да дири Баш-Челик. Много земи изходил, морета и океани пребродил. Най-сетне, когато вече умората съвсем го била съборила, навлязъл в една висока планина със страшни озъбени канари. И там, сред пущинак в една тъмна пещера намерил своята невеста.

Като го видяла, тя хем се зарадвала, хем се уплашила, хем се учудила и го попитала:

— За бога, кажи как попадна в тоя див край, където човешки крак не е стъпвал?

Той и разправил всичко от игла до конец, па и рекъл:

— Хайде, жено да бягаме!

— Къде ще бягаме? Баш-Челик веднага ще ни стигне — теб ще убие, мене ще затрие.

Ама царският син придумал жена си и хукнали да бягат. Баш-Челик веднага угадил, втурнал се и скоро-скоро ги настигнал.

— Ей, юначе! — вика той още отдалеч. — За пръв път ще ти даря живота, както ти бях обещал. А сега върви си, откъдето си дошъл, и кракът ти да не е стъпил вече тук, че жив няма да останеш!

Грабнал Баш-Челик царкинята и я отвел. Останал царският син самин сред пущинака, кърши ръце, мисли-премисля. Накрая решил да се върне и да опита пак да си вземе невестата. Изчакал Баш-Челик да излитне от пещерата и придумал жена си да бяга. Ама Баш-Челик веднага ги угадил и ги настигнал. Извадил една стрела и изкрещял така, че планината отекнала:

— Ей, юначе! От какво искаш да умреш: от стрела или от меч?

Царският син започнал да моли за пощада.

— Добре! Подарявам ти втория живот, ама вече да не си ми се мяркал, че ще те убия на място — изрекъл това Баш-Челик и отнесъл царкинята. А юнакът останал самин в пущинака да мисли как да отърве невестата си:

„Защо пък да се боя? Та нали имам още два живота: единия мой и другия, който той ми подари.“

Преспал в гъсталака, а на заранта се върнал в пещерата. Много придумвал той жена си, защото нея я било страх от Баш-Челик. Накрай склонила. Хукнали да бягат, ама проклетият дявол пак ги надушил, настигнал ги и заревал с цяло гърло така, че от канарите цели скали се затъркаляли:

— Стой! Вече няма прошка!

Царският син започнал да го моли за пощада. Подир много молби Баш-Челик рекъл:

— Помниш ли, обещал ти бях да ти подаря три живота? Ето, сега си взимам и третия, последния, що ти бях дал. Върви си дома и пази си живота, който имаш от майка си даден!

Няма как! Срещу такава сила не се излиза. Тръгнал си царският син жален-печален, мисли и въздиша, що да прави сега? Насред път изведнъж се сетил за перата на зетьовете си и решил:

„Ще се върна за четвърти път. Пък ако Баш-Челик пак ни настигне, ще викам зетьовете на помощ.“

Върнал се и издебнал, когато Баш-Челик излетял из пещерата. Разправил на жена си за своите зетьове и я придумал:

— Да бягаме, пък каквото ще да става! — рекъл той.

Ала Баш-Челик ги подушил и се втурнал да ги гони. Още отдалеч се провикнал така, че планината забоботила, земята изохкала:

— Стой, юначе! Все едно — не можеш ми убягна!

Царският син извадил трите пера и огнивото; стъкнал огън и нагрят перата. В това време Баш-Челик настигнал бегълците и с един замах разсякъл юнака на две половини. Едва сторил това злодейство, ето че небето се затъмнило, слънцето се скрило — долетели змейският цар със своите змейове, соколският цар със своите соколи, орловият цар с орлите. Сдавили се те с Баш-Челик на люта битка. Рукнали реки от кръв, проехтели усойте от смъртни писъци. Ама накрая Баш-Челик се изхитрил — грабнал царкинята и се скрил в дъното на пещерата си.

Събрали се тримата царе край разсеченото тяло на своя шурей. Огледали го и намислили да го съживят. Попитали най-бързите соколи, орли и змейове: кой от тях най-скоро ще донесе вода от река Йордан?

Аз мога за половин час — рекъл един сокол.

— А аз — за четвърт час — рекъл един орел.

Пък аз — за девет секунди — рекъл един змей.

Викнали му царете в един глас: — Хайде тогава, бързай!

Напрегнал змеят огнената си сила и подир девет секунди донесъл вода от река Йордан. Щом полели юнака с тая вода начаса той скочил на крака, сякаш нищо не е било.

Тогава зетьовете започнали да го съветват:

— Върви си сега у дома и се благодари, че този път се спаси от смъртта!

Ала царският син бил упорит и им отговорил, че пак ще се опита.

— Недей повече отива при Баш-Челик, че сигурно ще погинеш!

— Не мога с празни ръце да се върна. По-добре да умра.

— Е, щом така си решил, то първо накарай жена си да разбере от Баш-Челик къде се крие силата му, пък после ела и ни кажи, че да ти помогнем. Иначе не може — посъветвали го царете.

Промъкнал се царският син скришом при жена си и я подучил да разбере от Баш-Челик къде му е силата.

Като се върнал Баш-Челик в пещерата, царкинята започнала хитро да го подпитва:

— Кажи ми къде ти е силата, та си така непобедим?

— Силата ми е в меча — отвърнал той.

Взела тя да се моли на меча, кланя му се, целува го. А Баш-Челик се смее и говори:

— Глупава жено! Не е в меча силата ми, а в тая стрела.

Взела царицата да се моли на стрелата, кланя и се целува я. А Баш-Челик и казва:

— Ей, жено! Дали някой не те е подучил да ме изпиташ?

Тя започнала да се вери и кълне, че никой не я е подучвал:

— Пък и кой ли ще дойде в тия пущинаци? Нали ти посече мъжа ми?

— Щом толкова тачиш моята сила, ще ти кажа истината: далеч оттук има една висока-висока планина: там живее една лисица, а в

нейното сърце се гуши едно пиле. Ето, в него е скрита силата ми. Ала не е лесно да се улови лисицата, защото тя може да се превръща в разни животни.

На заранта, щом Баш-Челик излитнал, дошъл царският син и царкинята разправила какво е чула. Отишъл той право при зетьовете си и им казал, каквото знаел. Веднага царете събрали войските си и полетели към планината. Там орлите със силните си очи видели лисицата и се спуснали да я уловят. А тя се затичала към едно езеро и пътьом се превърнала на шесткрила дива патица. Втурнали се подире ѝ соколите, преградили и пътя към езерото. А тя се превърнала на чучулига и се извисила до облаците. Полетели подире и змейовете. Ха-ха — да я хванат! А тя пак се превърнала на лисица, понечила да се шмугне в една дупка, ала орлите я преварили и я уловили.

Запалил царският син огън; разсякъл лисицата, разрязал и сърцето, извадил птицата и я хвърлил в огъня, там тя изгоряла, Баш-Челик издъхнал. А царският син си взел невестата и двамата се върнали при баща и.

СИЛАЧ ЯНКО

ЧЕШКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Преди много, много години живял един беден селянин. Имал той осем сина, които едва можел да изхрани. А ето че му се родил и девети. Кръстили го Янко. Детенцето се родило мъничко, ала яко и пъргаво. То започнало да расте толкова бързо, че на дванадесетия ден имало вече сила за деветима мъже и изглеждало като двадесетгодишен момък. Ето защо го нарекли Силач Янко.

Поживял Янко дома, пък един ден рекъл на баща си:

— Тясно стана вече за мен под тая стряха. Ще ида по света — хората да видя, силата си да покажа.

Сбогувал се с домашните си, метнал торбичката на рамо и тръгнал, накъдето му видят очите. Върви Янко — гледа: насред пътя затънали в калта коли, натоварени с желязо. Щурат се около тях коларите, не могат да ги помръднат от мястото. Помолили те Янко да им помогне.

— Харно — рекъл нашият момък, — ама да ми дадете толкова желязо колкото мога да нося.

Коларите се съгласили.

Запретнал ръкави Силач Янко, напънал се и самичък извадил колите на сухо място. Метнал един товар желязо на рамо:

— Ще стане от него добра тояжка за мен — рекъл той на учудените колари и продължил по пътя, като си подсвирквал.

Вървял, вървял, стигнал до една ковачница.

— Хей, ковачо! — провикнал се Янко. — Можеш пи да ми изковеш от това желязо една тояжка. Ама да не ме измамиш — от всичкото желязо да я направиш!

— Не бой се, няма да те измамя — отговорил ковачът.

Изковал той тежка тояга, само че половината желязо укрил. Подхвърлил Янко тоягата към небето. Паднала тя след един час и се строшила.

— Измами ме ти! — изръмжал Силач Янко и погледнал ковача страшно. — Пази се! С мене шега не бива, че зле ще си изпатиш.

Уплашил се ковачът, направил му тояга от цялото желязо. Подхвърлил я Силач Янко към небето, върнала се тя подир два часа, разтрошила една канара, ала тя си останала цяла.

— Добра е сега! — рекъл момъкът, платил на ковача, нарамил тоягата и си тръгнал.

Вървял, вървял, стигнал до една гора. А насред гората — един мъж изтръгва из корен яки дъбаци, сякаш вади ряпа.

— Хей, Скубидъб! — викнал Силач Янко. — Хайде ела с мен да поскитаме по света!

— Да дойда! Само че първом да се преборим, да видим кой е по-силен.

Почнали да се борят. Силач Янко така ударил о земята Скубидъб, че той чак подир един час дошъл на себе си.

Побратимили се и тръгнали. Вървели, вървели, гледат седи един човек на камара железни греди и ги чупи като сламки.

— Хей, Чупижелязо! — викнал Силач Янко. — Хайде ела с нас да поскитаме по света!

— Да дойда. Само че първом да се преборим, да видим кой е по-силен.

Почнали да се борят. Силач Янко така тръшнал о земята Чупижелязо, че той видял всички звезди по небето посред бял ден.

Побратимили се тримата и тръгнали. Вървели, вървели, стигнали до столичния град. Отбили се в един хан да починат. Гледат — хората омърлушени, шепнат си нещо с наведени глави. Поразпитали нашите юнаци ханджията какво ново-вехто има из града.

— Нищо добро — отвърнал ханджията. — Змейове отвякоха и трите дъщери на нашия крал. Той обещава, който му върне децата, зет да го направи и половината кралство зестра да му даде.

— Ама накъде отидоха тия змейове? — пита Силач Янко.

— Никой не знае. В далечната планина има една стара-престара гора, там трябва да живеят поразниците — отвърнал ханджията.

— Хайде да си опитаме късмета — рекъл Силач Янко на побратимите си.

Съгласили се те и на другия ден натъпкали торбите с храна, па тръгнали да дирят змейовете. Вървели, що вървели, стигнали най-

сетне до оная вековна гора, тъмна и страшна — тъкмо леговище на змейове.

Построили си юнаците една колиба и се сговорили всеки ден двамина да преброждат гората, да дирят змейовете, а третият да стои в колибата да готви вечеря.

Първия ден Янко и Чупижелязо тръгнаха из гората, а Скубидъб останал дома. Заловил се той да вари каша. По едно време чува, че някой вика през комина:

— Каша вариш, ама няма да ядеш!

— Аз вече сварих кашата — отговорил Скубидъб — и ще си я изям с побратимите. А ти кой си и какво искаш?

Изведнъж из огнището изскочило едно джудже — педя човек, лакът брада. Тръшнало то Скубидъб на земята, изяло всичката каша и избягало през комина.

Дошли си вечерта Янко и Чупижелязо гладни, изморени.

— Какво си ни стотвил за вечеря? — питат те.

Разправил им Скубидъб своето приключение. Легнали си юнаците гладни.

На другия ден останал дома Чупижелязо. Както варял кашата, чул през комина, че някой се провиква:

— Каша вариш, ама няма да ядеш!

— Ти няма да ядеш — отвърнал Чупижелязо, — защото аз с другарите си ще я изям.

Из комина изскочило пак същото джудже, наложило здравата Чупижелязо и след като излапало всичката каша, избягало през комина. Върнали се на мръкване другите двама гладни, изморени. Чупижелязо им разправил как и той пострадал.

На третия ден в колибата останал Силач Янко. Както варял кашата, чул през комина:

— Каша вариш, ама няма да ядеш!

— Каша варя и ще си я изям с другарите — отговорил нашият момък. — А пък ти ни омръзна с твоите пакости.

Я излез, аз да те науча как се яде чужда коша!

Мигом из огнището изскочило джуджето. Сграбчил го Силач Янко за брадата и започнал да го друса така, че главата на пакостника се удряла ту о едната стена, ту о другата. Запищяло, замолило се джуджето:

— Олеле, бате, пусни ме. Няма вече...

— Няма да те пусна, докато не ми кажеш къде се крият змейовете.

— Не знам, бате. Пусни ме, ще ти дам злато и сребро, колкото искаш...

— Не ми трябва твоето злато и сребро. Кажи ми къде са змейовете или ще ти оскубя брадата косъм по косъм — вика Янко и друга джуджето.

— Ще ти кажа. Всичко ще ти кажа...

Пуснал момъкът джуджето. То го повело към един дълбок дол и му показало голяма черна дупка.

— Оттук се слиза на долната земя. Там живеят змейовете. — Като изрекло тия думи, джуджето се хванало за брадата и — дим да го няма.

Надзърнал Янко в дупката: дълбока, дъното и се не вижда. Върнал се в колибата и започнал да плете въже.

Вечерта тримата юнаци се наляли до насита и продължили заедно да плетат въжето. Такова въже изплели, че три дни трябва да ходиш, за да стигнеш от единия до другия край.

На ранина, преди още слънцето да се покаже, Силач Янко повел побратимите си към дола и им показал дупката — входа за долната земя. Наел се Скубидъб пръв да влезе. Спуснал се той по една трета от въжето. Ама като почнали да налитат върху него змии, жаби и всякакви нечисти гадини — уплашил се и разлюлял въжето да го изтеглят.

Влезнал подир него Чупижелязо. Спуснал се до половината на въжето — уплашил се и той, изтеглили го.

Сега бил ред на Силач Янко. Спуснал се той до самото дъно. Гледа — път се вие още надолу. Повървял по него, стигнал до един замък — целият от червена мед направен, на сврачи крак стои и се върти. Тропнал нашият юнак три пъти с тоягата си и замъкът послушно се спрял. Влезнал Силач Янко, гледа — една мома с чудна хубост седи и шие, а от очите и едри сълзи бликат.

— Добър ден, девойко! — поздравил я Силач Янко.

— Добър ден, юначе! — отговорила уплашена момата. — Как можа да дойдеш тука, гдето птичка не долита и човешки крак не стъпва? Аз съм най-голямата дъщеря на краля. Един триглав змей ме

открадна и ме затвори. Бягай, че скоро ще се върне и ако те завари, ще те направи на парчета.

— Не се боя из от него — отговорил Силач Янко. — Дошъл съм да те отърва. Ами ти, кажи ми, как познаваш кога си идва змеят?

— Щом наближи, хвърля в двора тоягата си, която тежи сто кила.

В това време профучала тоягата на змея и паднала на двора. А той бил постлан с медни плочи, та тя издумкала като сто тъпана. Изтичал Янко на двора, грабнал я и я запокитил далеч-далеч. Разбрал змеят, че чужденец е дошъл в дома му и побързал да се върне. А принцесата надянала на Янковия пръст меден пръстен, що дава сили за триста души. Ударил се Силач Янко в юнашките гърди и викнал:

— Дошъл съм, змейо, тебе да бия, невестата ти да взема. Излез ми само насреща!

Разлютил се змеят, разфучал се, от очите му искри хвърчат, огнени пламъци устата му бълват.

Били се, били се до пладне. Силач Янко вдигнал змея, па като го храснал — побил го в медните плочи до гуша, само трите му глави още стърчат, блещят се и пламъци бълват. Грабнал си Янко тоягата — прас! прас! — на пита му направил главите.

Затичала се принцесата, запрегръщала юнака, а той и рекъл:

— Сега ще те пратя при баща ти. Ама първо ми кажи къде живее онзи змей, гдето отвлече по-малката ти сестра.

Принцесата взела една медна пръчица, замахнала с нея и мигом замъкът се превърнал в червена ябълка. Скрила я тя в пазвата си, а после му показала пътя за другия змей. Тогава Янко я отвел при дупката, привързал я с въжето и го разлюлял. Скубидъб и Чупижелязо измъкнали принцесата на горната земя, а Силач Янко тръгнал да дири средната кралска дъщеря. Повървял, повървял, стигнал до един замък — целият от сребро, стои на сврачи крак и се върти. Тропнал пак Янко с тоягата си — замъкът се спрял. Влезнал юнакът в замъка, гледа — втората кралска дъщеря, още по-хубава от сестра си. Седи, шие и сълзи рони. Уплашила се тя като видяла непознатия:

— Бягай, докато не се е върнал шестоглавият змей, че ще те направи на парчета.

— Не бой се, принцесо! Аз освободих по-голямата ти сестра, дошъл съм и теб да отърва.

В това време на двора, постлан със сребърни плочи, изгърмяла като сто топа тоягата на шестоглавия змей, която била тежка двеста кила. Грабнал я Силач Янко, запратил я далеч-далеч. А принцесата надянала на пръста на юнака сребърен пръстен, що давал сила за шестстотин души. Ударил се в гърдите Янко и викнал срещу змея:

— Дошъл съм, змейо, тебе да бия, невестата ти да взема. Излез ми само насреща!

Разлютил се змеят, хвърлил се срещу юнака. Били се, били — чак до вечерта. Грабнал Силач Янко змея, та като го храснал на плочите, побил го до гуша в среброто, само шестте му глави стърчат, блещят се и огън бълват. Размахал тоягата си момъкът — на пита направил и шестте глави на змея.

А принцесата от радост не знае какво да прави, само си бърше очите.

— Хайде, сега ще те пратя при баща ти — рекъл и Силач Янко. — Ама първом ми покажи пътя за онзи змей, който отвлече най-малката ти сестра.

Принцесата взела една сребърна пръчица, замахнала с нея и мигом замъкът се превърнал в сребърна ябълка. Скрила я в пазвата си, а после му показала пътя. Янко я отвел при дупката, вързал и нея, а побратимите му я изтеглили на горната земя.

Легнал юнакът да поспи, сили да събере. На сутринта, още неразвиделило се, тръгнал и достигнал до един златен замък, който се въртял на сврачи крак. Спрял го Силач Янко, влезнал и намерил най-малката дъщеря на краля — шие и сълзи рони. А била толкова красива — да и се ненагледаш! След като разбрала кой е и защо идва, тя много се зарадвала, надянала на пръста на момъка златен пръстен, що дава сила за хиляда и двеста души.

Ето ти, че в това време профучала тояга, четиристотин кила тежка. Паднала на златните плочи и изтрецяла като гръмотевица. Запратил я Силач Янко нанякъде си и извикал на бой змея. А той имал дванадесет глави и от всички змейове бил най-силен. Сграбчили се да се бият. Ударил Силач Янко змея о земята — побил го до колене. Изскочил веднага змеят, грабнал юнака — до пояс го натикал в златните плочи. Янко едва се измъкнал. Били се, били се — до среднощ. Най-сетне Силач Янко се ядосал, че като го храснал — потънал змеят до гуша в златото, само главите му стърчат отгоре,

блещят се и пламък бълват. Взел нашият момък тоягата си, та направил главите му на пух и прах.

А младата принцеса се затичала, прегърнала юнака и нищо не му рекла, само горещо го целунала в устата. После превърнала замъка в златна ябълка и двамата отишли при дупката. Там Янко завързал принцесата и побратимите му я изтеглили, а после спуснали и нему въжето. Понечил момъкът да се върже и той, пък му хрумнало да изпита верни ли са другарите му. Затова завързал един тежък камък и се отдръпнал настрани да види какво ще стане. В това време Скубидъб и Чупижелязо се сговаряли:

— Я да оставим Силач Янко долу. Защото иначе той ще се ожени за някоя от кралските дъщери и ще получи половината кралство, а ние ще останем с празни ръце. Потеглили те малко въжето и го прерязали. Паднал камъкът с грохот в краката на Янко.

Разбрал той, че другарите му го измамили, и тръгнал да броди по долната земя. Уморил се и полегнал да дремне под едно голямо дърво. Изведнъж през сън чува писък. Скочил и погледнал нагоре: по дървото голяма змия се вие към едно гнездо, иска да излапа пиленцата в гнездото, а те у плашено пищят. Замахнал Янко с тоягата си и убил змията. В това време се засенчило небето, сякаш слънцето се е скрило зад облак. А то било птицата Нога, майката на пиленцата. Щом видяла момъка под дървото, изкрещяла:

— Ах ти, злосторнико, дете искаш да убиеш децата ми! Ей сега ще те изям...

— Не го изяждай, майко! — записукали пиленцата, — Той уби змията и ни спаси живота.

— А, такава ли била работата? — рекла птицата Нога. — Благодаря ти, юначе. Кажу какво мога да направя за тебе, да ти се отплатя?

— Изнеси ме на горната земя — примолил се Силач Янко.

— Харно! Само че първом иди край оная река. Там пасат много говеда. Убий сто бика, одери ги, очисти месото от кокалите и от кожата направи сто меха. Петдесет напълни с месо, петдесет с вода.

Янко направил това, що му заръчала птицата Нога. Натоварил меховете на гърба и, метнал се върху тях. Тогава тя му рекла:

— Щом видиш, че от клюна ми заизлиза дим — подай ми вода; ако видиш пламък — подай ми месо. Иначе няма да можем да стигнем

до горната земя.

Полетели, През цялото време Янко давал на птицата Нога ту вода, ту месо. Ето вече се провидяла горната земя, а от птицата Нога заизлизал пламък. Бърка Янко в последния мех, а той празен. Що да стори? Без много да му мисли, отрязал от крака си парче месо и го дал на птицата Нога. След малко достигнали горната земя и кацнали в същата гора, където била колибата на побратимите.

— Силач Янко — запитала птицата Нога — какво месо ми даде последния път? Такова никога не съм вкусувала.

— Срам не срам, ще ти кажа — отвърнал момъкът. — Отрязах си парче месо от крака.

— Значи вярно е, дето казват, че човешкото месо било много сладко — рекла птицата Нога, изплюла месото и го залепила с плюнката си на янковия крак. Месото веднага зараснало, сякаш нищо не е било.

Благодарил юнакът на своята спасителка и се спуснал да догони побратимите си. Настигнал ги. Щом го видели, те се уплашили много, паднали на колене и се замолили да им прости.

Ударил им Силач Янко по десет железни тояги, та да им дойде умът в главата, и им простил, защото бил много радостен, че всичко свършило благополучно. Скоро се измъкнали от голямата гора и достигнали престолния град.

Кралят се зарадвал до немай-къде. Дал най-голямата си дъщеря на Скубидъб, средната — на Чупижелязо, а най-малката омъжил за Силач Янко и половината кралство за зестра му дал. Вдигнали се три сватби в един ден. От Близки и далечни страни надошли най-отбрани гости. Три седмици траяли сватбените гощавки.

А после младоженците се преселили по своите замъци: Скубидъб с жена си в медния, Чупижелязо — в сребърния, Силач Янко — в златния. Заживели там щастливи и доволни и често се спохождали да си припомнят миналото юначество. И може още да живеят така, ако вече не са умрели.

ЖИВОТВОРНА ВОДА

ПОЛСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Една селянка останала вдовица с три невръстни момчета. С голям труд ги отгледала; те израснали добри момци, да им се радва на старини и да я облажават съседите. Най-големият станал войник, избродил много близки и далечни страни и след като се навоювал, завърнал се в родното си село с изпъчени гърди, покрити с медали за храброст; средният изучил в град Краков много науки и си дошъл в село с вирнат нос; а най-малкият, викали го Мачей, останал да гледа старата си майка и да се занимава със земеделие. Затова братята му го смятали за неук и прост; дори понякога го наричали глупак, ама зад гърба му, защото той прехранвал с труда си цялото семейство и освен това от земеделската работа бил станал по-силен и от двамата. Затова под вдовишката стряха царували мир и любов.

Ала ето че един ден старата майка легнала тежко болна от незайна болест. Макар че синовете и добре се грижели за нея, не могла да се привдигне и отивала все по на зле. Викали какви ли не лечители никой не и помогнал. Като се чудели и маели какво да правят, една стара знахарка им рекла:

— Има лек за вашата майка, ама надали ще можете да го донесете.

— Ти само ни кажи какво е, ние ще го намерим — отговорили синовете, — пък ако ще би имота си да продадем, голи и боси да тръгнем.

— Слушате добре тогава и запомнете това, що ще ви кажа. Ако поръсите с животворна вода майка си, начаса ще оздравее. Тая вода може и мъртвец да възкреси. Ама много трудно е да се сдобие човек с нея. Като вървиш все към изгрев слънце, на седем дни път отук ще стигнеш до една висока планина — Съботната планина я наричат хората. На най-високия и връх се виши старо-прастаро дърво сребро-чисто, което говори по човешки. Изпод неговите корени извира животворната вода. Само че да се стигне до извора не е така лесно и

много опасно е. Човек трябва да надвие всички смъртни грехове. Който се наеме да отиде дотам, трябва да тръгне по една стръмна и каменлива пътечка и да върви все напред, без да спира, без да се озърта назад и настрани, каквото и да чуе, каквото и да види. Защото погледне ли настрана, отбие ни се от пътеката, веднага ще се вкамени. А пътя му ще преграждат какви ли не нечисти сини, за да го погубят. Мнозина са тръгвали за там, ала никой досега не се е върнал.

Изрекла това бабичката и си тръгна. А братята веднага седнали да се сговарят: всеки искал да иде да донесе животворната вода. Най-големият брат надделял. Изстъпил се и рекъл:

— Вие чухте, че за тая работа се иска смелост. Аз неведнъж съм гледал смъртта в очите, без да трепна. Няма и сега да се уплаша, каквото и да ми се изпречи на пътя. Аз ще отида, а вие останете да наглеждате майка ни, докато се завърна с животворната вода.

Другите братя се съгласили.

Без да губи време, войникът запасал меч си, метнал през рамо войнишката торба и се упътил да дири Съботната планина.

Минали две седмици — от големия брат никаква вест. Решил средният брат да тръгне животворна вода да донесе и брат си да доведе.

— Аз съм учен и умен. Зная всички коварства на нечистите сили. Аз отивам, а ти остани да гледаш майка ни! — рекъл ученият брат, сложил в студентската си чанта храна и някаква книга със заклинания и тръгнал.

Изтекло уреченото време — нито единият, нито другият брат се връща.

„Сигурно са загинали — рекъл си Мачей. — Ами я аз да се опитам да донеса животворна вода, мама да излекувам и да намеря гробовете на братята си.“

Помолил той съседите да наглеждат болната, нарамил косата, взел малко храна за из път и тръгнал към Съботната планина. Вървял, вървял все към изгрев слънце, прекосил три буйни реки, преминал три вековни гори, на седмия ден привечер стигнал до полите на Съботната планина. Като вдигнал глава да погледне върха и, шапката му паднала — толкова висок бил той.

Закрачил Мачей по каменистата пътечка, която се виела през здрачна клисура стръмно към върха. Не бил изминал и десетина

крачки, изведнъж чул зад гърба си глас:

— Хей, момко, накъде отиваш? Объркал си пътя...

Тъкмо Мачей понечил да се обърне да види кой го вика, спомнил си думите на старата знахарка и продължил да върви направо. Подир някое време ненадейно пред него изникнал един червенокос човек, облечен в черни дрехи, шити по стара немска мода.

— Добър вечер! — поздравил мазно той, като си свалил триъгълната шапка. — Накъде сте се запътили, приятелю?

Към върха — отговорил Мачей. — Отивам за животворна вода.

— И аз отивам по същата работа. Да вървим заедно, ще ни бъде по-весело.

Повървели малко, стигнали до едно разклонение; пътят, които се отбивал наляво, бил широк и равен.

— Я да тръгнем по тоя път! Вижте колко е удобен. Защо ще си късаме дрехите из тия трънаци и камъни? — посочил любезно непознатият встрани.

Без да се спира и оглежда, момъкът поклатил глава и отвърнал:

— Вие вървете по него, а моят път е право нагоре.

Спътникът му започнал да го придумва, дори силничко го дърпал за ръкава, ала Мачей помнел добре съвета на бабичката, отскубнал се и без да продума повече, продължил по стръмната пътека, като гледал все напреде си.

Непознатият изрекъл някакво проклетие и се стопил в мрачината тъй ненадейно както се бил появил. Момъкът си отдъхнал и много се зарадвал, че се отървал от тоя нежелан другар. Защото веднага се досетил, че той ще да е дяволът. Мачеб неведнъж бил чувал да разправят, че в такива старомодни немски дрехи нечистият често се завира между хората, за да им пакости.

Както Мачей си вървял и мислел за тая зла среща, изведнъж зад гърба си дочул страшен шум, трясък, вой и викове:

— Ей го! Дръжте го! Убий те го!

Някой го дръпнал за дрехата, нещо го ухапало за крака, ала сърцатият момък не се уплашил и само ускорил крачките си. Виковете поулеа, поулеа заглъхнали. Изведнъж ярка светкавица прорязала звездното небе, планината потреперила от силен гръм и цялата клисура пламнала. Вековни дървета горели, пращели и рухвали с трясък, огнена стена преградила пътя на момъка.

„И това ще да е една от лукавщините на нечестивия, иначе как тъй от ясно небе гръм ще удари?“ — помислил си Мачей.

Вместо да се уплаши, той смело закрачил право към средището на пожара. Огнени езици съскали и облизвали стъпките му, смраден дим го стискал за гърлото, а нашият момък все вървял и вървял, докато най-после огнената завеса изтъняла и през нея се провидял върхът — на един хвърлей камък. Ала сега нова пречка: висока гладка канара препречвала пътя и под нея се било проснало едно седемглаво чудовище. Щом зърнало момъка, то се изправило настръхнало, заблещило стръвно кръвясалите си очи и засъскало страховито. И пред тая напаст Мачей не отстъпил. Втурнал се напред и замахнал с косата. В същия миг чудовището се провалило вдън земя и на мястото му зейнало гърлото на тъмна пещера.

Момъкът безстрашно влезнал в пещерата и тръгнал опипом в мрачината. Като повървял малко, отпреде му се мярнала светлинка, която с всяка крачка се увеличавала. Скоро Мачей се намери сред една чудно хубава градина: в нозете му ухаели пъстри цветя, овощни дръвчета протягали примамливо към него клонки със сочни плодове, Мачей, макар да усещал, че празният му стомах се гърчи и напуканите от жажда уста се пълнят със слюнка, не се излъгал и не протегнал ръка да откъсне плод.

Като повървял още малко, пътеката го отвела в един прекрасен дворец. Вътре стените били от чисто злато и едри кристали пръскали гальовен светлик. Наоколо били наредени тежки сандъци, пъпни до горе със сребро, злато и драгоценности — сякаш съкровищата на целия свят били събрани тук. Уморените нозе на Мачей потъвали в меки килими, а широки миндери го приканвали да легне да почине. Изведнъж се разнесла приятна музика. Към момъка се втурнали като рояк пеперуди девойки, коя от коя по-красива, и със сладките си гласове завикали:

— Добре дошъл, юначе! Спасителю наш, остани при нас. Ще имаш всичко. Що желае сърцето на човека, и ние ще бъдем твои признателни робини.

Ала момъкът и сега не се поддаде на дяволската примамка; махнал с ръка и мигом всички хубавици с ядни викове отлетели нанякъде.

Стигнал Мачей до една голяма желязна врата — на вид тежка, да не я помръднеш. А щом той само я докоснал, тя безшумно се разтвори и в очите на измъчения момък блеснали лъчите на изгряващото слънце. Най-сетне той бил достигнал целта си: на няколко крачки видял многолетното дърво, чиито сребърни листа при лекия утринен повей звънтели тихо и свирепи нечута от никого досега песен; струите на животворния извор, бликащи изпод корените, и пригласяли.

Със сетни сипи Мачей се довякъл до извора и започнал жадно да пие. С всяка глътка той усещан как в него избликуват нови сили, гладът му изчезнал. Скочил бодър и весел на нозе и се заслушал в шепота на дървото:

— Извади, юначе, каната от дъното на извора и я напълни с животворна вода. Откърши вейка от моите клони и по обратния път на всяка стъпка пръскай с нея вода наляво и надясно...

Погледнал Мачей в извора и на дъното съзрял да блести златна кана. Извадил я, загребал вода и преди да си тръгне, откършил една вейка, обсипана със сребърни писта. Щом поръсил желязната порта с вода, тя треснала и се пръснала на хиляди парчета. Из зейналия тъмен проход с писъци излитнало цяло ято прилепи и се зареяни кой знае къде. Момъкът тръгнал по обратния път, гледа — няма ни дворец, ни девойки, ни градина... Скоро се измъкнал от дупката, а тук чудо: дърветата си стояли зелени и прави, сякаш преди малко не е бушувал адски пожар.

Както пеещото дърво му поръчало, така и Мачей направил: на всяка крачка пръскал наляво и надясно с вейката животворна вода. И щом върху някой камък паднала капчица, той се превръщал в човек. Съживеният се протягал, триел очи и казал:

— Ах, какъв лош съм сънувах! Добре, че ме събуди, момко — и тръгвал радостен и благодарен подир своя избавител.

Колкото по-надолу слизал Мачей, толкова повече камъни лежали по пътеката; всички оживявали и тълпата, която го сподиряла, ставала все по-многобройна. Сред нея се виждали и белобради старци, и голобради младежи, и дръзки рицари, и хубави девойки, и важни господари, и дрипави просяци. Тук били и двамата братя на Мачей.

Когато слезли от планината, някои от съживените, които не били лежали дълго време вкаменени, побързали да си отидат дома, за да зарадват близките си. Ала повечето били омагьосани отдавна и

всичките им роднини били вече измрели. Затова те продължили да вървят с тримата братя. Пристигнали живи и здрави в селото. Край леглото на майка си синовете намерили събрани съседките, които били запалили свещи, защото болната вече беряла душа. Но щом Мачей я поръсил с животворната вода, тя отворила очи, усмихнала се и се привдигнала бодро и весела.

А хората, които Мачей избавил, не искали да се делят от него и останали в селото. Скоро всички си построили къщи, завели домакинства и малкото село се превърнало в голям и хубав град. Жителите избрали Мачей за бургмайстер — сиреч кмет — и дълги години той уреждал разумно градските работи. А благодарните люде разнесли надлъж и шир приказката за неговото геройство; до ден днешен всички я помнят и предават от баща на син.

КОНЧЕ ВИХРОГОНЧЕ

РУСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Живял някога един дядо. Той имал трима сина: двамата били умни, а третият не бил чак толкова умен и му викали Иванушка Глупака.

Посял веднъж старецът жито. Родило се добро жито, само че някой се научил да го тъпче.

Старецът рекъл на синовете си:

— Мили мои деца! Пазете житото поред всяка нощ, заловете ми крадеца.

Настанала първата нощ.

Отишъл най-големият син да пази житото, но сънят го надвил. Покачил се на сеното и спал до заранта.

На заранта се прибрал в къщи и рекъл:

— Не съм спал цяла нощ, вардех житото! Здравата намръзнах, но крадеца не видях.

Втората нощ отишъл средният син, ала и той проспал цялата нощ на сеното.

На третата нощ дошъл ред на Иванушка Глупака.

Сложил той в пазвата си една баничка взел въже и тръгнал. Отишъл на нивата и седнал върху един камък. Седи, не спи, крадеца чака.

Тъкмо посред нощ дотърчал в житото един кон — едното му косъмче сребърно, а другото златно. Като тича, земята трепери, от ушите му дим на стълбове излиза, а от ноздрите пламъци изскачат. И започнал този кон да яде житото. Не го яде толкова, колкото го тъпче.

Иванушка се промъкнал до коня и мигом метнал въженцето на шията му.

Конят се дръпнал с всички сили — но напусто! А Иванушка се метнал върху него и се хванал за гривата му. Конят го носил-носил по широкото попе, скачал-скачал, но не можал да го изтърси.

Тогава конят започнал да се моли:

— Пусни ме на свобода, Иванушка! Ще ти се отплатя богато.

— Добре — отвърна Иванушка, — но сетне как ще те намеря?

— Излез на широкото попе, свирни три пъти юнашки, надай богатирски вик: „Конче Вихрогонче, застани пред мене като невеста пред свекър!“ Аз тутакси ще дойда.

Иванушка Глупака накарал коня да му обещае, че няма повече да яде и тъпче житото и го пуснал.

На заранта Иванушка се прибрал в къщи.

— Е, какво видя там? — запитали го братята му.

— Хванах коня — рекъл той, — едното му косъмче сребърно, а другото — златно.

— Ами къде е този кон?

— Че той обеща да не ходи повече в житото и аз го пуснах.

Братята не повярвали на Иванушка и от сърце му се присмели. Само че от тази нощ вече никой не тъпчел житото...

Наскоро след това царят пратил пратеници по всички села и по всички градове да разгласят:

— Съберете се, боляри и дворяни, търговци и прости селяни, нагледа на царската дъщеря Елена Прекрасна! Седи Елена Прекрасна на прозорчето на високата купа. Който скочи с коня до княгинята и вземе от ръката и златния пръстен, той ще се ожени за нея!

И ето, в уречения ден, братята се накатали да идат в царския дворец — не толкова самите те да скачат с конете, колкото да погледат другите. А Иванушка Глупака почнал да им се моли да вземат и него:

— Братя, дайте ви каквото и да било конче, да дойда и аз да погледам Елена Прекрасна.

— Къде ще вървиш, глупчо! Хората ли искаш да размиваш? Стой си на печката и пресявай пепелта!

Отишли братята, а Иванушка Глупака рекъл на братовите си жени:

— Дайте ми една кошничка, поне в гората да ида — гъби да набера!

Взел кошничката и уж отишъл да бере гъби.

Излязъл Иванушка в широкото поле, на воня и простор, хвърлил кошничката под един храст, свирнал по юнашки, надал богатирски вик:

— Конче Вихрогонче, застани пред мене като невеста пред свекър!

Конят тича, земята трепери, от ушите му дим като стълб се издига, от ноздрите пламъци изскачат. Дотърчал и застанал пред Иванушка като закован:

— Какво искаш, Иванушка?

„Тъй и тъй“ — отвърнал Иванушка.

— Хайде, влез в дясното ми ухо и излез от лявото.

Иванушка влязъл в дясното ухо на коня, излязъл през лявото и се превърнал на чуден юнак — невидан, нечуван, да гледаш, да му се ненагледаш!

Яхнал кончето и се понесъл право към града.

По пътя настигнал братята си и се изравнил с тях.

Гледат те Иванушка и се чудят — за първи път виждат такъв юнак!

Пристигнал Иванушка на площада тъкмо пред царския дворец. Гледа — народ, колкото щещ, а във високата кула, на прозореца седи княгинята — Елена Прекрасна. На ръката и блести пръстен и този пръстен цена няма! А пък княгинята — хубавица над хубавиците!

Всички гледат Елена Прекрасна, но никой не се решава да скочи до нея: никой не иска да си счупи главата.

Тогав Иванушка ударил коня по коравите хълбоци... Конят запръхтял, зацвил и подскочил — само че скочил три педи по-ниско от княгинята.

Народът се зачудил, а Иванушка обърнал коня и се понесъл.

Развикал се народът:

— Кой е този? Кой е този?

А от Иванушка и следа не останала. Видели откъде дошъл, но не видели накъде отишъл.

Излязъл Иванушка от града, стигнал с коня в широкото поле, слязъл от него, влязъл в лявото му ухо, излязъл от дясното и отново станал Иванушка Глупака.

Пуснал кончето да си върви, взел кошничката, набрал в гората мухоморки и ги занесъл в къщи.

Братовите му жени се разсърдили:

— Какви гъби си донесъл, глупчо! Яж си ги самичък’.

Иванушка се усмихнал и се покатерил на печката, седи си там.

Братята се върнали и заразправяли на жените си какво видели в града:

— Да знаете, невести, какъв юнак дойде при царя! Такъв юнак не сме виждали, откакто сме се родили. Скочи само с три педи по-ниско от княгинята.

А Иванушка лежи на печката и се подсмива:

— Братя, може пък и аз да съм бил там!

— Откъде накъде ще бъдеш там, глупчо! Стой си на печката и лови мухи!

На другия ден по-големите братя пак отишли в града, а Иванушка взел кошничката и отишъл за гъби.

Излязъл в широкото поле, на воля и простор, захвърлил кошничката, свирнал по юнашки, надал богатирски вик:

— Конче Вихрогонче, застани пред мене като невеста пред свекър!

Конят тича земята трепери, от ушите му дим като стълб се издига, от ноздрите му пламъци изскачат.

Дотърчал и застанал пред Иванушка като закован.

Влязъл Иванушка в дясното ухо на коня, излязъл през лявото и се превърнал на юнак над юнаците. Яхнал коня и литнал към двореца.

Гледа — на площада още повече народ, отколкото преди. Всички се любуват на княгинята, но кой ти мисли да скача; никой не иска да си счупи главата!

Тогава Иванушка ударил коня си по коравите хълбоци. Запръхтяло Конче Вихрогонче, подскочило — и само с две педи не стигнало до княгинята.

Обърнал Иванушка кончето и се понесъл. Видели откъде дошъл, но не видели накъде отишъл.

Иванушка пуснал коня да си върви и се върнал в къщи. Седнал на печката, седи чака да си дойдат братята му.

Прибрали се братята в къщи и заразправяли:

— Невести, оня юнак пак дойде! Скочи само с две педи по-ниско от княгинята.

А Иванушка им рекъл:

— Братя, може пък и аз да съм бил там.

— Стой си на мястото, глупчо, и си трай...

На третия ден пак дошла вест от царя. Братята захванали да се гласят за път, а Иванушка рекъл:

— Братя, дайте ми какво и да е конче, макар и лошо ще дойда и аз с вас.

— Стой си в къщи. И без тебе може там!

Казали и тръгнали.

Иванушка излязъл в широкото поле, на воля и простор, свирнал по юнашки, надал богатирски вик:

— Конче Вихрогонче, застани пред 'мене като невеста пред свекър.

Тича конят, земята трепери, от ушите му дим като стълб се издига, от ноздрите пламъци изскачат. Дотърчал и застанал пред Иванушка като закован.

Влязъл Иванушка в дясното ухо на коня, излязъл през лявото. Превърнал се в юнак над юнаците и се понесъл към царския палат.

Пристигнал Иванушка при високата кула, шибнал коня с камшика... Зацвил конят по-силно, отколкото преди, подскочил и стигнал до прозореца!

Целунал Иванушка княгинята по алената буза, взел от пръста и скъпия пръстен, обърнал коня и се понесъл.

Тогава всички почнали да викат:

— Дръжте го! Хванете го!

А от Иванушка и следа не останала. Изгубил се от очите им.

Пуснал той коня да си върви и се върнал в къщи. Едната му ръка превързана с мръсна кърпа.

— Какво се е случило с тебе? — запитали го братовите му жени.

— Търсих гъби и се убодох на едно трънче...

И се качил на печката.

Върнали се братята му, започнали да разправят какво станало и как станало.

— Невести, оня юнак, като подскочи днес, стигна чак до княгинята взе пръстена от пръста и!

А Иванушка седи до комина и все едно и също повтаря.

— Братя, може пък и аз да съм бил там!

— Стой си на мястото, глупчо, не дрънкай врели-некипели!

Тогава на Иванушка се дощяло да погледне скъпоценния пръстен на княгинята.

Като развързал парцала, цялата къща светнала!

— Престани да си играеш с огъня! — креснали братята му. — Току-виж, че си запалил къщата. Време е съвсем да те изгоним от дома!

Иванушка не им отвърнал нищо.

След три дена царят отново пратил да разгласят: целият народ, колкото го има в царството, да се събере при него на угощение, никой да не смее да остане в къщи. Който не уважи царската трапеза, ще остане без глава!

Няма що, тръгнали братята на угощение, повели със себе си и Иванушка Глупака.

Пристигнали, седнали на дъбовите маси с покривки шарени, пият, ядат и разговарят.

А Иванушка се покатерил на печката, в къта, седи си там.

Обикаля Елена Прекрасна, гощава гостите. Всекиму поднася вино и медовина и гледа не е ли на ръката на някого любимият и пръстен. Който носи пръстена на ръката си, той ще и бъде годеник...

Но у никого не видяла пръстена си...

Обиколила всички, приближила се най-сетне до Иванушка. А той седи на печката, дрехите му сиромашки, а едната ръка превързана с парцал.

Братята му гледат и си мислят: „Я гледай, княгинята поднася вино и на нашия Иванушка!“

А княгинята подаде чаша вино на Иванушка и го запитала:

— Защо ти е превързана ръката, юначе?

— Ходих в гората за гъби и се убодох на едно трънче.

— Развържи я, покажи!

Иванушка развързал ръката си, а на пръста му — любимият пръстен на княгинята. Всички огрял!

Зарадвала се княгинята, хванала Иванушка за ръката, завела го при баща си и рекла:

— Татко, ето моя годеник!

Умил се Иванушка, вчесал се, облякъл се и престанал да бъде Иванушка Глупака, а станал юнак над юнаците, просто да не го познаеш!

А след веселото угощение дигнали сватба.

И аз бях на угощението, ядох и пих, по мустаците ми тече, но в устата ми нищо не влезе.

ЗЛАТНАТА ЯБЪЛКА

ПОЛСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

В Карпатите живеела една селянка. Тя имала само един син на име Владислав.

Веднъж селянката отишла в гората за диви плодове. Набрала цяло гърне с малини и се приготвила да си иде в къщи. Не щеш ли, върху един пън видяла стара бабичка с шарено контошче — седи и жално се моли:

— Дай ми, миличка, горски малинки! А пък аз ще ти се отплатя — ще покажа на сина ти пътя към щастието.

На селянката било свидно да си дава плодовете, но много искала синът и да бъде щастлив, затуй подала гърнето на бабичката.

Бабичката изяла всичките малини, до последната, избърсала си устните и рекла:

— Запомни ми думите: ако твоят син си намери работа, която да му е по сърце, той ще стане и на тебе мил, и щастлив ще бъде, и за хората полезен.

— Коя работа може да бъде по сърце на моя Владислав, бабо? — попитала селянката.

Но никой не и отговорил. Бабичката изчезнала.

На онова място, където тя седяла, размърдало опашчицата си едно гущерче и се скрило. А гърнето от само себе си догоре се напълнило с узрели малини.

Тогава селянката разбрала, че е видяла не една обикновена бабичка, а вълшебница.

Мислила тя, мислила как да намери за сина си работа по сърце, но нищо не могла да измисли.

Срещнала един шивач и го попитала:

— Каж ми, шивачо, коя работа е най-хубава на света?

— Най-хубава работа е шивашката — отвърнал той.

Дала селянката сина си на учение при шивача. Почнало момчето да се учи конци в иглите да вдява, ножицата да подава, ютията да

нагрява.

Отлетели три месеца. Отишла селянката в града да навести сина си. Майсторът не може да се нахвали от него — и работно момчето, и смислено. Ала самият Владислав бил невесел.

— По сърце ли ти е, синко, шивашкият занаят? — попитала майката.

Синът отговорил:

— Не, майко, не ми е по сърце. Ние за безделниците богаташи шием кафтани от златна тъкан, а бедните ходят оголели.

Изплашила се майката да не затворят в тъмница сина и за тези думи, хванала го за ръката и го отмъкнала от шивачницата.

Вървели те по пътя, а насреща им се задал един обуцар крачи и си пее. Спряла го селянката и го попитала кой занаят е най-хубав.

— Обуцарският — отвърнал обуцаря. — Ние мъка не знаем, човеците обуваме.

Дала майката сина си на учение при обуцаря.

Отлетели два месеца. Домъчняло на майката и дошла да навести сина си.

Обуцарят не можел да се нахвали с момчето, ала Владислав бил невесел.

Попитала го майката:

— По сърце ли ти е, синко, обуцарският занаят?

Синът и отговорил:

— Не, майко, не ми е по сърце. Ние обуваме безделниците богаташи в скъпи ботуши, а бедните боси ходят. Аз все мисля как да обърнем работата.

Уплашила се вдовицата да не би за тези думи да затворят момчето и в тъмницата, хванала го за ръката и го извела на улицата.

Много хора питала селянката кой занаят е най-хубав по света. Всеки си хвалел своя.

Видяла селянката, че минава един рицар. Приближила до него и го попитала кой занаят е най-хубав.

Рицарят спрял коня си, помислил и рекъл:

— Най-хубав занаят има ковача на оръжие. Той кове леки саби, тежки мечове и остри копия. Дай сина си да учи този занаят!

Оставила селянката Владислав на учение при ковача на оръжие и рекла:

— Стига съм се мъчила с тебе. Ако и оръжейната работа не ти е по сърце — ще те направя пастир — селското стадо ще пасеш.

Минал месец, втори, трети. Минала зимата. Снегът се стопил. Звъннали капчуците.

Една сутрин някой весело почукал на вратата. Селянката отворила и плеснала с ръце. На прага с торбичка през рамо стоял Владислав. Снел той торбичката от рамото си и казал:

— Майко, направи ме пастир! С оръжейната работа не ща да се залавям. За нашия ковач е все едно за кого прави оръжия — за нас или за враговете, а пък аз не искам да избивам своите със сабите, които сам съм изковал. По-добре да стана пастир.

И тръгнал Владислав подир стадото. Пасе добитъка, пее, със свирка си свири.

Веднъж Владислав забелязал, че над близката гора се издига стълб от дим. Затекал се и що да види? Около един бял камък огън пламти, а върху камъка се върти голям гуцер.

Дожаляло на пастира за гуцера, протегнал му своята тояга. Гуцерът пропъзлял по тоягата ката по мост на зелената ливада, ударил се върху земята и се превърнал на бабичка.

— Хайде, сине, хайде пастирко! Ти ми помогна и аз ще ти помогна — ще те наградя с късмет. Ела с мен!

— Не мога да си оставя стадото, защото току виж, че вълците нападнали кравите — отвърнал пастирът.

— Не се бой — рекла бабичката. — Додето си ми гостенин, моите внучета — гуцерчета ще вардят стадото.

Отишъл пастирът подир бабичката в една голяма тъмна пещера.

Плеснала бабичката с ръце и мигом станало светло. Видял Владислав, че в пещерата има два отворени сандъка, пълни със скъпоценни камъни. В единия лежат рубини, от които струи червена светлина, в другия сапфири, които излъчвали гълъбова светлина. Насред пещерата се е разклонила ябълка със златни плодове.

Бабичката рекла на Владислав:

— Ако вземеш сандъка с рубините — ще бъдеш най-хубавия човек. Вземеш ли сандъка със сапфирите — ще станеш най-главният и най-богатият. Ако вземеш ябълката, ще си останеш беден, но затуй пък ще бъдеш щастлив, мил на майка си и полезен на хората! Имаш ли ябълката, ще имаш и работа по сърце.

— Каква е тая работа, бабо? — попитал Владислав.

Бабицката му отвърнала:

— Тази ябълка не е проста. Сутрин тя се покрива с цвят, вечер на клонките и узряват златни ябълки. Тези ябълки всяка болест лекуват. Само че трябва да лекуваш без пари.

— Дай ми, бабо, ябълката! — рекъл Владислав.

Махнала бабицката с ръка. Ябълката се размърдала, отскубнала корените си от земята и тръгнала след пастира. Върви и се поклаща насам-натам.

Посадил Владислав ябълката под прозореца си и без да се мае накъсал златни ябълки, отишъл в селото и ги раздал на всичките болни. Болните тоз час оздравели. Оздравял дърварят, комуто един бор счупил гръбнака, дигнала се от леглото дори столетната бабицка Люцина, която никой не помнел да е била здрава.

И литнала по Карпатските планини мълвата за момчето, което пасе стадо, със златни ябълки лекува болести, а пари не взема от никого.

Веднъж по планинския път минал кралят. Той бил хремав. Лекувал го лекар-немец, но не го долекувал; французин-доктор го церил, но не го изцерил, а турският доктор само го ядосал.

Кралските слуги рекли: тъй и тъй, тука живее пастир, които лекува със златни ябълки.

— Апчиха! — отвърнал кралят. — Апчиха! Откарайте ме при пастира.

Отишъл кралят при пастира.

Тъкмо когато наближил Владиславовата колиба, дошъл един умиращ ловец, прегазен от мечка.

На дървото била останала само една ябълка.

— Лекувай ме! — извикал кралят. — Аз ще те наградя кралски. Ловецът да почака.

— Ловецът не може да чака, защото умира — рекъл Владислав и дал на ловеца златната ябълка.

Изял ловецът ябълката и оздравял.

Разгневил се кралят, разкихал се. Не пожелал да чака до другата сутрин, когато ще пораснат нови плодове, а заповядал да изкоренят от земята ябълката и да я посадят в дворцовата градина.

Почнали да подкопават ябълката.

Като живо станало дървото, опирало се с корените си, с клоните си шибало кралските слуги. Завързали го с въжета, натоварили го на каруца и го подкарвали към двореца.

Отишъл Владислав в пещерата, повикал гущерката и я помолил за друга ябълка.

— Друга ябълка аз нямам — каза бабичката, — ама ще ти дам разноцветни круши. С тях ще си върнеш ябълката. Ала по-напред опитай сам крушите, да видиш какво могат да направят.

Взел Владислав една зелена круша. Изведнъж на челото му израсли два рога. Взел червена — рогата се махнали. Изял синя — появил се огромен нос. Изял жълта круша — носът станал такъв, какъвто си бил.

Взел Владислав разноцветните круши и отишъл в двореца — да си отърве ябълката.

Придворните големци видели разноцветните плодове и се развикали:

— Ех, че хубави круши! Продай ни ги!

— Тези круши не се продават. Вземайте без пари, които искате — отвърнал Владислав.

Грабнал кралят и придворните му сини и зелени круши, почнали да ги ядат. Изведнъж надали вик — у един се появил дълъг нос, другиму рога пораснали. Кралските рога били като еленовите и стърчели изпод короната. А големците се бутали един друг с носовете си. Разбрали те, че пастирът ги е подвел, хвърлили се върху него, развикали се:

— Вземай каквото щещ, само ни спаси от тая беда!

— Добре — отвърнал Владислав, — ще ви помогна, ако ми дадете златната ябълка.

Дал Владислав на краля и големците червени и жълти круши. Заловили се да ги дъвчат, изпочупили се дългите носове и рогата.

Затекъл се Владислав в градината, където зад една сребърна решетка била посадена златната ябълка. Тя вече стърчала почерняла, сякаш била овъглена.

— Ох, моя ябълчице, ох, моя хубавице, защо си повехнала и изсъхнала в кралската градина? — попитал Владислав.

А ябълката му отговорила с човешки глас:

— В неволя изсъхнах и повехнах, на воля пак ще да разцъфна.

Отърсила ябълката пръстта от корените си и сама тръгнала след Владислав към Карпатите. И додето вървяла към къщи, по клоните и се появили листа, цъфнали цветовете.

В селото, където живеел Владислав, ябълката отново заела мястото си и същата вечер узрели златни плодове на клонките и.

Владислав пак започнал да лекува работните хора. И той бил честит, и на майка си мил, и на хората полезен, защото си намерил работа по сърце.

ЛЕТЯЩИЯТ КОРАБ

УКРАИНСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Имало някога един селянин. Живял той с жена си в любов и съгласие. Те си имали синче Коля. Майката на Коля заболяла от някаква болест и изведнъж умряла. Мъжът потъгувал за жена си, но сетне разбрал, че мъчно ще я кара без жена. Намерил си невеста и пак се оженил.

Отначало живели много задружно. Младата жена обичала Коля като свой син. Но като минали година-две, жената нещо се променила. Започнала да измъчва много Коля... Карала го да върши всякакви работи и толкова зле се отнасяла с него, че мъничкият Коля оставал без сили. Тъй доживял той криво-ляво до петнадесетата си година.

Веднъж злата мащеха сложила в торбичката му сухи корички и го пратила в гората да сече дърва. Той трябвало да извърви не по-малко от десет версти — гората била много далеко. Вървял, вървял бедният Коля и много се натъжил. От очите му потекли горчиви сълзи. И изведнъж видял, че пред него върви беловлас старец. Коля настигнал този старец и му рекъл:

— Добра стига, дядо!

А старецът отвърнал:

— Да си жив и здрав, момко, къде отиваш?

— Отивам, дядо, да сека дърва в гората.

— Ти май че плачеш за нещо?

— Имаш право, дядо, плача. Животът ми е страшно тежък. Нямам си аз родна майка, а имам мащеха. Все ме блъска да работя, а ме храни много лошо. Тръгнал съм почти гладен.

Тогава старецът рекъл:

— Хайде момко, да седнем да похапнем. Нямах ли поне корички хляб?

Момчето седнало на един пън. Седнал и старецът. Тогава момчето казало:

— Ти, дядо, надали ще ядеш моя хляб, много е сух.

Старецът рекъл:

— А как ти е името, момче?

— Името ми е Коля.

— Хайде, Коля, извади твоя хляб, дай да хапнем.

Коля пхнал ръката си в торбичката и изведнъж напипал голям, бял, мек хляб. Извадил го и не вярвал на очите си. Знаел, че там имало само сухи корички.

А старецът му казал:

— Видя ли, Коля, какъв хубав хляб имаш! А ти казваш: лош, не го бива.

Коля не знаел какво да отговори. А старецът пак рекъл:

— Яж, Коля, колкото искаш.

Почнал да яде Коля с охота, а като се нахранил, погледнал в торбичката, а там имало друг хляб за запас.

Тогава старецът му рекъл:

— Слушай, Коля, щом като наистина живееш толкова лошо, аз ще те науча какво да правиш. Не отивай да сечеш.

Ловецът на драго сърце се качил в летящия кораб и те полетели по-нататък.

Летят и гледат: един селянин скача на един крак, а другият вързан за ухото си. Коля го запитал:

— Селяче, защо скачаш на един крак, а другия си вързал за ухото си?

А селянинът му отговорил:

— Ако отвържа този си крак, с пет разкрача ще прескоча цялата земя.

— Сядай при нас, селяче — рекъл Коля.

— Да седна, защо да не седна.

И селянинът на драго сърце се качил в летящия кораб — и те полетели. Полетели те по-нататък и какво да видят: езеро, а по брега на това езеро ходи селянин и търси нещо. Коля долетял до него и го запитал:

— Защо ходиш, селяко? Какво търсиш?

Тогава селянинът отвърнал:

— Абе, искаше ми се набързо да сръбна вода, но не мога да си намеря.

— Че как тъй да не можеш. Ами че в краката ти има цяло езеро.

— Аз туй езеро на три глътки ще го изпия. Не ми стига.

Коля му рекъл:

— Сядай при мене, селяко!

Седнали те и тръгнали по-нататък.

Летят и виждат: един селянин върви към гората и носи на гръб вързоп дърва. Коля долетял до него и го запитал:

— Селяко, защо мъкнеш тези дърва? Там, в гората, дърва, колкото щеш.

А селянинът му отвърнал:

— Тези дърва не са какви да е, тези-дърва са чудотворни. Щом някой ме обиди, аз ги разхвърлям и мигом се появява непобедима войска — пехота, артилерия, кавалерия.

— Сядай с нас, селяче! — рекъл Коля.

И този селянин на драго сърце се качил на летящия кораб.

Продължили по-нататък. Гледат — един селянин върви към селото и носи на гръб снопче слама. Коля запитал селянина:

— Защо си помъкнал тази слама към селото? Там има цели коли слама.

А селянинът отвърнал:

— Аз не мога да се разделя от тази слама тя не е каква да е. Ако попаднеш в нажежена печка или на друго напалено място, достатъчно е да разстелеш тази слама под краката си. Колкото и нажежена да е печката, тозчас ще изстине, дори ще се покрие със скреж.

Тогава Коля рекъл:

— Сядай при нас, селяко!

Селянинът на драго сърце се качил и те тръгнали по-нататък. Летели, летели и долетели в богатото царство. А царят на това царство имал единствена дъщеря, голяма хубавица. Щом Коля пристигнал там, в царството узнали, че е дошъл човек, който има летящ кораб. Целият град се любувал на този летящ кораб. А най-много му се любувала царската дъщеря. И тя поискала да завладее кораба.

Започнала да кани Коля в двореца започнала заедно с баща си да го гощава като царски син. А сетне го замолила да я разходи с летящия кораб над града. Но Коля и рекъл тъй:

— Аз мога да разходя с моя кораб само оная хубавица, която ще ми стане жена!

Царската дъщеря повикала баща си и му рекла:

Татко, аз искам да се разходя на летящия кораб, каквото и да стане. Но този млад човек ми каза, че за никакви пари няма да разходи никаква хубавица, ако тя не стане негова жена. Какво да правим сега?

И царят, и царската дъщеря, почнали да се съветват как да завладеят кораба. Царската дъщеря решила да излъже Коля, че ще стане негова невеста, а сетне някак да му отнеме кораба и да го затрие от лицето на земята.

Почнали да гощават Коля, но той не бил прост: веднага поискал царят и дъщеря му да нагостят всичките му хора от кораба. Тогава царят заповядал на слугите си да донесат четиридесет хляба, да търкулнат бъчва с четиридесет ведра вино. И рекъл:

— Аз имам такъв обичай: когато някой прати сватове за дъщеря ми, сватове трябва да изядат четиридесет хляба и да изпият бъчва с четиридесет ведра вино.

Николай се размислил и искал вече да литне назад. Но тогава селянинът, който ходел край езерото и търсел вода и селянинът хлябовете насърчил, Николай. Те му казали:

— Абе ти, Коля забрави ли, че ние сме тук? Тази работа никак не ни плаши. Сядай, хайде да ядем, ние ти помагаме.

Седнали те с Коля и селянинът с торбата, който дирел хляб, почнал толкова бързо да лапа самун след самун, че едва смогвали да ги преброят. А селянинът, който ходел край езерото и търсел вода почнал така да гълта чаша след чаша, че едва смогвали да ги преброят. И за някакви си два-три часа омели всичкия хляб и всичкото вино, а Пийчо и Лакомийчо, дори искали още — не се наяли, не се напили.

Зачудил се царят. За пръв път виждал такива-сватове. А Коля седнал до царската дъщеря и почнал да я подканя по-бързо да се приготви за венчило. Но царската дъщеря му отвърнала:

— Аз съм готова да ида под венчило. Но преди това ти трябва да идеш през девет царства в десето и да ми донесеш оттам венчалния пръстен. Ако за три часа не ми дадеш този пръстен, аз никога няма да стана твоя жена.

Николай отново се натъжил и не знаел какво да прави.

Дълго трябвало да върви, за да иде през девет царства в десетото, а на всичко отгоре за три часа да се върне. Но тогава до него се приближил селянинът, който връзвал крака си за ухото, и рекъл:

— Защо си се смърлушил, Коля? За мене това е много лека задача. Аз ще ти донеса този пръстен не за три, а за два часа.

Погледнали часовника — било пладне. Бързоход отвързал крака от ухото си и тутакси тръгнал за десетото царство.

Направил пет крачки и се озовал в царството, където бил златният венчален пръстен. Взел този пръстен и си тръгнал назад. Поотдалечил се от царството и намислил да си почине. Легнал под един широк сенчест дъб и заспал дълбоко.

Минали вече два и половина часа, а Бързоход още не се виждал. Тогава Николай се изплашил. Почна; да тича и не знае; какво да прави. Погледнал часовника, а стрелката, сякаш нарочно, бързо вървяла по циферблата.

Изведнъж се появил селянинът, който суша; какво става по света. Той се приближил до Коля и му казан:

— Какво ти е, Коля?

— Абе — рекъл Коля, — Бързоход щеше да се върне при мене след два часа, даже и па-рано. Скоро ще минат вече три часа, а Бързоход още не се вижда.

Тогава селянинът изтърчал на улицата, допрял ухото си до земята, послушал и рекъл:

— Гледай го ти него, бездарника! Той спи някъде! Много хубаво чувам.

И той повикал ловеца, който целел мухата върху камбанарията на „Иван Велики“. Ловецът се затекъл на балкона и почнал да се взира в далечината. Грабнал пушката си и гръмнал право в дъба, под които спя. Бързоход. Куршумът откършил клон от дъба, този клон ударил Бързоход, той скочил и извикал:

— Майчице, трябва да съм се успал!

Направил пет крачки и веднага се намерил пред Коля със златния пръстен.

Коля взел този пръстен, отишъл при годеницата си и рекъл:

— Вземи пръстена, на мене обречена годеницо! Донесох го тъкмо навреме.

Царската дъщеря и царят видели, че не могат да надхитрят годеника. Но хитрата годеница намислила друго и каза на Коля:

— Скъпи Коля! Преди да отидеш под венчило, трябва да се изкъпеш в банята.

Тя заповядала на слугите да затоплят желязната баня, като изгорят в нея една кола дърва. Банята се нажежила като пламък. Щом пригответа банята, княгинята казала на Коля:

— Хайде, Коля, да идем в банята.

И Коля, който не подозирал нищо, тръгнал.

Но селянинът със сламата също не бил глупав и тръгнал след тях. Щом се приближили до банята, царската дъщеря отворила вратата и бутнала там Коля. Видяна селянина и бутнала и него. Сетне тръшнала вратата и си помислила: нейният годеник и селянинът ще изгорят в нажежената баня! Но селянинът бързо разстлал своето снопче слама пред огъня. Разпръснал го по всички кътчета на банята, така че банята веднага започнала да изстива и дори леко се покрила със скреж.

Като минали два часа, царската дъщеря и царят изпратили слугите и им рекли:

— Тичайте по-скоро там. Навярно от царския годеник и неговия селянин са останали само въглени.

Но когато слугите отишли и отворили банята, Коля и селянинът почнали да им крещат:

— Защо ни пратихте в такава студена баня? Съвсем измръзнахме тука!

Втурнали се слугите при царя и му разказали това чудо: годеникът и селянинът съвсем измръзнали в нажежената баня.

Зачудили се царят и дъщеря му и почнали да мислят какво да направят с омразния годеник? И решили да обкръжат Коля с войска, да го вземат в плен, да го хвърлят в тъмницата и да го уморят от глад. Сетне да завладеят неговия летящ кораб.

Дигнали на крак цялата войска, войниците потеглили в бойни колони срещу Коня и неговите хора. Коля никога не бил ходил на война, много се изплашил и започнал да мисли как по-скоро да оттегли кораба си от това омразно царство. Но селянинът с чудотворните дърва веднага насърчил Коля и рекъл:

— Коля, ти защо се изплаши? За нас тая царска вобска никак не е опасна.

Тръснал той дърветата от раменете си и започнал да хвърля цепениците на разни страни. Тогава отвсякъде се появили непобедими войски: и пехота, и кавалерия, и артилерия. Наредили се те в бойни

редици — чакат заповед от Коля да започнат войната. Щом Коля дал сигнал, тази несъкрушима войска потеглила и тутакси отблъснала царската войска. Взели в плен царя, вързали го и го пратили в същата баня, където искали да изгорят Коля. А Коля се приближил до царкинята и рекъл:

Е, мила, какво искаш? Или се съгласявай да се махнеш от това царство, или ще те хвърлим при твоя баща в студената баня, където ще умреш.

Княгинята паднала на колене пред Коля и почнала да го моли да и прости, задето постъпила така с него. Заклепа се, че никога вече няма да му се противи. И все се молела да я вземе за жена.

Но Коля не се оженил за нея, а я изгонил от царството заедно с царя. Той освободил целия народ от царското иго. И от него време в това царство никакъв цар не е имало.

ЯНКО И ЗЛАТА КРАЛИЦА

ЧЕШКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Живееше на света един старец. Той имаше едничък син Янко. Замина Янко в далечни краища и узна, че неговият баща е тежко болен. Изплаши се Янко и си тръгна бързо към къщи.

Пристигна той и завари баща си на смъртно легло.

— Сине — проговори бащата на Янко, — аз скоро ще умра и ти ще останеш сам-самичък на света. Ще стане нужда да живееш само с твоя ум и няма да има кой да се грижи за тебе. Внимавай, на злите хора не вярвай, бъди предпазлив. Аз ти оставям наследство, което е скрито в кладенеца на двора...

Преди да доизкаже последните си думи, бащата умря.

Янко му уреди добро погребение, всичките си спестявания изразходва, а се наложи и дълг да направи.

„Хайде да потърся своето наследство“ — си рече Янко, когато остана сам.

Взе една лопата и се спусна в стария кладенец, където захвана да копае.

Копя ден, копя втори — нищо няма. Янко искаше вече да изостави работата, когато изведнъж лопатата удари в нещо твърдо. Гледа Янко — напреде му лъщи една кутийка. Взе я той и излезе от кладенеца.

Затвори се в стаята си. И какво да види! В кутията имаше скътани една свирка, един колан и една празна кесия.

„Ето какво било наследството! — си помисли Янко. — Нима баща ми е намислил да се подиграе с мене?“

Но изведнъж той съзря в кесията едно сгънато листче. Върху листчето беше написано:

„Който раздруса кесията, ще го поръсят златни монети. Който надуе свирката и засвири, напреде му ще се появи войска. А който опаше колана, ще се намери там, където пожелае.“

Янко раздруса кесията. Наведнъж се изтърсиха златни монети. Тъкмо толкова, колкото му трябваша да си плати дълговете. Разплати се със съседите си, а бащините подаръци скри.

Минаха няколко години. Намисли Янко да се ожени. Но не искаше просто момиче от своето село, а реши да вземе някоя горда кралица. Свирна със свирката. Напреде му мигом застанаха голям брой войници. Потегли Янко с войниците си към своя крал. Като видял кралят толкова войници, много се изплаши, отиде при Янко, поклони му се и го попита:

— Какво обичаш?

— Искам да се оженя за твоята дъщеря.

Кралят се успокои, а княгинята захвана да се смее. Хареса се тя на Янко, защото беше весела и подскачаше като козле. Заведоха Янко двореца, започнаха да го гощават, той пиеше, играеше, думкаше барабани.

През време на угощението Янко изкара от джоба си бащината кесия. А княгинята захвана да му се подиграва:

— Ах, каква проста кесия си имал!

Ядоса се Янко, раздруса своята кесия и от нея се изтърсиха шепа златни монети.

— Виждаш ли — каза той на княгинята, — каква кесия имам. Колкото искам ще я друсам и тя ще ми пуска златни монети...

Хитрата княгиня тихичко измъкна кесията от джоба на Янко. Той се върна у дома си и започна да се готви за сватбата. Потърси кесията си — няма я.

Отново свирна с пищялката, насъбра войската си, затропаха при царя. Тогава Янко се развика:

— Къде ми е кесията? Върнете ми я или ще стане нещо лошо!

Изплаши се княгинята, излезе при Янко и му каза:

— Ами че ти, миличък, си я забравил. Кесията остана при мене. Вземи си я!

Започна тя да се шегува и да подскача край него като козленце. Разсмя княгинята Янко и той забрави обидата. Наредиха угощение. Княгинята се намести при Янко. Без да ще, той изкара от джоба си своята свирка. А княгинята му се присмя — защо носи в джоба си проста пищялка.

Янко се оскърби и рече:

— Това не е проста пищялка, а вълшебна. Щом свирна с нея — войската ще събера, целия ви град мога да разруша. Освен туй аз имам у дома един пояс, също вълшебен. Ако го опаша, веднага ще се намеря, където пожелае. Ето какви чудни неща имам! Не вярваш ли?

През нощта, когато Янко задряма, коварната княгиня пристъпи крадешком в спалнята му, отмъкна свирката и каза на баща си какво е направила. Наду кралят свирката и цялата Янкова войска му се подчини. Кралят заповяда на войската да измъкнат Янко от леглото и да го прогонят с метлата вън от града.

Дълго се лута Янко, додето се добере до в къщи, уморен, изпокъсан. Много му беше мъчно, че неговата кесия я няма, а и свирката си изгуби, но си спомни, че му остана колана. Опаса го и каза:

— Искам веднага да се намеря в двореца на тази зла княгиня.

Така и стана. Щом като видя Янко пред себе си, княгинята се развика от страх, но изведнъж дръпна Янковия колан — и коланът остана в ръцете и.

— Ей, стражи! — извика тя.

И додето се огледа, Янко се намери в тъмницата.

— Заповядано е сутринта да те накажа — му каза пазачът на тъмницата.

— Ох, какво направих! — заплака Янко и въздъхна. — Що ми трябваше да ви се тикам в ръцете, разбойници такива, крале — мошеници!

— Не се отчайвай — каза пазачът на затвора. — Жално ми е за тебе, момче, и аз реших да те спася. В къта на твоята тъмница има един голям камък, а под него — дупка. През нея ще избягаш от тъмницата. Когато каменарят е строил затвора, той е очаквал, че може и него да запрат тук и си приготвил за всеки случай една дупка за измъкване...

Янко повдигна камъка, видя дупката и се промъкна през нея. Дълго време се лута той из подземния ход, най-сетне през една пукнатина съзря дневната светлина, отмести един камък и се измъкна. Зарадва се на спасението си, легна и заспа.

Събуди се Янко на сутринта. Измъчваше го гладът. Скита той в гората, скита, изкачи се на хълма и видя една къщурка и стадо овце. Спусна се надолу при овчаря. Жената на овчаря му даде хляб, сирене и

мляко и го попита как е попаднал при тях, защото никога никой не е идвал тук от града. Янко разказа на овчаря и на неговата жена за своята злополука и добрите хора го оставиха да живее при тях.

Хубаво беше тук на Янко. Той се радваше, че е останал жив и че е свободен. Веднъж, като скиташе в гората, той се заблуди и огладня. Видя едно дърво, на което зрееха много круши. Покатери се Янко горе, накъса си круши, хубаво се наяде. Но какво е това? Гледа — носът му расте, стана дълъг и дебел, също като тояжка. Хвана го с ръка, започна да го дърпа — болеше го...

— Ама че беда. — помисли си той. — Как ще живея отсега нататък с такъв нос?

Слезе Янко от дървото и чу, че един ручей шурти, погледна — вода тече от скалата. А в туй време носът му порасна още повече. Не му даваше да пие вода. Но Янко се изхитри, подложи устата си под струята и пие водата. Щом я глътна, носът му започна да намалява. Още една глъдка, втора и носът му стана такъв, какъвто си беше порано.

„Чудеса! — помисли си Янко. — Добре стана, че можах да се избавя от носа си.“

И изведнъж му дойде на ум как може да накаже злата княгиня.

Накъса от крушите, напълни си шапката, а в шишенцето си наля вода от целебния ручей. Сетне намери пътеката, която водеше към къщи. Взе от жената на овчаря една кошничка, нареди в нея крушите, преоблече се в овчарски дрехи, сбогува се с домакините и замина.

И ето че се появи пред кралския дворец един човек с кошничка.

— Круши продавам, донесени от чужбина круши. — захвана да вика той.

Кралската прислужница изтича на улицата и купи от чудесните круши, а продавачът прибра парите и изчезна.

— Ах, какви чудесни круши. — каза княгинята, когато ги поднесоха на масата, и веднага се нахвърли върху тях.

Но изведнъж тя погледна към майка си и се развика:

Ах, какво става с Вашия нос?

— По-добре погледни своя! — отговори кралицата. — Той е стигнал до брадата ти.

Но докато кралицата да се засмее — тя видя своя нос. А той вече беше пораснал до пояса и. Заплака нейно величество, развика се.

Само на краля провървя. Жена му и дъщеря му така се нахвърлиха върху крушите, че за него остана само едничка и носът му малко порасна, но не беше толкова страшен.

Заповяда той да повикат докторите от цялото кралство да излекуват кралските носове. Почнаха да ги режат, но колкото повече ги режиха, толкова по-големи ставаха носовете.

Всичките дворцови хора тихичко се смееха, като гледаха носовете на своите господари. Особено се смееха на княгинята, която всички ненавиждаха за нейната надутост и за коварството и.

Подир няколко дни из града се разнесе слух, че е пристигнал някакъв си доктор, който можел да лекува всички болести. Той беше Янко, който се преструваше на доктор. Слухът за новия доктор дойде до двореца. Кралят заповяда веднага да му го доведат.

Янко пристигна, прегледа носовете и каза:

— Такава болест аз мога да лекувам, само че вие ще получите здраве, ако във всичко ми бъдете покорни и ме слушате.

— Ще ви слушаме, щем! — извикаха княгинята и майка и.

— Вие имате кръв гъста. Тя е много гъста. Трябва да направя тъй, че ла стане по-рядка — рече докторът.

Той взе един камшик и три дни шибя краля и кралицата. Нищичко не им даваше да хапнат. А на четвъртия ден им даде по една глътка от чудната вода, която носеше в своето шишенце. И стана чудо. Изведнъж носовете им се намалиха.

Дойде ред на княгинята.

— Твоята кръв е най-гъста, защото си много алчна — каза Янко. — Ще трябва да се лекуваш девет дни.

На осмия ден тя се измъчи толкова, че повече не можеше да изтърпи.

— Отърви ме! — молеше се тя на Янко. — Аз ще ти дам всичките си съкровища и ще се оженя за тебе.

— Кажи какви съкровища имаш? — попита я Янко.

— Ето ги — отговори княгинята. — В целия свят няма да ги намериш.

И тя отвори златната кутийка. Пред Янковите очи лъснаха свирката, кесията и коланът.

— Ето ги моите съкровища! — извика княгинята. — От кесията можеш да насипеш злато, колкото искаш, със свирката можеш да

повикаш войници неброени, а опашеш ли колана — ще идеш там, където пожелаеш.

Янко препаса колана, сложи в джоба си кесията и свирката и каза на княгинята:

— Слушай ме, коварна княгиньо. Аз съм момчето, което ти обра и искаше да обесиш. Аз съм оня овчар, който ти продаде крушите. Аз съм докторът, който можеше веднага да те излекува, но за наказание те биеше и мореше с глад. Съкровищата са мои, затова ще останат у мене, а на тебе за твоето коварство и зъл характер ще ти остане един белег — твоят дълъг нос!

СИНЯ ДРЕХА, НАОПАКИ ШИТА БЕЛОРУСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Живял един цар, който бил голям познавач. Проводил той веднъж да ударят барабана по цялото царство:

— Слушайте, хора — викал глашатаят. — Който съумее да избяга от царя и да се скрие — царят ще му даде половината царство!

Намерил се между народа един такъв човек. Той се наричал Синя дреха, наопаки шита. Явил се в двореца пред царя и рекъл:

— Аз, царю, мога тъй да се скрия, че ти да не можеш да ме намериш.

— Добре — изгледал го царят, — ако смогнеш да се скриеш от окоето ми — половината царство ще бъде твое. Не успееш ли — ще накарам палача да ти отсече главата. Приемаш ли?

— Приемам.

— Подпиши се! — викнал царят.

Подписал се Синя дреха, наопаки пита и захванал да се укрива. Докато стоял пред царя, той бил напет юначага, но щом се втурнал по двора, неусетно се превърнал на черна катеричка, додето се промъкне под пътната врата, мигом станал бял хермелин и щом излязъл на полето, полетял стремително, превърнал се на заек.

Бягал, бягал, бягал, преминал границата на девет държави и се намерил в десетата. Там напреде му се ширнала една безкрайна ливада. Нагазил заекът в ливадата и се преобразил на три шарени цветенца.

Царят не проводил никого да го гони и да го търси, а на другия ден бръкнал в едно чекмедже, където държал вълшебната си книга, разтворил я и заговорил:

— Докато беше напреде ми, той стоеше като напет юначага, докато тичаше по двора, той се превърна на черна катеричка, докато мина под пътната врата, мигом стана бял хермелин, а щом излезе на полето, видях го вече превърнат на заек. Отмина девет държави и се намери в десетата. Там се изправи сред една безкрайна ливада, нагази

в нея и неусетно се преобрази на три мънички цветенца. Ратаи мои, по-скоро идете в десетата държава, намерете ливадата, откъснете цветенцата и ми ги донесете!

Дигнали се царските хора, полетели с коне, прехвърлили девет граници и се намерили в широката ливада на десетата държава. Там видели мъничките цветенца, откъснали ги, скътали ги в една кърпичка и бързо се върнали назад при своя цар. Щом царят разгънал кърпичката, пред него се изправил напетият юначага.

— Е, Синя дреха, можа ли да се укриеш от мене? — попитал го царят.

Първия път не можах. Позволи ми, царю, още веднъж да се скрия.

Царят кимнал с глава:

— Може! — рекъл той.

Синя дреха, наопаки шита, докато стоял пред царя, бил напет юначага, щом се втурнал по двора, мигом се превърнал на черна катеричка, додето се промъкне под вратата, станал бял хермелин и щом хукнал през нивите — само ушите му стърчали, той бил вече заек. Бягал, що бягал, преминал границите на девет държави, прехвърлил се в десетата и там се спрял пред едно езеро, което било покрито с мъх. Отгоре мъх, а отдолу вода. Скочил във водата и за един миг се преобразил на риба костур. Добрал се до самото дъно на езерото и там останал.

На другата сутрин царят отново бръкнал в чекмеджето, извадил вълшебната книга и започнал да мърмори:

— Докато беше напреде ми, той стоеше като напет юначага, по двора изтича като черна катеричка, под вратата се провря като бял хермелин и из нивите видях само заешките му уши. Потъна през девет царства в десето, там се преобрази на риба костур и се потули в дъното на езерото, покрито с мъх.

— Хей, мои ратаи, по-скоро идете през девет царства в десетото. Почистете мъха от езерото — хванете рибата!

Както заповядал царят, тъй направили царските слуги. Прехвърлили девет граници, отишли в десетата държава. Намерили езерото, почистили всичкия мъх, хвърлили мрежа и дълбоките му води, измъкнали рибата костур, загънали я в една кърпичка и бързо я отнесли на своя цар.

— А бе, Синя дреха, наопаки шита, май че и втория път не можа да се скриеш от мене! — извикал царят, когато младият мъж от риба се превърнал пак на човек и се изправил пред царските очи.

— Господарю, позволи ми да се скрия още веднъж.

Царят бил в добро разположение и махнал с ръка:

— От мене да мине! — викнал той.

Момъкът, докато стоял пред царя, бил напет юначага, изтичал по двора като черна катеричка, промъкнал се под вратата като бял хермелин, хукнал през полето като заек, преминал девет царства, отишъл в десетото и спрял прел един много стар дъб, който с корените си навлизал в земята, а върховете му стигали до небето. Заекът чевръсто се метнал нагоре по върховете на дъба. Там той се превърнал на игла, забил се под кората на клона и затихнал. Тъкмо в туй време отнякъде долетяла птицата Нога и с дъха си усетила, че под кората на дървото има човек.

— Кой се е потулил тука? — попитала тя.

— Аз! — отвърнал Синята дреха.

— Защо си се наврял под кората?

— Крия се.

— От кого?

— Ние с царя-познавач играем на криеница. Аз бягам, а той ме търси и намира. Ако и този път ме намери, ще ми отреже главата.

— Аз мога да ти помогна, — рекла птицата.

— Скрый ме, добра птичко! До края на живота си ще ти бъда благодарен.

Тогава птицата Нога го превърнала на мъничка бълха, прибрала го под крилото си и отлетяла към двореца на царя-познавач. Влязла през отворения прозорец, затрепкала с крила и изтърсила бълхата в пазвата на царя, който още спял. Щом се събудил и си измил очите, царят разтворил вълшебната книга и започнал да говори:

— Напреде ми той беше напет юначага, по двора тичаше като черна катеричка, под вратата се промъкна като бял хермелин, хукна през полето вече превърнат на заек, отиде през девет царства в десетото, стигна големия дъб, който е пуснал корените си в земята, а с върховете си стига небето. Там заекът се изкачи нагоре, превърна се на игла и се навря под кората на най-горното клонче. Идете по-скоро, мои

ратаи, отсечете дъба, който е пораснал през девет царства в десетото, изгорете го и намерете игличката!

Втурнали се царските слуги, намерили дъба, отсекли го, всичките му клони превърнали на пепел, но никаква игла не намерили. Върнали се при царя с наведени глави:

— Не намерихме Синя дреха, наопаки шита!

— Как тъй може ла го няма! — гневно извикал царят.

— Няма го и туй то!

Царят излязъл ядосан на прозореца и се провикнал:

— Хей, Синя дреха, наопаки шита! Заповядвам ти, яви се пред очите ми!

А бълхата отговорила с тънко гласче под царската брада:

— Ще се явя, но по-напред събери генералите си!

Царят, като чул гласчето, захванал да се оглежда. Въртял се насам, нататък, но Синя дреха никъде не се виждал. Отново погледнал големият познавач през прозореца и пак се провикнал:

— Синя дреха, излез напреде ми!

— Ще изляза — отговорила бълхата, — но искам най-напред да събереш генералите си и пред тях да ми препишеш половината си царство, защото те познавам и не ти вярвам. Ти можеш да ме измамиш, ако няма свидетели!

Царят отстъпил, защото немало какво да прави. Повикал генералите си и пред тях написал царски указ, с който отстъпил половината си царство на Синя дреха.

— Сложи му печат! — извикало гласчето изпод брадата.

Щом царят ударил печата, изневиделица бълхата скочила на земята и се превърнала в напет юначага.

— Ей ме и мене! — извикал Синя дреха, наопаки шита, посегнал с десницата си и прибрал царския указ. Прибрал си го в джоба и си тръгнал.

От този ден царят престанал да играе на криеница със своите поданици.

ХИТЪР ПЕТЪР И ЗМЕЯТ

БЪЛГАРСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Едно време — разказва народната легенда — по земята ходели великани. Те имали големи огнени крила. Когато се дигнали да полетят, ставали невидими. Живеели в дълбоките планински пещери. Щом почнел някой бой, великаните първи се вестявали. Бучели невидими над главите на войниците и се биели помежду си. Когато срещнали сабите си, на небето припламвали светкавици. Тези великани се наричали змейове. През големия потоп всичките змейове се издавили, защото не знаели да плуват, а по небето не могли да летят дълго — отмалявали им крилете. Останал само един змей. Той влязъл в Ноевия ковчег и чакал, докато водите се дръпнат в моретата, езерата и реките. Когато земята изсъхнала, тръгнал по света. Дошъл и у нас. Настанил се в една балканска пещера. Намерил си една стара вещица да му шета и тръгнал да дири юнаци.

Срещнал най-напред Хитър Петър. Попитал го отдалеч:

— Хей, човече, ти юнак ли си?

— Юнак съм — отвърнал Хитър Петър.

— Какво можеш да правиш?

— Аз ли? Когато стисна камък — вода пуца.

— Не вярвам — казал змеят.

— Можем да опитаме. Първо ти вземи един камък и го стисни.

Змеят взел от земята камък, стиснал го, на сол го направил, но вода не потекла.

— Гледай сега пък аз — навел се Хитър Петър, взел друг камък и без да го забележи змеят, измъкнал от торбата си бучка сирене. И като стиснал в шепа камъка заедно със сиренето — потекла вода.

Змеят се смаял.

— Брей, ти си бил по юнак от мене. Хайде да станем побратими!

— Бива — отговорил Хитър Петър и станали побратими.

Тръгнали да ходят заедно. Вървели, вървели, стигнали до едно лозе. Сред лозето — висока череша с узрял плод. Змеят, нали бил

великан, почнал да бере узрели черешаи от върха и ги лапал с шепа. Хитър Петър се въртял под черешата и се облизвал, защото не достигал узрял плод.

— Яж, побратиме! — поканил го змеят.

— Не ги стигам — отвърнал Хитър Петър.

Товава змеят хванал върха на черешата и я огънал цялата надолу.

— Бери сега и дръж здраво!

Хитър Петър стиснал здраво един клон, откъснал черешка, но преди да я сложи в устата си, змеят пуснал приведеното дърво, то се изправило нагоре и Хитър Петър изхвърчал като птица през върха. Прехвърлил черешата и паднал до една трънка. Под трънката имало задрямал заек. Заекът изскочил и побягнал.

— Побратиме, какво направи? — попитал змеят.

— А бе, какво — видях она заек и си рекох: „Чакай да прескоча черешата и да го хвана за ушите!“ Но избяга проклетникът.

Змеят се учудил още повече. Отишли по-нататък, нагазили една гора, пълна с дивеч: зайци, сърни, елени.

— Искаш ли — предложил змеят — да заградим тая гора с висока стена и да изловим дивеча, че да го опечем и да го изядем?

— Как да не искам? — отговорил Хитър Петър.

Запретнали си ръкавите. Змеят помъкнал цели канари и почнал да трупа. Трудил се юнашки, а Хитър Петър пълнел с кал малките дупки между камъните. Както и да е, направили висока стена, заградили гората, изловили всичкия дивеч, опекли на шиш сто елена, двеста сърни и петстотин зайци. Седнали да ядат. Змеят лапал по три заека на залък, а Хитър Петър едва смогнал да изяде една плешка от младо сърненце. Мръкнало се. Прибрали се да спят в змейската пещера. Вещицата ги посрещнала и запитала на змейски език, за да не разбере Хитър Петър:

— Кой е този?

— Мой побратим.

— Какъв е той?

— По юнак е от мене.

— Защо не го утрепеш?

— Как да го утрепя? — попитал змеят.

— Нощес, като заспи, вземи най-тежкия чук и удрай!

Хитър Петър нали бил хитрец, всички езици разбирал, знаел и змейския. Уплашил се много, но нищо не рекъл. Легнали. Като духнали светилото, той тихо станал, излязъл навън, напълнил един чувал с камъни и го мушнал под чергата на мястото, дето лежал. Сетне се потулил зад вратата и чакал да види какво ще стане. Към полунощ змеят станал, грабнал един чук, сто кила тежък, и почнал да налага чувала. Като биел камъните — искри изскачали. Бил, бил, най-сетне рекъл:

— Утрепах го! — и легнал да спи.

На сутринта Хитър Петър излязъл от къта, дето се бил скрил, и викнал:

— Добро утро, побратиме!

Змеят опулил очи:

— Бе, ти жив ли си още, нали те утрепах нощес с чука?

Хитър Петър се засмял:

— Тъй ли? Пък аз мислех, че бълха ме хапе. Не се мъчи да ме убиваш, защото съм калѐн.

— Че как си калѐн?

— С вряла вода.

— Хайде и мене да калиш — рекъл змеят, — нали сме побратими.

— Защо да не те каля — ще те каля. Кажи на бабата да сгорещи един казан с вода.

Змеят тозчас повикал вещицата и поръчал по-скоро да напълни казана с вода и да накладе огън. Когато водата в казана завряла, Хитър Петър накарал змея да влезе в една бълчва. Змеят се намърдал в бълчвата, а Хитър Петър заковал здраво дъното ѝ, като оставил само една малка дупка, през която почнал да налива вряла вода. Змеят отвътре запищял:

— Олеле, побратиме, изгорях!

— Търпи, побратиме, за да се калиш като мене! — утешавал го Хитър Петър.

Като напълнил бълчвата догоре, Хитър Петър рекъл на вещицата:

— Нека стои до вечерта вътре, за да стане по-як от желязо! Щом залезе слънцето, разбий бълчвата и го пусни да излезе.

Отишъл си Хитър Петър, а вещицата чакала хубаво да се мръкне. Когато огряла месечината, разбила бълчвата и що да види — змеят се

озъбил.

Тъй загинал последният змей.

РАТАЙКИНЯТА НА ДЯВОЛИЦАТА БЕЛОРУСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Един селянин се връщал от панаир дома с каруцата си, пълна със стока. Настигнала го нощта наред пътя и спрял да ношува в гората. Хапнал каквото има в торбата, па легнал да спи на тревата. А на заранта, като се събудил, гледа наоколо мътна вода, плискат се и налитат вълните, ще отнесат и него, и конете с каруцата. Уплашил се той, не знае що да прави. По едно време насреща му се задала лодка, в нея един гребе с весла. Развикал се селянинът, замахал с ръце. Лодкарят свърнал към него, доближил го.

— Загивам, братко — замолил се селянинът, — спаси ме ще ти дам всичко, що искаш.

— Харно! — рекъл лодкарят. — Ще те спася, ама ако ми дадеш онова, що имаш у дома и за което не знаеш.

Помислил си селянинът:

„Каква ли пък имам, за което не зная? — Някоя вехтория сигурно. Е, каквото е там, ще му го дам. Не е време сега да се пазаря.“

— Съгласен съм — викнал той. — Ще ти дам онова, що имам дома, за което не знам, само и само да ме отървеш от тая вода.

— Подпиши ми тогава запис. Олюци от оная брезичка парче кора, порежи си кутрето и с кръв подпиши, та да не се отметнеш после.

Селянинът направил това, що искал лодкарят, и му дал записка. Махнал непознатият с ръка и изведнъж цялата вода се източила, сякаш никога не е била, пък той изчезнал, като че ли мътната го отнесла.

Тогава селянинът се досетил, че това ще да е бил самият дявол, ама нямало що да стори. Станалото — станало! Впрегнал конете и си тръгнал за дома. Като си дошъл, гледа: в къщи пълно с гости — ядат, пият, веселят се, а жена му я няма на трапезата.

— Сполай ви, драги гости — поздравил ги стопанинът. — Какво ви е събрало под моята стряха?

— Добра вест! — отговарят гостите хором. — Жена ти роди едно здраво и хубаво момче. Юрий го кръстихме.

Като чул това, на селянина му притъмняло пред очите. „Толкова години как сме женени, нямахме деца, а сега жена ми е родила син, пък аз го дадох на дявола. По-добре да бях се удавил“ — мислел си той жален и печален и съвсем не му е до веселба.

Както и да е. Раснало детето, пораснало умно и разумно, юнак — хубавеляк, здравеняк, — втори като него едва ли ще намериш. Всички му се радват, родителите облажават. Пък челото на бащата тъмен облак стеле — оная мисъл не му излиза от главата.

Досетил се Юрий, че баща му таи нещо от него и започнал да го пита:

— Кажи, татко, от мене ли си недоволен или не ме обичаш, та всякога си такъв невесел, намусен?

Въздъхнал бащата и му изповядал как го е обрекъл на дявола.

— Щом е тъй, аз трябва да ида и да намеря нечестивия. Или ще те освободя от обещанието, или главата си ще затрия — рекъл синът и скоро подир тоя разговор тръгнал на път.

Вървял той, вървял през пусти поля и неверни блата, през високи планини и дълбоки долини. Един ден видял някаква схлупена колибка сред дива гора. Влезнал, а вътре — една бабичка стара-прастара, с един зъб отгоре, два зъба отдолу.

— Добър ден, бабичко!

— Добър ден, синко. По своя воля ли си тръгнал или по неволя?

— По неволя, бабичко — и Юрий и разправил какво го е затирило по света.

Изслушала го бабата и му рекла:

— Добре, че се отби при мене, синко. Иди първом ми донеси водица и дръвца да опека една питка. Пък като се нахраним, ще те упътя, а то иначе няма скоро да отидеш при проклетия бесовец.

Донесъл момъкът вода и дърва, опекла бабата прясна питка, нахранила го и му разправила накъде да върви. А накрай добавила:

— Пък като идеш при нечестивия — да го порази гръм от небето! — намери една руса мома с черни очи. Тя ми е щерка. Дяволицата ми я открадна да и шета там и прислужва. Умна е и много дяволщина вече е научила, та може да ти бъде от голяма полза.

Сбогувал се Юрий с бабата и си продължил пътя. Ходил, ходил, половината свят избродил. Изкачил се на една стръмна планина, а там — голям дворец, ограден с висок-висок зид. Похлопал той на портата. Излезнал стопанинът: черен, грозен, страшен, ама целият облечен в злато и коприна. Той бил дяволът.

— Какво искаш, юначе? — пита бесовецът.

— Търся моя пан-господар. Баща ми ме е врекъл нему, още като съм се родил.

— Аз съм твоят пан-господар! Канех се вече да пратя бързоходец за тебе, защото ти порасна и време беше да те взема. Добре, че дойде.

— Каж ми, светли пане, имаш ли запис от баща ми?

— Имам, имам! На брезова кора с кръв е написан. Ако вярно ми служиш, ще ти върна записа и ще те пусна да си вървиш. Ако не ми угодиш — жив ще те одера, тъй да знаеш! Хайде сега иди си почини, че работа те чака!

А пък жената на дявола въздиша:

— Ох, мъжо. Не ми харесва този юнак. Ще ти стори някоя пакост, да се каеш. По-добре изпъди го още сега.

Дяволът се засмял и й отвърнал:

— Никаква пакост той не може да ми стори. А аз ще му взема душата.

В това време Юрий скитал из широкия двор — търсел ратайкинята, за която бабичката му беше казала. Ходил насам-нататък, най-сетне в дъното на задния двор видял една колибка, а на прага седи руса девойка с черни очи, такава хубава, че нито с перо се изписва, нито с четка се изографисва.

— Ти ли си ратайкинята на пани-господарката? — пита я Юрий.

— Аз съм, юначе! По своя воля или по неволя идваш?

— По неволя, девойко — и момъкът и разправил всичко. — А много здраве ти праща майка ти.

Юрий допаднал на ратайкинята, че нали бил много хубав и юначен, та тя му рекла:

— Не бой се! Аз ще ти помогна да се отървеш от нечестивеца. Легни сега да починеш, че идеш отдалеко, пък утре кой знае каква ли работа ще ти измисли нашият пан-господар.

На другия ден отишъл Юрий при дявола и го попитал:

— Пане-господарю какво да работя?

— Ето какво: тая ноц да изсечеш хе оная борова гора да почистиш мястото, земята да изореш и засееш с жито. До изгрев слънце житото да узрее, да го овършееш и смелиш, а от брашното баница да ми завъртиш, та като се събудя, да ми я донесеш за закуска. Ха сега върви и си гледай работата!

Тръгна, Юрий по двора с наведена глава — не знае що да прави. Отишъл при ратайкинята, а тя го пита:

— Защо си такъв жален-печален?

— Тъй и тъй ми нареди нашият пан-господар — разправил и момъкът. Пък аз всякаква работа съм вършил, ама за такава не съм и чувал. Отиде ми главичката...

— Не тъжи! Всичко ще се нареди — утешила го тя.

— А ти по своя воля или по неволя още стоиш тука? — попитал я Юрий.

— Ами! Как тъй по своя воля!? Ще слугувам на дяволицата, ще робувам, докато някой ме обикне и ме отведе отгук. Тъй ми рече веднъж моята пани-господарка.

— Ако се съгласиш, аз ще те отведа и с радост ще се оженя за тебе — рекъл нашият юнак. — Защото ти си не само хубава, ами както виждам, и добра, и умна.

Започнали те да се сговарят какво ще бъде, как ще бъде. Дълго си говорили. На мръкване момата рекла:

— Легни сега да спиш и остави работата на мене!

Заспал Юрий сън дълбок. А среднощ девойката излязла на прага, плеснала три пъти с ръце и мигом долетели при нея най-различни чудовища:

— Добър вечер, млада господарке! Защо ни викаш — на приказка или за работа?

— За работа ви викам. Да изсечете боровата гора на хана, да изчистите мястото, да го изорете и засеете с жито. Тая ноц житото ла узрее, да го овършеете и смелете, а от брашното баница да разточите, утре призори да ми я донесете!

Втурнали се чудовищата, закипяла работа: едни секат, други бранят, трети орат... Дордето слънцето изгрее — всичко било готово.

— Ето ти баницата, млада господарке!

Поела момата баницата и рекла на своите прислужници:

— А сега всеки да си иде, откъдето е дошъл!

И чудовищата в един миг изчезнали.

Събудил се Юрий, отива с баницата при дявола:

— Моля, пане-господарю, заповядай — яж!

— Браво, Юрий — казал дяволът, ама не бил доволен. — Едната заръка добре свърши. Ще ти дам още две. Ако и тях свършиш, ще те пусна да си вървиш, ако ли не — с меча по врата! Хайде сега иди, почивай три дни, а на четвъртия ела да видим за какво те бива!

А дяволицата кърши кривите си пръсти, клати глава и въздиша:

— Ох, нещо ми казва, че добро няма да видим от този юнак. По-добре пусии го да си върви, откъдето е дошъл!

Ала мъжът и се засмял и махнал с ръка, не я послушал.

На четвъртия ден отишъл Юрий при дявола, а той му нарежда:

— На она най-висок връх, хей-таме, да ми построиш за една нощ дворец, по-хубав от сегашния ми! В него да има толкова стаи, колкото са дните в годината; потонът да е от мрамор — син като чисто небе, а по него да плуват ясно слънце и светъл месец и звездици да трепкат; покрива да настелеш с макове и във всяко маково зрънце да вбиеш по три златни гвоздейчета! Около двореца да тече река и през нея мост да прехвърлиш, застлан със златни и сребърни плочки; през моста да опънеш дъга, двата и края във водата да опират. С една дума: да построиш такъв дворец, че да не ме е срам гости да посрещам в него! А сега върви и не се потривай!

Отишъл Юрий при момата и ѝ разправил какво му е заръчал дяволът.

— Легни и спи — всичко ще се нареди! — рекла му тя.

Среднощ, когато всички заспали, повикала момата помощниците си и им заповядала какво да правят.

Втурнали се чудовищата към върха, работата закипяла: кой камъни дяла, кой стени вдига, кай покрив покрива...

Когато се разденило, отишли при момата:

— Всичко е готово, както ти заръча, млада господарке!

Събудил се Юрий и чудом се чуди: виши се до възбог светъл дворец, опасан с река, а над моста дъга многоцветна гори. Отишъл в двореца — едва не ослепял: на самия потон ясно слънце грее, светъл месец блести, звездици трепкат, трепкат.

В това време дошъл и дяволът. Гледа и хем се любува, хем яд го хваща, ама няма как. Рекъл:

— Е, юнак си ти, Юрий! Втори като тебе няма. Добре си свършил моята заръка. Ела при мен подир четири дни, ще ти дам още една, последна работа. Ако я свършиш — при баща си ще си идеш. Не я ли свършиш — главата долу! Хайде сега върви да почиваш!

А дяволицата пак:

— Ох, отпрати тоя халосник, докато е време! Ще ти изяде главата...

Дяволът се смее и заканва:

— Виждам аз, че някой му помага. Ама от мен той няма да се отърве.

На четвъртия ден Юрий се явил, а дяволът му рекъл:

— В обора ми стои един кон — цена няма! Ама не е обяден. Обязди го, укроти го! Ето какво искам от тебе! Както виждаш — лека работа.

— Харно! — отговорил момъкът. — Утре ще го обядя. Тая работа ми е присърце.

Отишъл Юрий при ратайкинята. Радва се:

— Лесна работа ни даде панът-господар тоя път.

— Не — отвърнала девойката, — не се радвай отнапреж! Тая е най-мъчната работа и може да се затриеш. Ти си мислиш, че същински кон ще яздиш, пък той ще бъде самият пан-господар, нечестивецът. Не вярва той, че ти самичък си изпълнил двете заръки и иска сега сам да те изпита. Ама ти се не бой, аз и сега ще ти помогна.

На заранта момата научила Юрий:

— Вземи тая върбова клонка. Щом конят се разбеснее, ти го удари с това клонче между ушите и той веднага ще утихне!

Отишъл нашият юнак в обора. Гледа там кон — същи змей: очите му с кръв наляни, из ноздрите — пламък блика, из ушите — пушек пуши. Не дава да припариш. Замахнал Юрий с клончето — огънят стихнал; приближил се до коня, а той се изправя на задните си крака, играе дяволско хоро, не се оставя да го възседнеш. Пък като запръхтян, зацвилел — оборът се разтърсил. Шибнал го Юрий между ушите — конят на колене паднал; метнал му се юнакът веднага на гърба, че като се разярила оная ми ти хала, заподскачал — насмалко на ездача главата в тавана да удари, да го остави на място. Ама Юрий не се уплашил: удря го с върбовата клонка между ушите, силата му взема. И понесъл се конят като вихър, земята не достига; лети и все гледа да

събори ездача, та да го смаже с копитата си. Пък Юрий го шиба, шиба — не му дава дъх да си поеме.

Препускал конят и летял, препускал и летял — девет земи преминал, ама накрая така се уморил и замаял, че вече не можел да лети, ами се усмирил и тръгнал полечка, кротичко към двореца.

Оставил юнакът бесния кон в обора и се върнал при момата. Всичко и разправил кое как е било. А на заранта отишъл при дявола. Заварил го в леглото с превързано че о: лежи и пъшка.

— Ех! — изръмжал нечестивецът. — Такъв слуга като тебе не ми трябва. Вземи си бащиния запис и утре сутрин върви, където щеш, само тука да те няма.

Грабва Юрий брезовата кора, хвърчи към колибата на момата. А в това време дяволицата гълчи мъжа си:

— Нали ти рекох да го изпъдиш? Виж какво те е направил — само синини. Ами ти си хем некадърен, хем никого не слушаш. Аз ще му изпия кръвта на този момък. Потрай до утре да видиш!

А Юрий разправил всичко на момата и записа показал:

— Сега нали и ти ще дойдеш да те отведе дома?

Мамата клати тъжовно глава:

— Не е такъв нашият пан-господар, че да те пусне жив от ръцете си. Не бива ла дочакаме утрото. Още нощес трябва да бягаме, иначе нечестивецът и двама ни ще погуби.

Стегнаха се посред нощ за път. Момата се изплюла в елин ъгъл на колибата, залости здраво вратата и тръгнаха да бягат.

На заранта дяволът изпрати; един от слугите си да доведе Юрий. Тропа на прозорчето.

— Ставай, че панът-господарят заповяда да идеш при него!

— Ей сегинка ще стана — отвръща плюнката.

Отишъл си слугата. На пладне дяволът пак го праща.

— Хайде, идвай, че господарят се сърди!

— Ида, ида, обличам се — отвръща плюнката.

Привечер слугата за трети път идва, хлопа и вика:

— Мия се — отвръща плюнката.

Ядосал се дяволът. Праща няколко слуги да вържат момъка и да го доведат. Хлопат, тропат слугите — никой се не обажда, защото плюнката вече била изсъхнала. Строшили вратата — колибата празна.

Казали на дявола. Пък той като се разбесувал, разлудувал, удря си главата о стенат скубе си брадата.

А на пани-господарката пяна хвърчи от устата:

— Избягал, че и ратайкинята ми отвел. Скоро потеря да го стигне! Него да посекаат, а нея тук да доведат, че тя ми трябва: такава изкусна работничка никъде не ще намеря!

Метнали се слугите на яки коне, втурнали се подир бегълците. А пък те бягат, колкото силите им държат. По едно време момата рекла:

— Я си сложи ухото на земята да чуеш шуми ли гората, ечи ли пътят?

Турил Юрий ухо на земята, заслушал се и рекъл:

— Ей, силно шуми гората, високо ечи пътят.

— Проклетият пан е пратил потеря по нас. Те скоро ще ни настигнат. Затова аз ще се превърна в стадо овце, а тебе — в стар овчар. Щом слугите те попитат дали си ни видял, ти им кажи: „Видях един момък и една мома да минават оттук, когато бях млад.

Тогава имах само две овчици, а сега съм вече старец, вижте колко много овце паса.“

Извадила момата из пазвата си една шарена кърпичка, размахала я и се превърнала в стадо овце, а Юрий сторила стар овчар. Ето че подир малко и слугите на дявола довтасали.

— Ей, старче! — викат те. — Видя ли оттука да минават момък и мома?

— Видях, как да не видях.

— Кога?

— Когато бях още момче и пасях само две овце, а сега съм вече стар, ама вижте колко овце имам!

„Охо, тук има хиляди овце. Отдавна е било значи. Не можем ги догони“ — рекли слугите и обърнали назад конете. А двамата млади си продължили пътя.

Върнали се потераджиите и казват на дявола:

Никого не видяхме, пан-господарю, освен един старец, който пасеше овце.

— Ех, глупци с глупци! — викнала дяволицата. — Та те са били. Трябваше овчаря да убиете, а овците да подберете и при мене да ги доведете. Мятайте се пак на конете! Овчаря посечете, а овците доведете!

Препуснали слугите назад да догонят бегълците. А Юрий и момата вече половината път изминали. Бягат, бягат... По едно време момата казва:

— Я си сложи ухото на земята да чуеш шуми ли гората, ечи ли пътят?

Послушал Юрий и казва:

— Силно шуми гората, високо ечи пътят.

Веднага момата размахала кърпичката — превърнала се в градина, а Юрий — в старец-градинар.

Пристигат слугите и питат:

— Дядо, видя ли един стар овчар със стадо овце отук да минава?

— Не съм видял, макар че от памтивека пазя тая градина.

— Ами момък и мома да бягат?

— Видях, как да не видях.

— Кога беше?

— Пролетес, когато цъфтяха овошките. Пък сега вижте ги, вече са узрели.

Слугите се върнали, а младите продължили да тичат по-нататък.

Отишли потераджиите в двореца и казват, че не са намерили бегълците:

— Видяхме само стар градинар, който шеташе из една овощна градина.

— Ех, глупаци! — нахвърлила се дяволицата върху слугите. — Та това са били те. Трябваше градинаря да посечете, а овошките да оберете и тук да донесете! Вижда се, че вие няма да свършите работа, ами я аз да отида да ги хвана.

Спуснали се да гонят младите всички: дяволът, дяволицата и слугите. Летят, хвърчат, облаци прах дигат, гръм гърми, земята стене.

Дочули Юрий и момата този шум и трясък и хукнали още побърже. А като разбрала момата, че няма да могат да избягат от потерята рекла на момъка:

— Мили мой, макар че вече не сме далеч от бащиния ти дом, не ще можем да стигнем навреме. Ще трябва да те спасявам, пък аз ще видя как ще се отърва. Ти мини напред, а аз ще се превърна в река пътя на нашите гонители-мъчители да пресека.

Юрий отминал малко напред и като се обърнал, що да види — разляла се една широка река зад гърба му. Стои той на брега като втрещен, още непроумял какво става.

Ето че потерята се задава, най-напред дяволът лети, остър меч размахва и крещи. Без да се огледа, втурнал се във водата. А реката го повлякла, дръпнала го в един въртоп — удавил се и той, и конят му.

Довтасали и другите. Спрели край брега. Пани-дяволицата реве и си скубе косите:

— Ах, мъжо! Ах, мъжо! Нали хи казвах, че тоя халосник ще ти изяде главата! — И закрепяла като побесняла: — Сечете с брадвите, мушетите с ножове реката! Това е моята ратайкиня. В адски огън да се пече, проклетницата!

Започнали слугите да секат и мушкат водата. Заохкала, застенала реката, потекла алена, кървава. А Юрий стои на другия бряг, не знае що да стори, как да отърве милата си.

Наревала се дяволицата, изморили се слугите да бъхтят водата, тръгнали да се връщат дома само със закани.

Слуша Юри — стене реката и тихом говори:

— Ох, колко зле съм ранена! Ще ида при мама да ме лекува. Дълго време ще трябва да лежа. Дълго с тебе скъпи, няма а се видим. Иди си сега ти дома, ама гледай с никого да се не целуваш. Целунеш ли — ще ме забравиш.

Поседял, повъртял се край брега момъкът и накрай си тръгнал нажален за дома. Бащата и майката, като го видели, спуснали се да го прегръщат и целуват, че жив и здрав се връща. А синът не дава да го целуват. Чудят се старите, не проумяват защо.

Много време изтекло. От момата — никаква вест. Седи в къта Юрий намръщен, не говори, тъгува. А една нощ майката не се стърпяла и като спял, целунала го. Той пък в съня си помислил, че това е момата. Прегърнал я, целунал я и като се събудил — забравил за нея, сякаш никога не я е срещал.

Подир някое време родителите намерили на сина си невеста. Харесала тя Юрий, пък и той не се дърпал. Застягали се за сватба. На уречения ден в бащината къща — голямо веселие. Сватбарите ядат, пият и песни пеят. Само младоженецът мълчи, на сърцето му нещо тежи — какво и той не знае.

А в кухнята жените сватбени колачи месят, с разни украси ги лепят. Изведнъж, отгде се взела, влиза руса девойка с черни очи и им говори:

— Позволете и на мен, сватбарки, да замеся един колач: с две гълъбчета ще го украся, на младите ще го поднеса.

Жените позволили. Измайсторила девойката един чудно хубав колач и две птичета — гълъб и гълъбица. Залепила гълъба на колача, а гълъбицата в ръка взела. Сетне влязла при гостите, поставила колача пред младоженците. Държи тя гълъбицата, с клюна и по главата на гълъба чука, жално-милно нарежда:

— Забрави ти, гълъбе мой, от колко беди аз те отървах! — и чук по главичката... — Забрави, ти, гълъбе мой, че от страшна смърт те избавих! — и пак чук! по главичката... — Забрави ти, гълъбе мой, как заради тебе ме мушиха, рязаха! — и чук! по главичката ...

Тогава на Юрий сякаш перде от очите му паднало — припомнил си всичко, познал своята мила. Скочил и започнал да я милва и целува.

Ето я, родители, моята годеница-гълъбица! — викнал той. — Тя неведнъж от тежки беди ме избави и неведнъж от сигурна смърт ме спаси! Само нея аз обичам, тя ще бъде моята невеста за цял живот!

Всички сватбари останали втрещени, изумени: ами сега, що да правят.

Старият сват първи се съвзел, ударил си калпака о земята и викнал:

— На сватба сме дошли. Всичко е натъкмено нагодено! Да продължим сватбата с новата булка, щом така иска нашият добър юнак!

И направили сватбата с готовите дарове и ястия.

ПТИЦА ЩАСТИЕ

ПОЛСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Живели в старо време в една порутена къщурка Ясек и жена му Марися. Селяни били, ден и нощ се трудели по полето и пак едва свързвали двата края — колкото да се изхранят и да платят на богатия пан наема за къщурката и земята.

Една нощ и на двамата се присънил един и същи сън: уж че някой ги пита: „Кога искате да живеете добре — на младини или на старини?“ И видели те тоя сън три нощи подред. На заранта Ясек запитал жена си: — Е Марися, какво ще речеш?

— Ще река, че на младини теглото по леко се носи. — Що си е право — право е! — съгласил се Ясек. — На младини и на гола земя да легнеш — меко е, а на старини и от дюшека гърбът те боли.

— Ако ще има да се пати, то по-добре сега, докато сме яки, пък на старост да поживеем по-спокойно — решили те.

Същата нощ къщурката им изгоряла до основи — нищичко не останало. Научил се панът, разсърдил се, вика им: — Нарочно подпалихте къщата! Такива като вас не ми трябва — пръждосвайте се от моята земя!

— Що думаш, милостиви пане? Та каква полза за нас, че останахме без стряха и цялата ни покъщнина погина в огъня — изплакала Марися.

— Къде да се денем? — добавил Ясек. — На тази земя от памтивека нашите деди и прадеди са живели и умирали.

— Е, харно, останете! — махнал с ръка панът, досрамяло го от хората да прогони клетите сиромаси. — Само че сега трябва да построите къща, по-хубава от прежната!

Нямало що да се прави! Добре, че жената успяла да спаси малкото пари, които си били спестили, за да откупят от пана земята. Не година, не две Ясек и Марися строили новата къщичка. На двора яли, в плевнята спали, накрая покрили къщурката и се пренесли в новия си

дом. Но още същата нощ къщичката пламнала от всички страни, та Ясек и Марися едва успели из огъня да изскочат.

Научил се панът, още повече се разсърдил: — Да се махате от земята ми, негодници такива! — крещи той с цяло гърло. — Нарочно къщата ми подпалихте!

— Как така нарочно, милостиви пане? — плаче Марися. — Та не видиш ли ни: останахме голи като соколи. Срам ни е носа си да покажем навън от двора. Всичките си пари изхарчихме, та и задлъжняхме на това отгоре.

— Е, харно, останете! — съгласил се пак панът. — Само че да ми построите къща, още по-хубава от прежната! Продам Ясек кравата и коня, свинята и козата. Много години минали, докато Ясек и Марися успеят нов дом да вдигнат. Задлъжнели, дето се вика, и на куците кучета. Не си дояждали, не си доспивали; грохнали от работа и не забелязали кога косите им побелели, лицата им се замрежили от бръчки. И парите им се свършили — нямали вече ни пукнат грош за керемиди, къщата да покриват. А къща без покрив — къща ли е? Какво да правят? Решили клетите да я покриват със слама. Така и сторили. Легнали най-сетне Ясек и Марися под стряха. А същата нощ някой отнесъл всичката слама.

Събудили се заранта — зорницата над главата им свети. Виж ти каква беда! Пак покрив Ясек къщата със слама и седнал през нощта да пази. Гледа — среднощ долетяла някаква незнайна птичка и започнала да гълта сламата като ламя.

— Къш мари, крадло безсрамна! Къш мари, лакомия ненаситна! И къде го побираш всичко това? Такава мъничка, пък търбух — без дъно! — вика по нея Ясек, а тя нехае. Опитал се да я улови — къде ти! Изяла птичката сламата до шушка и отлетяла.

— Чакай, ще ти дам да се разбереш! — разсърдил се Ясек не на шега. — Ще те хвана аз тебе!

Покрив за трети път къщата и към всяко снопче слама прикрепил примка. Точно посред нощ долетяла птичката, започнала да яде и се уловила в примката. Сложил я Ясек в кафез, а кафезът окачил над прозореца.

Заживяла птичката в сиромашката къщичка. А така хубаво пеела, че който я слушал, мъката си забравял, на сърцето му олеквало. Заприказвали хората навред за чудната птичка. В празник не отивали

вече на черква да се молят, а при Ясек — птичката да ги разтуши. И нарекли я птица-щастие.

Дочул панът, че у Ясекови има такава птичка и си мисли:

„Не е редно простият селяк да има толкова дивно чудо, каквото аз, богатият пан, нямам!“

Отишъл той при Ясек, послушал птичката песен и казал:

— Продай ми тая птичка! За нея сто злоти ще ти броя.

„Ехе! — досетил се Ясек. — Щом този скъперник сто злоти дава, кралят и хиляди няма да пожали.“

— Не, милостиви пане, няма да ти продам моята птичка! — отговорил той.

— Чакай ти, селяко-простако? За тази ти непочтителност така ще те наредя, че има да ме помниш! — разсърдил се панът и си отишъл.

А Ясек се стегнал и тръгнал да иде при краля. Както си вървял през гората, изведнъж птичката му заприказвала с човешки глас:

— Кралят много пари ще ти дава за мен, ама ти не взимай. Поискай да ти даде само оня пън, дето се валя в неговата кухня зад вратата.

Почудил се Ясек каква е тая птичка, дето говори по човешки, и я попитал: — А защо ми е оня пън?

— Вземи го и няма да съжالياваш! — отговорила птичката.

Отишъл Ясек при краля. Послушал той дивната песен и рекъл на селянина:

— Колко злоти искаш за това чудо? Ако щеш и хиляда ще ти дам!

— Светли кралю-господарю! — поклонил се Ясек. — Никакви хиляди не ща. В кухнята ти зад вратата се валя един стар пън — дай ми го и ще ти отстъпя птичката.

— Вземи този пън, от дядо ми останал. Не ми е жал — засмял се кралят и тихичко прошепнал на ухото на кралицата: — Вместо злато да вземе, той иска някакъв прояден от червей пън. Такъв глупак на сто години веднъж се ражда!

Метнал Ясек пъна на рамо и си тръгнал за дома. Върви през гората — жажда го мори, от глад коремът го боли. Уморил се, па седнал на земята, удря си главата и се ядосва:

— Главо, главо! Що си толкоз проста? Да се поведеш по пилешки ум и наместо злато тоя пън да вземеш! — и Ясек сърдито

ударил с ръка по пъна.

Изведнъж върху пъна се появила богата гощавка. Гледа селянин от стария пън и чудом се чуди, на очите си не вярва. Такова ядене и пиене и на пановата трапеза не е виждал.

— Брей че птица! Брей че умница! — вика Ясек. — Тоя пън цена няма! Е, край на мъките и теглата! Винаги ще бъдем сити-пресити, та ще остане и сиромасите да нагостим!...

— Почвай с мене! — неочаквано се чул нечий глас. Озърнал се Ясек и вижда: приближава някакъв червенокос войник.

— Заповядай, войниче, на моята трапеза! Яж и поменувай!

Седнал войникът, яде за трима, пие за петима, а гощавката не се свършва. Пресегнал се той да си налее още чаша вино и прекатурил пъна. Мигом всичко изчезнало, а войникът останал със зяпнала уста.

— Затвори си устата, войниче! Някоя гарга ще влезе — засмял се Ясек, изправил пъна и потропал по него. Веднага пак се появили гозби и вино.

— Брей, какво чудо! — замаял се войникът и дори с език изцъкал от доволство. Слушай, селяко! Хайде да се меним! Ще ти дам аз моята кесийка, пък ти ми дай твоя пън!

— Я покажи що за кесийка имаш! Измъкнал из джоба си войникът една стара кесийка. Отворил я Ясек, надзърнал в нея — вътре три сухи грахови зърна.

— Ти какво, подиграваш ли се с мене? — почервенял от яд Ясек. — За какъв дявол ми е тази охлузена кесийка с три грахчета в нея?

— Стой, почакай! — засмял се войникът. — Това не са прости грахчета, а вълшебни! Хвърли ги на земята и кажи: „Станете грахчета, на войници!“ Мигом грахчетата ще почнат да се двоят дотогава, докато не речеш: „Станете войници, на грахчета!“

Седи Ясек и си мисли: „Да се меним ли или да не се меним?“ А слуша в ухото му някой тихичко шепне: „Мени се, мени се!“

Озърнал се той, гледа: на рамото му кацнала същата птичка, която бил продал на краля.

Ясек толкова се зарадвал, че забравил и за червенокосия войник, и за кесийката му, и за пъна. Милва той птицата-щастие, въздиша и пита, разпитва я защо и как. А лукавият войник гледа, че селянинът се е заплеснал, грабнал пъна — и дим да го няма! Когато Ясек се опомнил — от войника нито следа.

Заплакал ограбеният, заахкал и заохкал, а чудната птица го утешава:

— Не плачи, не тъжи, Ясек! От краденото полза няма! Ясек изтрил сълзите си, пътя си продължил. Вървял, вървял — замръкнал в гората. „Види се тук ще се нощува“ — рекъл си той. Запалил огън и легнал край него.

Ето ти подир малко до огъня приближил пътник с тояга в ръка.

— Може ли да се погреея? — пита той. — Седни, дружина да ми бъдеш — поканил го Ясек. — Да бяхме се срещнали преди няколко часа, гостил те бих за чест и слава. Ама сега... — И Ясек му разправил за птицата-щастие и как червенокосият измамник му откраднал вълшебния пън.

— За тая болка има лек — засмял се странникът и мушнал тоягата в земята.

Мигом пред тях се изправили трима яки слуги. — Намерете в гората червенокосия войник, хвърлете му един здрав пердах и вземете вълшебния пън! — заповядал непознатият на слугите. — А пък загдето краде чуждо, вземете му и неговата вълшебна кесийка!

— Слушаме и се повинуваме! — отговорили слугите и начаса изчезнали в нощния мрак. Не минало много време и слугите се завърнали, след като изпълнили заповедта.

— Нали ти рекох, че от краденото полза няма! — зачуруликала радостно чудната птичка.

Пътникът толкова се прехласнал в хубавата песен, че дори тоягата си изтървал. А птицата-щастие продължавала да пее, да пее...

— Дай ми тая чудна птичка! — помолил се той. Замислил се Ясек: жал му е да се раздели с птичката, а как да се отплати на странника за сторената добрина?

— Моля ти се, дай ми тая птичка, пък аз ще ти дам моята вълшебна тояга — настоявал пътникът.

Не знае Ясек какво да прави — почесва се по врата. А птичката му рекла:

— Съгласи се, Ясек! Дай ме на този добър човек и нему да донеса щастие! Аз ще те спохождам и ще ти пея, както преди.

Помислил Ясек, помислил и се съгласил — дал му птицата, взел тоягата. На заранта се сбогувал с пътника и си тръгнал за дома. Щом скръцнала портата на двора, жена му изтичала насреща и пита:

— Е, казвай по-скоро, какво ти даде кралят-господарят за нашата птичка-щастие?

— Ами че ето на, тоя пън!

— Ах ти, старо-харо! Биваше ли да носиш тоя пън от толкова далеко? Я виж колко такива пънове на двора се търкалят! — разсърдила се Марися.

— Не викай, жено! Я по-добре ми дай нещо да похапна!

— Нямам нищо за тебе, дърти пъно! Гледай ти, къде му бил умът да си даде чудната птичка за един прост дънер! Веднага носи го назад и без птичката не се връщаш! — продължавала да се гневи Марися.

— Ех, щом не щеш да ми дадеш да ям, няма какво пък, и тъй ще помина — усмихнал се хитро Ясек и почукал пъна.

Начаса в бедната къщичка се наредила богата гощавка.

— Щом ти, жено, нямаш нищо за ядене, седни — аз пък да те нагостя! — смее се Ясек. Марися плеснала ръце и прегърнала мъжа си:

— Ох ти, Ясек! Ох, добричкият ми! Че как доби това чудно чудо?

— Само това да е...

Тъкмо почнал Ясек да разправя — влезнал в двора един от слугите на пана и рекъл:

— Милостивият пан много ти се сърди, че не си му продал птичката. Решил е да те изгони от къщата и заповяда веднага да се явиш при него в замъка.

— Кажу на твоя пан, че от неговия замък до моята къща е толкова път, колкото от моята къща до неговия замък. Ако този милостив пан иска да ме види, той да дойде — отвърнал Ясек.

Слугата си отишъл и предал на пана какво Ясек е казал.

— Оседлайте ми коня веднага! — развикал се панът. — Аз този мръсен селяк така ще го науча, че ще си глътне нечестивия език! И ще го изгоня още днес!

Довтасал панът пред селската къщичка и се нахвърлил върху Ясек с камшика.

Мушнал Ясек тоягата в земята и на часа застанали пред него тримата слуги:

— Какво ще заповядаш, господарю? — попитали те. — Хванете този пан, хвърлете му добър пердах и го изпратете да върви в замъка си! Слугите изпълнили заповедта.

Натупаният пан написал жалба до самия крал и го помолил да накаже непокорния селянин. Прочел кралят молбата и се разкрещял:

— Каква е тая работа? Селяндурите почнаха да бият панове! Веднага пратете на помощ на пана един полк войници!

Застанал панът начело на кралския полк и тръгнал към къщата на Ясек. Обградил я войниците от всички страни и панът се провикнал:

— Предай се, селяндурино въшкав! Иначе — по-лошо ще стане!

Пък Ясек хвърлил на земята граховите зърна и заповядал:

— Станете, грахчета, на войници! Веднага грахчетата започнали да се двоят — от всяка половинка изскача войник; а половинката пак се двои и от всяка излиза още по един войник. Двоили се, двоили се — много пъти, събрала се в Ясековия двор голяма войска и пламнала битка.

Кралските войници падат като гнили круши, а от Ясековите — един като падне, на негово място двама се изправят. Накрая от полка на краля останал жив само един войник и той хукнал да бяга. А пък панът, още като почнала битката, така се изплашил, че не успял да си извади сабята — от страх му се пукнало сърцето и начаса умрял.

Видял Ясек, че е победил, и наредил:

— Станете, войници, на грахчета! Войниците пак се превърнали на грахови зрънца и Ясек ги прибрал в кесийката.

А оцелелият кралски войник едва се довякъл до двореца.

— Ваше кралско величество! — заразправял той. — От целия полк едничък аз се отървах! Онзи Ясек има безброй войници. Къде ти с него ще се мерим!

Уплашил се кралят-господарят, замислил се и накрай рекъл:

— Я по-добре да не закачам тоя селяк, че може и на мене да налети.

Заживели си Ясек и Марися на старини охолно и доволно за своя радост и за радост на всички съседи, които често ги спохождали, за да се насладят от песните на птицата-щастие и от гозбите на вълшебния пън. А след като двамата умрели, какво е станало с техните вълшебни неща — никой нищичко не знае, а които пък знае — си трае.

ВЪЛШЕБНАТА КУТИЙКА

БЪЛГАРСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Една жена си имаше момченце, което ходеше на училище. Всяка заран, когато момченцето тръгваше на учение, майка му му даваше по една парица и му думаше:

— Вземи, чедо, тая парица, за да си купиш едно бяло кравайче от хлебарницата.

Веднъж, като вървеше по пътя, момченцето видя три лоши деца, които биеха жестоко с пръчки едно малко кученце.

— Хей — извика момчето, — защо биете кученцето? — То не е твоя работа. Върви си по пътя или ще те натупаме и тебе!

Кученцето жално квичеше. Момченцето пак викна на побойниците:

— Слушайте, ако ми дадете кученцето, ще ви дам една паричка, с която можете да си купите кравайче. Съгласни ли сте?

— Може — отвърна едно от лошите деца, — дай паричката.

Даде момчето паричката си и прибра кученцето. През този ден то не яде кравайче. Като се върна в къщи, майката видя кученцето, намръщи се, но нищо не каза на сина си.

На другия ден тя пак му даде паричка и го изпроводи на училище. Като минаваше по моста, то видя същите лоши момчета. Сега те мъкнеха едно котенце. На шията му бяха вързали тежък камък и се гласяха да хвърлят нещастното животинче в реката. Котенцето мяукаше като дете, което плаче. Момчето съжали животинката и се провикна към злите деца:

— Стойте, не го хвърляйте в реката! Продайте ми го за една парица.

— Дай парицата! — рече най-голямото лошо дете и му подаде котенцето.

Момчето отвърза камъка от шията на котенцето, прибра животинчето в торбичката си, отиде на училище и пак гладува до

вечерта. Като се прибира в къщи, майка му видя котенцето, намръщи се още повече, но и този път нищо не му рече.

На третия ден детето даде паричката си, за да отърве от ръцете на лошите деца едно жабче, което беше изскочило от дълбокия вир, без да го види майка му. Като се прибра вечерта в къщи и пусна жабчето на рогозката при кученцето и котенцето, майката избухна:

— Защо ми носиш тези гадини в къщи? Кой ще ги храни? Не виждаш ли, че сме сетни сиромаси!

— Не се люти, майко — отвърна момчето, — всяка гадинка иде с късмета си.

— Да ги махаш от къщи, не ги искам! — развика се майката.

— Добре, майко, ще ги махна, но и аз ще отида с тях. — Върви, където искаш! — провикна се ядосаната майка и заключи вратата след момчето си.

Тръгна момчето по големия път, а кученцето, котенцето и жабчето се навървиха подире му. Вървяха, вървяха, приближиха един голям град. Седнаха да си починат. Момчето започна тежко да въздиша.

— Какво ти е, бате? — попита жабчето. — Защо въздишаш?

— Мъчно ми е, защото нямаме хляб. Какво ще правим? — Ще печелим — отвърна жабчето. — Как ще печелим?

— Ще ти кажа как. Аз имам хубав глас и ще лея, а пък кученцето и котенцето ще играят. Ще веселим децата и те ще ни дават по някоя паричка, за да си купуваме хляб. Хайде да опитаме!

Станаха и пак тръгнаха. Влязоха в града и спряха в училищния двор. Жабчето почна да лее, а кученцето и котенцето захванаха да подскачат толкова чевръсто, че децата се захласнаха и напълниха калпака на момчето с парички. Момчето много се зарадва, като видя парите. За себе си купи едно кравайче, за жабчето — цяла кибритена кутийка с мухи, за кученцето — парче месо, а за котенцето — една рибка. Нахраниха се хубавичко, излязоха вън от града и пренощуваха в една копа сено. На втория ден отидоха в друг град. И там си изкараха хляба с песни и игри. Продължиха пътя си по-нататък, много села и градове обходиха. И много дни и години изтекоха. Гласът на жабчето стана още по-хубав, вратът на кученцето надебеля, на котенцето порасна опашка, а под носа на момчето набодоха мустаци. Веднъж жабчето рече:

— Бате, омръзна ми да ходя по света и да пея. — Ами какво искаш? — попита момчето. — Искам да се върна в дълбокия вир при мама. Дожаля ми за нея. — И на мене ми дожаля за моята майка — рече момчето. — Хайде да си идем у дома.

— Като ме заведеш при мама — продължи жабчето, — тя ще се зарадва много и ще посегне да те награди с пари. Ти, батенце, пари не взимай, ами поискан сребърната кутийка, която мама държи под езика си.

Върнаха се нашите пътници по същия път, по който бяха минали на отиване. Когато стигнаха до дълбокия вир, жабчето се провикна:

— Майко, връщам се, излез да ме посрещнеш! Старата жаба подскочи от радост толкова високо, че прескочи воденицата.

— Къде се губиш, мамина рожбо? — попита тя жабчето си.

Жабчето и разказа всичко.

— С какво да те наградя? — обърна се благодарната жаба към момчето.

— Нищо друго не ща, искам само кутийката, която носиш под езика си.

— Знаеш ти какво да искаш — рече жабата. — Не си вчерашен. Вземи я. Когато ти потрябва нещо, отвори капачето. Тогава ще видиш какво ще стане.

Остави момчето жабчето при старата жаба и се упъти към къщата, гдето живееше майка му. Кученцето и котенцето затепкаха подире му. Като застана на прага, майката плесна с ръце:

— Ех, сине, колко си пораснал! Вече имаш мустачки. Ти си станал момък за женене.

— Да, майко, решил съм вече да се оженя. Като се връщах към нашето село, в съседния град видях едно момиче — налива вода на чешмата със златна стомна. За него искам да се оженя. Иди да ми го поискаш.

— Как ще ти го поискам, бре сине? Че ти знаеш ли кое е — туй момиче? Ами че то е царската дъщеря, чедо.

— Че какво като е царска дъщеря? Ние не сме ли хора?

— Хора сме, ала сме сиромаси.

— Ти иди ми го поискай, че после ще видим какво ще правим.

Дигна се майката и отиде в царския дворец. Старият цар я изгледа от главата до петите и тропна с крак.

— Защо си дошла? — попита той строго.

Сиромахкинята разказа защо е дошла.

— Аз ще дам дъщеря си — викна царят — на оня, които издигне дворец, по-голям и по-хубав от моя. Тъй да кажеш на своя син. А сега си върви.

Отиде си сиромахкинята в къщи и разказа на момчето си какво иска старият цар.

Като изслуша майка си, момчето си спомни за кутийката на жабата, извади я от джоба си и отвори капачето ѝ, което беше голямо колкото нокът. Изведнъж от кутийката започна да излиза тънка струя бял дим, сетне този дим се превърна на един великан като планина.

— Какво ще заповядаш, господарю! — обърна се великанът към момчето.

— Искам да ми построиш един дворец — по-голям и по-хубав от царския.

— Дадено — рече великанът и завчас издигна невиждан дворец, висок до небесата.

Като видя този дворец, старият цар прехапа устните си, но нямаше какво да стори и даде дъщеря си за невеста на момчето. Заживяха си младоженците в двореца. Веднъж момчето рече на жена си:

— Ще ида да видя какво става по света, а ти стой в къщи и ме чакай, докато се върна.

Тръгна момчето по големия път, потеглиха подире му кученцето и котенцето. Цял ден вървяха. Надвечер приближиха един град. Котенцето почна да мяучи:

— Бате, глад но съм.

— Ей сега ще получиш храна! — рече момчето и бръкна в джоба за кутийката си.

— Къде ми е кутийката? — извика уплашеното момче.

Аз съм я забравил в къщи на полицата под паницата. Хайде да се върнем за вълшебната кутийка. Сетне ще продължим пътя си.

И тръгнаха назад. Но да видите какво се случи с кутийката. Невестата на момчето, като разтребваше къщата, намери кутийката на полицата под паницата. Тя не знаеше каква е тази кутийка и я изхвърли през прозореца. Кутийката падна насред улицата и някой извика вътре в нея: „Ох!“

Тъкмо по туй време по улицата минаваше един вехтошар. Той чу охкането, наведе се, взе кутийката и отвори капачето ѝ. Изведнъж се появи великанът.

— Какво ще заповядаш, господарю? — обърна се той към купувача на стари вещи.

— Заповядвам ти да вземеш този дворец и да го пренесеш заедно с мене и с момичето, дете наднича през прозореца, на най-пустия остров сред морето!

— Дадено! — рече великанът и грабна двореца. Късно вечерта момчето, кученцето и котенцето стигнаха до мястото, където беше техният дворец, но дворецът го нямаше. Момчето седна на един камък и горчиво заплака.

— Бате, защо плачеш? — попита го кученцето.

— За двореца плача, за невестата си плача. Ех, защо я няма сега кутийката ми!

— Не плачи, бате, ние ще ти я донесем — рече котенцето и двенките тръгнаха към морето.

Като стигнаха на брега, те се втренчиха и видяха самотния остров с двореца. Тогава котенцето се качи върху гърба на кученцето и тъй преплуваха до острова. Щом влязоха в двореца, котенцето се изкачи на тавана и подгони мишките. Един стар плъх се изправи пред котенцето и го попита:

— Защо си подгонило мишките ми? — Защото ме е яд на господаря ти.

— Какво ти е направил?

— Взел кутийката на бате. Къде е сега твоят господар?

— Спи.

— А кутийката?

— Тя е скрита в носа му. Ако ти трябва тая кутийка, аз ще ти я донеса, но обещавай, че ще оставиш на мира мишките ми.

— Обещавам! — рече котенцето.

Тогава плъхът отиде в готварницата, натопи опашката си в червения пипер и се намъкна в спалнята. Тихичко запълзя по юргана и навря опашката си в носа на заспалия вехтошар. Щом червеният пипер влезе в носа му, вехтошарят се напъна и кихна силно. Кутийката изхвъркна от носа му. Плъхът я захапа и я отнесе на котенцето.

— На — рече той, — носи я на батя си.

Котенцето рече:

— Благодаря! — размаха лапичката си и изскочи на двора, където го чакаше кученцето, и двете си тръгнаха.

Отново котенцето стъпи върху гърба на кученцето и двете заплуваха през морето. Но щом стигнаха сред морето, кученцето рече:

— Дай кутийката на мене, аз искам да я нося.

— Не може! — отвърна котенцето.

— Защо?

— Защото плъхът я даде на мене.

От дума на дума двете другарчета се скараха. Сборичкаха се във водата и котенцето изтърва кутийката. Запляска с лапичките си и викна:

— Стой!

— Какво има? — попита кученцето.

— Изтървах кутийката в морето. — Сега я свърши като кучето на нивата.

Измъкнаха се двете другарчета на брега, клекнаха до един камък и загледаха с голяма мъка морето... Тъкмо в туй време пристигна един рибар. Той натъкми мрежата си, метна я в морето, изкара я на пясъка и ахна: в мрежата се беше заплела една голяма риба.

Рибарят изкорми рибата, хвърли червата на пясъка, мушна рибата в торбичката си и отмина.

Котенцето се облиза.

— Ела поне да хапнем рибешко ядене.

Наведоха се двете другарчета и почнаха да ядат. Кученцето налапа половината черва, но се задави и почна да квичи.

— Олеле, нещо заседна на гърлото ми!

— Отвори устата си! — рече котенцето.

Кученцето си отвори устата. Тогава котенцето бръкна с лапичката си в кучешкото гърло и какво мислите извади? Извади вълшебната кутийка. Голямата риба, която хвана рибарят, я беше глътнала.

Много се зарадваха двете другарчета, като намериха кутийката, и тръгнаха да я отнесат на батя си. Завариха го, че още седи на камъка и плаче:

— Бате, спри, не плачи, аз ти нося кутийката! — викна котенцето и подаде кутийката на разплаканото момче.

Момчето си избърса очите и отвори капачето на кутииката. Мигом се появи великанът.

— Какво ще заповядаш, господарю? — попита той.

— Заповядвам ти да ми донесеш двореца, невестата и крадеца.

И ето че дворецът пак си дойде на мястото! Момчето влезе вътре, почна да тропа, разбуди крадеца, който спеше дълбоко, удари му една плесница и викна:

— Друг път да не крадеш чужди дворци, защото ще заповядам на великана да ти намести кокалите. Сега да те няма!

Вехтошарят си грабна шапката и побягна. И останаха да си живеят: момчето с невестата си и с майка си в двореца, котенцето на тавана, а кученцето на двора. Всяка вечер жабчето излизаше от дълбокия вир и им пееше песни, докато заспят.

КЪСМЕТЪТ НА ЯРОМИЛ

ЧЕШКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Някога си сред една голяма гора живеел беден въглищар на име Матей. Жена му умряла и той останал с малкия си син Яромил. От ранна сутрин до късна вечер бащата сечел дърва, правел ги на въглища, а после ходел по селата да ги продава. А синчето пасяло козите из гората. Така се прехранвали те — сиромашки, но не се оплаквали. Пък и нямало на кого, защото в гората никой не дохождал. Ала на въглищаря му омръзнало най-после да живее така самотно, да яде все какво да е, да няма кой да му изпере ризата и да я закърпи. И взел, та се оженил повторно.

Мащехата не обичала Яромил — за най-малкото нещо го гълчала и наказвала. А сирачето не смеело да се оплаче, защото тя го заплашвала:

— Кажеш ли на баща си — по-зле ще си изпатиш.

Затова най-добре Яромил се чувствувал, когато си пасял козите далеч от мащехата. В гората той бил като у дома си — пеел си, берял диви плодове, с които подслаждал горчивия си сирашки зальк. А най-обичал да събира хубави горски цветя. Тях той внимателно изваждал с корен и ги присаждал в малката градинка, която си бил направил на скришно място в гората.

Един ден, както скитал със стадото, видял чудна птичка пъстроперка. Тя подскачала от клон на клон, поглеждала го и чуруликала, сякаш иска нещо да му каже. Захласнал се по нея Яромил — такава красива птичка дотогава не бил виждал. Дощяло му се да я улови, да си я отнесе дома, сърцето му да весели. Спуснал се да я гони. Пък тя не отлита, ами подскок-подскок на две крачки от него, па се обърне и закачливо го погледне.

Пресегне се момчето — ха-ха да я хване, а тя пръхне и подскок! на две крачки от него и пак се обърне.

Дълго Яромил я гонил. Уморил се и когато току да махне с ръка и да се откаже, птичката се скрила в цепнатината на една скала. Без да

му мисли много, Яромир се промъкнал подир птичката в тесния процепа и се намерил сред голяма пещера. Повървял малко и застанал като вкопан от учудване: видял напреде си прекрасна градина. Между зелената трева цъфтели различни красиви цветя — такива в гората нямало; по нависналите с чудни плодове клони на дърветата подскачали и чуруликали птички пъстросперки — също като онази, що досега напразно беше гонил. А из градината сновели насам-натам мънички човечета, най-високото от които било по-мъничко от кутрето на момчето.

Дълго гледал Яромир това чудо. Ето че едно хубаво девойче дошло при него и му рекло:

— Какво стоиш така? Я по-добре ела да ни помогнеш да полеем цветята.

Тръгнал Яромир подире ѝ. Отишъл при един ручей, които се виел между тревата. Тук тя му дала една черупка от бисерна мида и започнали, двамата да поливат цветята. Работата се харесала на момчето — то обичало цветята. А като привършили поливането, Яромир запитал девойчето: — Как се казваш?

— Името ми е Нарциска. А ти сигурно си огладнял. Набери си от тези плодове и яж, колкото си щещ. Почини си малко, аз скоро ще се върна.

Като изрекла тези думи, Нарциска припнала и се изгубила между цветята и храстите.

Набрал си Яромир пълна шапка плодове, наял се до насита. Такива сладки плодове никога не бил вкусвал. После легнал под едно дърво и задрямал.

Много ли, малко ли спал, ето че дошла неговата позната и го буди:

— Хайде, ставай! Да те поразведа из нашата градина, че после да си ходиш.

— Защо ме пъдиш? — омъчило се момчето. — Тук ми харесва и искам да остана завинаги при вас.

— Не бива — отвърнала Нарциска. — В нашата страна не може човек да живее. Сега ти харесва, ама като поседиш малко, ще почнеш да тъгуваш за родното си място. Тръгнали да се разхождат, а Яромир пита девойчето: — Какви сте вие, такива мънички, пък хубави?

Отговорила му Нарциска:

— Ние сме подземни жители. Хората ни наричат гномове.

— А ще ми дадеш ли няколко цветя да си засадя в моята градинка? — замолил я Яромир.

— Не може — поклатила глава Нарциска. — Нашите цветя ще увехнат, щом ги докосне слънчев лъч. По-добре вземи това златно семенце и хубаво го пази. Когато ти потрябвам, пусни го на земята и аз веднага ще дойда. В това време стигнали до един сребрист поток. В него весело се къпели мънички зеленокоси русалки с венчета от лилии на главите. Най-красивата от тях се приближила до момчето и като му подала една бисерна мида му рекла:

— Вземи, хубавецо, това за спомен от мен. Казвам се Бисерка. Потрябвам ли ти, отвори мидата. Вътре има един бисер. Пусни го на земята и аз веднага ще дойда при теб.

Като изрекла тези думи, русалката го пръснала с шепа вода, засмяла се закачливо и се гмурнала във водата преди още Яромир да успее да ѝ поблагодари.

Тръгнали нататък и достигнали до един бял дворец. Влезли в една голяма стая, наред която горял силен огън и пръскал искри на вси страни. А между пламъците танцували малки червенкоси девойки.

— Няма ли да изгорят в този огън? — учудил се Яромир.

— Както ти живееш на земята, аз — под земята, а русалките — във водата, тъй и тези девойки живеят в огъня и без него не могат.

Докато разговаряли, из огъня излитнала, яхнала на една искра, най-хубавата огнена девойка. Тя подала на момчето мъничко кристално шишенце, в което блещукало червено пламъче, и му рекла:

— Вземи, хубавецо, този подарък от мен и добре го пази. Казват ме Пламенка. Дотрябвам ли ти, отпуши шишенцето, изсипи огънчето на земята и аз веднага ще дойда.

Като изрекла тия думи, духнала му дяволито в лицето с огнения си дъх и преди момчето да се опомни, шмугнала се между играещите пламъци.

Нарциска и Яромир напуснали двореца и скоро дошли до изхода на градината, затворен с голяма скала. Наблизо висок разперен храст, целият отрупан с прекрасни цветове, разпръсквал благоухание. Когато минали край него, той се разлюлял и ги посипал с червени листенца.

— Събери тези листенца и добре ги пази — рекла Нарциска.

След като Яромил си напълнил джобовете с червени листенца, девойчето докоснало с пръст скалата и в нея се отворил широк процеп.

— Хайде сега, върви си със здраве и не ни забравяй. Но никому ни дума не казвай къде си бил и какво си видял.

Яромил коленичил, за да се ръкува с девойчето, поблагодарил му от сърце, а Нарциска подскочила, литнала като пеперудка и го целунала по устата. Замаяно, момчето не видяло как изчезнала Нарциска между цветята. Станало то и щом прекрачило през отвора, скалата се затворила зад гърба му така плътно, сякаш никога не се отваряла.

Озърнал се Яромил, гледа — наоколо поле, а сред полето — работни селяни. Тръгнал към тях да научи пътя за дома.

— Далече ли е, чичо, гората? — попитал той един снажен селянин.

— Гората е нейде натам — махнал с ръка човекът. — Ама колко е далеч, момко, не знам. Сигурно не ще да е близко, защото когато преди години въглищарят Матей идваше с въглища при нас, казваше, че два дни е пътувал.

Зарадвал се Яромил, като чул да споменават името на баща му.

— Ами Матей не ви ли кара въглища вече? — попитал той.

— Става десет години как Матей заряза занаята си. Напусна гората, когато се изгуби момчето му. Търси го навред, а то сякаш в земята потъна. Навярно зверове са го изяли. Пък то беше едничката радост на бащата. И тогава Матей махна с ръка на гората и се пръждоса някъде, ама къде — никой не знае. Може в града да е отишъл.

Учуден, Яромил слушал тия думи и едва сега забелязал, че селянинът, гдето му се видял висок, снажен, му стига едва до рамото. Попипал се по устата — мустаци вече му пораснали.

„Тъй значи, прекарал съм в подземната градина цели десет години. А на мен ми се стори само час-два — помислил си Яромил. — Ами сега къде да диря баща си?“

— Какво се умисли така, момко — запитал селянинът. — Защо разпитваш за Матей, да не би да го познаваш?

— Братов син съм му. Тръгнах да навестя чичо си, а виж — него го няма.

— Е, не е беда. Ако тук не го намериш, ще го търсиш в града. Там живеят много хора. Ще питаш, ще разпитваш, накрай ще узнаеш къде е. Ала вече се здрачава. Пренощувай у дома, пък утре на ранина ще видиш какъв ум ще ти дойде. Утрото е по-мъдро от вечерта.

— Бива — съгласил се Яромил и тръгнал с гостолюбивия селянин към колибата му.

Посрещнала ги на прага стопанката с двете си деца, поканила ги и се разшетала. След като се навечеряли, легнали да спят. Лежи Яромил на едната страна — нещо му убива, завърти се на другата страна — пак нещо го гложди. Бръкнал в джоба си: що да види — пълен с жълтици. И другият — също.

„Брей, какъв подарък ми е направила Нарциска!“ — помислил си Яромил и заспал най-сетне с усмивка на уста.

На сутринта, още неразвиделило се, стопанинът събудил своя гост. Хапнал Яромил и на тръгване дал за изпроводяк на децата по жълтица, а на родителите — по две. Зарадваните стопани го изпратили с благодарност и благословия:

— Дано всичко, що поискаш, се сбъдне!

Тръгнал момъкът на път и весело си подсвирквал. Вървял, вървял, цели три дни. На четвъртата сутрин се провидели в далечината градските кули. Стигнал най-сетне! А градът — голям, къщи — високи като дворци и хора, хора — като мравуняк, швъкат нагоре-надолу, блъскат зашеметения момък и не му обръщат никакво внимание.

„Трябва да си намеря някаква работа, защото готовите пари, колкото и да са, лесно се похарчват“ — помислил си Яромил.

Минал покрай една голяма градина, а наред нея — къща с позлатени кулички по ъглите.

„Туй ще да е кралският дворец“ — досетил се момъкът.

Гледа: всички прозорци затворени и закрити с тежки пердета, а дворът постлан с черен плат; облечени в черно слуги сноват с наведени глави, умислени и никакъв глъч не се чува.

Приседнал Яромил край градинската вратичка на една пейка да си почине. Не минало много време, задал се един старец с лопата в ръка и торбичка през рамо. Отключил вратичката и понечил да влезе, а момъкът го спрял:

— Дядо, има ли за мен работа? Аз разбирам от градинарство и обичам цветята.

Старецът го измерил от главата до петите. Гледа: здравеняк момък с честно лице. Харесал го.

— Ела! Имам нужда от помощник, че остарях и ръцете вече не ме слушат:

Яромил влязъл след него в градината. Кралският градинар без много приказки му подал лопатата и му показал какво да работи. Момъкът си плюл на ръцете. До обяд прекопал сума лехи, а старецът в това време плевял бурените.

На пладне седнали под едно дърво да починат. Градинарят извадил от торбичката храна и поканил новия си помощник да похапнат. Яромил го заразпитвал — защо всички слуги са облечени в черно, сякаш жалят умряло, защо са затворени прозорците, а дворът — постлан с черен плат.

— Голяма мъка е легнала на сърцето на нашия господар — заразправял старецът. — Ето вече седем години стават как е болна едничката му щерка — принцеса Болеслава. Сляпа, няма, не може да ходи, едва диша горката! От всички краища на земята идваха най-прочути лекари — никой не можа да и помогне. Един стар знахар, казва се Матей, рече на краля, че имало лек, ама какъв? — вода от сребърен поток щяла да помогне да проходи, от жив огън щяла да прогледне, а от златна ябълка — да проговори. Ама где ги тия неща? Кралят разпрати по цял свят хора да ги дирят; обеща да даде дъщеря си за жена и половината кралство томува, които донесе тия чудни лекове. Но всички се върнаха с празни ръце.

Яромил си спомнил за подаръците на добрите гномове, но си замълчал.

„Ще ги помоля да помогнат на принцесата“ — рекъл си той на ума.

Още на следния ден се явил пред краля и му рекъл:

— Милостиви кралю-господарю, аз съм новият помощник на твоя градинар. Научих от него за болестта на дъщеря ти и се наемам да я излекувам. Ако ми се довериш, остави я на моите грижи само за три дни.

Кралят тъжно го погледнал и поклатил глава. А Яромил добавил:

— Не ме гледай, кралю-господарю, че съм толкова млад. Много съм ходил и много неща съм видял — такива, гдето никой не е и

сънувал. Позволи ми да се опитам, а ако не успея, прави с мен каквото искаш.

— Добре, момко — въздъхнал кралят. — Оставям дъщеря си на твоите грижи за три дена. Ако я излекуваш, искай от мене каквото искаш. Ще ти дам дори и короната си.

Привечер изнесли спящата принцеса и я положили на тревата в най-затънтения кът на градината — там, където никой не можел да види какво ще прави момъкът. Като останали сами, Яромир извадил от джоба си мидата, отворил я и намерил един голям бисер. Хвърлил го на тревата и докато преброи до пет, избликнал на това място буен сребрист поток. Изведнъж из вълничките се показала зеленокосата русалка, същата, която му дала мидата.

— Какво искаш от мен, хубавецо? — запитала Бисерка. — Искам да помогнеш на това клето момиче. Болно е и не може да ходи. А казват, че ако се окъпе в сребърен поток — ще оздравее. Стори това добро, моля те.

— Да бъде както искаш! Подай ми я! Яромир взел на ръце спящата Болеслава и я оставил във водата. Русалката я прегърнала и се гмурнала с нея в пенливите вълни. Не минало много време и тя отново се показала над водата с принцесата на ръце.

— Момичето ще проходи, щом се събуди. Но ти никому ни дума не казвай за мен... А сега сбогом, хубавецо. И помни ме с добро. — Като изрекла тия думи, Бисерка весело го плиснала с шепа вода и се гмурнала в потока, преди Яромир да успее да и благодари. Мигом изчезнал и потокът, без да остави никаква следа.

След малко по страните на Болеслава заиграла руменина. Тя дълбоко въздъхнала. Събудила се и понечила да стане.

Яромир я хванал за ръка и я повел из градината. Набрал и най-хубавите цветя и като ги помирисала, принцесата за пръв път от толкова години се усмихнала.

Щом започнало да се мръква, Яромир отвел оздравялата Болеслава в малката градинска къщичка, която му била отстъпена от кралския градинар, за да живее в нея. Момъкът сложил принцесата да легне на коравото градинарско легло, а той си постлал на земята пред вратата — да я пази.

На следната утрин, преди още да се разбудят хората в двореца, той изнесъл на ръце спящата Болеслава пак в оня затънтен кът на

градината и я положил на росната трева. После извадил шишенцето и го отпушил. След миг от шишенцето излитнало едно огнено топче, завъртяло се, запръскало хиляди искри. В това въртящо се огнено топче Яромил съзрял онова девойче, що му било подарило шишенцето.

— Моля те, Пламенке, да изпълниш обещанието си. Помогни на това сляпо момиче да прогледне и аз винаги ще си спомням с благодарност за твоята добрина — примолил се Яромил.

— Да бъде както искаш — отвърнала огнената девойка. Тя яхнала една искра, излитнала из огненото топче, приближила се до спящата и докоснала с прозрачните си пръсти слепите и очи.

— Остани със здраве, хубавецо, и запомни ме с добро. Но никому — ни дума за мен! — рекла Пламенка, духнала му дяволито в лицето и изчезнала преди, Яромил да отвори уста да и благодари.

След малко клепачите на принцесата леко трепнали, повдигнали се бавно. Тя се събудила и първото нещо, което видяла, бил хубавият момък, коленичил пред нея. Болеслава станала, подала му ръка и тръгнали из градината да се разхождат. Тя не можела да се нарадва на ясното слънце и пъстрите цветя. Ама нали не можела да говори, само пляскала с ръце и се смеела.

Тъй изминал и вторият ден. Болеслава щастлива заспала на коравото легло, а Яромил пак си постлал на земята до вратата.

На третата сутрин момъкът пак отнесъл спящата принцеса на същото място, извадил златното семенце и щом го пуснал на земята, мигом се извишила чудесна фиданка, отрупана с едри златисти пъпки. А на едно клонче се полюшвала Нарциска.

— Какво искаш от мен, приятелю? — запитала го тя.

— Моля те не за себе си, а за това нещастно момиче — рекъл Яромил. — Нямо е и ще проговори само ако му дадеш да изяде една от твоите златни ябълки.

— Да бъде както искаш.

И Нарциска откъснала една пъпка. Духнала и пъпката се пукнала, появил се златен цвят. Духнала още веднъж — златистите листенца окапали, а на тяхно място останала малка топчица. Духнала трети път. Топчицата се издула, заруменияла и след миг Нарциска подала на своя приятел узряла златна ябълка.

— Ето каквото искаше! Остани със здраве и никому ни дума не казвай за мен.

И преди Яромил да се опомни, тя трепнала като пеперуда, долетяла до него, целунала го по устата и изчезнала заедно с фиданката.

Подир малко принцесата се събудила. Яромил и подал ябълката. Щом Болеслава отхапала едно парченце, изведнъж се провикнала радостно:

— Какво стана с мен? Мога вече и да говоря. Спасителю мой, да отидем веднага да зарадваме клетия ми баща.

Тя го задърпала и двамата, хванати за ръце, се затичали към двореца. В кралските покои се били събрали всички придворни и нетърпеливо очаквали младия градинар да върне принцесата. Щом двамата се появили на прага, сякаш слънце огряло двореца. Всички ахнали в един глас — защото Болеслава сега била станала още по-красива от преди.

Зарадван, кралят прегърнал принцесата и обявил, че дава дъщеря си за жена на младия градинар и го прави свой наследник.

Веднага щастливата вест полетяла по всички краища на кралството. Отвред започнали да се стичат хора да видят оздравялата хубавица и нейния спасител. Дошъл в двореца и онзи мъдър знахар Матей, който бил казал на краля какво ще излекува щерка му. Щом зърнал облечения в скъпи дрехи Яромил, начаса познал в него изгубения си син. И кралският зет познал баща си. Спуснал се и го прегърнал.

— А къде е мащеха ми? — запитал Яромил.

— Тя умря. Но до сетния си час съжаляваше, че не е била добра с теб и че те е прокудила. Молеше ме, ако те намеря, да ти кажа да и простиш.

— Аз отдавна съм и простил, татко — отвърнал радостен синът.

Скоро вдигнали сватба за чудо и приказ. И заживели в двореца всички щастливи и доволни. А когато кралят остарял, отстъпил престола на зет си. Тъй въглищарският син станал крал. Управлявал той справедливо и разумно, защото познавал болките на народа. Затова и поданиците му го обичали и почитали.

ОМАГЪОСАНАТА ЖАБА

РУСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

В едно царство далечно, отвъд девет планини и девет морета, живееше стар стопанин със своята невеста. Тя му роди трима сина. И тримата бяха юнаци — стройни, толкова хубави, че не можеш нито с очи да им се нагледаш, нито с перо да ги опишеш. Най-малкият се казваше Иван. Веднъж бащата повика своите трима сина и рече:

— Мои мили синове, вземете и тримата по една стрела. Опънете лъковете и пуснете стрелите на различни страни. Където паднат стрелите — там идете да си дирите невести.

Пусна стрела първом най-големият брат. Стрелата писна и падна в един болярски двор, тъкмо под трема на болярската дъщеря.

Пусна стрела вторият брат. Стрелата писна и падна в двора на един богат търговец, падна до прозореца, на който стоеше една стара мома — дъщерята на търговеца.

Пусна стрела най-малкият брат Иван. Издигна се стрелата към небето и — туп! — цамбурна в едно кално блато. Тозчас я подхвана една жаба кекерица. Тогава Иван рече:

— Как ще се ожения за тази жаба? Тя не ми е прилика. — Ще се ожениш! — строго заповяда бащата. — Такъв ти е късметът.

Вдигнаха сватби тримата братя. Най-големият взе болярската дъщеря. Средният се ожени за дъщерята на търговеца, а Иван прибра жабата кекерица. Повика бащата своите синове и им поръча:

— Хайде сега кажете на жените си утре да ми омесят по една пита бял мек хляб.

Върна се Иван в къщи невесел. Обронил глава, нещо го дави.

— Ква-ква-ква! Миличък Иване, какво ти е толкова докривяло? — попита го жабата. — Да не си чул от баща си някоя противна дума?

— Как да не ми е криво, как да не ми е мъчно — отвърнал Иван, — като е поръчал баща ми утре да му омесиш една питка мек хляб.

— Не тъгувай, съпруже! Легни си да спиш: утрото е по-мъдро от вечерта.

Нареди жабата леглото и когато Иван заспа, тя смъкна своята жабешка кожа и се превърна в чудна хубавица, по-хубава от месечината. Излезе на балкона и се провикна високо:

— Мои стари помощници, мои скъпи бавачки, скоро се пригответе и елате тук да омесите един хубав хляб за свекъра. Ще го месите такъв, какъвто съм яла в дома на родния си баща.

Сутринта, когато се пробуди Иван, хлябът беше отколе готов и тъй хубаво изпечен, че по-хубав хляб не е печен. По хляба бяха изписани чудни рисунки, а отстрани се виждаха руските градове и крепости.

Бащата благодари на най-малкия си син за чудесния хляб и поръча на тримата си сина:

— Кажете на вашите невести още тая нощ да ми изтъкат по една черга от коприна.

Иван повторно се върнал невесел, с наведена глава, с тъжни очи.

— Ква-ква-ква! Миличък Иване, какво ти е толкова докривяло? Да не си чул от баща си някаква противна дума?

— Как да не ми е криво — отвърна Иван, — когато моят баща заповяда за една нощ да му изтъчеш цяла черга от коприна.

— Не тъгувай, съпруже, ами лягай да спиш. Утрото е по-мъдро от вечерта — рече жабата кекерица.

Нареди му леглото и когато съпругът заспа, отново смъкна своята жабешка кожа, превърна се на невиджана хубавица, излезе на балкона и се провикна с висок глас:

— Мои стари слугини-бавачки, по-скоро пригответе един стан и изтъчете, додето пропеят трети петли, една черга копринена. Нека бъде такава, на каквато съм седяла, когато бях в бащиния си дом.

Както поръча хубавицата, тъй стана. На другия ден, когато се пробуди младоженецът Иван — чергата беше готова. Толкова хубава черга никъде по света нямаше. Със злато и сребро я бяха украсили тъкачките и който я погледнеше — очите му вземаше.

Старият баща разгледа чергата, благодари на Ивана и изрече нова поръка:

— Утре да се явите пред мене и тримата заедно с невестите си!

Върна се отново Иван при жабата невесел, с наведена глава.

— Ква-ква-ква! Съпруже Иване, какво си навел глава? Какво ти е толкова докривяло? Да не си чул противна дума от своя баща?

— Как да не ми е мъчно, как да не ми е тъжно, като поръча баща ми утре да се явя пред него заедно с тебе. Как ще изляза с такава невеста пред очите на хората?

— Не тъжи, миличък, ами лягай да спиш. А утре излез сам пред баща си. Аз ще дойда след тебе. Щом чуеш трясък и гръм — да речеш: моята жабичка пристига в една кутийка с четири колелца.

На другата сутрин пристигнаха при баща си най-напред по-големите братя с невестите: облечени, нагиздени. Изправиха се до Ивана и започнаха да му се смеят.

— А бе, брате, защо си дошъл без невестата си? Барем да беше я вързал в една кърпичка, че да ни я покажеш. Къде пък я намери толкова хубава? Навярно си обходил всичките блата!

Изведнъж се разнесе голям трясък и гръм. Целият дом се разлюля. Звъннаха стъклата. Гостите наскачаха и не знаеха що да чинат. Само Иван не се уплаши, ами рече:

— Не се бойте, скъпи гости. То не е гръмотевица небесна, ами е моята жабичка. Тя пристига, седнала в една кутийка с четири колелца.

Погледнаха навън гостите и що да видят — пред вратата спира колесница с шест коня, а от колесницата излиза невиждана хубавица, дето не може да се опише с перо. Като влезе при гостите, хубавицата хвана Ивана за ръка и го поведе към дъбовите маси, където беше наредена трапезата.

Започнаха всички да ядат, да пият и да се веселят. Ивановата невеста вдигна една чаша с вино, отпи половината, а остатъка изля в левия си ръкав. След туй изяде едно крило от лебед и костта скри в десния си ръкав. Невестите на по-големите братя, щом видяха тези хитрини — сториха същото.

Дигна се хубавицата да играе с младоженеца Иван. Размаха лявата си ръка, изсипа виното и от него се образува цяло езеро. Размаха дясната си ръка — изтърси костта и мигом в езерото заплуваха лебеди. Бащата и гостите останаха с отворени уста от невижданото чудо.

Дигнаха се тогава по-старите невести. Размахаха левите си ръкави и плиснаха виното върху главите на гостите, размахаха десните си ръце и изтърсиха костите пак върху гостите. Една кост удари бащата по лицето. Той се разсърди, скочи и прогони снахите си.

Тъкмо в туй време Иван изварди най-сгодна минута, завтече се към своя дом, намери жабешката кожа и я изгори на огъня. Подир малко пристигна невестата му, почна да търси — тук кожа, там кожа — няма я жабешката и премяна. Натъжи се хубавицата и рече на Ивана:

— Ох, миличък, какво си направил? Ако беше още малко почакал, аз щях да бъда завинаги твоя, но сега прощавай! Ще ме търсиш през девет земи в десетата: ще търсиш безсмъртния магьосник.

Щом изрече тези думи, хубавицата се превърна на бял лебед и изхвъркна през прозореца.

Иван заплака горчиво и тръна, където му видят очите. Вървя, що вървя — ето насреща му един побелял старец.

— Добър ден — рече старецът, — Накъде отиваш, към коя страна си се упътил?

Клетникът му разказа своето нещастие.

— Ех, Иване! Защо си запалил жабешката кожа? Твоята невеста се е родила по-хитра от баща си, затуй е наказана. Нейният баща е поръчал да я превърнат на жаба и да остане жаба до три години. Сега вземи туй кълбо и го търкули. Където иде кълбото — и ти бягай след него.

Иван благодари на стареца и тръгна подир кълбото. Вървя, вървя през полето, срещна най-напред една мечка.

— Я да убия аз тази мечка! — си рече Иван.

А мечката му продума:

— Не ме убивай, Иване, защото някога и аз може да ти потрябвам.

Тръгна младият човек по-нататък. Гледа — над него лети една патица. Дигна лъка си и се приготви да пронизе патицата с една стрела, но тъкмо в туй време тя му проговори с човешки глас.

— Не ме убивай, Иване! Ще дойде време, когато и аз ще ти потрябвам.

Смили се Иван над патицата и не я прониза със стрелата си. Потегли по-нататък. И гледа — бяга един бърз заек — прескача храстите. Дигна отново своя лък, ала заекът му проговори с човешки глас:

— Не ме убивай, Иване, защото ще дойде ден и аз да ти потрябвам.

Пощади Иван заека. Упъти се по-нататък към синьото море. Гледа — на пясъка лежи една щука-риба. Лежи и умира.

— Ах, Иване, смили се над мене и ме хвърли в морето! — с премалял глас рече щуката.

Иван я хвърли в морето и тръгна по брега. А кълбото се въртеше и развиваше пред него. По едно време кълбото се търкулна към една къщурка. Стой си къщурката върху два кокоши крака и се обръща насам-нататък. Иван се провикна:

— Къщурке, мъщурке, застани напреде ми както е прилично: с предната си част се обърни към мене, а със задната — към морето.

Къщурката изпълни поръчката на младия човек. Тогава той влезе вътре и гледа — върху печката седнала магьосницата Баба Яга, носът и забит в тавана. Седи и си точи зъбите.

— Хей, юначе, какъв вятър те донесе при мене? — попита тя гостенина.

— Ах ти, стара вещице! Най-напред слез да ме нахраниш, да ме напоиш и да ме изкъпеш в банята, че тогава ме питай защо съм дошъл.

Баба Яга го нахрани, хубаво го нагости, изкъпа го в банята и тогава научи, че е тръгнал да търси своята жена, чудната хубавица.

— Познавам я! — рече Баба Яга. — Тя сега се намира при безсмъртния зъл магьосник. Мъчно ще я вземеш. С магьосника не можеш се разбра. Неговата смърт стои на крайчеца на една игла, иглата е в едно яйце, яйцето — в корема на една юрдечка, юрдечката — в един заек, заекът — в един сандък, а сандъкът стои окачен на един висок дъб. Този дъб магьосникът пази като зеницата на очите си.

И Баба Яга показва с костеливата си ръка къде расте дървото.

Иван се упъти нататък, ала не знаеше що да стори, как да смъкне сандъка. Изправи се и почна да се чуди. В този миг дотърча мечката, сграби дървото и го изтръгна от земята с корените. Сандъкът падна и се строши на парчета. От сандъка изскочи един заек и се втурна с все сила да бяга, но подире му се спусна втори заек, настигна първия, хвана го и го разкъса на парчета. От корема на заека мигом изхвъркна една юрдечка и литна нагоре. Тогава се понесе патицата, на която Иван пощади живота. Тази патица настигна юрдечката и я удари с крилото си. Щом я удари, юрдечката изтърва едно яйце. Яйцето падна в морето.

Горкият Иван видя какво се случи и заплака. Но ето че морето се раздвижи и на брега се показва щуката. Тя държеше в устата си яйцето.

Иван грабна яйцето и го удари върху камък. Намери иглата и счупи нейния тънък връх.

Магьосникът се замята насам-нататък, най-сетне се тръшна на земята, изтегна се и издъхна. Затече се Иван към неговата къща и намери невестата си вързана с девет въжета. Развърза и краката и ръцете и я отведе в своята родна къща. Там двамата живяха честито цели сто години.

ГРАФЪТ-НЕРЕЗ

СЛОВЕНСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Имало едно време една богата графиня. Тя била бездетна, а пък много и се искало да си има деца — по цели дни тъгувала и си поплаквала. Веднъж край замъка и минало едно стадо свини с малки прасенца. Видяла ги тя и си въздъхнала: „Ах, да можех и аз да си родя една рожба — рекла си тя, — пък ако ще би и прасенце да бъде.“

Дочула я една магьосница и сторила магия: не минала и година, родила графинята, ама какво? — не детенце, а прасенце. Раснал младият граф, пораснал, по човешки говорел, ала целият бил покрит с четина, пък и навиците му били такива едни — свински. Като станал момък на възраст, рекъл на майка си:

— Майко, ще ми се да се ожена. Намери ми невеста!

„Каква булка за такъв ерген?“ — замислила се графинята. Ала той много настоявал и най-сетне тя отишла в колибата на един беден изполичар, който имал три дъщери за женене, да сватоса най-голямата за сина си.

Не се искало на родителите да дават чедото си за жена на нерез, ама като си помислили, че ще стане графиня, ще живее охолно, пък и те покрай нея ще поминуват — съгласили се.

За венчавката надошли много знатни гости. Седнали после всички на дълга трапеза пир да пируват. Младоженецът бил весел, шегувал се, танцувал — както е редно на сватбата си да се веселиш! Привечер той се измъкнал, без никой да го забележи, отишъл на двора, та се плъоснал в локвата. Овъргалиял се до уши в кал, а после се върнал и се изтрил о сватбената рокля на булката.

Гостите започнали да му се присмиват и да го корят. Пък младоженката се ядосала и изтърсила пред всички:

— Мъжът ми е свиня и свиня ще си остане!

Омъчил се младият граф, като чул тия думи. Оставил яденето и пиенето и седнал в къта жален-печален. Вечерта, когато дошло време

младоженците да се приберат в отредената им стая, графът-нерез се препречил на вратата и рекъл на булката:

— Върви си у вас! Не си ти жена за мене.

Засрамила се булката, разплакала се и си отишла в бащиния дом.

Минала година. Графът пак замолил майка си да му намери невеста. Отишла графинята при същите хора да иска втората дъщеря за жена на сина си. Дълго се опъвали селяните, накрай — склонили.

Вдигнала се пак тежка сватба. Насред веселбата младоженецът сторил същото, а булката повторила думите на сестра си, че мъжът и е свиня и такъв ще си остане. Вечерта графът-нерез и нея изпъдил.

Подир още една година синът пак започнал да моли майка си да го ожени. Тя се дърпала, придумвала го да се откаже от тая си мисъл, ала той се ядосал и я заплатил, че ако не му намери невеста, камък на камък няма да остави от замъка. Е, нямало как — отишла графинята за трети път в сиромашката селска колиба да иска най-малката дъщеря за снаха. Родителите и дума не давали да се издума.

— Посрами ни и двете щерки, а сега пък иска и третата! — отказвали те.

Тогава най-малката се намесила:

— Какво пък, и той е човек! По човешки мисли и говори. Зла орисница го е орисала да има такъв свински образ. Затова трябва да го жалим, а не да му се присмиваме.

Щом е тъй, родителите се съгласили. Направили сватбата. Надошли още повече гости. Всички искали да видят какво графът-нерез ще направи с третата си жена. Привечер пак младоженецът отишъл, та се овъргал в локвата, а после се изтрил о роклята на булката си.

Гостите започнали да го подиграват и корят; някои дори юмрук вдигнали. Ала булката им рекла:

— Той ми е мъж и може да прави с мене каквото си ще! Вие не се месете в чужди работа!...

Обидили се гостите, тръгнали си без време. Пък графът-нерез се развеселил още повече. Пили, гуляли до среднощ. Когато младоженците отишли в определената им стая, графът-нерез съблякъл свинската си кожа и пред изумената булка застанал млад мъж, хубав — да му се ненагледаш!

На заранта щастливата невеста изтичала при свекърва си и се похвалила как нощем графът-нерез съблича свинската кожа и се превръща в такъв хубав рицар, какъвто няма втори на света. Камък паднал от сърцето на графинята. Много и се прищяло да види и тя така сина си, да му се порадва. Молила снаха си, молила — дни наред. Ала невестата не скланяла — страх я било да не се разсърди мъжът и. Най-сетне — отстъпила. Една вечер графинята се скрила под леглото на младите. Като заспали те, тя взела кожата и си излязла. Запалила голям огън и хвърлила кожата в него.

Събудил се на заранта младият граф, потърсил свинската кожа и се развикал:

— Какво направихте, нещастници! Майка ми не биваше да ме вижда в човешки образ. Сега аз не мога да остана вече тук. А пък ти, жено, ще ме намериш тогава, когато преминеш пешком през седем планини и седем долини. Много мъка ще видиш, река от сълзи ще изплачеш, докато ме дириш.

Като рекъл така, сякаш вдън земя потънал. От мъка графинята се поминала. Невестата останала сама да кукува в замъка. Един ден тя се приготвила за път и тръгнала по широкия свят да дири мъжа си. Лесно се приказва така, трудно се пътя изгазва. Ходила тя, бродила по гори и пущинаци, през планини и равнини. Дошла най-сетне до една долина, а наскред нея — светъл дворец. Там живеел Лекият Повей, що люлее лете зрелите жита. Разправила му невестата мъката си и го попитала, като скита така по земята, не е ли виждал нейния мъж.

— Млад съм още — отговорил и вятърът. — Не съм го ни виждал, ни чувал твоя мъж. Иди при по-големия ми брат — Силния Вятър, що кърши гората. Той повече броди, може да ти помогне.

На раздяла той и дал един орех, като и поръчал да го счупи, когато и дотрябва помощ.

Поблагодарила му невестата за съвета и подаръка и тръгнала на път без път да иде при Силния Вятър. Много се напатила горкана, много сълзи проляла. Накрай стигнала до върха на една висока планина. Там в една кула живеел Силния Вятър. Разправила му своята мъка и неволя.

— И аз нищичко не зная за мъжа ти — отговорил и Силният Вятър. — Ала иди при най-големия ми брат — Бурния Вятър, що вдига

вълни в морето и си играе с корабите като с тресчици. Той вредом скита, всичко знае.

Като и рекъл тъй, Силния Вятър и дал един орех и й заръчал да го счупи, когато се намери в беда.

Тръгнала клетата невеста да дири Бурния Вятър. Пътят бил още по-труден: камъните и изранили краката, драките и изпокъсали дрехата, слънцето я чернело, дъждът я белел. Много се настрадала, докато стигне до една висока-висока канара, а на върха и — камен замък. Там живеел Бурния Вятър.

— Знам те аз, зная и твоята мъка — рекъл и той, когато му разправила всичко, що препатила. Ще те завела при мъжа ти. Само, че утре той се жени за друга. А сега вземи тоя орех. Счупи го, когато се намираш в най-голяма беда.

Преспала невестата в замъка на Бурния Вятър, а рано на ранина той и дал ботушите си — една крачка като направи, изминава път за три дни. Тръгнали те да вървят. Много ли, малко ли вървели — пристигнали тъкмо когато графът излизал от черквата с новата си булка. Като го видяла, клетата невеста едва не примряла. А пък мъжът и не я познал — толкова била почерняла и изпосталяла. Качил се той с младоженката в кочията и конете препуснали. Спуснала се невестата подире му и макар, че без душа останала, сварила да види къде влязъл — в един голям и хубав дворец.

Тъкмо кършела ръце невестата и се чудела какво да прави, излезнал началникът на слугите да огледа всичко ли е наред. Помолила му се невестата да я вземе на каква да е работа. Съгласил се началникът — главил я за свинарка. Останала тя да живее във вонящия свинарник. Тихичко нощем си поплаквала, мъчела се — само да бъде по-близко до мъжа си, да го зърва поне от време на време. Ала колкото пъти го видела, толкова по-тежко и ставало на сърцето. Най-сетне не могла да изтрае мъката и строшила ореха, що и бил дал Лекият Повей. Из ореха се изтърколил пръстен с такъв драгоценен камък, че като засвяткал, всичко наоколо осветил, в гостната стая на господарите сякаш слънце заиграло.

Разпратила графинята слугите си да разберат откъде иде тоя светлик. Един от тях надзърнал в свинарника и видял чудния пръстен на ръката на свинарката. Отишъл веднага, та казал на господарката си. Извикала тя свинарката и я попитала:

— Колко искаш за тоя пръстен?

— Не ми е за продан, господарке — отвърнала свинарката.

— Ще ти дам за него цяла торба жълтици — настоявала графинята.

Свинарката не се съгласила. Ала казала, че ще го даде даром, ако графинята и позволи да прекара една нощ в спалнята на графа.

Помислила, помислила графинята, накрай се съгласила — много и се искало да има тоя пръстен.

През нощта свинарката влязла в стаята на графа и го заварила, че спи. Будила го тя, будила, плакала и разправяла своите неволи, ала той не се събудил, защото графинята му била насипала в кафето сънотворен прашец. Плакала клетницата цяла нощ, а когато се разденило — прибрала се в свинарника. Толкова била омъчнена, че привечер счупила и втория орех. Из него изпаднали златни обеци с такива камъни, че светликът им като слънце заиграл из стайте на двореца. Досетила се графинята откъде иде тая чудна светлина и право в свинарника. Като видяла обеците, рекла:

— Ще ти дам двореца с всичката му наредба, ако ми дадеш тия обеци.

Невестата и отговорила, че ще и отстъпи обеците само ако прекара още една нощ в спалнята на графа. Склонила графинята — само и само да получи обеците.

И пак свинарката проливала горчиви сълзи цяла нощ, плакала и разправяла патилата си. Ала графът спал като заклан, защото графинята пак му била сипала в кафето сънотворен прашец.

Нея нощ в съседната стая спял един приятел на графа, който му бил дошъл на гости. Плачът и вайкането на свинарката го разбудили. На заранта той попитал графа защо цяла нощ графинята е плакала и нареждала. Графът веднага се сетил, че това ще да е била първата му жена. И тъй като го боляла главата, както прежната заран — разбрал, че графинята му е сипала в кафето сънотворен прашец, та да не се разбуди.

А свинарката се прибрала при свинете и от мъка не можела да си намери място. Опротивял и животът и всичко, па строшила и третия орех — да става, каквото ще! Из него изпаднала една дреха — ама каква? — цялата общита със сърма, Маргарит и драгоценни камъни.

Такъв светлик изпуцали те, че целият град се окъпал във вълшебна светлина.

Графинята начаса изтичала в свинарника и ахнала от почуда: такава хубава дреха никой дотогава не бил виждал. За нея графинята била готова да даде цялото графство — само и само да я има. Ала свинарката клатела глава: не и не! Виж, ако господарката и позволи да прекара и третата нощ в спалнята на графа — ще и отстъпи дрехата. Графинята и този път се съгласила.

На вечерята графът уж без да иска бутнал свещника, та угасил свещта. В тъмното бързо разменил чашките с кафе — дал своята на графинята. Сънят повалил графинята още на масата и спала тя непробудно чак до късно сутринта.

А графът се прибрал в спалнята си и зачакал. Ето че след някое време вратата се отворила и влязла първата му жена. Той се зарадвал много. А когато се разденило, поканил в двореца най-мъдрите люде на града и им казал:

— Преди някое време загубих ключа от съкровищницата си. Дирих го, дирих го — никъде не го намерих. Накрай си направих нов. И ето че сега изгубеният ключ се намери. Имам вече два ключа, пък повече от един не ми трябва. Какво ще ме посъветвате вие, мъдри люде, кой да оставя — стария или новия?

Всички казали, че старият е по-добър, старият е истинският — него графът да запази.

Тогава графът разправил на домашните си всичко, както е било, сбогувал се и заминал с първата си жена за родния замък. Там двамата си заживели спокойно, народили им се много деца и дочакали всички да ги оженят, та и на внуци да се радват.

ЗЛАТНОТО МОМИЧЕ

БЪЛГАРСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

На един мъж починала жената и от нея му останало едно момиче. Той се оженил за друга и тя му довела пак момиче. Тази жена мразела много завареничето и не можела да го търпи. Затуй взела да кара Мъжа си да го махне някъде, че да го няма в къщи. Днес свада за завареничето, утре свада, най-сетне дотегнало на мъжа и му причерняло на очите. Веднъж като се скарали, той рекъл на жена си да замеси една питка, а той ще заведе своето момиче нейде далеч в някоя гора, ще търкулне питката и ще го накара да иде да я вземе. В туй време бащата ще се скрие, а момичето нека остане там, че да става каквото ще с него!

Втората жена замесила питка от пепел и я дала на мъжа си. Той повел момичето си и го завел в една голяма гъста гора. Като се покачили на едно по-височко място, бащата извадил питката и я търкулнал надолу. Сетне рекъл на момичето да я вземе и да я изяде. То отишло да я вземе, а баща му тогава се скрил и си отишъл.

Момичето, като се върнало, захванало да вика и да търси баща си. Викало, плакало, скитало се из гората, додето най-подир се мръкнало и то останало само. Наблизо живеела една бабичка в колиба. Като чула човешки плач, тя извикала:

— Какво си, баби? Момче ли си, момиче ли си? Ако си момиче, ела при баба, ако си момче — иди си!

— Момиче съм, бабо! — обадило се девойчето.

— Щом е тъй, ела при мене!

Момичето отишло при бабичката, а тя го прибрала в колибата и го нагостила.

На заранта момичето станало рано и додето бабичката още спяла, то разтребило, поръсило и помело отвътре и отвън колибата. Бабичката, като станала, измила се и тръгнала да иде на църква. Тя имала гадинки — змии, гущери, ей такива, дето да бяга човек от тях, и заръчала на момичето да им попари трички и да ги нахрани.

— Не бой се от моите гадинки — рекла бабичката, — те не хапят.

Момичето попарило трици, оставило ги да изстинат и нахранило гадинките. То имало гердан от мъниста, разнизало го и вързало на всяко гадинче гердан от мъниста.

Бабичката, като се върнала, гадинките я посрещнали и взели да и се хвалят:

— Бабо, кака ни върза герданче!

Пък бабичката им викала:

— И баба ще върже на кака герданче! Близо до колибата на бабичката имало река. Като се наобядвали, бабичката рекла на момичето:

— Хайде да идем край реката, че да ме попощиш.

Момичето било послушно, попокало бабичката. Подир малко тя му рекла:

— Докато ме пощиш, аз мога да заспя, а ти, видиш ли водата, че потече червена, не ме събуждай. Като видиш, че потече синя, не ме събуждай. Като потече жълта, да ме събудиш!

Бабичката подир малко заспала и момичето видяло, че реката по едно време придोшла червена. Като се изтекла червената вода, придошла пък синя. Като минала и тя, придошла пък зелена. Подир нея придошла черна вода. По едно време дотекла жълта вода. Тогава момичето събудило бабичката. Тя бърже го уловила за косата, гмурнала го в реката и извикала:

— Дръж, баби, каквото можеш!

То стиснало каквото му попаднало в ръцете, а когато бабичката го извадила от водата, видяло, че държи едно сандъче. Туй сандъче било пълно с жълтици.

Подир туй бабичката му рекла да си иде вече у дома със сандъчето. Тя го повела през гората и му показала пътя.

Бащата и мащехата се смаяли, като го видели толкова хубаво — то било станало златно от жълтата река и греело. Подало сандъчето на баща си, а той още повече се зарадвал, щом го отворил и видял, че било пълно с жълтици. Мащехата пък пламнала от завист и рекла на мъжа си да заведе и нейното момиче на същото място, че да стане и то като първото.

— Като искаш, ще го завела — рекъл бащата.

Тогава майката омесила питка, като пресяла два пъти брашното за нея. Изпекла я, загърнала я в чиста кърпа, пуснала я в торбата и я дала на мъжа си. Той повел момичето пак към онова място, дето бил оставил по-напред своето. Като стигнали там, бащата пак търкулнал питката надолу и проводил момичето да иде да я вземе. Отново се скрил и си отишъл. Момичето, като се върнало, почнало да търси баща си и да го вика. Като не го намерило, то заплакало и тръгнало в гората. По едно време вечерта бабичката го чула и му извикала:

— Какво си, баби? Момче ли си или момиче? Ако си момиче, ела при баба. Ако си момче, отивай си!

— Момиче съм, бабо! — обадило се момичето.

И отишло при бабичката, а тя го прибрала в колибата си и го нагостила.

На сутринта момичето не се дигнало, додето не станала бабичката, а като станало, не се потрудило да разтреби и да помете, както направило другото момиче.

Бабичката се измила и облекла, тръгнала пак да иде на църква. На тръгване тя поръчала пак тъй и на него — да попари трици и да нахрани гадинките ѝ, като му казала да не се бои от тях, защото те не хапят. Момичето попарило трици, ала не чакало да поизстинат, ами ги дало веднага на гадинките и те се изпогорили, като почнали да ядат от тях.

Щом се върнала бабичката, гадинките я посрещнали и взели да и се оплакват:

— Бабо, мене каква попари! Бабо, мене каква попари!

— И баба каква ще попари! — отвърнала бабичката.

Като обядвали, бабичката рекла на момичето да идат край реката да седнат, че да я пощи.

— Мене ми се доспа — обадила се бабичката, — и може да заспя, пък ти, като видиш реката, че придойде червена, да не ме будиш, като я видиш, че придойде зелена, да не ме будиш. Видиш ли я бяла, пак да не ме будиш, когато я видиш жълта, пак да не ме будиш, а като я видиш, че придойде черна, да ме събудиш!

По едно време момичето видяло, че реката променя водата си. Като придойшла жълтата, то бръкнало с кутрето си в нея. Кутрето се потопило и останало позлатено. Подир златната вода потекла пък

черна. Тогава момичето събудило бабичката и тя, като станала, уловила го за косата, гмурнала го в черната вода и извикала:

— Дръж, баби, каквото можеш! То уловило едно сандъче и го стиснало, колкото можело. Туй сандъче било пълно със змии и гущери, ама бабичката не му казала какво има вътре.

Подир туй тя му рекла да тръгне с нея, че да го заведе до нейде, отдето може да се прибере у дома си.

Като си отишло, майка му се смаяла и щяла да припадне от яд, щом го видяла толкова черно като дявол. Пък като отворила и сандъчето и видяла какво има, тя почнала да се кара на мъжа си, като си помислила, че не ще е бил завел и нейното момиче на същото място, дето бил завел неговото, и затуй е станало тъй.

— Аз — рекъл той, — дето бях завел по-напред едното, там заведох сетне и другото. И както сторих с едното, тъй и с другото. Пък къде са ходили, какво са правили и как е станала тази работа, колкото знаеш ти, толкова и аз!

Оттогава нататък мащехата, макар че мразела пак завареничето, но нали занесло толкова пари, не можела вече да помене, че го не ще в къщи. Като пораснало златното момиче и станало мома за женене, поискал да се ожени за нея първият юнак в страната, защото била много хубава и нямало друга втора като нея. Когато дошло време да я вземат и поведат със сватбата за венчаване, мащехата и я скрила под коритото, пък наместо нея облякла и забулила с булото черната мома — нейната дъщеря, като и казала да си подава под булото само позлатения пръст и хората да мислят, че тя е златната мома. Но не щеш ли, по едно време петелът пропял:

— Кукуругу! Златна така под корито, черна така на кон язди!

Сватбарите се спогледали, почудили се каква е тази работа и пак продължили пътя си. Подир малко петелът пак пропял:

— Кукуругу! Златна така под корито, черна така на кон язди!

Сватбарите пак се спогледали и се почудили. Подир малко петелът за трети път пропял:

— Кукуругу! Златна така под корито, черна така на кон язди!

Като чули, че петелът за трети път казва все едно и също нещо, те рекли да повдигнат булото на булката, че да видят дали не водят черната мома наместо златната, защото петелът, щом пее тъй, работата не е чиста. Когато повдигнали булото и погледнали, те видели, че

петелът казвал истината. Сватбарите тогава се върнали назад и като се разтърсили, намерили златната мома, скрита под коритото, както казвал петелът. Тогава те я взели и облекли за венчавката, забулили я, качили я на коня и сватбата пак си тръгнала.

Че тъй пак станало — златната мома се венчала за първенеца, а черната си останала в къщи!

МАЛКАТА САМОДИВА СЛОВЕНСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Живеели някога си крал и кралица. Те имали един-едничък син — за радост и утеха на старини. Раснал, пораснал кралският син, станал момък вече за женене. Тогава баща му поканил в двореца всички боляри и сановници, които имали хубави щерки, да си избере синът невяста по сърце. Светнали в прозорците празнични светлини, блеснал белият дворец с всичкото си сребро, злато и драгоценности, сякаш пожар го е грабнал. Смях, песни и свирни огласили надалеч околността. Хванали се момите на хоро, а която да погледнеш — от хубава по-хубава. Игрят, хопат хубавиците, в най-скъпи дрехи облечени, и току стрелкат младия принц — с очи да го изядат. Пък той на никой поглед не спира и сърцето му като мъртво спяло в гърдите.

Когато в полунощ гостите се разотишли, тръгнал той към близката липова гора да си разведри главата от толкова шум и врява. Вървял си замислен принцът и от време на време въздишал, без и сам да знае защо — та нали всичко си имал: младост, хубост и богатство. А на това отгоре нощта била толкова хубава: от липите се стичал сладък дъх, между листата, които месецът сякаш със сребро посребрил, пеели славеи като захласнати.

Ето че стъпките му го извели на малка поляна. И гледа той наред полянката пред него стои мъничка самодива-вълшебница в дреха, прозирна като вечерна мъгла, с дълги руси коси, а на главата — златна коронка, с драгоценни камъни обсипана. И била тя такава мъничка — същинска кукличка! Изведнъж заговорила и гласчето ѝ зазвъняло като звънче:

— Добър вечер, принце! Весело ли мина кралският празник? Избра ли си невяста? Щеше ми се много и аз да дойда да се повеселя, пък да видя и тебе — дали толкова си хубав, както разправят. Ала не посмях да се покажа сред ония отбрани красавици, че съм много малка и може би щяха да ме вземат на подбив. А аз не понасям това.

Нощната вълшебница не изплашила кралския син. Тя дори много му се харесала. Пристъпил и я хванал за ръка. Ала преди да отвори уста и да отговори на всичките ѝ въпроси, тя се изскубнала и изчезнала без шум в тъмния гъсталак — сякаш никога не е била. И ако в ръката му не останала нейната ръкавичка, невям би си помислил, че така му се е привидяло. А ръкавичката била толкова мъничка, че принцът едва можел да я надене на кутрето си.

Още по-тъжен се върнал кралският син тая нощ в двореца, още по-дълбоко въздишал. Ала никому ни дума не казал, за срещата в липовата гора.

На другия ден празненството продължило. Всички гости се смеели, веселели, играели хоро, само принцът си стоял настрана и никоя не поглеждал. Едвам изтраял той да си отидат гостите и пак отишъл в гората. Ходил, бродил, търсил навред малката вълшебница, а от нея — нито следа. Мъка стиснала сърцето на момъка. Извадил от пазвата си ръкавичката и я целунал. И в същия миг пред него застанала самодивата.

Принцът толкова се зарадвал, че с думи не можел да го изкаже. Сърцето му се разиграло от неизпитано щастие. Хванал я той за ръка и тръгнали двамата да се разхождат, като весело си бръщолевели, както обикновено две млади души, които се обичат, си говорят за щяло и нещяло, за да не изкажат това, що им е на душата. И чудно нещо! — докато така се разхождали, малката самодива доста пораснала. Когато пред изгрев-слънце решили да се сбогуват, тя била вече два пъти по-висока, отколкото преди — главичката ѝ стигала до коленете на принца. Сега ръкавичката ѝ омаляла и тя я върнала на момъка:

— Задръж я за спомен!

Изрекла това и пак се изгубила в гъсталака.

— Ще я пазя винаги до сърцето си! — викнал момъкът подире ѝ.

На третия ден гостите отново изпълнили двореца с веселата си глъч. Този път те останали дълго след полунощ, защото принцът не си бил казал думата — коя ще си избере за жена. Ала той не изчакал да свърши празника, ами щом изгряла месечината, хукнал към гората — към своята вълшебница. Тя го чакала на уреченото място и в сините ѝ очи блестяла същата радост, каквато обливала сърцето на момъка.

— Аз ще излизам да те срещам винаги, щом месецът изгрее — изчуруликала тя с нежния си глас.

— Не, мила моя! Не искам вече да се делия от теб. Съгласи се да ми станеш жена, защото без тебе не мога да живея.

— Мили принце! — отвърнала му тя. — С радост ще стана твоя жена. Ала боя се, че вие хората сте непостоянни. Закълни ми се че винаги ще обичаш само мене. Иначе, запомни, и двамата ще бъдем много нещастни.

— Кълна ти се, че цял живот само тебе ще обичам и никога няма да погледна друга жена! — извикал възраждан младият човек, без да се замисли.

— Добре! Дано да бъде тъй! Само знай, че ако не удържиш думата си, няма никога вече да ме видиш.

Докато си разменяли клетви за обич и вярност, самодивата пораснала още повече. По ръст тя вече не отстъпвала на никоя стройна хубавица, от ония, които сега се веселели в двореца.

Кралският син я хванал за ръка и бърже я повел към двореца. Там веселието било в разгара си. Щом влезли, всички гости се прехласнали в самодивата — такава хубост никой дотогава не бил виждал. Двамата млади коленичили пред краля и кралицата и принцът на един дъх изрекъл:

— Татко и мамо, благословете ни! Тази ще бъде моята жена, вашата снаха.

Макар че родителите много се зачудили, откъде синът им е довел своята невеста, съгласили се. Защото те така му били обещали: да го оженят за оная, която той сам си избере. И понеже всичко било готово, направили сватбата още същата нощ. Наредили тежки трапези — ядене, пиене, кой колкото иска. Веселбата продължила чак до пладне. Никой не усетил умора, никоя мома не заплакала от завист. Защото булката била толкова красива и мила, че всички хубавици признали в себе си, че не могат да се равнят с нея.

Щастливо и безгрижно преживели младите цели седем години. Ала ето че един ден старият крал умрял и синът му седнал на престола. Направили погребение, както подобава: от цялата кралщина надошли най-знатните люде, а с тях и тяхната челяд. Край ковчега се изредили всички хубавици и всички си бършели очите с копринени кърпички, защото така е редно. Само една черноока красавица с огненочервени коси не проронила сълза, не оплаквала покойника, ами през цялото време гледала само младия крал. Той забелязал това и му

станало приятно, защото тя била много хубава. Скришом ѝ се усмихнал, макар да бил опечален от смъртта на баща си.

И ето, погребалната върволица тръгнала към гробището. Подир ковчега вървял младият крал под ръка с жена си. Когато минал покрай червенокосата хубавица, погледите на двамата се кръстосали и нещо сладостно трепнало в сърцето на младия крал. „Колко е хубава“ помислил си той.

Изведнъж самодивата се заплела в роклята си и без малко щяла да падне, ако не я била задържала силната ръка на мъжа ѝ.

— Я вижте, колко е дълга роклята на кралицата! — пошушнал някой от придворните.

И наистина!... Само че никой, дори и мъжът ѝ не забелязал, че младата кралица се била смалила.

Както и да е! Погребали стария крал и всички се върнали в двореца да хапнат и пийнат „за бог да прости“, както е обичаят. Насядали на трапезата. А червенокосата хубавица се изхитрила, та седнала до краля. На него не му било неприятно това съседство. Дори си позволил да ѝ стисне скришом ръката под масата. А когато подир някое време се обърнал на другата страна да каже нещо на жена си, гледа — нея я няма. Тя се била превърнала пак в мъничка самодива и се измъкнала тихичко под масата между нозете на гостите, без никой да я забележи.

Разтичали се слуги и придворни да я дирят — напразно! Кралицата сякаш вдън земя пропаднала.

Минало се, що се минало, кралят се утешил, успокоил се и взел за жена червенокосата си възлюблена. Ала и три дни не преживял щастливо с нея. Тя излязла много алчна и сприхава жена. Първом поискала от мъжа си да ѝ купи легло, обковано със злато и безценни камъни. И после — тръгнала тя като разнищен чорап!... Днес иска едно, утре друго — все такива скъпи и чудни неща, каквито едва ли някой има. А ако се случи кралят да не може да ѝ задоволи желанието — боже опази! Сълзи и викове, ще му трие с дни сол на главата: та какъв си ти такъв крал, значи, гдето не можеш за жена си да сториш това и това...

Траял кралят, преглъщал — накрай не изтраял и изгонил несносната си жена. И чак сега разбрал каква грешка бил сторил. Затъгувал, завъздишал по мъничката си вълшебница, място не можел

да си намери, животът му опротивял. Всяка вечер, щом месечината надзърнела иззад върхарите на липите, отивал той в гората, викал, плачел, молел се да се покаже отнейде самодивата и се завръщал чак призори още по-тъжовен, още по-печален. Така я търсил той всяка вечер много години наред, докато съвсем се състарил, побелял и грохнал. Ала мъничката самодива никога вече не откликнала на неговите сълзи и молби.

ЗЛАТОГЛАВКА

ЧЕШКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Живееше някога един крал. Той беше толкова умен, че дори говорът на животните разбираше. Ето как беше го научил. Пристигна при него една старица, донесе му в плетена кошничка риба и рече:

— Заповядай тази риба да я изпържат и я изяж. Тогава ти ще почнеш да разбираш какво си говорят всичките живи твари, които ходят по земята, плуват в морето и летят по въздуха.

Кралят се зарадва, че ще може да знае това, което никой не умее. Той щедро заплати на старицата, повика своя прислужник Иржик и му поръча да приготви рибата за обяд.

— Само гледай, да не си хапнал нито едно парче, защото ще ти отсека главата!

Иржик се учуди на такава забрана.

— Откак съм се родил, такава риба не съм виждал! — помисли си той. — Много прилича на змия. И нима е възможно готвачът да не опита яденето, което готви!

И когато рибата стана готова, Иржик взе едно парче и го изяде. Тогава изведнъж долови тънки гласчета:

— И ние искаме да хапнем от рибата! Дай и на нас едно парченце.

Иржик се озърна. Наоколо нямаше никого, само мухи, които летяха в кухнята. На улицата се разнесе подебел глас:

— Къде отидоха? Къде се дянаха?

По-тънките гласчета отговориха:

— Към воденичаря, на ечмяната нива.

Иржик погледна през прозореца и видя един гъсок да води стадо гъски.

— Аха! — си рече Иржик. — Ето каква е рибата. Сега той вече знаеше каква беше работата.

И като глътна още едно парче, той понесе чинията към кралските покои, като че нищо не се беше случило, и я поднесе на масата.

Подир пладне кралят заповяда на Иржик да оседлае конете и да го придружи на разходката. Кралят яздеше напред, а Иржик — след него. Когато минаваха през зелената ливадка, Иржиковият кон се разигра и почна да говори по конски:

— Охо-о, братче! Толкова ми е леко, че ми се ще да полетя през планината.

— И аз бих литнал — отвърнал кралският кон, — но върху мене е старецът: щом подскоча, той ще се събори и ще си счупи шията.

— Какво от това, нека я счупи — продума първият кон, — наместо стареца ще носиш младия.

Като чу този разговор, Иржик се разсмя от сърце, но тихичко, за да не го усети кралят. Но кралят, които също разбираше какво си говорят конете, погледна Иржика, видя, че и той се смее и попита:

— Ти на какво се смееш?

— Тъй, ваше величество, спомних си нещо и затуй се засмях.

В двореца кралят заповяда на Иржик да му налее стакан вино.

— Но внимавай, ако го прелееш или не долееш, ще платиш с главата си.

Иржик взе каната с виното и захвана да налива. В това време през прозореца влязоха две птички. Едната гонеше другата, която носеше в човката си три златни косъмчета.

— Дай ми ги, дай! — викна гонителката. — Те са мои.

— Не ги давам! Те са мои! Аз ги видях!

— А пък аз ги видях, като паднаха, когато хубавицата разчесваше златните си коси. Дай ми поне двете!

— Няма да ти дам нито едното! Тогава втората птичка догони първата и хвана златните косъмчета. Докато летяха и си отнемаха една от друга находката, едното косъмче падна на пода и звънна. Иржик се огледа... и преля стакана.

— Ти чу какво ти казах! — извика кралят. — Само ако успееш да намериш златокосата девойка и ми я доведеш да ми стане жена — ще те помилвам.

Какво можеше да направи Иржик? За да не си изгуби главата, той тръгна да търси хубавицата, макар че не знаеше къде да я дири.

Оседла си коня и тръгна, където му видят очите. Навлезе в старата гора. Накрай гората видя, че гори един храст. А под храста —

мравуняк, и искрите падат право в него. Мравките изплашени тичаха и мъкнеха яйцата си.

— Олеле, помогни ни, Иржик — замолиха се мравките, — защото ще загинем заедно с нашите дечица!

Иржик скочи от коня, отсече хроста и изгаси огъня.

— Благодарим — викнаха мравките. — Ако някога ти потрябва нашата помощ, спомни си за нас. Ние ще ти помогнем.

Иржик продължи пътя си през гората. Стигна пред една висока ела. На върха и имаше вранешко гнездо, а долу, на земята, жално писукаха две вранчета.

— Нашите родители отлетяха — рекоха те, — и ние сами трябва да си добиваме прехраната. Ние, бедничките, сме неразумни, още не можем да летим. Помогни ни, Иржик, нахрани ни, защото ще умрем от глад.

Иржик, без да мисли много, скочи от коня, удари го с меча си и остави на вранчетата убития кон.

— Благодарим ти! — весело захванаха да грачат вранчетата. — Ако ти потрябва нашата помощ — спомни си за нас.

По-нататък се наложи на Иржик да върви пешком. Дълго вървя през гората и най-сетне стигна до голямото море. На брега видя двамина рибари, които спореха помежду си за една златна рибка. Бяха я уловили и всеки искаше да си я прибере.

— Мрежата е моя и каквото съм хванал, ще бъде мое! — викаше единият.

— Какво, че е твоя мрежата, когато лодката е моя! — викаше вторият рибар.

— Виж, ако хванем още една такава рибка, тя ще бъде твоя.

— Как не, ти ми дай тази, а другата ще бъде твоя.

— Аз ще ви помиря — обади се Иржик. — Продайте ми вашата рибка, а парите си разделете по равно. Готов съм хубаво да ви заплатя.

И той даде на рибарите всичките пари, които получи от краля за из път. Рибарите много се зарадваха на тази изгодна продажба, а Иржик пусна рибката да плува пак в морето. Тя плесна весело във водата, гмурна се и после си подаде главичката:

— Благодаря ти, Иржик! Ако някога ти потрябва моята помощ, спомни си за мене и аз ще ти се отплатя за услугата.

И тя се загуби между вълните.

— Накъде ти е пътят? — попитаха рибарите Иржика.

— Отивам да търся невеста за своя господар. Потребна му е златокоса хубавица, но аз не знам къде да я намеря.

— Ние можем да ти кажем — отвърнаха рибарите. — Тя е дъщеря на краля, който живее в оня кристален дворец, хе там, на острова. Всеки ден на разсъмване тя си разчесва златните коси и от тях идва сияние, което се носи по морето и небето. Ако искаш, ние можем да те откараме до острова, задето можа да ни помириш, когато се карахме. Само имай пред вид, че кралските дъщери са дванадесет на брой, а златокоса е само една.

Като слезе на острова, Иржик влезе в кристалния дворец и помоли краля да му даде своята златоглава щерка, която ще отведе да се ожени за неговия крал.

— Добре — рече кралят. — Но ти си длъжен да ми решиш за три дена три задачи. Всеки ден по една. Утре ще почнат, а сега си почини.

На другата сутрин кралят каза:

— Моята златокоса имаше огърлица от скъпоценни бисери. Нишката се скъса и бисерите се пръснаха в ливадата, нападаха между високите треви. Искам да ми ги събереш тъй, че нито един бисер да не остане. Тази е първата задача.

Тръгна Иржик по ливадата, а ливадата голяма, широка. Пълзя, търси ги, но настана пладне, а той нищо не намери.

— Ех — рече си Иржик, — къде са ми мравките, те да ми помогнат.

— Идваме на помощ! — долови том много мравешки гласове.

Откъде се взеха малки те мравки и запълзяха около него! Попитаха го:

— Какво ти е нужно?

— Аз трябва да събера бисерите от тази ливада, но не виждам напреде си нито един.

— Почакай, ние ще ги съберем.

И мравките бързо донесоха цяла шепа бисери. Оставаше Иржик само да ги наниже на една нишка. Вече завързваше нишката, когато ето че закуцука още една хрома мравка — кракът и беше изгорял по време на пожара.

— Почакай, Иржик! — извика хромата мравка. — Нося ти още един бисер!

Отнесе Иржик огърлицата на краля и той преброи бисерите. Всичките бяха до един на мястото си — целички.

— Добре си изпълни задачата — рече кралят. — Утре ще ти задам друга.

На сутринта Иржик се яви при краля и той му заговори:

— Когато моята дъщеря се къпеше в морето, тя си изтърва златния пръстен. Намери го и ми го донеси!

Тръгна Иржик към морето и тъжен закрачи по брега. Морето беше чисто, но толкова дълбоко, че дъното му не се вижда. Къде може да се намери един пръстен!

— Ех, да беше тука златната рибка, колко лесно щеше да ми помогне!

В морето нещо блесна и мигом от дълбочината изплува златната рибка.

— Аз съм тука и ще ти помогна. Какво ти е потребно?

— Трябва да намеря в морето златния пръстен, но не виждам дъното му.

— Но аз тъкмо срещнах щуката и видях на перката и закачен златния пръстен. Почакай малко, ще ти го донеса.

Бързо се върна рибката от морските дълбочини и донесе щуката със златния пръстен, окачен на перката ѝ.

Кралят отново похвали Иржик, а на третия ден му зададе нова задача.

— Ако искаш да дам моята Златокоска за твоя крал, донеси ми жива и мъртва вода.

Иржик не знаеше къде да търси такава вода и тръгна където му видят очите. Влезе пак в старата гора.

— Ех, да ми са тука вранчетата, те щяха да ми помогнат! Мигом над главата му заплескаха криле и — изневиделица се появиха двете вранчета.

— Ние сме тук и ще ти помогнем — загракаха те. — Кажы какво искаш?

— Трябва ми жива и мъртва вода, но не зная откъде да я взема.

— Затуй пък ние добре знаем. Почакай малко. Ей сегинка ще ти я донесем.

И наистина, те бързо донесоха на Иржик две дървени манерчета, пълни с вода — едното с жива вода, а другото — с мъртва. Зарадван, че

така му е провървяло, Иржик побърза да отиде в кралския дворец. По пътя накрай гората той видя паяжина. В средата и се беше наместил паяк, който смучеше кръв от една муха. Иржик взе манерката с мъртвата вода и напръска с нея паяка. Той падна мъртъв на земята. Иржик напръска мухата с жива вода от другата манерка и мухата се съвзе, измъкна се от паяжината и полетя във въздуха.

— За твой късмет ти ме възкреси, Иржик — забръмча тя. — Без мене ти надали щеше да познаеш коя от дванадесетте княгини е Златоглавка.

Като видя кралят, че Иржик реши и третата задача, съобщи, че му дава своята дъщеря.

— Но ти си длъжен самичък да я избереш. И той отведе Иржик в големия салон, където край една кръгла маса седяха дванадесет хубавици, които имаха все еднакви лица. Всяка беше наметната с голямо, бяло като сняг покривало, което скриваше косите и.

— Ето дъщерите ми — заговори кралят. — Ако познаеш коя от тях е Златоглавка, можеш да я отведеш със себе си. Не отгадаеш ли, значи не ти е писано, ще си идеш сам.

Обърка се Иржик и не знаеше какво да прави. Тогава нещо забръмча край ухото му.

— Ж-ж-ж, мини около масата. Аз ще ти подсказам.

Това беше мухата, която съживи. Тръгна той около масата, а мухата забръмча покрай него.

— Тази не е... и тази не е... и тази. Ето я къде е твоята Златоглавка.

— Дай ми ето тази дъщеря! — извика Иржик. — Аз я заслужих за своя крал.

— Отгатна! — рече кралят.

А дъщерята се дигна от масата, смъкна покривалото и златните и коси се разсипаха на големи вълни до самата земя. Всичко наоколо огряха, сякаш изгряваше слънцето. Иржик дори присви очи.

Тогава кралят даде на дъщеря си за из път всичко, което се полагаше, а Иржик се упъти към дома си с невеста за своя господар.

Очите на стария господар пламнаха и той щеше да подскочи от радост, като видя златоглавото момиче. Веднага почнаха да се готвят за сватба. А на Иржика кралят почна да говори:

— Аз исках да те обеса за непослушание, твоя труп трябваше да изкълват враните, но затуй, че ти добре ми послужи, ще заповядам само да ти отсекаат главата и да те погребат с чест.

И на Иржика отсякоха главата. Златоглавка помоли краля да и дадат тялото му и кралят не отказа на своята невеста. Тогава тя долепи главата до тялото, поръси го с мъртва вода и тялото отново се срасна с главата и дори рана не остана. Сетне кралицата поръси Иржик с жива вода и той се дигна здрав и подмладен.

— Как хубаво бях заспал! — рече той и потърка очите си.

— Да, хубаво беше заспал! — рече кралицата. — Ако не бях аз, ти щеше да спиш вечно.

Старият крал, като видя колко се е подмладил и разхубавил Иржик, също пожела да се подмлади.

— Отсечете ми — каза той — главата, а сетне ме съживете с чудната вода.

Така и направиха. Бездушното тяло на краля поливаха с жива вода, додето не я разляха до капка, но главата никак не се срасна с тялото. Тогава захванаха да го поливат с мъртва вода и главата веднага се срасна, но живата вода вече я нямаше, за да възкресят мъртвия.

Но кралство без крал не може. По-умен от Иржика там нямаше, нали той разбираше дори говора на животните. Него тогава избраха за крал, а Златоглавка направиха кралица.

ЯТО ЛЕБЕДИ

РУСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Живели някога един мъж и една жена. Те си имали дъщеричка Машенка и момченце Иванчо. Веднъж бащата и майката се накарвали да идат в града и рекли на Машенка:

— Щерко, бъди умничка, никъде не излизай, пази братчето си. А ние от пазара ще донесем армагани за двамата.

Бащата и майката заминали, а Машка сложила братчето си на тревата и се затекла на улицата да играе с другарките си.

Не знам откъде долетели птици-лебеди, спуснали се към земята, подхванали малкия Иванчо, сложили го върху крилата си и го отнесли.

По едно време Машка се върнала и що да види — братчето и го няма на тревата.

Изохкала тя, втурнала се насам-натам, Иванчо не се виждал никъде. Викала, викала, братчето и не отговаряло. Захванала Маша да плаче, но със сълзи нищо не можеш да направиш. Сама си е виновна и сама е длъжна да намери братчето си. Изскочила Маша на равната поляна, погледнала наляво-надясно и далеко някъде съзряла големи птици с разперени крила, които бързо потънали в далечината и пропаднали зад тъмните гори.

Досетила се девойката, че тези птици са отнесли братчето и. Затуй се втурнала да ги настигне.

Тичала, тичала, най-сетне стигнала до една пещ насред гората. Изправила се Машка срещу нея и рекла:

— Пещице, пещице, можеш ли да ми кажеш къде отлетяха лебедите?

— Най-напред ме подклади със сухи дръвца, тогава ще ти кажа!
— отговорила пещта.

Маша на бърза ръка напалила пещта със сухи дръвца и добрата пещ показала накъде са отминали лебедите.

Затекла се Маша още по-нататък. Стигнала до едно ябълково дърво, цялото натегнало с румени ябълки и се склонило до земята.

— Ябълчице — изправила се Маша срещу дървото, — моля ти се, кажи ми къде литнаха лебедите?

— Потръскай ми клончетата — да паднат ябълките, защото ми станаха много тежки.

Маша се заловила да тръска клончетата и те, щом олекнали, бързо се изправили, весело захванали да трепкат с листата си и показали на Маша накъде са отлетели лебедите.

Затичало малкото момиче по-нататък и най-сетне стигнало до една млечна речица, цялата засушена с върбова горичка.

— Млечна речице с върбова горичка, можеш ли ми каза накъде отлетяха лебедите?

— В мене падна един камък — отвърнала речицата, — той пречи млякото ми да тече надолу. Махни камъка, тогава ще ти кажа накъде отлетяха лебедите.

Без да се мае много, Машка откършила едно голямо върбово клонче и преместила с него големия камък, дето заприщил реката. Млякото потекло надолу и реката и показала накъде са отишли лебедите.

Тичала Маша, тичала, най-сетне достигнала до голямата гора. Изправила се накрай гората и не знаела накъде да върви и какво да прави. По едно време съзряла под съседния пън едвам помръдва бодлите си стар таралеж.

— Ежко-Бежко — провикнала се Маша, — не си ли видял накъде отлетяха лебедите? Таралежът отговорил:

— Накъдето аз се поклатя — нататък тръгвай и ти! Свил се той на кълбенце и се заклатушкар между дърветата, клатушкар се, клатушкар се и доклатил се до къщурката, която седяла върху кокоши крака. Погледнала Машка — в газии къщурка се навестила Баба Яга и нещо преде. А Иванчо играел покрай стълбичката със златни ябълки.

Доближила се Маша тихичко до къщурката, грабнала братчето си и хукнала към къщи.

Подир малко Баба Яга погледнала през прозорчето и плеснала с ръце: няма го момчето! Извикала лебедовото ято:

— По-скоро, мои лебеди, литнете и догонете побягналите!

Издигнали се птиците нагоре, закрепцели и полетели. А Маша носела братчето си и краката под себе си не усещала. По едно време погледнала назад — видяла лебедовото ято приближава. Какво да стори?

Стигнала до млечната рекичка с върбовия бряг. А лебедите вече я настигали.

— Речице, миличка — помолила се Машка, — скрий ни!

Речицата бързо я положила заедно с братчето и под стръмния бряг и я укрила от лебедовото ято в гъстия върбалак.

А птиците се понесли над нея, пролетели и не я видели. Излязла Машка изпод стръмния бряг и пак се втурнала да бяга.

А лебедите извили главите си, съзрели я и отново се върнали назад. Преварили я. Тогава Машка затичала към ябълковото дръвче.

— Ябълчице, миличка, скрий ме! — захванало да се моли девайчето.

Ябълката я потулила с клонките си, закрила я с листата си. Лебедите се повъртели, но не видели Машка и братчето ѝ, прехвъркнали над дръвчето и отминали.

Машка излязла изпод ябълката, благодарила на дръвчето и пак се втурнала да бяга.

Тичала тя, носила братчето си и наближила до къщи. Но най-накрая пак дошло злото. За нещастие лебедите отново я съзрели и пак връхлетели върху нея. Втурнали се, зашумели с крила, започнали да я удрят, насмалко щели да издърпат Иванча от ръцете и. Добре, че пещта се изпречила съвсем наблизо.

— Пещице, миличка, скрий ме, моля ти се! Пещта я прибрала вътре в себе си и дръпнала вратичката.

Лебедите зашумели навън, опитали се да отворят вратичката, но тя била здраво затворена. Какво да сторят лошите птици?

Наврели се през комина на печката, но вътре не могли да влязат. Само се изпоцапали със сажди. Повъртели се, крещели, крещели, най-сетне се дигнали към небето и право при Баба Яга се върнали.

А Машка и братчето се измъкнали от пещта, хванали се за ръчичките и се затекли към къщи, колкото им държат силите.

Щом влезли у дома, Машка запретнала ръкави, измила братчето си, вчесала косичката му, сложила го на скамейката пред вратата и самичка тя седнала до него.

Надвечер майката и бащата се върнали от града и затрупали своите малки дечица с армагани.

Като легнали, Машка започнала да разказва на майка си за лебедовото ято, за къщичката на Баба Яга с кокошите крака, за

млечната рекичка и добрата златна ябълка, но бързо затворила очи и заспала, защото била много изморена.

ЗЛАТОКОСАТА ОТОЛОНКА

ЧЕШКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Живели в старо време братче и сестриче. Момчето казвали Яхимка, момичето — Отолонка. Майка им била умряла и бащата се оженил. Ала мащехата излязла много зла. Всеки ден тя намирала по нещо, за да се скара и да набие децата, добра дума от нея те не били никога чули. Раснали децата, поотраснали, станала Отолонка мома за чудо и приказ. Златните и коси се спущали до коленете, кога се засмеела — златен трендафил на устата и цъфтял, кога заплачела — ситен-дребен маргарит от очите и капел, кога се измиела, водата ухаела, подир стъпките и пъстри цветя никнели. Един ден тя рекла на братчето си:

— Хайде, братче, да бягаме оттук. Да отидем да си дирим късмета другаде. У людски хора по-леко се живее, отколкото при нашата зла мащеха. Там няма да ни бият и все ще припечелим нещичко.

Съгласил се Яхимка и една сутрин рано-рано тръгнали на път. На пладне спрели да починат. Братът погледнал как слънцето златело косите на Отолонка и рекъл:

— Ах, сестро! Как лъщят косите ти, като чисто злато! Хубавица си ти — втора като тебе няма!

— Каква полза от туй? — отговорила Отолонка. — Много ли добро съм видяла? А един бог знае какво ни чака занаяпред!

Продължили си пътя, стигнали до едно село.

— Е, братко — рекла сестрата. — Аз тук ще остана да диря работа, пък ти си продължи пътя. На раздяла ти давам тоя златен косъм, та когато го погледнеш, да си спомниш за мене. Само, че никому не го показвай и за мене не разправяй, че иначе лошо ще бъде и за двама ни.

Сбогували се и Отолонка тръгнала към селото, а Яхимка си продължил пътя. Вървял той през планини и равнини, по криви и

стръмни пътища — изходил, избродил света от единия край до другия. Най-сетне главил се у един крал четири коня да гледа.

Момъкът толкова си обикнал работата, че ден и нощ се грижел за дадените му коне и станали те коне-атове — от всички в кралската конюшня най-хубави: такива едни чисти и загладени, косъмът им като свила прелива, гривата им косъм по косъм разчесана. Вика кралят конярите, гълчи-крещи:

— Защо — казва — на Яхимка конете да им се ненагледаш, а от вашите ми приглява, като ти видя? Я да се ударят на тия мързеливци по двадесет и пет тояги на голо! — заповядал кралят.

Хванали кралските слуги конярите. Напердашили всичките освен Яхимка.

Разсърдили се конярите на момчето, намислили да му отмъстят. Напили го един ден и захванали да го подпитват защо конете му са всякога охранени и чисти.

— Ами че защото аз и денем, и нощем се грижа за тях! — рекъл Яхимка.

— Как тъп ще ги чистиш нощем в тъмнината? — почудили се конярите.

Виното развързало езика на момчето и то се захвалило:

— Имам си един златен косъм. Той ми свети нощем. Даде ми го за спомен сестра ми Отолонка. А тя е хубавица, каквато никой от вас не е виждал: кога се засмее — златен трендафил на устата и цъфва, кога заплаче — ситен-дребен маргарит от очите и капе, където помине — подире и пъстри цветя никнат, кога се измие, водата ухае...

На заранта, като изтрезнял, Яхимка си спомнил, че се е разбъбрил и много съжбялявал, ама било вече късно. Конярите всичко разправили на краля. Повикал той Яхимка:

— Е, кажи ми, защо конете ти са всякога чисти, охранени?

Много се опъвал Яхимка, ала нямало какво да стори, накрай разказал на краля за хубостта на сестра си и му показал златния косъм:

— Искам да видя златокосата Отолонка! — викнал кралят. — Ако е толкова хубава, както казваш, ще я взема за жена. Хайде, стягай се да ме водиш при нея!

Впрегнал Яхимка четирите коня-атове в златна кочия. Кралят заповядал да се качи една царедворка, за да облече Отолонка в

булчинска рокля. А пък тая царедворка била зла вража-баба; тайно тя промъкнала в кочията и грозната си щерка.

Качил се Яхимка на капрата, възседнал кралят своя кон-вихрогон и тръгнали на път. Дълго пътували. Накрай стигнали в селото, където живеела Отолонка, и спрели край кладенеца. Струпало се цяло село. Гледат хората и се дивят.

Кралят веднага зърнал Отолонка и я познал, защото тя била толкова хубава, че никоя мома не можела с нея да се сравнява. Харесал я и започнал да я моли да му стане жена. А кралят бил млад левент. Допаднал на сърцето на Отолонка и тя се съгласила да го вземе. Той много се зарадвал, заповядал на царедворката да я облече в булчинска рокля и да я окичи с разни драгоценни накити. Станала Отолонка още по-хубава — затъмнила дори ясното слънце.

Качила се тя в златната кочия, кралят се метнал на своя кон-вихрогон и препуснал напред. А Яхимка изплющял с камшика и кочията полетяла като крилата.

На полупът кралят се обърнал и викнал на кочияша:

— Хей, Яхимка! По-бавно карай, да не прекатуриш кочията, та да ми осакатиш невестата!

А Отолонка пита бабата:

— Какво рече моят пан-господар?

— Заповяда да ти отрежа ръката до лакътя. А пък ако не дадеш, да убия Яхимка — отвърнала злата вража-баба.

— Ах, не убивайте моето братче, пани! По-добре отрежете ми ръката.

Отрязала вража-баба Отолонкината ръка до лакътя. Пък Яхимка си кара кочията и през ум не му минава какво вътре става.

Подир някое време кралят пак се обърнал и викнал:

— Хей, Яхимка! По-бавно карай, да не прекатуриш кочията, та да ми осакатиш невестата!

А Отолонка пак пита бабата:

— Какво рече моят пан-господар?

— Заповяда да ти отрежа крака до коляното. А пък ако не дадеш, да убия Яхимка — отвърнала злата вража-баба.

— Ах, не убивайте моето братче, пани! По-добре отрежете ми крака.

Отрязала вража-баба Отолонкиния крак до коляното. Пък Яхимка си кара кочията и през ум не му минава какво вътре става.

Стигнали до морския бряг. Обърнал се кралят, гледа — кочията хвърчи като златен ястреб. Вика той на кочияша:

— Хей, Яхимка! По-бавно карай, да не прекатуриш кочията, та да ми осакатиш невестата.

А Отолонка:

— Какво рече моят пан-господар?

Пък вража-баба:

— Заповяда да ти съблека булчинската рокля и да те хвърля в морето. А пък ако не дадеш — да убия Яхимка.

Заплакала Отолонка, заронила сълзи-маргарит:

— Да бъде, както е заповядал моят пан-господар! Само братчето ми пощадете!

Съблякла вража-баба клетото момиче и го блъснала в морето. А сетне пременила с булчинската рокля и драгоценните накити своята грозна дъщеря. Пък Яхимка си кара кочията и през ум не му минава какво вътре става.

Когато пристигнали в двореца, вража-баба рекла на краля:

— Отолонка се умори от дългия път. Позволи и да си почине до довечера.

Покрила тя щерка си с булчинското було и кралят не забелязал измамата.

Вечерта наредили тежки трапези. Събрали се най-знатни гости. Щерката на вража-баба дошла със спуснато було и седнала до краля. Започнали гостите да ядат и пият. Като си пийнал кралят, дощяло му се да се похвали с хубостта на невестата си и помолил предрешената булка:

— Открий си лицето, мила моя! Нека се порадват гостите на твоята хубост!

Не искала лъжливата кралица да си покаже лицето, кралят и дръпнал булото. Като я погледнал — изгубил и ума, и дума: наместо златокоса хубавица, до него седяла грозна-грозница. Усмихнала се тя, а наместо златна-роза, от устата и изскочила и се плъоснала на трапезата крастава жаба и заквакала:

— Ква! Ква! Ква!

Разсърдил се кралят-господарят и зашлевил на булката си една плесница. Заплакала тя и наместо ситен-дребен Маргарит, от очите и изпълзели бели паяци. Вража-баба рекла тогава:

— Какво е виновна горката Отолонка? Види се от завист някой магия и е сторил, та е станала такава. Ама аз ще разваля тая магия и пак ще и се върне прежната хубост. Ти, кралю-господарю, само потърпи!

Когато вечерята свършила, слугите подали на гостите вода да си измият ръцете. Щом престорената кралица бръкнала в тасчето, водата така завоняла, че гостите си запушили носа и се разбягали на вси страни. Тръгнала вража-бабината щерка да си ходи, където стъпи, наместо пъстри цветя, бодливи тръни никнат. Изпоболи си краката царедворците, които я придружавали.

Затъгувал кралят — не знае що да стори. До невестата си не смее да се доближи. А злата вража-баба го придумва:

— Яхимка е сторил тая магия от завист.

— Закопайте го до пояс в земята и с окови ръцете му завържете! — заповядал разсърденият крал.

А пък Отолонка, като паднала в морето, се превърнала на бяла патица със златна качулчица на главицата. Само че не можела ни да хвърчи, ни да плува, защото си имала само едно крилце и едно краче. Сгушила се тя край брега на слънце да се погрее.

В това време оттам минал един градинар. Видял той бялата патица, спуснал се и я хванал. А тя се изскубнала из ръцете му, ударила се о земята и начаса приела човешкия си образ. Заплакала Отолонка, рукнал от очите и ситен-дребен Маргарит, замолила се:

— Ах, не ме убивай, добри човече! Да можех да литна, не би ме хванал, ала нали виждаш каква съм саката.

— Кажи, девойко, как да ти помогна? — попитал я градинарят.

Усмихнала се Отолонка, паднали от устата и златни трендафили. Зачудил се градинарят: толкова цветя досега е отгледал — златен трендафил за пръв път вижда. А момата му рекла:

— Събери тия трендафили, па иди в престолния град да ги продадеш на младата кралица. Ама пари от нея не взимай. Искай за трендафилите да ти даде човешки крак и ръка. А за награда вземи за себе си тоя ситен-дребен маргарит. Всеки ще ти го купи за много пари.

Събрал градинарят маргарита и трендафилите, па отишъл в престолния град под прозорците на двореца:

— Продавам златен трендафил! Кой иска да купи златен трендафил? — провикнал се той.

Дочула го щерката на вража-баба и го повикала:

— Колко искаш за тия трендафили? — запитала тя. — Ще ги купя! — А в ума си рекла: „Ще ми дотрябват те. Може с тях да измамя пак краля“.

— Пари не искам — отговорил градинарят. — Давам ги само за човешки крак и ръка.

Извадила кралицата крака и ръката на Отолонка и ги дала на градинаря. Той побързал да се върне. Щом момата ги прикрепила на мястото им, те веднага зараснали и белег дори не останал.

Поблагодарила Отолонка на своя избавител. После се ударила о земята, превърнала се на бяла патица със златна качулчица на главата и отлетяла навътре в морето.

Привечер при нея долетели патици и започнали да си приказват-разказват:

— Ах, ах! — започнала едната. — Успя злата вража-баба краля да измами: подхвърли му грозната си щерка на мястото на хубавата Отолонка.

— Ах! — подхванала друга. — Само това да е, нищо не е! Вража-баба накарала краля да закопае Яхимка до пояс в земята.

Поговорили си патиците, а когато се стъмнило, разперили крила и отлитнали към двореца да видят какво там става. А една измежду тях — бялата като сняг, със златна качулчица на главицата — ударила се о земята и се превърнала в златокосата Отолонка. Среднощ почукала тя на вратата на задния двор на двореца, където бил закопан клетият Яхимка:

— Чук! Чук! Чук? Кой спи, кой не спи, портата ми отвори!

— Аз спя и не спя — отговорил и Яхимка. — Само че не мога да ти отворя — до пояс съм в земята закопан и ръцете ми са в окови заковани.

Сама си отворила Отолонка, изтичала при брат си и му заговорила:

— Ах, братко, ах, братко! Защо не си държа езика?

— Не ме кори, сестричке! За всичко аз жестоко съм наказан.

Поплакали си те, разправили си патилата един на друг. Отолонка с целувки лицето на брат си измила, със златните си коси го изтрила, па го попитала:

— Имаш ли, братче, нещо за хапване? Нагладувах се, птичата храна ми присяда.

— Нищичко нямам, сестрице. Ами че аз живея от онова, що добри хора тайно ми сложат в устата.

Сбогувала се Отолонка, тихичко се вмъкнала в кралските покои, отворила раклата и всичката храна, що била там, изяла. После взела гребена на краля и започнала да си реши косите. В това време под прозорците изпляскали с крила патиците. Отолонка бърже оставила гребена на мястото му, превърнала се в бяла патица и отлитнала със своите дружки.

На заранта, като се събудил, кралят понечил да се срещне. Гледа — между зъбите на гребена светят няколко златни косъма. Огладнял — надзърнал в раклата, а там нищичко няма, всичко до трошичка изядено. Повикал той придворните си, пита, разпитва — кой през нощта е идвал в двореца. Всички вдигат рамене, мълчат.

На следващата вечер пак плували патиците по синьото море и си говорели помежду си:

— Клетият Яхимка, сега е още по-зле! — рекла една.

— По-зле е, по-зле е! — потвърдила втора.

— Злата вража-баба нареди на слугите да го закопаят до гърди в земята, та дано по-скоро умре!

Поприказвали си патиците, а като се стъмнило, размахали криле и отлитнали към двореца. Отолонка пак добила човешкия си образ и похлопала на вратата:

— Чук! Чук! Чук! Кой спи, кой не спи, портата ми отвори!

— Аз спя и не спя — отговорил и Яхимка. — Само че не мога да ти отворя. До гърди съм в земята закопан и ръцете ми са в окови заковани.

Сама си отворила Отолонка, изтичала при брат си, лицето му с целувки измила, със златните си коси го изтрила и го попитала:

— Имаш ли, братче, нещо за хапване, че много съм гладна.

Ала Яхимка и казал, че няма. Тогава Отолонка тихичко се вмъкнала в кралските покои. Всичко, що имало в раклата, изяла, а после започнала да се реши с гребена на краля. Изведнъж наблиз

изскърцал подът. Трепнала хубавицата, изпуснала гребена и заплакала. Рукнал из очите и ситен-дребен маргарит. Превърнала се Отолонка в бяла патица и излетяла през прозореца.

На заранта, като станал, кралят гледа — целият под посипан със ситен-дребен маргарит, а сред него гребенът захвърлен и между зъбите му пак златни косми. Отворил раклата — празна.

„Каква е тая работа?“ — замислил се кралят. Събрал придворните, пита-разпитва — всички вдигат рамене, мълчат. Само един от готвачите се почесва по врата, отваря си устата и пак ги затваря — не смее да се обади. Забелязал го кралят и рекъл:

— Разкажи, какво си видял!

— Аз, кралю-господарю, бях излезнал през нощта вода от кладенеца да наляя. Гледам: тича през двора една хубавица, където стъпи — пъстри цветя никнат. Прокраднх се тихичко подир нея и видях, че влезе в твоите покои. Всичко изяде, що имаше в раклата, а после захвана да си реши златните коси с твоя гребен. Понечих да се приближа до нея, ала една дъска на пода скръцна и мигом хубавицата изчезна. Къде отиде — не зная.

— Довечера да сложиш в раклата най-вкусни ястия. Аз сам ще пазя, да разбора каква е тая работа.

Привечер пак плували патиците по синьото море и си приказвали, разказвали:

— Ах, ах! Много е зле, клетият Яхимка! — рекла една.

— Сега е вече съвсем зле и няма дълго да го бъде! — потвърдила втората. — Днес злата вража-баба заповяда да го закопаят до гуша.

Поговорили си патиците, а като се стъмнило, размахали крила и политнали към двореца.

Отолонка пак взела човешкия си образ и похлопала на портата:

— Чук! Чук! Чук! Кой спи, кои не спи, портата ми отвори!

— Аз спя и не спя, само че не мога да ти отворя — до гуша съм в земята закопан и ръцете ми са в окови заковани.

Сама си отворила Отолонка, лицето на брат си с целувки измила, със златните си коси го изтрила и отишла в кралските покои. Изяла всичко, що имало в раклата. Тъкмо почнала да се реши, скритият крал тихичко се приближил отзад, сграбчил я и рекъл:

— Сега вече не ще ми убегнеш, хубавице моя!

Като чули неговия глас, патиците се подплашили и отлитнали, а Отолонка се разплакала и всичко му разправила.

— Прости ми, Отолонке! — помолил и се кралят. — Ако малко ме обичаш, остани завинаги при мене!

— Заповядай да откопаят клетото ми братче, тогава ще остана.

Кралят веднага наредил да освободят Яхимка. После свикал кралския съвет. Дошли всички панове, велможи и знатни царедворци. Поканили и вража-баба.

— Е, стара бабо — казва кралят на вража-баба, — ти си между нас най-мъдрата. Посъветвай ни какво да сторим с ония злодеи, що искали две невинни души да погубят!

— Какво ли? — отвърнала вража-баба. — Единия да сложите в бѣчва, а бѣчвата в морето да хвърлите. Пък другия да вържат за опашките на диви коне и конете да пуснат по равно поле, та да го разкъсат на парчета и разпилеят по широкия свят.

— Е, ти сама си измисли наказанието — за теб и за измамната ти щерка — рекъл кралят и заповядал на войниците си така да направят с двете злодейки.

Сетне вдигнал тежка сватба. На трапезата се събрали най-отбрани хора. Всички се надпреварвали да хвалят хубостта на невестата. А до нея седял Яхимка и от радост не можел в устата си залък да сложи.

МОМИЧЕ ОТ ВАР

БЪЛГАРСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Живеели някога двама стари хора, които си нямали рожба и много тъгували. Веднъж бабичката рекла:

— Дядо, щом настане зима, ще си направим едно момиче от сняг. Не мога повече да трая без рожба.

— Да си направим, но снежното девойче ще се разтопи, когато времето се затопли.

— Тогава вземи теслата и издялай едно момиченце от дърво!

— Може — съгласил се старецът, — но трябва да ти кажа, че сложиш ли го край огъня и падне някоя искра върху него, то ще се запали и ще изгори.

Бабичката, като чула тия думи, се натъжила много и очите и се напълнили със сълзи.

— Не плачи — утешил я старецът, — аз съм човек варджия. Утре ще угася вар и ще направя едно момиченце от вар.

Бабичката се зарадвала и легнала да спи успокоена. Заспала дълбоко и през сън чула един глас, който и рекъл:

— Момиченцето ще бъде много бяло и много хубаво, но ако искате да остане живо, щом проговори, трябва да го изведете на пътната врата и да го дадете на оня, който мине първи покрай вас. Ще му поръчате, като си намери годеник, да не му продумва дума, докато той не познае от какво е направено, защото, ако проговори, ще се превърне на бял прах.

На другия ден старецът се запретнал, угасил вар в един трап, измайсторил едно момиченце — по-бяло от сняг — и щом рязнал с една пръчица мястото под носа му и му направил уста, то проговорило:

— Добро утро, тате! Как си, мамо?

На старците било много мъчно да се разделят с бялата си дъщеричка, но нямало какво да правят — трябвало да изпълнят поръчката на оня, който се обадил през нощта. Излезли на пътя, за да

видят кой ще мине първи, че да му я предадат. Не щеш ли, най-напред се задал един крантав кон. Старците се спогледали, отворили портата, вкарали коня в своя двор, вчесали го с един гребен, поставили му юзда, оседдали го с меко седло, наместили бялото момиче на коня и му поръчали да мълчи пред годеника си, додето той не изговори думите „от вар момиче“.

Трябва да ви кажа, деца, че крантавият кон идел направо от яхърите на тогавашния войвода. Докато конят бил млад и буен, хранели го с ориз и го решили със златен гребен, но когато остарял и краката му почнали да се преплитат, войводските прислужници го изкарали от къщи и го натирили в гората да го ядат вълците. Ала конят бил прекарал целия си живот при хората, затуй не останал в гората, а се върнал пак в града и минал покрай къщата на двамата старци. Щом усетил момичето на гърба си, той се посъживил и тръгнал право към войводския дом. Синът на войводата, като видял момичето, много се зарадвал.

— Кое си ти и откъде идеш? — попитал той.

Момичето мълчало.

— Защо не отговаряш, да не си няма? Момичето пак нищо не казало.

Войводският син му помогнал да слезе от коня, хванал го за ръчицата и го отвел в къщи при майка си и баща си.

— Вижте — рекъл той, — какво бяло момиче донесе крантавият кон.

Старият войвода и жена му ахнали, като видели колко е хубаво момичето, и почнали да го разпитват защо е толкова бяло, но момичето не отворило уста.

Синът на войводата отишъл през деня на лов и се върнал с празни ръце, защото пред очите му се мержелеело все бялото момиче.

Като се прибрал в къщи, той рекъл на майка си:

— Майко, решил съм да върна пръстена на царската дъщеря.

— Как тъй ще го върнеш, нали ти е годеница?

— Не искам да се ожения за нея. Ще се ожения за момичето, което ми донесе крантавият кон.

— Какво приказваш? — извикала тя. — Не разбра ли, че момичето е няма.

— Нищо, че е няма. Искам си го и туйто.

— Прави каквото щеш! — рекла майката.

Върнал войводският син пръстена на царската дъщеря и се сгодил за бялото момиче. Но нали никой не се сещал да му каже, че е направено от вар, момичето упорито мълчало. Три месеца време войводският син водил годеницата си, разхождал я с една позлатена кочия, облякъл я в сърма и злато, молил я да му продума, но тя не си отворила устата.

— Тая девойка е наистина няма — рекъл той и решил да я напусне. Заключил я в една малка стаичка на тавана и пратил за царската дъщеря.

Като се настанила във войводския дом, царската дъщеря най-напред попитала къде е бялото момиче. Прислужничката и съобщила, че е заключено в една стаичка на тавана.

— Идете да видите през ключовата дупка какво прави! — заповядала царската дъщеря.

Прислужничките тихо, на пръсти, се приближили до вратата, погледнали през ключовата дупка и видели бялото момиче — седи на едно столче до прозореца, а на коленете му жълта копринена риза.

— Тая риза ще бъде за моя годеник — войводския син. Вдени се, игличке! — рекло момичето.

Изведнъж иглата, която била забодена на игленика, скочила на масата: отишла при златния конец, подала си ухото и конецът се вдянал. Момичето взело иглата и почнало да шие копчетата на ръкавите. Както шиело то, без да ще, си боднало големия пръст и викнало гневно на иглата:

— Ох! Защо ми убодете големия пръст? Ти си лоша игла! — и я захвърлило на пода.

Когато преминала болката, бялото момиче се обърнало кротко към иглата:

— Прощавай, игличке. Ела да си продължим работата. Но иглата била много сърдита и не рачила да иде при момичето. Тогава то грабнало ножицата, отрязало си носа и му заповядало:

— Иди да ми донесеш тая непослушна игла! Отрязаният нос скочил върху масата, от масата тупнал на пода, грабнал иглата и я подал на бялото момиче. Момичето поело иглата с лявата си ръка, а с дясната хванало отрязания нос и го сложило пак там, дето му е мястото.

Прислужничките на царската дъщеря се втурнали надолу и си изпотрошили краката по стълбите. Задъхани, разказали на господарката си какво са видели.

— Голяма работа — рекла царската дъщеря, — и аз мога тъй. Донесете ми платно за риза, игла, златен конец и ножици. — Като и донесли всичко, тя се обърнала към иглата и рекла: — Заповядвам ти, иглице, да отидеш при конца и да му подадеш ухото си, за да се вдене! Хаиде!

Но иглата не мърдала.

Княгинята тропнала с крак.

— Знаеш ли коя съм аз? Ако веднага не изпълниш заповедта ми, ще повикам един ковач и ще го накарам да те натроши с чука си върху наковалнята. Но иглата пак не мръднала.

Тогава княгинята я грабнала, захвърлила я на пода и креснала:

— Ти си една ръждива игла! Ела сега при мене!

Но иглата не я послушала и този път. Пламнала от яд, княгинята грабнала ножицата, отрязала си носа и изпищяла.

— Олеле, страшно боли! Хей, нос, по-скоро ми донеси иглата, защото умирам от болки!

Носът паднал на земята и не мръднал. Княгинята се навела, взела го, поставила го там, където бил по-рано, натиснала го, но щом си махнала ръката, отрязаният нос пак тупнал на земята.

— Ами сега какво ще правя, мамичко? — викнала княгинята и се мушнала в леглото.

Като се върнал войводският син и видял, че жена му няма нос, поклатил глава:

— Не мога да живея с жена, която няма нос! — рекъл той. — Заведете я в двореца и ми доведете втората дъщеря на царя. Тя поне има дълъг нос.

Довели му дългоносата княгиня. Направили сватбата. И заживял войводският син с новата си жена. Дългоносата княгиня още на другия ден след сватбата проводила своите прислужнички да видят какво прави на тавана заключеното момиче. Прислужничките пак надникнали през ключовата дупка и ето що видели:

Бялото момиче стояло наред стаята и гледало към пещта, която зеела под камината.

— Опали се, пещ! — викнало то.

Пещта мигом пламнала.

След това девойчето се обърнало към нощвите, в които имало бяло брашно:

— Отсей се, брашно!

Брашното влязло само в едно сито и се отсяло.

— Замеси се, хляб! — извикало момичето.

Хлябът се замесил и бързо втасал. След това момичето разплело дългите си коси и измело въглените от пещта. Суровите хлябове сами се наместили в пещта, изпекли се, излезли навън и се наредили на полицата. Сетне момичето подигнало тигана и му поръчало да се настани върху железния триножник над въглените. Тиганът мигом изпълнил поръчката.

— Налей се, масло! — обърнало се момичето към шишето с дървеното масло.

Шишето подскочило от полицата към огнището и се изляло в тигана. Щом маслото завряло, бялото момиче си потопило ръцете в тигана и като ги извадило, в тигана останали две големи риби и почнали да се пържат.

Прислужничките пак затрополили надолу по стълбата към дългоносата княгиня. Разказали и какво са видели.

— Голяма работа! — рекла княгинята. — И аз мога тъй.

Накарала прислужничките да напаят хубаво пещта, разплела си косата и си мушнала главата в огнената пещ, за да измете жарта. Косата и пламнала, изгоряла и дългоносата княгиня заприличала на пърлено прасе.

— Налейте масло в тигана! — провикнала се княгинята.

Когато маслото завряло, тя си потопила ръцете и изпищяла от болка:

— Олеле, майчице, изгоряха ми ръцете!

Никакви риби не се появили в тигана. Войводският син се показал на прага:

— Какво става тука? — попитал той.

И като видял жена си, поклатил глава и рекъл:

— Не мога да живея с опърлена жена! Върнете я в двореца!

Минало, що минало, дошло време войводският син да замине на бой. Повел той войниците си, които били много весели, защото знаели, че ще победят и ще се върнат при своите невести и дечицата си.

Копията им лъщели, сабите им звънтели, а конете цвилели. Само войводският син вървял замислен и натъжен. Вечерта войската спряла в едно равно поле. Войниците разпънали шатри, наклали огньове, навечеряли се и се хванали да играят хоро. Само войводският син седял на трапезата, подпрял главата си с длан, и гледал навън. По едно време две бъклицы се чукнали и си заговорили тихичко. Войводският син чул разговора им.

Едната попитала:

— Кой те напълни отзарана? — Момичето, което е направено от вар. А тебе?

— И мене то ме напълни. Да ще войводският син да сръбне една глътка от мене, веднага ще му се развесели сърцето.

— Ако пък сръбне от мене, сърцето му ще стане лъвско — добавила втората бъклица.

Войводският син веднага повикал помощника си и го попитал кое момиче е направено от вар.

— Него ли знаеш? — учудил се помощникът. — То е същото, дето стой заключено в таванската стаичка.

— Тъй ли? — рекъл войводският син и надигнал едната бъклица.

Сърцето му бързо се развеселило. Когато опитал втората, усетил пък, че сърцето му е лъвско. Няма нужда да ви казвам, че никой не може да надвие оня човек, които има лъвско сърце в гърдите си. Войводският син победил враговете си още в първия бой и обърнал войската си назад. Като се прибрал в къщи, той изтичал по стълбите към таванската стаичка, отключил вратата и викнал:

— Благодаря ти, годеничке, дето направи сърцето ми лъвско. Не мога да разбора как можеш да вършиш такива чудеса, когато си направена от вар?

Щом чуло тия думи, девойчето навело очи и проговорило:

— Ах, колко съм щастлива! Сега вече мога да говоря.

Войводският син зяпнал от учудване.

— Я — рекъл той, — ти значи не си няма!

Девойката му разказала откъде е дошла и защо е била принудена да мълчи досега.

Като изслушал разказа и, войводският син се зарадвал, хванал я за ръка, отвел я долу при родителите си и вдигнал голяма сватба. На сватбата поканили и двамата старци — варджията и неговата бабичка.

Три дни и три ноци свирили цигуларите. Подир сватбата бедният варджия и бабичката му останали да живеят във войводския дом.

Но вие ще попитате какво стана с крантавия кон? Конят, деца, до края на живота си получавал по едно кринче ориз на ден и го решили със златен гребен.

ДЕЦАТА НА ВОЙВОДАТА

БЪЛГАРСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Имало едно време три сестри, три воденичарски дъщери. Двете, по-големите, били хубави, но не твърде, а третата, най-малката, била като звезда вечерница. Живели трите момичета в бащината си воденица. Пораснали, станали моми за женене. Една вечер те седнали пред воденицата и навили хурки да предат на месечина. Почнали да си хортуват. Най-голямата казала:

— Да ще да ме вземе войводският син, ще му напреда едно вретено и ще му изтъка от нея платно, с което да облече цялата си войска.

— Да ще мене да вземе, че да му омесея една бяла погача, с която да нахрани цялата си войска.

— Ако пък войводският син се ожени за мене — рекла третата, най-малката, — ще му родя две момчета със златни коси и сребърни зъбчета.

Войводският син слизал всяка вечер да пои на реката белия си кон. Пътят му бил покрай воденицата. Тъкмо когато трите предачки си приказвали, той минал покрай тях, поспрял коня си и ги чул. На връщане влязъл във воденицата, намерил стария воденичар и му рекъл:

— Дядо, дай ми една от твоите дъщери за жена.

— Коя искаш? — зарадвал се воденичарят.

— Най-малката.

— Взemi я, синко, но ще те попитам най-напред какъв занаят имаш.

— Аз съм войводски син, дядо, баща ми е стар. Когато се оженя, ще ме направи командир на цялата войска. Аз ще бъда войвода.

— Добре, като е тъй — казал воденичарят.

На другия ден — било петък — войводския син дигнал сватба. Дошъл със златна кочия, взел най-малкото момиче и го завел в двореца на баща си. Заживели младоженците честито. Минало, що минало, старият войвода грохнал и отстъпил мястото на своя син, който станал

добър войвода. Веднъж в двореца дошли двете по-големи сестри и рекли:

— Сестро войводкиньо, прибери ни в двореца и ние да си поживеем. Дотегна ни да ходим напрашени с брашно. Омръзна ни бащината воденица.

— Елате — рекла им войводкинята и ги наредила в двореца.

Най-голямата сестра била голяма завистница. Тя ходела денем и нощем по стаите на войводския дворец и се чудела как да прогони сестра си и да се ожени за младия войводски син.

Един ден войводкинята добила две момчета. Чудни деца — със златни косички и със сребърни зъбчета. С насълзени от радост очи гледала майката рожбите си и не можела да им се нарадва. Младоженецът бил на лов и щял да се върне късно през нощта. Голямата сестра, завистницата, стояла до леглото на родилката и се пръскала от яд. По едно време тя продумала:

— Сестро войводкиньо, защо не си подремнеш малко, я колко си уморена.

— Ами дечицата ми? — попитала майката.

— Аз ще ги сложа в люлката и ще ги люлея, докато заспят.

Уморената майка затворила очи и се унесла. Тогава завистницата грабнала двете новородени дечица, изскочила навън, мушнала се в тъмната градина и ги погубила. Заровила ги наскредината, отишла при кучката, взела две малки кученца и ги отнесла в люлката. Почнала да ги люлее и да им пее. Войводкинята спяла. Посред нощ се върнал мъжът ѝ от лов.

— Честити рожби! — посрещнала го сестрата.

— Къде са? — викнал зарадван младият войвода и се завтекъл към люлката, но като видял двете кученца, пожълтял от гняв, извикал: — Вън! Изхвърлете тези кучета, а майка им прогонете, направете ѝ сламена колиба нейде край реката! Отсега нататък нека пасе патките ми!

— Ами какво ще правиш без жена? — попитала завистницата.

— Лесна работа — отговорил ядосаният войвода — тебе ще взема!

Още същата нощ наредбата му била изпълнена.

На другия ден войводата излязъл да се поразходи из градината.

И що да види! На онуй място, дето завистницата заровила двете дечица, пораснали две дървета със сребърни листа и златни цветове. Учудил се войводата и повикал новата си жена:

— Ела да видиш какво е чудо станало!

Минал най-напред войводата по дърветата. Те се навели и двете надолу, почнали да го милват по главата. Минала подире му войводкинята. Дърветата се наклонили и почнали да я шибат по главата.

Войводата повикал майстори и рекъл:

— Закрепете между клоните на тия две дървета две легла — ношес ще спим с войводкинята там горе, между златните цветове и сребърните листа.

Майсторите направили леглата. Вечерта войводата и жена му се настанили да спят в тях. Зашумели над главите им сребърните листа.

Войводата бързо заспал. Цветовете го милвали по лицето. Войводкинята стояла като на тръни. Не можела да мигне, защото клоните я шибали по лицето. Към полунощ двете дървета се обадили с човешки гласове:

— Братко — рекло едното, — тежи ли ти войводата?

— Не ми тежи — отвърнало другото, — защото ми е баща. Лек ми е като перце. А на теб тежи ли ти войводкинята?

— Тежи ми като биволица. Клоните ми пращят.

Войводкинята чула, слязла от дървото и цяла нощ лежала на мократа трева.

На другия ден, когато войводата слязъл и отишъл пак на лов, тя грабнала една секира, отсякла дърветата и ги изгорила. От тях останала само купчина пепел. Патаранката, майката на погубените дечица, нагребала шепа пепел от купчината и я пръснала в лехите. До вечерта поникнал босилек със златни и сребърни върхове. Завистницата се досетила, че тоя босилек е от праха на дърветата, пуснала една овца в градината и овцата опасла босилека. През ноцта тая овца родила две агънца със сребърна вълна и златни рогчета. Като ги видяла, завистницата бързо ги натикала в една кошница, намазала кошницата със смола и я хвърлила в реката. Реката понесла агънца надолу. Кошницата се закачила във върбалака. Намерила патаранката засмолената кошница, отворила я и какво да види: сребърни агънца със златни рогчета. Познала ги, че са нейните дечица. Прибрала ги в

колибата, дала им да сучат. Щом първото агънце дръпнало глътка мляко — превърнало се на дете. Тогава зарадваната майка дала мляко и на второто — и то станало дете.

Раснали двете момченца със златни косици и сребърни зъбчета в сламената колиба, проходили и почнали да говорят. Често излизали да играят навън, до прага. Всеки човек, който минавал край колибата, се спирал да ги гледа и да им се чуди. Минала веднъж войводкинята. Децата, като я видели, захванали да хвърлят камъни подире ѝ. Минал войводата. Те изскокнали с две метли и почнали да метат пътеката пред коня му.

Войводата се смаял много, като ги видял: какви са тия момченца със сребърни зъбчета и златни косици? Тъкмо такива обещала някога да му роди патаранката. Нещо го жегнало. Тръгнал да я дири. Тя си пасяла патките край реката с една дълга върлина.

— Откъде имаш тия дечица? — попитал войводата.

— Реката ми ги донесе в една засмолена кошница — отговорила патаранката и си влязла в колибата.

Войводата се върнал в двореца. Заварил войводкинята тъкмо когато гонела с една тояга котката да я бие, защото налокала млякото.

— Не ме бий или ще обадя на войводата как погуби дечицата му и ги смени с кученца! — измяукала котката.

Войводата чул, грабнал от ръцете на жена си тоягата, хвърлил я през прозореца, навел се, взел котката на ръце и я разпитал за всичко. Котката, която не спи нощем, знаела цялата история. Тя разказала от игла до конец на войводата какво направила завистницата с децата, дърветата, босилека и агънцата.

— Ами как са се превърнали агънцата на деца? — попитал войводата.

— И туй видях — заговорила котката, — тъкмо бях отишла за мишки в колибата на патаранката, когато тя извади агънцата от кошницата. Щом им даде майчино мляко, те се превърнаха на деца.

Тогава войводата прибрал първата си жена и дечицата си в двореца, а завистницата заповядал да я засмолят в едно буре и да я хвърлят в морето.

НОВОДОМЦИ В ГОРАТА

УКРАИНСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Наесен селяните подпалили стърнищата да подготвят нивята за нова оран. В туй време недалеч един вол кротко си пасял. Подухнал насреща му лек ветрец и довял дим от стърнищата. Волът го подушил и се уплашил: помислил, че земята се е подпалила.

Бягал, бягал, ето ти насреща едно магаре.

— Стой, бре Сивчо, защо тичаш като пощръклял? — попитало го то.

— Бягай да бягаме, Клепоушко, че земята се е подпалила!

— Ау-у! Да бягаме тогава заедно, да се спасяваме.

Магарето свило уши и запрепускали двете добичета. Бягали, бягали, а насреща им — куче и котка. Питат:

— Къде сте се разбързали, приятели?

— Спасявайте се, защото земята се е подпалила!

— Тъй ли? — И ние ще бягаме с вас — рекли двете животинчета и затичали подире им.

Бягали, що бягали, среща ги един петел.

— Накъде, бе братя, сте се понесли? — попитал.

— Бягай, Петльо, да бягаме, че земята се е подпалила, да не изгориш и ти!

— Щом е тъй, и аз ще бягам с вас.

И продължили петимата тичешком. Стигнали със сетни сили до една гора. Седнали до едно поточе да починат и да решат какво да правят по-нататък. Волът, който бил най-стар и най-много ум събрал, рекъл:

— Усещам, приятели, че скоро зимата ще дойде; ще навали сняг и ще загаси огъня в полето. Ала тогава пък ще свие голям студ. Затова трябва да си построим колиба, да съберем храна, та да прекараме зимата на топло и сити.

— Право говориш! Тъй да сторим! — съгласили се всички.

Хванали се петимата бегълци на задружна работа: волът съборил няколко дървета и заедно с магарето ги пренесъл на избраното място; изплели с клоните стените на колибата, с опашката си кучето добре ги измазало с кал; сетне котката натрупала върху покрива мъх и шума, па не забравила да ги притисне с камъчета и пръст, за да не ги отнесе вятърът.

А през цялото време петелът подскачал насам-натам, командвал, давал съвети като същински майстор и началник. И ето че не минало много време, издигнали сред гората къщичка за чудо и приказ — измазана, подредена, няма зирка, ни прозирка, откъдето да нахлува студ.

Като завършили тази важна работа, заловили се за друга — не по-малко важна: да се запасят със зимнина. В единия ъгъл струпали камара сено за вола, в друг — тръни (че нали магарето много ги обичало!), събрали разни семена за Петльо. Кучето, което било добър ловец, си приготвило зайча пастърма, а Маца наловила риба и си я изсушила?

* * *

Така, преди още да задухат виелиците, петимата приятели насядали край огнището на сладки приказки и разговорки. И ето че неусетно дошла зимата.

Вечерта срещу Нова година новодомците си наредили добра трапеза, както му е редът навред по света. Яли, пили, развеселили се и викнали да пеят: волът на дебело — му-у, магарето на високо — ай-ай-ай, кучето — джаф-джаф, котката — мяу-мяу, пък петелът кукуригал и пляскал с крила — управлява, значи, хора.

Екнала гората наблизо и надалеч. Дочула Кума Лиса веселите песни и нали си е много любопитна, запътила се да узнае каква е работата — дали някъде не се е вдигнала сватба, че и тя да се пооблажи. Тихо-тихо се промъкнала до горската къщичка, надзърнала през дупката на ключалката и видяла сладкогласните певци. Разбира се, най-много и се харесал петелът, не само задето бил толкова гласовит, ами защото като се охранил, перата му се изгладили, излъскали... А бе, какво да говорим? С една дума — хубавец!

Лисана си преглътнала слюнката, замислила се как и тя да отпразнува сито и весело новогодишната нощ. Разбрала, че с малката си сила нищо не може да стори, затова тръгнала да дири помощ. Скоро подушила миризмата на кум Вълчан — той вонял отдалече, защото откакто майка му го била родила не се бил къпал. Тръгнала кума Лиса бързешком по дирите му и го настигнала на една поляна — трака със зъби, настръхнал, зъл и гладен, насреща му да не излизаш.

— Куме — задъхано издумала тя, — да знаещ само какво месце съм намерила! Можем много весело да посрещнем Новата година.

— Кажи бърже къде, кумице! Защото, както съм гладен, и на теб налитам, макар да сме близки роднини.

— В нашата гора са се заселили такива мили животни — един голям вол и едно хубаво магаре — десет дена ще ядеш и ще бъдеш все сит до гуша.

На вълка лигите му се проточили до земята. Ама нали си е ненаситен, пак попитал:

— А други животни има ли с тях?

— А бе има и едно шарено петле. То пък за мене ще бъде.

— Друго?

— Хм, друго? — Една котка и едно куче...

— Куче ли? А голямо ли е кучето?

— А че голямо е. Ама ти нали си юнак, от едно куче ли ще се боиш?

— Страхувам се, кумичке, от кучетата, защото никак не ме обичат и много им са остри зъбите. Самички ние двамата няма да можем да надвием толкова животни.

— Да отидем тогава да събудим баба Меца. Тя е яка и от нищо се не бои — предложила Лисана.

Кум Вълчан се съгласил. Отишли пред бърлогата на мечката. Викали, тропали, ала тя била потънала в своя дълбок зимен сън — не се обажда. Най-сетне двамата се престрашили, влезли вътре и я задърпали.

— Стани, стани, бабо Мецано! Събуди се, че сега е новогодишната нощ и голяма гощавка те чака — подканила я кума Лиса.

— За тебе — цял вол, за мене — магаре, за кумичката — Петльо Герест — предумвал я и кум Вълчан. — Ще ги изядем и ще се

преселим на топло в тяхната къща.

— О-о-ох! — прозяла се баба Меца. — Спи ми се и ме мързи, ама щом е за такава веселба, ще дойда с вас, че усещам търбуха си съвсем празен.

Повела ги лисицата към горската къщичка. Още отдалеч зачули песента на безгрижните другари. Изправила се баба Меца пред вратата, почукала и викнала:

— Пуснете ме, милички, да се погреея, па да попея и аз заедно с вас.

— Кой си ти? — попитали отвътре.

— Баба ви Мецана. Слизам от Балкана. Щом за чухме селите ви песни, дощя ми се да ви дойда на гости.

— Върви си, върви си в бърлогата да спиш! Ти не си ни дружина — отговорил ѝ волът.

— Ако не ме пуснете с добро, силом ще вляза! — заканила се мечката.

— Само да посмееш, само да посмееш — заплашил я петелът. — Очите ще ти изкълва.

Не се уплашила баба Меца; натиснала с две лапи вратата и — бух! — та вътре. Секнала песента. Ала Сивчо не бил от страхливите — втурнал се насреща, ръгнал неканената гостенка с все сила и я съборил на земята. Навалили я всички: кучето, където ухапе, кръв пуска; котката драци и валма козина свлича; петелът кацнал на главата и, кълве я по муцуната, търси и очите, та да я ослепи. Накрай, когато Мецана с мъка успяла да се изправи на четири крака, магарето като я ритнало в задника, тя се прескамбичнала три пъти и не видяла как изскочила навън. Повлякла се по снега ни жива, ни умряла. Подире и тръгнали двамата разбойника омърлушени — разбрали гладниците, че няма да има тук за тях новогодишна гощавка.

Баба Меца едва се довякла до бърлогата си, легнала, засмукала си пръстите и тоз час заспала, като чак до пролетта стенела на сън. Кум Вълчан се изкачил на един хълм, завил протяжно — заоплаквал се на месечината от несносния си живот. Само кума Лиса не се отчаяла: заскитала нагоре-надолу из храсталаци и трънаци и като зърнала една мишка, без да и каже „здрости“, я глътнала на един залък.

СТРАШНАТА КОТКА

ЛУЖИШКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Преди години Кузликковската воденица била още здрава и добре работела. Сега вече тя е съвсем порутена, заглъхнала и само две от страните и — и то посъборени — се гушат сред бурен и трънаци. Времето е пощадило само дълбокия вир току под някогашното голямо колело, което вече го няма. А тогава във вира се въдели всякакви риби, че и един блатник — воден дух — се бил настанил в най-дълбокото. Той бил нито добър, нито лош, ако, разбира се, не го докачиш с нещо.

Една заран той воден дух, като се показал над водата, доловил мирис на нещо вкусно и приятно. Домъкнал се до малката готварница, която била прилепена до гърба на воденицата (сега и нея са я съборили дъждовете и ветровете), застанал на прага и надзърнал. Гледа — воденичарят се суети край пещта над един котел: оттам излизала, значи, тази толкова сладостна миризма.

— Добро утро, съседе! — поздравил водният дух.

— От добро да се не отгървеш, съседе — отвърнал воденичарят и никак не се уплашил от нечакания гостенин, защото често бил виждал зелената му брада да се подава от вира.

— Какво нравиш?

— Ами, рибя чорба за закуска си варя.

— Дай и аз да опитам варена риба. До сега все сурова съм ял.

— Влез, влез да ми бъдеш дружина! Има риба и за двама ни — поканил го домакинът и му насипал цяла паница с варена риба.

Вкусил водният дух — много му се усладила. Решил:

— Оттук нататък няма вече сурова риба да ям — само варена.

— Добре, заповядай, когато искаш! — рекъл воденичарят.

И свикнал той блатник всяка заран на ранина да идва; буди съседа си и му тика в ръцете куп още жива риба:

— На! Свари я, че съм гладен!

И какво да нрави стопанинът? Става сънен, кладе пещта, чисти рибата и я слага в котела. А през цялото това време гостенинът стои

зад гърба му, сумти нетърпеливо — ясно: гладен е...

Днес тъй, утре тъй, додеяло на воденичаря — не може да си отспи. Ама няма как, ще търпи; не бива да сърди съседа си, че може да затлачи улея с кал и камъни и да му спре водата.

И така продължило много време.

Веднъж край воденицата минал мечкар с мечка на синджир; отивал в недалечния град, където имало събор, да показва как мецана на задните си крака хоро играе и всякакви весели работи прави, за да разсмива хората и да ги кара да си развързват кесиите — така мечкарят си изкарвал хляба.

Било вече към залез слънце и той помолил воденичаря да го пусне да пренощува при него. Пък ние вече знаем, че стопанинът бил гостолобив, а сега още повече се зарадвал — ще има с кого приказка да обърне, да научи какво става по света, защото той от години не бил напускал воденицата. Този гостенин, който весден скита из разни краища и с много хора се среща, сигурно ще му разправи нещо любопитно.

Запрели мечката в готварницата. Воденичарят донесъл нещо за ядене, мечкарят положил шише ракия на масата. Седнали двамата на сладки приказки и разговорки. Като пропели първи петли, чак тогава легнали да спят.

А ето че водният дух пак тропа, буди воденичаря — иска да му приготви закуска. На онзи очите лепнат за сън, ама нейсе, надигнал се с охкане, наклал пещта и рекъл на не канения гостенин:

— Оправяй се сам! Ти вече неведнъж си гледал как варя рибата и можеш сам да си свършиш тая работа, защото на мене много ми се спи.

И отишъл да си доспи.

Заловил се блатникът, изчистил рибата, хвърлил я в котела и клекнал край пещта да чака да се свари. Подир някое време закуската му била готова и из котела се разнесло сладостно ухание. От това се събудила мечката, която се била свила в тъмния ъгъл, вдигнала муцуна, надушила нещо вкусно; тихичко се промъкнала зад гърба на водния дух, който току що бил започнал да закусва. А ето че съвсем неочаквано през главата му се протегнала някаква космата лапа, бръкнала в хотела и извадила най-голямата риба. Дорде блатникът се обърне, още една лапа се пресегнала, още една тлъста риба докопала.

— Къш, ма проклетнице! Къш, това е за мене!

Ала Мецана нехае — бърка в котела и лапа по-бърже от водния дух. Видял той, че ще си остане гладен. Ядосал се, скочил и праснал нахалницата с черпака право по челото.

Разсърдила се мечката повече от него, засумтяла свирепо. Па като сграбчила блатника, па като почнала да го мачка с лапищата си, сякаш козунак меси. Онзи скимти и пъшка, тя ръмжи и реве. Вдигнала се такава олелия, че воденичарят и мечкарят се събудили и изтичали в готварницата да видят какво става. Едва отървали горкия блатник, който — куцук, куцук — се довякъл до вира и се гмурнал в най-дълбокото.

Цели три месеца той не си подал носа над водата. Накрая една заран се показва на прага — озърта се плахо на четири страни и пита:

— Как е, съседе? Още ли е тук онази страшна котка?

— Ами, да! — пошегувал се воденичарят. — Тук е и тъкмо преди няколко дни се окоти. Сега си има и четири котенца. Там, в готварницата са се сврели на топличко; гонят мишки и плъхове за своя забава. Искаш ли да ги видиш?

— Ах, не, не! Дойдох да се сбогувам с тебе. Остани си със здраве!

Гмурнал се във вира водният дух и вече не се показал. Отишъл в друга река. Само че, видиш ли, каква пакост сторил? Събрал всичката риба и си я отнесъл в новото жилище. Оттогава във вира на Кузликковската воденица няма вече нито риба, нито жаба дори. Че и воденичарят подир години се състарил и отишъл да живее при роднини. Така запустяла и се разсипала неговата воденица, та останал само споменът за нея.

КОЙТО НЕ РАБОТИ, НЕ БИВА ДА ЯДЕ БЪЛГАРСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Когато Галинка се зажени, нейната майка поръчваше на старите сватове:

— Мамината дъщеричка не бива да се трепа, тя не е научена да работи. Пазете ми я! Не и давайте метлата къщата и двора да мете, защото ще си изпраши очите. Не и давайте менци вода да носи от чешмата, защото нейното рамо е крехко и не е научено да мъкне пълни менци. Сложете под главата и пухена възглавничка, защото тя е научена да спи на мекичко.

Старите сватове се спогледаха, но нищо не казаха.

— Обещайте ми, че никога няма да ѝ казвате лоша дума. Нейните уши не са научени да слушат лоши думи.

— Колкото за лоша дума, недей се тревожи, в нашата къща такова нещо няма — проговори старият сват и се качи на каруцата. До него се намести свекървата, а отзад седнаха младоженецът и Галинка. Потеглиха за другото село. Цял ден пътуваха, защото беше далеко.

Вечерта, щом пристигнаха, свекървата запретна ръкави, приготви една баница, закла пиле, свари го в тенджерата, слезе в мазето и наточи вино. А Галинка седеше на едно столче, скръстила ръце, и си думаше:

„Ах, каква чевръста жена е тая моя свекърва, също като майка ми. Добър живот ще живеем тук“.

Навечеряха се хубаво и легнаха да спят. Изтърколи се нощта. На другия ден старият свекър се дигна рано и събуди всички:

— Хайде — викна той, — ставайте да вървим на нивата!

— Какво ще правим там? — потърка сънените си очи Галинка и почна сладко да се прозява.

— Ще копаем царевица.

— С мотика ли? — попита мамината дъщеричка.

— То се знае, че с мотика — обади се свекърът.

— Аз няма да дойда.

— Защо? — попита младоженецът.

— Защото мотиката е тежка, а пък аз не бива да дигам тежки работи.

— Остави я — рече бащата. — Нека разтреби къщата и пригответи ядене за довечера. И тук трябва човек.

Отидоха домакините на нивата, а младата невеста остана в къщи. До пладне се излежава. Като се дигна, тя усети, че е изгладняла, и почна да търси нещо за ядене, но не намери нищо в тенджерите.

— Нищо не ми оставили, забравили са ме — протегна се Галинка и влезе в градината да погледа цветята. — Ах, че хубави цветя! — викна тя, почна да ги къса и да ги мирише.

Малките пчели летяха бързо от цвят на цвят и радостно бръмчаха.

— Тези пък защо ли са се разбързали? — рече Галинка и тръгна лениво към близкото черешово дърво.

Полежа на тревата под дървото, пресегна, както лежеше, откъсна няколко череша, за да залъже глада си, и почна да се прозява. Тъй прекара деня.

Вечерта тримата копачи се върнаха обхтани от работа, капнали от умора. Озърнаха се и що да видят: къщата не разтребена, в менците няма вода, огнището угаснало, кокошките заспали не нахранени.

Свекървата хвърли мотиката и най-напред грабна менците. Донесе вода от чешмата. Накладе огъня, сложи картофи в тенджерата и замеси една бяла погача. Набързо при готви вечерята. Галинка я гледаше, седнала на един стол, и си клатеше краката. Когато вечерята беше готова, свекървата покани всички:

— Хайде, сядайте да вечеряме!

Галинка се намести първа. Свекърът взе погачата и я разчупи на три парчета. Едното даде на жена си, другото — на сина си, а третото остави за себе си.

— А на невестата? — обърна се към него свекървата.

— Тя не е гладна. Който не работи, не огладнява.

Галинка прехапа устни, нацупи се и стана от трапезата. Прибра се в стаята си и почна да плаче. Цяла нощ не можа да заспи от глад.

На сутринта се повтори същото. Тримата работници отидоха да садят зеленчукова градина. Галинка не рачи да тръгне с тях.

— Слънцето пече много — рече тя, — ще почернея.

Оставиха я пак в къщи. И този ден разгалената невеста не пипна нищо. Намери под една паница краешник от сух хляб, оставен за кучето, изяде го и пак се излежава до вечерта в градинката. И нали не донесе вода да я полее, хубавите цветя почнаха да вехнат.

Късно вечерта тримата работници се върнаха пак, капнали от умора. Свекървата, навъсена, замеси погача и когато седнаха на трапезата, свекърът отново раздели погачата на три парчета. Галинка остана с празни ръце.

— Защо не даваш хляб на невестата? — попита свекър вата.

— Защото, който не работи, не бива да яде! — отвърна свекърът.

Цяла нощ Галинка се въртя гладна в леглото и дълго мисли. Задряма призори. Щом пропяха трети петли, тя скочи. Потърси с очи свекървата и мъжа си, но не ги видя, защото бяха излезли на нивата още по тъмно. Тогава Галинка запретна ръкави. Разтича се насамнататък. Донесе вода от чешмата, накладе огън и сготви ядене за работниците. Замеси брашно в ноцвите, изпече една погача. Като свърши всичката къщна работа, грабна хурката и седна да преде на прага. Вечерта уморените работници, като видяха какво е свършила невестата, очите им светнаха. Галинка сложи трапезата, подаде погачата на стария сват и с трепет зачака да види какво ще направи. Свекърът пое погачата и я разчупи на четири къса. Най-големия подаде на Галинка и рече:

— Яж, чедо, ти заслужи хляба си, защото днес си се трудила здравата!

Галинка пое хляба и почна да яде. Никога не беше яла такъв сладък хляб.

ЯНЕК И ХАНКА

ПОЛСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

От памтивека още хората от полската земя разправят най-чудновати неща за всемогъщия господар на планината Карконоше. Всички гори и реки, пасища и лековити извори в там планина били негови. А богатствата, скрити под земята, чет нямали. Под земята бил и неговият дворец, на правен от бистри планински кристали и драгоценни камъни; те пръскали омайна светлина, макар че там не надзъртал никога слънчев лъч. Стопанинът на всичко това бил стар колкото планината, ала никак не му личело, защото за него сто години минавали като един миг за нас, хората. Освен това можел да се превръща в каквото си иска — звяр или птица, немощен старец или пък левент момък. Понякога, преправен на човек, слизал в долините, където живеели хората, и тъй като бил справедлив господар, доброто щедро награждавал, а злото сурово наказвал.

Ето за такъв един случай искам да ви разкажа в тая приказка.

В едно планинско селце живеела стара немощна вдовица със сина си Янек. Макар че Янек бил як и работлив момък, колкото и да се напрягал, едва можел да припечели нещо, та да не умрат двамата от глад. Един ден той рекъл на майка си:

— Майко, не може повече така да се кара! Ще ида в Йеленя Гура. В този голям град живеят много хора и ще ме научат на някакъв занаят.

Както намислил, така и направил. Тръгнал един ден за града. Като вървял по пътя, намерил една червена кесийка. Взел я Янек и много се зарадвал, защото била пълна със златни дукати. Ала като повървял още малко, настигнал един богато облечен човек, който се бил спрял насред пътя и се оглеждал, като че дири нещо. Момъкът го попитал какво търси, а непознатият отговорил, че си бил загубил кесията с парите.

— А каква беше твоята кесия?

— Червена със златна връвчица и пълна с пари.

— Тая ли е? — извадил Янек кесията и му я подал.

— Да, тая е! — зарадвал се пътникът и поискал да на гради честния момък, ала Янек не приел.

Тръгнали двамата към града и се заприказвали за това онова, та да скъсят пътя. По едно време непознатият за питал момъка:

— Я кажи, какво би поискал, ако знаеш, че желанието ти ще се изпълни?

Без да мисли много-много, Янек отговорил:

— Ще поискам, щото всичко, което срещна днес по пътя до града, да стане мое.

— Тъй да бъде! Само че гледай да не искаш прекалено много! — рекъл пътникът и в същия миг изчезнал, сякаш земята го погълнала.

Янек се сетил, че това ще да е бил господарят на Карконоше и викнал с цяло гърло да му поблагодари, ала само екът от планинските зъбери му отвърнал.

Продължил си момъкът пътя. Като повървял малко, ето че съзрял в праха нещо лъскавичко. Навел се, гледа: същата кесийка с дукати. Пъхнал я в джоба си доволен и весел — нали сега вече тя била негова. А като повървял още малко, застигнал едно стадо овце. Те веднага тръгнали подир него, сякаш че им бил стопанин кой знае от кога. Понататък видял цял керван талиги, натоварени със снопи. И те го сподирили. Сетне пък срещнал крави, коне, гъски и кокошки — и всички тръгнали след него.

„Това се казва късмет! — помислил си зарадван Янек. — Тръгнах сетен сиромаш, а сега ще съм най-богатият човек по нашите места. И май че е време вече да се връщам в село.“

Ама като погледнал напреде си, видял, че до Йеленя Гура има още доста път, та си рекъл:

„Защо пък да не отида до града? Кой знае колко още богатства ще насъбера по пътя!“

Продължил Янек да върви, срещнал каруци, пълни със стока, а току пред градските стени намерил тежък златен пръстен с голям драгоценен камък, който блестял като звезда вечерница.

„Е, сигурно това е последният подарък на господаря на Карконоше. Повече няма да ми даде, ами я да се връщам вече“ — помислил си момъкът със съжаление и току понечил да се обърне и подкара богатството си към село, ето че из крайпътните драки

изскочила насреща му една мома. Спуснала се тя към него, уловила го за ръката и му рекла:

— Аз съм Ханка. А ти си наречен да бъдеш мой мъж. Ела да отидем в черквата да се венчаем!

Като я погледнал, Янек се уплашил — толкова грозна била момата: лицето и — подпухнало и цялото в пъпки; коси — корави, с цвят на мухлясала плява; нос — голям и закривен като човка. Същинска дъщеря на вещица!

Дръпнал се момъкът от нея, понечил да побегне. Ала тя здраво го държала. Изведнъж Янек видял на пръста и същия пръстен, какъвто преди малко бил намерил на пътя. Досетил се той, че господарят на планината го наказва заради голямата му ненаситност и се покорил. Навел глава и отишъл с Ханка в черквата, където попът ги венчал.

Ето така Янек отнесъл в къщи голямо богатство и такава грозна жена, че му призлявало, само като я погледнел. Ала Ханка се оказала добра стопанка: грижела се за мъжа си и майка му, къщата светела от чистота, големият имот под държала в ред. Затова Янек скоро свикнал с грозотата на жена си и вече не въздишал, като я погледнел. А когато му подарила едно здраво и хубаво детенце, истински я заобичал.

Така се минавало времето. Младите се трудели и били доволни един от друг. Но колкото повече приближавал денят от годишнината на сватбата им, Ханка ставала все по-мълчалива и тревожна — не можела да си намери място нито в къщи, нито на двора.

Вечерта преди годишнината, когато цялото семейство било седнало на празничната трапеза, някой почукал на прозореца. Отворили и през прага пристъпил същият непознат, когото Янек срещнал преди година по пътя за Йеленя Гура.

— Дойдох, Янек, да те попитам дали си доволен от всичко, що ти дадох — рекъл той. — Ако не си харесваш невестата — кажи. Аз ще я взема със себе си и ти ще можеш да се ожениш за друга.

Погледнал Янек Ханка, която в това време кърмела малкото. Майчината обич била огряла лицето ѝ с такава благодет, че то му се сторило невям и хубаво. Приближил я, прегърнал я и рекъл:

— Доволен съм от всичко, що твоята щедрост ми даде, господарю, и от добрата жена. Я виж само какъв хубав син ми роди тя!

— Щом е тъй, ти, Ханка, можеш вече да разкажеш всичко на мъжа си! — рекъл господарят на Карконоше, отворил вратата и

изчезнал в тъмната нощ, сякаш никога не е бил. Обърнал се Янек към Ханка и извикал от почуда: пред него стояла жена, облечена в дрехите на Ханка и кърмела детенцето. Ама това не била неговата грозна жена, а красавица, каквато само в приказките се среща.

— Ханке, що става с тебе? — плескал с ръце Янек.

— Седни да ти разкажа всичко! — отговорила преобразената Ханка и заразправяла: — Преди една година бях такава, каквато сега ме виждаш. Всички казваха, че съм най-хубавото момиче из нашия край и това ми разбърка главата. Станах горделива и присмехулна; сърцето ми се беше вледенило и правех каквото си искам, защото си мислех, че всичко ми е позволено. Много момци идваха да се сватосват за мене, ала аз ги пропъждах с присмех. На много недъгави просяци съм затваряла портата под носа, защото не можех да търпя грозотия и сиромашия. На днешния ден, точно преди една година, бях отишла на ливадата извън градската стена да си бера цветя. Направих си венец от незабравки и се заоглеждах във водите на езерото. „Колко съм хубава!“ — мислех си аз и не забелязах кога до мен е застанал някакъв непознат. Като се обърнах, видях, че той ме гледа и се подсмива присмехулно. Не бях свикнала аз тъй да ме гледат, намръщих се и троснато му викнах:

— Какво стърчиш тук, нахалнико? Махай се!

— Гледам те колко си празноглава, ленива и зла — отвърна ми той.

— Ти можеш да си приказваш, каквото си щещ. Пък аз знам, че съм най-хубавото момиче из тукашния край и само кралският сия е достоен да ми стане мъж — рекох му аз и се изсмях.

— Горделиво и лошо момиче! — извика той. — Хубостта ти повяхна и помен вече няма от нея. Сега ти си най-грозната жена, която някога се е раждала. И такава ще си останеш, докато със скромност, работливост и доброта не спечелиш милостта ми. Вземи тоя пръстен с ясен камък и иди на пътя. Първият, когото срещнеш, ще носи същия пръстен и за него ще се омъжиш. Ще дойда подир една година да те видя и да попитам мъжа ти дали е доволен от тебе. Ако се съгласи да останеш при него, ще ти върна прежната хубост. А пък ако не успееш да спечелиш сърцето му, ще го накарам да те изпъди. Ще тръгнеш тогава по света като просякиня; хората ще си извърщат очите да не гледат грозотата ти и ще ти подхвърлят по милост къшей хляб. Такава

ще си останеш до края на живота си. И запомни добре още една заръка: никому нито дума няма да кажеш за това, що те е сполетяло, иначе няма да махна магията от тебе!

Като изрече тия страшни думи, непознатият изчезна, сякаш вятърът го издуха. Погледнах се във водата и сама от себе си се уплаших. Понечих да се хвърля в езерото, та да се удавя, пък сетне размислих и реших да изпълня онова, що ми заръча господарят на Карконоше — защото аз веднага се досетих, че това е бил той.

Така те намерих, а останалото ти вече знаеш.

— Да! И аз не бях без грях — рекъл Янек. — Към тебе ме поведе моята алчност. Оттук нататък ще живеем вече скромно и разумно, та да не гневим добрия господар на Карконоше...

И двамата млади удържали думата си. Затова доживели щастливи до дълбока старост.

ТРИМАТА ЛОВЦИ

РУСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Имаше едно време трима ловци — двамата брадати, третият — без брада. Тръгнаха тия ловци да стрелят дивеч. Цял ден ходиха напразно. Най-сетне привечер гръмнаха една яребица. Накладоха огън. Стоплиха вода, попариха яребицата, оскубаха и перушината. Свариха я. Тогава дойде мъчнотията: как да я разделят? Яребицата е само една, а пък те — трима.

Брадатите предложиха:

— Хайде да дадем яребицата на тоя от нас, който най дълго изтрае, без да каже нито една дума.

— Добре — съгласи се голобрадият.

Седнаха до огъня и млъкнаха. Минаха час, два, три — никой не отваря уста. Само се гледат в очите. По едно време голобрадият посегна и измъкна яребицата от тенджерата. Посоли я. Разчекна я и започна да лапа. Той яде, а брадатите мълчат. Когато изяде цялата яребица, брадатите скочиха и нададоха вик:

— А бе ти какво направи?

— Изгубихте облога, приятели. Ето, че вие проговорихте първи. Няма защо да се сърдите. Яребицата се падна на мене според условието.

Брадатите наведоха глави.

На втория ден пак нарачиха пушките и тръгнаха по къра. В една долчинка издебнаха два гълъба. Попариха ги, оскубаха им перушината, свариха ги в тенджерата и седнаха да си ги разделят. Но как да ги делят? Гълъбите само два, а ловците — трима. Най-сетне, след дълги препирни единият от брадатите рече:

— Да оставим тази ноц гълъбите в тенджерата и да легнем да спим. Който от тримата сънува най-хубав сън, той ще вземе и двата гълъба. Съгласни ли сте?

— Съгласни сме — рекоха другите двама и легнаха край огъня.

Настана нощ. Огънят полека почна да гасне. Голобрадият захърка мъжката, а брадатите не смееха да заспят: те си биеха умовете кой какъв сън да измисли. Призори, изморени за сън, и те задрямаха.

На другия ден, когато всички се дигнаха, голобрадият се обади:

— Хайде, разказвайте сега сънищата си!

Първият, с по-дългата брада, заговори:

— Сънувах чудесен сън. Присъни ми се, че съм се превърнал на крилат кон. На раменете ми израсли криле, на краката ми — сребърни копита, а на шията ми — златна грива. Че като разтърсих гривата си, че като тропнах с крах и се дигнах към небето — за миг прелетях цялата равнина. На другия ден ме срещна един чуден юнак. Той бързо се метна на гърба ми и аз полетях пак към небето. Дигнах се толкова високо, че ми се зави свят и се събудих.

Вторият брадат се обади:

— Хубав ти е сънят, ала моят е още по-хубав. Аз пък сънувах, че съм самият чуден юнак. Като те видях, че идеше към мене, метнах се на гърба ти и хванах златната ти грива. Хайде сега на небето! Че оттам пък отидохме на месечината.

Тъкмо в туй време гледам — двата гълъба летят край месечината. Подгоних ги аз, бре тук, бре там, цяла нощ скачахме от звезда на звезда, но не можах да ги хвана. Най сетне се ядосах и се пробудих.

Заговори най-сетне голобрадият:

— Ах, братя, какви хубави сънища сте сънували! Къде ще се меря аз с вас! Сънувам аз, че стоим тримата до огъня. Не щеш ли — единият от вас се превърна на крилат кон и почна да тропа с крак. В туй време пък другият се превърна на чуден юнак и скочи на гърба на крилатия кон. Дигнахте се към небето. Аз гледах нагоре, гледах, докато ми се из криви вратът. И когато изчезнахте от очите ми, стана ми много мрачно за вас и горчиво заплаках. Сетне си рекох: „Те вече никога не ще се върнат.“ И изядох гълъбите. Изядох ги насън. Честна дума.

Брадатите скочиха:

— Не може да бъде! Какво приказваш?

Но като бръкнаха в тенджерата, те намериха само костите.

ЧОВЕК БЕЗ КЪСМЕТ

РУТИНСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Някога си на един кръстопът живели мъж и жена — градинари. Били те ни стари, ни млади, ни бедни, ни богати. И градинката им не била кой знай колко голяма, ама лежала досам реката, добре се напоявала и давала щедра родитба, та стопаните поминували някак.

Една само грижа си имали: синът им го взели войник и ето вече пролетта се източила, напекло лятото, а от него няма нито писмо, нито барем по някого вест да дойде. Тревожат се родителите, не могат място да си намерят. Всяка заран жената причаквала на прага пощенския раздавач, кой то обикалял из съседните села, но той всеки път я отминавал, клатейки глава.

— Ах, божичко, дали е болен, дали вражи куршум не го е ранил или убил?! — вайкала се тя и, както казват старите хора, — да не дава бог да се случи онова, що майката мисли!

Минавали дните, седмиците — ето вече и лятото ще се изниже...

Една привечер се похлопало на пътната порта. Показал се на прага градинарят, гледа — непознат човек с чанта на рамо, в ръката размахва дългоочакваното писмо. Синът пише, че е жив и здрав, ала от усилените учения не намира сгода да им се обади, та да прощават родителите и да не берат грижа за него.

Ах, как се възрадвали стопаните! Насила накарали писмоносецът да влезе, да седне на трапезата. Угостили го с всичко, що били скътали за важни гости по светли празници.

— Ами къде е предишният пощаджия? — попитал градинарят.

— На години е и много дълъг му се вижда вече пътят. Остави службата и се прибра при щерка си, внучетата да гледа.

— А ти кой си, откъде си? — подхваща жената. — За пръв път, май, те виждаме...

— Живея в онова село, което е нагоре по реката — отговаря а драго сърце писмоносецът. — От днес съм поел пощенската служба...

— И какво си работил досега? — пита градинарят, не от любопитство, а колкото да поддържа разговора.

— Че и аз като вас: имот имах — и къща, и стока, и нивица — от баща ми наследство. Работех яката — време не ми оставаше за себе си да помисля, да сгледам някоя мома и дом да подреда... Ама като съм си без късмет! Ето, към края на тая пролет се изви силна буря. Свари ме на нивата. А в туй време да падне гръм върху плевника; пламнал той, огънят се прехвърлил на къщата, сетне в обора. Додето се върна, всичко станало на пепел...

Домакините слушат и кимат съчувствено с глава. Въздиша пощаджията и продължава:

— Не бях се оправил още от тази беда, град колкото гълъбови яйца удари нивицата ми тъкмо пред жътва цялата пшеница смачка. Ей такъв съм — кутсуз! Гдето се вика, злато да хвана, на камък се превръща! Няма да ми повярвате, ако всичко ви доразпарвя. Къщата ни беше до сами реката, както вашата. Край брега се гърбеше един изкорубен бук, от памтивека завещан на нашия род. Пазехме го всички за черни дни. Защото от баща на син се разправяше, че в хралупата му има имане. Един от моите далечни прадеди — не зная кой — спечелил някоя и друга пара и я скътал в хралупата. Сетне неговият първороден сия, а подир него внукът... И така един след друг — кой колкото можел оста вил в хралупата за следващите. Изтърколили се годините и столетията — всеки първенец на рода се смятал задължен да скрие нещо за бъдните поколения, когато се намерят в голяма нужда. Помня, че и дядо, и баща ми също пускаха пари... И така се бе случило, че никой от нашите не беше посмял да бръкне и извади пара, защото всички са успявали някак си да свързват двата края. Ех, пък като се видях съвсем натясно, помислих си: „То може и да не е кой знай колко голямо родовото имане, ама все някак ще ми помогне да се изправа на крака, че от моята беда по-голяма никой от нашите не е патил.“ Тъй си рекох и се запътих към реката. И що да видя! През нощта беше ваял силен дъжд, придошъл порой, изтръгнал из корен корубестия бук, отнесъл го не знам къде... И аз трябваше да се хвана за някаква работа, дордето от глад не съм се поболял. Затуй, като напусна службата старият раздавач, аз му взех мястото — завършил своя тъжен разказ новият пощаджия.

Още не го доизслушал, градинарят станал от стола и за почнал да крачи из стаята. А жената през сълзи рекла:

— Моля ти се, остани тук да нощуваш. Ще се намерят постеля и завивки. Ти ни донесе такава голяма радост, пък твоята орис толкова ни нажали...

Склонил писмоносецът, защото бил много изморен. Стопанката го завела в стаята на сина си, където го чакало готово легло, и си излязла. Подир малко, докато тя да измие чиниите, се разнесло юнашкото хъркане на морния пътник.

Тогава градинарят направил знак на жена си и двамата излезли навън под навеса. Той и заговорил тихичко:

— Жено, ти ме знаеш — всякога всичко съм споделял с тебе, само едно нещо досега не съм ти казал: Помниш ли онзи проливен дъжд, който се изля през нощта, та реката придойде и едва не отвлече посевите? На заранта отивам към брега да видя какви пакости е сторила реката и гледам — довякла едно старо дърво. Измъкнах го, слънцето го изсуши, сетне се запретнах да приготвя дърва за зимата. И знаеш ли — това ще да е бил букът на нашия пощаджия! Когато го разцепих, из зейналата хралупа се изсипаха порой пари — медни, сребърни, дори и няколко златни... Прибрах ги и си думам: „Ще свърши синчето службата, ще поиска да се жени или друга работа да хване — тези пари тъкмо на сгода ще му дойдат.“

Жената плесна ръце в почуда:

— Защо не каза веднага на пощаджията, та да зарадваш клетия момък?

— Искам първом с теб да се посъветвам. Пък сега, като съм премълчал, никак си ме е срам да му призная. Ама ето що измислих: да замесиш една голяма баница и парите да наредиш между корите. Ще му я дадем за из път.

Стопанката се съгласила. До късна нощ месила и пекла — изпекла две големи баници, положила парите в едната, а другата оставила за тях си.

Когато раздавачът се събудил, домакините му пъхнали в чантата баницата с парите и го изпратили с най-добри пожелания.

Върви раздавачът по пътя и си подсвирква. А насреща му — двама търговци на добитък. Спрели се насред пътя, по разговорили се. Казали му, че са тръгнали да купуват животни. Единият на шега го

попитал, дали няма нещо за продан — я кон, я вол, я овца или коза... Оня не доловил шегата и отговорил съвсем сериозно:

— Такава стока вече нямам, защото изгорях. Ама, ако искате, мога да ви продам една баница още топла-топла.

— Защо не? Ние още не сме закусили и твоята баница добре ще ни дойде!

Купили търговците баницата и продължили пътя си. Пък пътят им минавал тъкмо край къщата, където раздавачът беше пренощувал; отбили се те, защото били чули, че градинарите имат теленце за продан. Седнали да отдъхнат. А жената им казала, че току-що е опекла баница и ще ги на гости.

— Не си прави труд — рекъл единият от търговците. — Ние си носим баница. Преди малко я купихме от един пощаджия. И сложил баницата на масата.

Стопанката се изумила, едва не се издала. Добре, че мъжът ѝ побързал да заведе търговците в обора, за да им покаже телето. Докато те се бавели навън, жената подменила баницата с парите, като на нейно място сложила другата.

След като скъсали пазарлъка, търговците изяли баницата, без да забележат подмяната, и си подкарали телето. А пък жената не може място да си намери: кърши ръце и ту наднича през прозореца, ту излиза на прага да гледа по пътя — този път не писмо чака, ами пощаджията кога ще мине.

Най-сетне на здрачаване той се задал. Градинарят го по викал, силом в къщи го вкарал, а раздавачът все се дърпал — срам го било от тяхното щедро гостоприемство. Пак го нагостили, пак останал у тях да нощува. А през нощта градинарят сложил в празната му чанта парите в кърпа върза ни.

Сутринта рано-рано гостенинът се събудил и тихичко се измъкнал от къщи, защото си мислел: „Тези добри люде пак ще ме гощават, пък аз с какво мога да им се отблагодаря?“ Като излязъл навън, видял на двора една висока ябълка, цялата отрупана с червени плодове. Много му се прищяло да си откъсне няколко ябълки за из път. Окачил чантата на оградата и се покачил на дървото.

Ненадейно скръцнала врата и на прага на къщата се по казал градинарят.

„Ах, каква я свърших!? — сепнал се раздавачът засрамен.

— Като някакъв хлапак съм се качил ябълки да крада.“ Скочил от дървото и хукнал да бяга и в залисията си забравил чантата.

„Виж ти какъв кутсуз човек!“ — въздъхнал градинарят. — „Все пак аз мога да му я дам. През където и да тръгне, той трябва да мине по дървения мост. Аз пък ще изтичам по пряката пътечка и ще го изпреваря.“

Така и направил: избързал и окачил чантата на парапета на мостчето. Сетне се притаил в крайречните храсталаци и зачакал.

Не чакал дълго. Пристигнал раздавачът, спрял се пред моста, огледал се на четири страни: ранна есен била позлатила вече листака, родитбата — прибрана, прелетните птици се събират на орляци, готвят се за далечен път. Почувствувал човекът тая хубост наоколо, замислил се: „Не бива да се оплаквам, че нямам късмет: млад съм, здрав съм и очите ми могат да се радват на божия свят. Ами ако пламъците на пожара ме бяха ослепили?! Нямаше да мога да виждам слънчевата светлина, красотата на широкия свят. Нямаше да ме назначат и за раздавач, защото не бих могъл тогава дори по моста да мина. Я да се опитам да прекося слепешком тоя мост!“ — Зажумял, предпазливо преминал по мостчето и не видял чантата си.

Градинарят я прибрал и се върнал дома, хем ядосан, хем нажален. — Наистина този човек е без късмет! — рекъл на жена си. — Какво ли не опитахме, нищо не излезе.

А жената го укорила:

— Не, стопанино мой! Не всичко си опитал, ами все хитруваш, все скришом го правиш. А пък честният човек по правия път върви, с открито лице гледа и казва чистосърдечно какво мисли. Най-добре ще бъде утре, като мине край нас писмоносецът, да го хванеш за сетрето; доведи го и сложи парите в ръката му. Разправи всичко както си е.

Както намислили, така и направили; дали на раздавача родовото му имане. След като изпили за негово здраве по две чаши бира, градинарят го завел при разцепения стар бук и ... приказката свършва тук.

ПИЯНИЯТ ЗАЕК

ЧЕРНОГОРСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Късно вечер Заю-Баю се връщал от сватбата на своята приятелка Костенурката Нурка. Както си е вредом обичаят, на всяка сватба много се яде, много се пие. И наш Заю яката се напил. Сега, отивайки през гората у дома си, пеел на висок глас, като се олюлявал и препъвал във всеки корен. Не щеш ли, дочул го лъвът, който бил излязъл на лов, ала още нищо не бил уловил, и затова много се ядосал. Рекъл си: „Я да изям тоя глупав заек, че усещам корема си съвсем празен!“ И се спуснал да го гони.

А Заю-Баю, макар да бил толкова пиян, като усетил смъртната опасност, съвсем изтрезнял. Хукнал да бяга през гъсти храсталаци и бодливи трънаци и вече нито се олюлявал, нито се препъвал.

Бяга Зайко, лъвът го гони, бяга Зайко, лъвът го гони и вече аха — да го стигне.

Заю-Баю си бил изровил жилището в земята под корените на един столетен дъб. Със сетни сили се добрал до дупката си, тъкмо когато лъвът скочил да го сдави. Спасил си кожичката клетият, пък лъвът, както се бил засилил — „прас!“ — ударил си главата о дебелия ствол така, че земята се разтресла. Строполил се той на място и тялото му останало да лежи под дървото.

Пък Заю-Баю се гуши в дупката си, притаил се, едва смее дъх да си поеме, че шега ли е — от такова голямо приключение жив и здрав да останеш? Постоял той така доста време. Ала накрай виното, гдето бил изпил, пак му се качило в главата и той заспал.

На заранта, като се събудил вече съвсем изтрезнял и от виното, и от уплахата, Зайко наш се измъкнал от дупката си и що да види: лежи големият кръвник до входа на жилището му със счупена глава.

„Брей! — рекъл си Заю-Баю. — Като се напия, не мога да си озаптя силата. Я виж, какво съм сторил снощи!“

МЕЛНИЦА ЗА ЗМИИ И ГУЩЕРИ БЪЛГАРСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

В къщата на една богата жена живеели две момичета. По-голямото било нейно, а по-малкото — ратайкинче. Май ката гледала своето като писано яйце: хранела го с бял като сняг хляб, обличала го в най-хубави дрехи, купувала му от пазара мънистени герданчета, жълти чехли и гривни. А ратайкинчето само си въздишало. То, клетото, ходело босо, бодяло си краката в трънките, ядяло чер ръжен хляб и на место герданче от мъниста, носело наниз от ситни охлюв чета. Само си ги било събирало по трънките и само си ги нанизало. Голямото момиче спяло до права пладня и щом се пробудело — почвало да бръмчи като зла оса. Малкото пък ставало в зори, грабвало метлата, премитало в къщи и отивало с менците за вода от кладенеца под старите то поли. Този кладенец бил дълбок и бистър. В потайна доба там пристигали дванайсетте месеца. Те се нареждали, един след друг гребвали с шепи вода, измивали си очите, сядали на тревата под тополите и почвали да си хортуват, додето пропеят първи петли. Щом се обадели първи петли, месеците ставали и поемали пътеката нагоре към Тилилейските гори.

Веднъж господарката събудила ратайкинчето посред нощ, подала му стомната и викнала:

— Тичай за вода на кладенеца, защото умирам от жажда!

Момичето изскочило навън. Улиците на селото били глухи. Под тополите то видяло хора. Насядали на колело, единадесет мъже и една жена, нещо си хортуват. Гласовете им били тихи като шумоленето на листата. Момичето нагребало вода от кладенеца и тръгнало да си ходи. Тогава се дигнала жената — стара, понабръчкана — и го попитала:

— Кое си ти, бабиното?

— Аз съм ратайкинче.

— Ами защо си дошло толкова късно за вода?

— Господарката ме проводи.

— Сухи дренки ядеш ли?

— Всичко ям, бабичко.

— Вземи, бабиното! — Старата жена извадила от торбата си кривачка сухи дренки и ги подала на момичето.

— Благодаря — рекло момичето, — ами вие кои сте?

— Ние сме месеците, чедо. Аз съм баба Марта, а тези са братята ми. Всяка нощ си мием очите в кладенеца. Ако някой мине насам, благославяме го. И тебе ще благословим, но първом ще те питам нещо.

— Питай — рекло момичето.

— Ще ми кажеш право кой месец е най-добър и кой най-зъл.

Замислило се момичето и отвърнало:

— Всичките сте добри. През зимните месеци има дълбок сняг. Той пази житните стръкчета да не помръзнат. Тогава немирните врабчета влизат в къщи през отворените врати и прозорци. През твоя месец, бабо, цъфтят кокичетата, през пролетните месеци пеят птички, житото расте, през летните месеци жънем храните, а настане ли елен, почват да зреят крушите, ябълките и гроздето.

Тогава баба Марта дигнала ръка и тъй благословила момичето с доброто сърце:

— Да си ми живо, бабиното! Когато продумаш, жълтици да капят от устата ти, а когато се засмееш, трендафил да цъфти на устните ти!

Момичето целунало ръката на баба Марта и се завтекло към къщи. Още не влязло вътре и господарката се разфучала:

— Защо се забави толкова, мари проклетнице?

Момичето отворило уста и рекло:

— Приказвах с месеците. — И додето изрече тия думи, на земята се търкулнала една жълтица.

Господарката се навела, взела жълтицата и замръзнала на мястото си от учудване. Запитала ратайкинчето какао се е случило и то и разказало за чудната благословия на баба Марта. Додето приказвало, жълтиците капели една подир друга от устата му. Цяла паница събрала господарката.

На другата нощ господарката решила да проводи своето дете — и него да благослови баба Марта. Събудила го в потайна доба, измила му косата, гладко го вчесала, сложила му мънистено герданче, дала му да обуе жълтите чехли, изпроводила го със стомната. Стигнало момичето под то полите при кладенеца и заварило пак дванадесетте

месеца — приказват си тихо, сякаш бръмчат пчели. Навело се да гребне вода и додето гребяло, то се обърнало към месеците:

— Какво сте си събрали носовете и шушнете като стари клюкарки — шушу-мушу къща разваля! Приказвайте високо. И аз искам да чуя какво си приказвате!

Баба Марта се навъсила и рекла:

— Ние тъй си приказваме, а ти кое си, бабиното?

— Не е твоя работа.

— Защо си дошло в потайна доба за вода?

— Проводи ме майка ми.

— Ами сухи дренки ядеш ли? — попитала старата жена.

— Дай ги! — отговорило момичето.

Баба Марта загребала шепа сухи дренки от торбата и му ги подала. Момичето грабнало дренките, хвърлило ги в очите ѝ и почнало да се кикоти високо. Едно заспало врабче се стреснало и паднало от гнездото си. Старата жена прехапала устни, но нищо не казала. Помълчала малко и по питала:

— Нещо ще те питам, баби, право ще ми кажеш.

— Питай — отвърнало момичето.

— Кой месец е най-добър и кой е най-лош?

— Всички са лоши. През зимните месеци — мраз и студ, носа си не можеш да покажеш навън, през лудата баба Марта пада лапавица, през лятото е горещо и мухите хапят, а през есента пада шумата на дърветата и замърсява градините.

— Тъй ли? — продумала баба Марта.

— Слушай сега благословията ми: щом проговориш, отсега нататък змии и гущери да капят от устата ти, а когато се смееш, коприва да цъфти на устните ти!

Момичето грабнало стомната и побягнало към къщи. На вратата го посрещнала майката, прегърнала го и му рекла:

— Приказвай, маминото, приказвай, капчице, пък аз ще събирам в полата си жълтиците.

— Какво да ти приказвам? — нацупило се момичето и щом отворило уста, почнали да падат змии и гущери в майчината му пола.

Майката се разтреперила от яд, грабнала една тояга и почнала да бие ратайкинчето.

— Защо, проклетнице, не обади на момичето ми какво да приказва на месеците, че да я благословят като тебе?

Ратайкинчето побягнало от къщи. Седнало на един камък и заплакало. На сутринта минал един хубав момък, видял го, почнал да го разпитва и като разбрал каква чудна дарба има — взел си го за невеста.

А господарското момиче се превърнало в мелница за змии, гущери и коприва. Дотогава на земята нямало люти гадини — всичките змии и гущери по света са излезли от неговата уста. Затуй хората го нарекли Мелница за змии и гущери.

ЗЛОДЕЙКАТА В ГОРАТА

СРЪБСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Запътила се брадвата в гората дърва да сече. Цялата блести, сияе на слънчевите лъчи, върви гордо, почуква прогнилите дънери, клати законително глава:

— Скоро ще ви измета отгук. Тая гора е моя — аз съм господарката!

Старите дървета я гледат страхливо с хралупестите си очи и се спотайват. Стигнала тя до горската полянка и видяла един строен млад бук, напет като ерген. Околните дървета се радвали на хубостта му и слушали с умиление неговата тиха песничка. Брадвата пристъпила, поогледала го, харесал и се, че аслъ си бил за харесване. Подвикнала му:

— Ей, юначе! Искам да се ожениш за мене! Ще те взема за топоришка, да се подпирам о тебе, когато излизам по работа. Не се ли съгласиш, зле ще си изпатиш!

Уплашил се младият бук, потреперил, зашепнал:

— Не ми прави зло, брадвичке! Благодаря ти за честта. Ала не мога тебе да взема, че съм се врекъл и обрекъл, вярна дума съм дал на Росица — най-малката щерка на Южния дъжд — за нея да се оженя. Отколе сме си близки, разбираме се, тя ми помага, аз я обичам...

— Тъй, значи! Мене не рачиш, Росата искаш? Сега ще те накарам горко да се каеш: като те хрясна, силата ще ми познаеш.

Замахнала брадвата: хряс! — отхвъркнала една тресчица. Смъртна тръпка пробягнала по ствола на младото дръвче — от корена до върха. Въздъхнали тъжно листата, изстенало букчето. Ала ядното съскане на брадвата заглушило тихия му стон. Злочинницата се нахвърлила връз него, заудряла го ожесточено: хряс! прас! хряс! прас! — ехти зловещият и смях из цялата гора. Дочул дори и старият буков мост, препречил едничката си греда над реката. По него минавали на отвъдния бряг и хора, и животни.

Не издържал дълго младият бук, олюлял се, политнал и грохнал на моравата, извезана с млада трева и току-що цъфнали диви цветя и билки.

Доволна от своята мъст, злодейката се обърнала към другите дървета и хрипко изръмжала:

— Видяхте ли, разбрахте ли ми силата сега? Ако поискам, цялата гора ще изсека. На волята си всички ви ще преклоня.

Мълчат дърветата и тръпнат от страх, да не би и тях да слети същата участ.

Ала брадвата още не била угасила яростта си. Навела се и почнала да кастри буковото трупче. Орязала го, оголила го и го повлякла към дома. Само че, за да се върне в къщи, трябвало да мине по стария буков мост. Приближила. А мостът скърца от жалост, упреква безмилостната брадва:

— Злочиннице, какво си се развилняла из нашата гора? Защо погуби моя нежен правнук?

— Я мълчи ти, старо-харо изкуфяло! — викнала му брадвата.

— Да кротуваш, че още ме държи обидата, що ми нанесе глупавият ти правнук. Мирувай, да не ме разсърдиш и ти, че като те зачапарастя, ще те накълцам на парченца. Знаеш ли кои съм аз?...

— Пладнешка разбойница си ти, злодейка! Не те почитам и не ме е страх от теб — изскрибуцал старият буков мост подигравателно. Искал нарочно да я ядоса, защото знаел, че колкото е безсърдечна, толкова е и безмозъчна, неразумна.

Измамила се брадвата, хванала се на уловката. Скочила и взела да сече моста ожесточено: бум! тряс! прас! бум! тряс! прас! — разлетели се трески на вси страни.

А буковият мост търпи и се подбива със злодейката:

— Не ме боли! Нищо не можеш да ми сториш. Ти знаеш младоци да събаряш. Пък с мене само зъбите си ще изпотрошиш...

А тя, чувайки тия непочтителни слова, още повече освирепяла. Заподскачала, заудряла с всичка сила, та чак от зор се нажежила. Ама накрая пресякла гредата. Но не успяла още да възвести победата си, мостът се сгромолясал и повлякъл със себе си брадвата. Паднала тя и, разбира се, веднага потънала на дъното, защото била натежала от многото си грехове. Тогава посещеният стар буков мост под хванал

своя правнук и двамата заедно плувнали надолу по реката, която ги отнесла надалеч, надалеч, чак до безкрайното синьо море...

ГОСТОЛЮБИВАТА ЗОСЯ И ЗАВИСТЛИВАТА ЯНИНА ПОЛСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Живяла някога в едно планинско селце лукавата богаташка Янина. Всичко живо околоръст от нея пропищяло, дори в гората пани Лиса измамила, пан Вълчо разплакала.

Къщата на Янина била просторна, с керемиди покрита, с дебел зид оградена, с букови капаци прозорците закрити; в избата бъчви с вино наредени, на гредите пушени свински бутове окачени, а хамбарите — пращят от жито.

В съседство с богатата къща се гушела сиромашка колибка — с мухлясал камъш покрита, с прогнила греда подпряна, да се не срути. И живеела в тая колибка вдовицата Зося със седемте си дребни дечица. Тя била толкова бедна, че децата често си лягали с празен стомах. Майката от сутрин до вечер крак не подвивала, ама какво може да направи сама жена, та да изхрани толкова гърла?

В деня преди Нова година трудолюбивата Зося отишла в хамбара, измела раклата, та събрала шепа брашънце и питка на децата замесила.

А портите на Янина широко разтворени, шум и врява — до бога. Цялата улица на варено и печено мирише. Музика свири, гости краковяк танцуват.

Привечер снежна виелица се вдигнала, като била птица се извила. Ето че из гората излязъл немощен старец. Елхичките и брезичките дълбок поклон му сторили, мечокът се събудил, из бърлогата си се измъкнал, дядовата ръка лизнал.

Запътил се старецът към село, дошъл пред богаташката порта и стопанката замолил:

— Милостива пани, позволи ми в къщата ти да пренощувам.

— Хайде, хайде, връщай се, отдето си дошъл! Моята къща е отворена само за богати гости! — викнала Янина и за тръшнала

вратата под носа на стареца, едва брадата му не прищипнала.

Нищо не рекъл странникът, само въздъхнал и отишъл в съседната колибка при бедната Зося. Открехнал вратичката, тъкмо когато стопанката вадела от огнището топлата питка. Зося не оставила стареца и дума да издума, веднага за смяна му рекла:

— Добре дошъл, гостенино драг! Седни при огнището да се постоплиш! Заповядай на трапезата да похапнеш! Само че трапезата ни е сиромашка, ама каквото за всички, това и за тебе; ето топла питка и картопки, та и лъжица мед — от есенес съм го скътала, за празника го пазех.

Поблагодарил старецът на гостолобивата вдовица, по сгрял се на огъня, па седнал край трапезата. Бедна била новогодишната гощавка, ама пък колко весела! Дядото разправял приказки на децата, ръмжел като меца, лаел като лиса, бръмчал като бръмбар, като славей чуруликал — всички животински гласове знаел. В такава забава времето неусетно минава. Когато на децата се приспало, старецът станал от трапезата, сврял се край огнището и захъркал.

Рано сутринта той се събудил, застыгал се за път. Зося взела последното къшейче хляб и го мушнала в дядовата торбичка. А той се усмихнал и рекъл:

— Всичко, що почнеш да вършиш тая сутрин, стопанке, до залез да го не свършиш!

Почудила се вдовицата на това пожелание, но си замълчала.

— Догодина пак ще намина. Но ти никому нищичко не казвай за мене.

Така се сбогувал старецът и щом прекрачил прага на колибата, изчезнал, сякаш се стопил в бялата мъгла.

Събудили се едно подир друго децата, искат да идат. За вила се и замаяла Зося с какво да запуши седемте гладни гърла. Нали последния къшей хляб на стареца беше дала. И досетила се тя, че от моминската прикя е останало в сандъка още едно парче тънко ленено платно. Богатата Янина отдавна била хвърлила око на това платно. Искала да го купи, ама малко пари давала. Зося не се съгласила тогава, ала сега, като слушала хленча на гладните деца, въздъхнала и решила да го продаде. Отворила сандъка и си рекла:

„Чакай да го премеря колко лакти е!“

Почнала да мери платното. Мери го, мери, а то не се свършва — изтича от сандъка като млечен ручей, застлало половината стая.

Повикала децата да и помагат. Дошли и те. Мерят, мерят, мерят — не могат да го измерят. Накамарило се платното до потона, няма вече къде да се седне.

Слънцето към пладне отива, а платното все се развива.

Повикали децата съседките да помагат. Мерят, мерят, всички дружно. Вече половината двор с платно постлали, а то тече ли, тече от сандъка.

Слънцето на залез клони.

На двора станало тясно, та излезли на улицата да мерят и нагъват. И все не могат да го измерят.

По здрач, когато слънцето се скрило зад планината, най-после Зося видяла края на платното и захлопнала капака на сандъка.

Всички си отдъхнали. Свършили работата — измерили платното.

На заранта съседите натоварили на девет талиги платното и Зося го откарала в Краков. А там имало него ден новогодишен панаир. Търговците и дали много пари, защото платното било и тънко, и здраво, и снежно бяло, сякаш с ръка не пипано. Такова хубаво платно никой от тях не бия виждал дотогава.

Накупила Зося топли дрешки за децата и се върнала в село с богати армагани. Напролет построила нова къща с красива градинка отпред, а в задния двор пушнала кокошчици, прасенца и весела кравичка — да има за децата и яйчица, и месце, и топло млечице.

Заживели си във вдовишката къща, ако не богато, то в доволство; гладът през комина избягал. А Зося си останала все така работлива, на съседите помагала, приятели гощавала, странник не оставяла да отmine вратата и. Затова всички се радвали на късмета на Зося — никому не се зло видело.

Само злата Янина — като пани Лиса лукава, като пан Вълчо сита-ненаситна — от завист сън не я хващало. Блъскала си главата, мислела и никак не можела да го домисли, да разбере тя откъде у бедната вдовица се намерило толкова много ленено платно. Пък Зося си мълчи и нищичко не казва, както старецът и беше заръчал.

Така отлитнало лятото, изнизала се есента, пак захлопала зимата по заледените прозорци.

След дълго мислене и премисляне най-сетне Янина се сетила какво да прави. Отишла тя в град Краков. Купила от един аптекар разговорен прашец, що развързва езика. Като се върнала дома, разбъркала прашеца в горещо вино, виното в кана наляла, масата с шарен трапезник постлала, шунка и медени питки на трапезата сложила и пратила децата да викат съседката.

Дошла Зося, поклонила се, засмяла се — нищо лошо през ум не ѝ минава. Седнали край трапезата двете съседки да се гощават. Разговорният прашец развързал езика на вдовицата. Тъй и тъй — разправила Зося всичко от игла до конец.

Щом съседката си отишла, Янина се заудряла в главата и кълне:

— Аз пани Лиса измамах, пан Вълчо разплаках, а как не се сетих онзи магьосник дома да поканя. Но живот и здраве да е — той нали пак ще дойде, ще си взема аз моето си.

И ето на утрото срещу Нова година лукавата Янина пуснала ратаите да си идат за празника при своите. И гости него ден не поканила. Не искала тя никой да види стареца. А децата си пратила извън село да дебнат кога той ще излезе от гората.

Започнало да се мръква. Вдигнала се снежна виелица, като бял лебед се извила. Децата тичат в къщи и викат:

— Мамо, мамо, дядото излезе от гората!

На часа Янина постлала трапезата, децата наредила да седнат край нея, на всяко в ръката дала комат хляб с парче сланина, ама им заръчала да не ядат още. После изтичала на улицата, пресрещнала стареца и с почит дома го повела:

— Заповядай у мене на гости, милостиви пане! Почини си, постопли се, похапни си, гостенино драги!

А дядото смръщил вежди, пита я какво се е случило, та от миналата година стопанката по-добра е станала.

— Ами че това не съм била аз — отвърнала лукавата Янина. — Лани сестра ми те е срещнала. Ние с нея сме близначки и в лице си приличаме като две капки вода, ала сърцата ни са различни: сестриното е зло, а моето — добро.

— Ех, каквото е сърцето, такава ще е и наградата! — рекъл старецът и влязъл в къщи.

Янина бърже издърпала от ръцете на децата коматите хляб и сланина и ги подала на гостенина. Хапнал той хлебец и сланинка,

пийнал си бистра водица и легнал край пещта. А на сутринта, още преди да се съмне, станал и за път се застыгал.

А на Янина очите светят като на пор — чака да види какво сега ще я дари старецът.

На сбогуване той и рекъл:

— Всичко що почнеш да вършиш тая сутрин, до залез да го не свършиш!

И щом прекрачил прага, изчезнал, сякаш се стопил в бялата мъгла.

Без да се мае, Янина се спуснала към сандъка. Не ленено платно искала да мери, а жълти жълтици да брои. Ама в бързината се спънала о ведрото и разляла водата. Децата се събудили от шума и писнали за вода. А пък друга вода в къщи нямало. Какво да прави?

„Ех, нека да донесе вода, та да ме оставят децата на мира златото да броя“ — помислила си Янина, взела ведрото и отишла на кладенеца. Наляла пълно ведро и си тръгнала за дома. Ама на прага се препънала, изпуснала ведрото, водата се разляла. А децата пицят, пицят. Върнала се тя, наляла вода и пак на прага се препънала и водата разляла. Отишла трети път и четвърти, и пети.

Слънцето към пладне отива, а Янина все не може вода дома да донесе.

Викнала тя децата на помощ.

Повикали децата съседките на помощ. Янина, децата, съседките — всички се залавят за ведрото. Носят го, носят, а не могат до дома да го отнесат — току се препънат на прага, водата разлеят. Хайде пак на кладенеца!

А слънцето клони на залез.

Повикали съседките и Зося да помага. Зося ведрото сама поела, ни капка не разляла, в дома на Янина го отнесла, в къта го сложила.

Ала в тоя миг слънцето се скрило зад планината. Късно било вече за алчната Янина жълтици да брои.

Минават хора край нейните порти — смеят й се; тича пани Лиса през гората — кикоти се; сам пан Вълчо из гъсталака се провира — присмива и се... Станала за смях на всички злата Янина. Не могла да изтрае, накрай продала имота и напуснала селото.

А работливата Зося дома си останала, добри деца отгледала и спокойна старост доживяла.

Приказката спира тука, казах я за твоя поука!

БЕДНИЯТ ХАМАЛИН И АЛЧНИЯТ ТЪРГОВЕЦ БОСНЕНСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Преди години в нашия град Травник живеел един сиромаш момък. Някой му казал, че в Цариград човек може да спечели добри пари с хамалък и решил той да отиде там да си опита късмета. Направил го и не се излъгал. Престолнината на падишаха гъмжала от хора, а на пристанището всеки ден спирали натоварени със стока кораби от близки и далечни страни. Работа — колкото щещ, само да не те мързи! А нашият земляк бил як и работлив; с тежък труд и с пестеливост той можал за няколко години да спести цели сто дуката.

„С тия пари — мислел си хамалинът — аз мога в Травник дюкян да отворя. Ще заживея човешки и людете ще ме почитат. Стига ми тоя товар, що досега съм пренесъл, та вече се изгърбих като камила! Да похамалувам още някое време, дордето спечеля пари за връщане, а тези сто дуката най-добре ще е да дам на никой честен човек да ги пази.“

Почнал той да оглежда хората на пиацата, да дири човек доверен, комуто да даде парите си. Накрая се спрял на един хаджия, който държал голям дюкян, пълен със скъпи стоки.

„Ето един почтен човек! Не само че е богат, ами е ходил и в Мека на поклонение. В такива ръце спокойно мога да оставя парите си, събрани с толкова пот и недояждане“ — рекъл си хамалинът и влязъл в дюкяна.

Хаджията-търговец го попитал какво иска и нашият земляк му разправил какво бил намислил:

— Тези сто дуката съм спечелил с честен труд и голяма мъка. Искам да ти ги дам да ми ги пазиш, дордето посъбера още някоя пара за връщане. А пък за услугата ще ти платя каквото се следва.

Търговецът на драго сърце се съгласил да приеме парите, като казал дори, че за услугата няма да вземе нито грош от такъв беден

човек.

Хамалинът изпразнил охлузената си кесия, целунал ръка на почтения поклонник и отишъл пак на пристанището да пренася бали и сандъци, та да спечели пари за път.

Минало доста време. Хамалинът не си дояждал, не си доспивал, живеел в една мръсна дупка, ала най-сетне събрал колкото пари му трябвали, и отишъл при търговеца:

— Дойдох, хаджи, да си прибера стоте дуката, че съм намислил да се връщам в родния град — рекъл той и се поклонил.

— Какви сто дуката? — скочил търговецът. — Я изхвърлете тоя луд! — викнал той на слугите си и те изтласкали сиромаша на улицата.

Тръгнал си хамалинът с празни ръце и спрял на един ъгъл омърлушен.

„Тю, бре! Толкова труд, толкова глад и мъка отидоха на халос“ — вайкал се той.

От насрещния прозорец една ханъма го забелязала и из пратила прислужницата си да го повика. Хамалинът си по мислил, че го търсят да пренесе някакъв товар, и закретал подир прислужницата. Ханъматата го попитала:

— Стори ми се, че нещо си умъчнен, та поисках да науча какво ти се е случило. — Махни се, жено, от главата ми с питанията си — разсърдил се измаменият бедняк. — Все едно, не можеш да ми помогнеш.

— Ти ми разправи каква е болката ти, пък аз може да намеря лек.

Разправил и той всичко подред: как дошъл в Цариград, как работил без почивка, дордето спечели сто дуката, как дал тия пари на търговеца и какво излязло от тая негова доверчивост.

Жената го изслушала с внимание и рекла:

— Не е чак толкова трудно да ти се помогне в твоята беда. Сещам се аз за кой човек става дума; много хора е измамил той, докато натрупа богатството си. За да му прости аллах прегрешенията, отиде на хаджилък, а както виж дам, пак не се е поправил. Ти почакай малко да се облека. Ще изляза с теб; ти ще вървиш напреде ми и щом стигнем до дюкяна на оня обирник, посочи ми го тайно с пръст. Аз ще вляза вътре, а ти ще постоиш малко навън и после също ще влезеш да си искаш стоте дуката. Ама ще се правиш, че не ме познаваш. Ще видиш, че той ще ти върне парите.

Направили така, както предложила ханъмата. Хамалинът ѝ посочил дюкяна и останал навън да чака, а тя влязла и поздравила:

— Селям алейкум!

— Алейкум селям! — поклонил се търговецът. — Моля, ханъм, седни — подал и той столче.

Седнала жената и тихичко заговорила:

— Искам да ми направиш една услуга. Ама ще се закълнеш, че никому ни дума няма да кажеш.

Хаджията обещал, че ще пази тайна и ще направи всичко, каквото е по силите му, за да послужи на ханъмата.

— Аз бях женена за един богат човек — започнала тя. — Неотдавна мъжът ми умря и остави много драгоценности и около четири-пет хиляди дуката. Ала подир смъртта му се струпаха сума наследници, а пък на мен не ми се ще да деля с тях богатството на мъжа си. Та намислих да те по моля да скриеш тия пари и драгоценности, докато властта привърши с оглеждането на мъжовия ми имот. За тая услуга ще ти платя колкото се следва, когато дойда да си прибера богатството.

Още от първите ѝ думи хаджията разбрал каква е работата. Едвам се сдържал да изслуша ханъмата и рекъл, че с най-голяма радост ще и направи тая услуга, а за пазенето няма да и вземе нито грош. В това време влязъл хамалинът и си поискал парите.

— Ей сегичка, синко — забързал търговецът. — Колко пари ми даде?

— Сто дуката!

Хаджията му наброил парите, а хамалинът попитал:

— Колко ти дължа за пазенето?

— Нищо не ми дължиш. Грехота е от такъв беден човек да искам пари за толкова дребна работа — отвърнал хаджията.

Хамалинът поблагодарил и си излязъл. Ханъмата обещала да изпрати драгоценностите и парите с прислужницата си и скоро след това тръгнала да си върви, изпращана с поклони и метани от търговеца. Зачакал тоя обирник да дойде прислужницата на ханъмата, глади си брадата, прави си сметката и се радва какво голямо богатство ще му падне от небето. Чака, чака — никой не идва. Разбрал най-сетне търговецът, че се е оставил една жена да го измами — него, който бил измамил толкова народ! Ядосал се на себе си, загдето върнал парите на

хамалина и без време затворил дюкяна. Ала вместо да отиде в джамията да се помоли на аллаха, както е редно за всеки правоверен, той се върнал дома. Разхожда се сърдито насам-натам като лъв в клетка и мърмори под нос:

„Що ми трябваше да изпускам гълъба от ръцете си, за да гоня пауна на стряхата!?“

Жена му го пита:

— Защо, ефенди, си толкова ядосан?

Разправил ѝ той всичко, без нищо да скрие. А тя го изслушала и рекла:

— Мисля, че тая работа лесно може да се уреди. Ако ми обещаеш, че после няма да ми се караш, аз още утре ще взема парите от хамалина.

Мъжът и обещал, че няма да се сърди за нищо, само и само да вземе парите, що бил изпуснал от глупост.

На заранта търговецът отишъл на пристанището, а жена му с двете си деца тръгнала подире му. Посочил и той хамалина и се прикрил зад едни сандъци да гледа какво ще стане. Жена му като смахната се втурнала към нашия земляк, обесила се на шията му и завикала, колкото глас има:

— Ето го моят мъж! Преди две години ме изостави без пет пари в къщи с тия две деца на ръце.

— Оттде-накъде пък ще имам деца и жена, когато аз ни кога не съм се женил — почудил се сиромасът.

Ала тя не млъкнала и продължавала да сипе връз главата му клетви и упреци. Насъбрали се около тях сума зяпачи.

— Щом ти, негоднико, не искаш да ме храниш, да се разведем! Да идем още сега при кадията.

— Аз не съм ти мъж и значи не мога да ти давам развод. Ти сигурно си се припознала — брани се нашият човек.

— Ти си моят мъж! — повтаря жената. — Един аллах знае колко време съм те дирила.

Насъбрали взели страната на жената и почнали да ръмжат законително. В това време дошла стражата и повела двамата към съда. Кадията ги попитал защо са дошли, а измамницата заразправяла:

— Справедливи кадия ефенди! Този е моят мъж. Изостави ме с две невръстни деца. Нека или да храни семейството си, или да ми даде

развод!

Напусто клетият се мъчел да доказва, че той не е мъж на тая жена, че тя се е припознала. Кадията не му повярвал и присъдил хамалинът да заплати на жената сто дуката обезщетение. Такъв бил мюсюлманският закон: при развод мъжът трябва да плати на жената обезщетение. И тъй, и инак нашият земляк се противил, казвал, че няма толкова пари — нищо не помогнало. Кадията отсъдил, че ако не плати на жената сто дуката, ще го затвори в тъмницата за три години. Като видял, че не може да се оправи, хамалинът помолил кадията да го пусне да отиде да донесе парите. Кадията разрешил, ама пратил с него двама пазачи.

Отишъл хамалинът при оная ханъма (той на нея бил дал сега парите да му ги пази). Пита го тя защо идва пак такъв невесел. Разправил и той за новата си беда, а тя го успокоила:

— Всичко това е замислила жената на хаджията. Ама ти се не бой. От тая работа само ще спечелиш. Ето ти стоте дуката. Иди и плати обезщетението, вземи от кадията писмо, че децата са твои, а сетне ги доведи тук.

Хамалинът направил всичко, както го посъветвала ханъмата: дал парите, получил писмото и повел децата. Раз викала се жената хамалинът да остави децата на мира, ала кадията ѝ рекъл, че той им е баща и има право да се разпорежда с тях, както намери за добре.

Нашият човек отвел децата при ханъмата. Тя ги окъпала и нахранила, а нему наредила да дойде на другата сутрин.

Пък жената на хаджията още не прекрачила къщния праг, а мъжът ѝ тича насреща и я пита:

— Е, взема ли му парите?

— Парите му взех, ама децата си загубих! — и разправила какво се случило при кадията.

Затюхкал се, завайкал се търговецът като чул това, ама не можел вече нищо да стори.

— Ще потърпим да видим какво ще прави тоя сиромах с двете деца. Как ще ги храни? — рекъл той.

На заранта хамалинът отишъл при ханъмата в уречения час. Тя му наредила така:

— Вземи децата, заведи ги на робското тържище и кажи на глашатая, че ги продаваш на търг. Първа цена — сто дуката, а който

даде най-много, той да ги купи. Ама непременно глашатаят да мине край дюкяна на хаджията и да вика.

Хамалинът така и направил. Повел глашатаят децата из цариградските улици и крещи с цяло гърло, че децата се продават с наддаване: сто дуката първоначална цена. Когато минал покрай дюкяна на хаджията, бащата веднага познал децата си и викнал:

— Давам един дукат отгоре!

— Сто и един дуката! — вика глашатаят и свърнал към робското тържище. А там чакала ханъмата.

— Кой иска да се подиграва с тия мили дечица? — престорила се тя на сърдита. — Давам петстотин дуката!

Тръгнал пак глашатаят по улиците и вика с цяло гърло:

— Петстотин дуката за двете деца! Кой дава повече?

Като минавал покрай дюкяна на хаджията, той извикал:

— Давам един дукат отгоре!

Глашатаят се върнал към тържището и пак се провиква:

— Петстотин и един дуката!

— Хиляда дуката! — отрязала ханъмата.

Глашатаят разбрал, че пазарлъкът става между ханъмата и търговеца, и побързал към дюкяна на хаджията. А бащата пак надбавя един дукат и изпратил да викат жена му да прибере децата, защото бил сигурен, че никой няма да даде повече. Ала се излъгал. Като чула ханъмата, че сребролюбивият хаджия надбавя само по един дукат, тя казала:

— Давам хиляда и петстотин!

Със свито сърце търговецът притурил още един дукат.

— Хиляда петстотин и един дуката дават за тия две дечица! — вика глашатаят.

— Кой иска да се подиграва с нещастните деца? — се чул гласът на ханъмата. — Две хиляди дуката давам за тях!

Глашатаят обявил новата цена. Хаджията се почудил, вдигнал ръце към небето и изрекъл:

— Аллах, аллах, докога ще трае това наддаване? Та аз ще се разоря заради тия деца. Нека ги вземе оня, който толкова иска да ги има. Аз не давам нито аспра повече!

Ала жена му, която била притичала в дюкяна да си прибере чедата, като чула тия греховни думи, заскубала си косите, хвърлила се

в нозете на скъперника и завикала:

— Давай, давай още! Давай всичко за децата си, та дано аллах ни прости нашата жадност за богатство!

Няма как! Може ли човек да се отрече от чедата си? Хаджията скръцнал със зъби и вдигнал цената с още един дукат. Глашатаят се втурнал на тържището и казал новата цена.

— Аз пък давам две хиляди и петстотин дуката за тия мили деца, защото си нямам свои — рекла ханъмата.

Като чул хаджията колко е подскочила цената, заскубал брадата, заудрял се в гърдите, от мъка си раздрал халата. Ала можеш ли да се отречеш от чедата си? Наддал още един дукат.

Чак тогава ханъмата казала на хамалина да прекрати наддаването. Наредили на глашатая да предаде децата на онзи, който е наддал най-много. Глашатаят отвел децата при родителите им, получил от хаджията две хиляди петстотин и един дуката, които предал на хамалина.

Отишъл нашият земляк в дома на ханъмата, изсипал в нозете ѝ всичките пари и рекъл:

— Добродетелна ханъм, вземи тия дукати. Ти заслужено ги спечели, защото си не само добра, а и умна-разумна. Пък на мен, моля ти се, дай ми от тях онези сто дуката, които съм спечелил с толкова труд и мъка!

Почудила се ханъмата и казала:

— Парите са твои. Това са лихвите за всичките ти тревоги и теглила. Вземи си дукатите и веднага напусни Цариград, докато кожата ти е още здрава.

Хамалинът целунал чехъла на ханъмата, благословил я и още същия ден си заминал за родното място. В Травник той си отворил голям дюкян, оженил се и заживял в мир и доволство. Всяка година на байрам канел в дома си приятели, на които разправял що беше изживял в престолния град на падишаха. Между гостите бил и моят прапрапрадядо. Като се върнал от гощавката дома, той разправил на децата и внуците за това, що чул, а те пък го разправили на своите деца и внуци, та така стигнала и до моите уши.

ХИТРИЯТ МОМЪК

РУСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Живееше една бабичка. Тя беше много стисната и глупава като овца. Имаше бабичката двамина сина, но единият но чина. Другият живееше при нея и работеше нивите.

Веднъж, когато синът и не беше в къщи, пристигна един войник и похлопа на пътната врата. Войникът беше капнал от ходене и гладен като вълк. Бабичката го посрещна.

— Какво искаш? — попита тя.

— Бабо, пусни ме да пренощувам у вас! — рече войникът.

— Ох, бабиното момче, няма къде да те сложа.

— Бабо, дай ми поне нещо за хапване.

— Ох, бабиното момче, какво да ти дам, като нямам нищо?

Войникът поклати глава и се обърна да си ходи. Тогава бабичката го попита:

— Хей, войниче, откъде идеш?

— От оня свят! — рече войникът.

— От оня свят ли? Че аз имам едно момче, което се помина лани, не си ли го виждал на оня свят?

— Как да не съм го виждал! Той ми е най-добрият приятел. На един одър спим с него.

— Какво прави момчето ми?

— То, бабо, на оня свят пасе жерави.

— Ох, горкичкият! — въздъхна бабичката.

— Загази твоето момче, защото жеравите все в трънака се навират, а той, да тича подире им, си изпокъса дрехите.

— Ох, горкичкият!

— Тръгнал е като просяк.

— Чувай, войниче, аз имам един топ вълнен плат. Стори ми една добрина: отнеси този плат на оня свят и го дай на сина ми да си ушие нови дрехи.

— Може, бабо! — рече войникът, взе плата и се измъкна от селото.

Вечерта от нивата се върна живият син на бабичката.

— Ах, синко — заразправя тя, — ей сегичка ми беше на гости един млад юнак, дошъл от оня свят. Аз проводих по него цял топ плат за покойния ти брат.

— Майчице, какво си направила? Казвам ти, ще се махна оттук! Ще ида по белия свят да видя има ли по-глупава жена от тебе. Ако има, ще се върна тука и ще те храня и поя до края на живота си, ако пък не намеря по-глупава бабичка — не ме чакай, защото няма да се върна.

И като се обърна, бабиният син кривна по пътя и се за губи.

Вървя, що вървя момъкът — стигна до един господарски дом. Надникна. В двора се разхождаше една свиня с дванадесет прасета. Момъкът влезе в двора и почна да се кланя на свинята.

Стопанката на къщата стоеше на трема. Като видя какво прави момъкът, тя се засмя и поръча на своята прислужница:

— Тичай, Марийке, да видиш защо се кланя онзи глупак на свинята.

Марийка изскочи на двора и попита момъка:

— Хей, глупчо, защо струваш поклони на свинята?

— Моля ти се — рече момъкът, — кажи на господарката си, че съм дошъл да поканя тая свиня на сватба. Тя е сестра на нашата свиня, а пък нашата свиня се зажени. Такава е работата. Аз моля твоята господарка да се съгласи да пусне свинята на сватба. Може и с прасенцата.

Като чу защо е дошъл момъкът, господарката щеше да умре от смях.

— Такъв глупак не съм виждала, откакто съм се родила! — рече тя през сълзи. — Няма какво, ще я пусна, за да му се посмеят хората. Слушай, Марийке, по-бърже нареди свинята: сложи и моята шапка, окачи и моя гердан и кажи на ратая да впрегне каруцата. Нека съседите видят, че моята свиня не ходи пеш на сватба.

Марийка премени свинята и когато ратаят натовари сватбарката и нейните дванадесет свинчета в каруцата, глупавият момък хвана юздите и шибна конете.

В туй време господарят на къщата беше на лов. Надвечер ловецът се върна. Неговата жена го посрещна и почна да се превива от

смях:

— Ах, мъжо, защо не беше в къщи да видиш какво се случи! У дома пристигна един глупак и почна да се кланя на свинята. Вашата — каже — свиня е сестра на нашата. Позволете ми да заведа вашата свиня у дома на сватба, защото нашата свиня се зажени.

— Ти съгласи ли се? — попита мъжът.

— Разбира се, дадох му свинята заедно с прасетата, дори заповядах да я натоварят с каруцата. Голям смях падна!

— А откъде е оня глупак?

— Не зная, мъжо.

— Ех, жено, оня глупак не може да се мери по глупост с тебе. Сега да видя къде ще го намеря.

И като се метна на коня си, сърдитият господар препусна по дирите на каруцата. Подир два-три часа той наближи каруцата. Момъкът, като угади каква е работата, скочи на земята, отби конете от пътя и ги отведе в гъсталака. След това се върна на пътя, сне калпака от главата си и похлупи с него едно гнило клонче. Конникът наближи и се спря.

— Хей, момче, не мина ли оттук един хитрец с каруца и свиня в каруцата?

— Как да не е минал? Само че той е вече далеко, преди три часа префуча покрай мене.

— Накъде отиде? Мога ли да го стигна?

— Не вярвам, защото нататък има много кръстопътища, а ти не познаваш този край.

Господарят се замисли.

— Слушай, момче — рече той, — я иди наместо мене да гониш крадеца. Ако ми го върнеш с каруцата, ще ти дам голяма награда.

— Не мога, братко, защото съм поставен тука да пазя сокола на моя господар.

— Къде е този сокол?

— Под калпака ми.

— Добре де, аз ще пазя сокола!

— Не, брате, ще го изтървеш, а пък птицата е скъпа.

Моят господар е лош човек, ще ми одере кожата.

— Че колко струва тая птица?

— Хиляда лева.

— Значи, ако я изтърва, ще трябва да платя хиляда лева?

— Тъй си приказваш, а после аз ще отговарям.

— Брей, че си неверник! На ти хиляда лева, яхни моя кон и тичай да догониш лъжеца, а пък аз ще пазя сокола, защото съм много уморен.

Пое хитрият момък парите, яхна коня и изчезна в гората, а пък господарят седна на един пън и загледа калпака. Слънцето залезе, почна да се смрачава, а момъкът още не се връща. Господарят си рече:

— Я да видя какъв е този скъп сокол.

И като вдигна калпака, видя гнилото клонче.

— Брей, че разбойник! Навярно той е същият, който за дигна свинята, прасенцата и каруцата ми.

Късно през нощта измаменият господар се върна в своя дом. И като се усмихна на жена си, рече:

— Слушай, твоята свиня е и моя свиня. Нека се повесели на сватбата. Няма да се караме!

А момъкът откара конете и свинете в къщата на майка си и викна:

— Съгласен съм, майко, да те гледам и да те храня още сто години. Намерих по-големи глупци и от тебе — те живеят в господарските къщи. Добри хора излязоха. Подариха ми три коня, една каруца, хиляда лева, една свиня и дванадесет прасенца!

РАЧО-ВРАЧУВАЧО

СЛОВАШКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Живял преди години в някакво моравско селце един момък на име Ян. Той останал от невръстно дете кръгъл сирак; бил много сиромаш, защото и родителите му не били но богати от него, та освен една схлупена къщурка нищо друго не му оставили. Трудно живеел Ян — кога ял, кога гладен спял, та се извишил един тънък-дълъг като върлина. За това селяните го прекоросали Рачо-Дългокрачо. И този прякор така здраво му прилегнал, че скоро всички забравили кръщелното му име и го наричали само Рачо-Дългокрачо. Така и ние ще го наричаме оттук нататък.

Карал Рачо така бедно до някое време. Е, омръзнало му на момъка това тегло и намислил да тръгне но белия свят да си дири късмета. Събрал си парцалите и туй-онуй, което ще му потрябва из пътя; като отворил раклата в къта, из мъкнал от нея една дебела стара книга с кожена подвързия. Взел я и отишъл при селския даскал. Подал му книгата. Даскалът запрелиствал пожълтелите страници, като клател глава. Накрай рекъл:

— Не зная каква ще да е тая книга — не е написана на наш език. А ти откъде си я намерил?

— В раклата ни — заобяснявал Рачо. — Лежи там отпреди аз да се родя. Може да е от дядо, а може и от працядо ми да е останала. Ала по всичко личи, че това ще да е мъдра книга: сигурно в нея е написано всичко, каквото е било и каквото ще бъде занапред.

— Защо мислиш така, Рачо? — запитал учителят.

— Ясно: книгата е много дебела, значи в нея много нещо има написано; тя е стара, а в старото време людете не са си губили времето да пишат глупости, а само мъдрости; пък виж и тая подвързия от телешка кожа! Щяха ли да я хабят за разни гламавщини, а?

Учителят вдигнал рамене, поклатил глава, нищо не отвърнал.

Рачо си взел книгата под мишница и на сбогуване до бавил:

— С нея, ако човек има ум в главата си, ще може да си изкарва хляба. Ще стана аз гадател-врачувач!

— На добър час, Рачо-Врачувачо! — пошегувал се учи телят.

А момъкът както решил, тъй и сторил. Напъхал си имуществото в една торбичка и тръгнал накъдето го понесли нозете.

Вървял, вървял, прекосил едно поле, прехвърлил една планина, навлязъл в една гора; сетне пак поле, пак планина, пак гора... Стигнал до един могъщ стар дъб, чиято сянка запречвала пътя. Ненадейно дочул някакво козе блеене на близо. Отбил се момъкът да види каква беда се е случила на животното — може пък вълк да го дебне! Наближил, гледа в един дълбок трап паднала коза и не може да излезе. Как да и помогне? — Трябва въже, а Рачо-Дългокрачо въже не носи. Насъбрал той няколко хватки трева и клонки, хвърлил ги на козата — да не гладува, додето ѝ дойде някой на помощ.

Продължил си пътя и скоро стигнал до околностите на престолния град, където се гушат най-сиромасите. Гледа Рачо — скупчили се неколцина, размахват ръце и се над викват. Отишъл при тях и видял в средата една старица — плаче, кърши ръце и си скубе косите:

— Ох, ох, миличката ми виторожка! Вълците са я изяли. Тебе не пожалиха, мене без млечице оставиха, проклетниците! ... Ох, ох!

Изстъпил се Рачо пред насъбраните и почнал да утешава старицата:

— Не плачи, бабо! Разбрах, че козичката ти се е загубила. Чакай, сега ще разбера какво е станало с нея!

Седнал Рачо на един камък, разтворил книгата връз коленете си и почнал важно-важно с пръст да се разхожда по редовете. Людете го гледат — нищо не разбират. Подир малко Рачо изрекъл изтежко:

— Който иска да помогне на бабата, нека тръгне по широкия горски път все направо. Като стигне до един стар, висок и клонест дъб, да свърне наляво; скоро ще дойде до един дълбок трап — там долу, на дъното е паднала козата и блее горкичката жалостно-жалостно, защото е жадна и се бои да остане сама в гората. Засега е още жива и здрава...

Людете хем вярват, хем не вярват, гледат го изкриво:

— Да не ни залъгваш, брей?

— Вярвайте ми! Аз съм гадател-врачувач. В тая книга всичко е записано — каквото е станало и каквото тепърва ще стане. — И им

показал книгата. — Нося я чак от далечната страна Персия, където съм изучил тайните науки. Много път съм изминал — през планини и морета, през пустини и полета, през камънаци и хрусталаци, дорде дойда при вас...

— Затуй ли дрехите ти са толкоз изпокъсани? — питат го.

— Затуй ами! И за да разберете, че не ви лъжа, дордето се завърнете, аз ще седя ей тук, на този камък, да почивам. У мене няма лъжа, няма измама. Само че побързайте, защото, ако не я доведете до залез слънце, през нощта вълците ще ѝ видят сметката.

Мъжете се размърдали. А Рачо-Врачувачо:

— Хем не забравяйте да вземете въже, че инак няма да можете да я извадите...

Подир час време, ето че се връщат спасителите, водят козата. Всички присъстващи, колкото се зарадвали, дважд повече се удивили. Почнали един през друг да се надпреварват: едни го дърпат да ношува у тях, други го канят на честна трапеза — имали кнедли, кренделчета с бира, кренвирши... — шега ли е такъв изкусен врачувач, дошъл чак от далечна Персия? Нагостили го, настанили го, гълтат думите му с широко отворени уста. Пък Рачо, като видял, че има кой да го слуша, развързал ги едни опашати...

И бърже — по-бърже, отколкото в приказката може да се изкаже — хукнала мълвата из престолния град за гадателя-врачувач и неговата премъдра книга. Дошла до ушите на краля. Зарадвал се, ама и той, както всички други, хем вярва, хем не му се вярва. Заповядал на придворните си да го дирят из града и да го доведат без забава при него.

Разтичали се кралевите люде — тук, там — намерили го и го водят пред светлия лик на владетеля. А на момъка нозете му се преплитат от страх: едно е да се пошегуваш с онези бедняци, гдето животът от люлка до ковчег се шегува с тях, друго е с крал да си имаш вземане-даване. Може като нищо главичката да си загубиш.

Измерил го кралят от главата до петите — съвсем не вдъхва доверие. „Чакай първом да го изпитам, дали пък не е някой измамник.“ Навел се към кралицата, пришепнал и на ухото нещо; тя кимнала с глава и пришепнала нещо на придворната си камериерка, камериерката скочила и бърже-бърже излязла от престолната зала. Подир малко се

връща, а след нея — придворният готвач носи сребърен поднос, връз него — златно блюдо, със златен похлупак покрито.

Кралят се обърнал към нашия човек:

— Ако си наистина такъв гадател-врачувач, за каквото се представяш, отгатни какво има в това блюдо!

Завила се и замаяла главата на Рачо. Почнал да припява и нарежда на глас:

— Ох, Рачо, Рачо-Дългокрачо! Не си чак толкова лош, ама попадна в кош и сега пред всички сам ще стоиш червен от срам...

— Брей, брей! — развикал се кралят. — Улучи, сполучи, отгатна този гадател, без дори да надзърне в мъдрата си книга. — И вдигнал с кралската си тежка десница златния похлупак.

Навели се придворните — и те заахкали един през друг: в блюдото лежал един сварен червен рак.

В това време изтичала кралевата щерка смутена и угрижена, коленичила пред престола на баща си и хълцешком му рекла:

— Татко-крал, забавих се, защото съм си загубила драгоценния годежен пръстен. Дирих го навред — не го на мерих. Това не е на добро: може сватбата ми да се разтури. Затова съм толкова умълчана и тревожна.

Кралят я успокоил:

— Не бери грижа, чедо! Ето на — тъкмо навреме е дошъл този изкусен гадател-предсказател и врачувач. Той ще ти го намери. И се обърнал към главния готвач, който стоял, побит като кол, с подноса в ръце:

— Пригответе добър обед за нашия прославен врачувач! Три яденета! И всеки готвач, който го е готвил, сам да му го поднесе!

Сетне повел Рачо в една далечна стая и му рекъл:

— Чу ли? Няма да излезеш оттука, дорде не намериш пръстена на щерка ми! Прочети най-внимателно своята мъдра книга и запомни: по-добре с краля да си добре, отколкото с него да си зле!

Рачо кимнал с глава важно — сякаш че е равен нему — и си помислил: „Харно, нека сега да натъпча търбуха си, пък после ще видим как ще мога да се измъкна.“ Седнал на стол, разтворил на коленете си дебелия книга и затичал с показалеца си по редовете. Кралят надзърнал през рамото му да види какво пише там. Както се знае, знатните люде ги учат на различни големи науки и той

поразбирвал да четете онзи чужд език. Погледнал и възкликнал: — Ами че ти държиш книгата наопаки — с долната страна нагоре и четеш отдясно наляво!

Ала Рачо не се обърнал. Отвърнал:

— Твое кралско величество, учили са те, ала не са те доучили. Моята работа е такава: пръстенът се е загубил вече и ако искаш да си го получиш обратно, трябва наопаки да четеш. Пък ако е за нещо, което тепърва ще става, тогава ще четем книгата, както подобава.

— Виж ти каква била магията! — почудил се кралят. — Е, гледай и врачувай, аз ще те оставя и няма да ти преча. Стои сега Рачо сам с невеселите си мисли: „Що ми трябваше с тая проклета книга да се заемам? Да си бях стоял мирно дома, печена ряпа да си гризкам... Ами сега накъде?!“

А в това време какво става в готварницата? Изтичал с подкосени нозе главният придворен готвач, гдето беше поднесъл блюдото с рака, и зашепнал:

— Спукана е нашата работа, братя! Загинахме без време. Този гадател-врачуващ всичко знае. Без да разтвори всезнайната си книга, веднага позна, че в златното блюдо има варен рак...

Хванали се тримата готвачи за главите, сякаш, ако рече палачът да им ги свали, ще ги удържат.

— Ами сега как ще излапаме тая гореща каша, дето я забъркахме? — завайкали се те.

Дорде готвачите така се тюхкат и охкат, дордето Рачо се чеше, дето не го сърби, обедът му станал готов.

Взел първият готвач супника и с треперещи ръце го понесъл. Щом влязъл, Рачо го стрелнал с очи и измърморил навъсено:

— Ето го вече първият дойде!

Горкият готвач толкова се объркал и уплашил, че без малко да излее врялата супа връз главата на врачувача, та да го оцави и съвсем оплешиви. Върнал се в готварницата запъхтян и рекъл на един дъх:

— Лошо, братя, ни се пише! Едва бях прекрачил прага, врачувачът ме позна и рече: „Ето го вече първият...“

Тръгнал вторият готвач, носи печеното; подносът в ръцете му подскача и дрънчи. Влязъл. А Рачо:

— Ето го и вторият!...

Готвачът оставил печеното на масата и не усетил как се довлякъл до готварницата:

— Наистина! Няма избавление за нас. Щом се показах и той рече: „Ей го и вторият!...“

Третият — главният готвач — му се щяло по-скоро земята да се отвори, та да потъне в нея. Ама няма накъде... И понесъл сладката баница.

— Е, дойде и третият! Заедно захванаха работата, заедно я свършиха. Пък аз сам-самичък се оправих с нея — въздъхнал Рачо и почнал да си тъпче в устата сладката баница.

А главният готвач едва се дотърлил в готварницата; че нето му трака като кречетало, косите му щръкнали като таралежови бодли, очите му в сълзи — предчувствува си клетият смъртта.

— Пропаднахме! — прошепнал той. — Трябва да измислим нещо.

Пък Рачо-Врачувачо, след като излапал толкова, колкото през целия му досегашен живот не му се бе събирало, въздъхнал, изпъшкал: „Харно готвят кралските готвачи. На храних се, да ми държи влага и за утре, и за другиден. Само че не зная дали ще доживея дотогава. Трябва да си взема нозете под мишница, дорде не е станало много късно. Как?“

И докато той така мисли и крои как да се избави от кралския гняв, ето че вратата тихо се отваря и един подир друг се вмъкват тримата готвачи. Напред главният коси сребърен поднос, покрит с копринена кърпа. Рачо ги гледа изпод вежди и си думата: „Ако носят още нещо за ядене, ще им го исипя връз главите, защото повече не мога да глътна нито трохичка.“ Все пак протегнал неволно ръка и повдигнал кърпата. А на подноса — три купички златни дукати и по средата им — пръстенът на кралевата щерка. Дордето Рачо се опомни, тримата паднали на колене пред него с молитвено протегнати ръце и заплакали:

— Прости! Не ни погубвай! Ние не сме съвсем виновни. Принцесата отзарана дойде в готварницата и поиска да опи та дали супата е вкусна. И без да забележи, изтърва си пръстена в котела. Нашата вина е, че след като го намерихме, не и го върнахме, ами го скрихме... — и си заскубали косите. — Съжали ни, ако не нас, то — челядта ни. Не прави жените ни вдовици, децата ни сирачета. Досега такъв грях не сме си слагали на душата... Молим ти се...

А пък как се възрадва Рачо — не е за описване! Скочил той от стола и почнал да се разхожда по дебелия килим насам-натам. Спрял се пред прозореца, който гледал към птичия двор. Рекъл:

— Харно! Ще ви пожалея, само заради дребните ви дечица. Станете и погледнете сега през прозореца! Видите ли онзи дебел пуяк, дето се е накокорчил? — Хич не иска и да знае, че часът му е дошъл. Увийте пръстена в тесто и му го напъхайте в гърлото. Другото на мен оставете — аз ще ви оправя с вашия господар!

Дал им пръстена, прибрал си жълтиците и се отпуснал на мекия стол, задремал спокойно. Готвачите радостни излезли на пръсти и отишли да изпълнят заръката му.

Дремал Рачо, дремал, ама не можал да заспи, защото влязъл кралят и нетърпеливо попитал:

— Е, врачувачо, разгада ли загадката, намери ли пръстена?

— Разбира се! — отвърнал Рачо.

— Къде е? Говори, не се бави, че щерка ми ще си изплаче очите!

— Пръстенът е в един крадец, който можем веднага да заловим... Той е с два крака и с две очи...

— А бе какво ме замайваш? — прекъснал го кралят припряно. — Ясно, че крадецът ще да е с два крака и с две очи. Ти само ми го посочи.

Рачо се усмихнал:

— Не бързай, не се гневи, твое величество, че бързо ще остарееш. Кажи ми само как го искаш? — жив или мъртъв.

— Жив! Жив! Жив! Да го подложат на мъчения за пример и устрашение на всички крадци.

— Ама крадецът не е чак толкоз виновен. Той не знае какво е извършил.

— Не! Не! По-скоро ми го доведи!

— Заповядай, кралю, да дойде придворният главен готвач!

Кралят изпляскал с ръце:

— Доведете главния готвач!

Довели го. А клетникът още не може да събере ума си. Понечил да коленичи и всичко да си изповяда. Ала Рачо го хванал за рамото, разтърсил го, смигнал му и рекъл:

— Хванете и докарайте тук ей онзи дебел пуяк, който се разхожда из птичия двор тъй гордо, сякаш, че е сторил голямо

геройство.

Готвачът схванал играта. Съвзел се и изтичал навън. Подир малко се върнал със злополучния крадец под мишка. Врачувачът се изпъчил и, сочейки птицата, извикал:

— Ето го крадецът! Заповядай да го заколят и изкормят. В него ще намерите пръстена.

Кралят погледнал, погледнал — не вярва:

— Добре! Да идем в готварницата и да видим с очите си право ли говориш.

Отишли. За миг отрязали главата на клетия пуяк, за два мига го оскубали и изкормили. И ето ти на! — намерили вътре пръстена.

Кралят се усмихвал и се чудел, принцесата сияела и подскачала, а повече от всички се радвали тримата готвачи. Кралят наградил по кралски врачувача и всякак го уговарял да остане в двореца, че може пак да му потрябва неговата помощ.

Ала Рачо клател глава и си мислел: „Да не изкушавам повече късмета си. Досега вървеше наспоред с мен... Ама всичко е изменчиво на този свят — може да се обърне колелото.“ — И отказал. Прибрал си в торбата щедрата крал ска награда и дебелия книга и се запътил към родното село.

Пристигнал и първом се отбил при даскала.

— Благодаря ти, учителю, за учените съвети! Наистина, както ти каза, така и излезе: в книгата е написано всичко, що е било и що ще бъде. Мъдра книга!

— Ами че ти беше, който така говореше — отвърнал зачуденият учител.

— Мигар аз? — Е, може и тъй да е! Пък сега ще си ида дома, ще заключа книгата в раклата и вече с пръст не ще я побарам. Защото, който веднъж е усетил примката на врата си и е останал жив, втори път не ще се даде да го бесят.

Учителят нищо не разбрал от тия приказки и пак по вдигнал рамене.

А Рачо-Дългокрачо (защото той вече няма да става врачувач, нали?) се прибрал дома. Сложил мъдрата книга в раклата и я заключил с голям катинар. След всички тия преживявания той вече не искал никъде да ходи: стегнал къщата, оженил се и челяд навъдил, ала никога пред никого зъб не обелил да каже откъде му е дошло туй

богатство. Пък може би в предсмъртния си час се е изповядал пред кюрето...

А ако някой знае от Рачо повече лъжи — нека приказката да продължи.

ГОРДЕЛИВАТА ПЕПЕРУДА БАНАТСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Ето че и в дивата гора пристигнала царица Пролет. Откъдето поминала, дървесата се раззеленили, тревата избуяла, птичките в хор запели, пчелички и бръмбарчета зажужали; събудили се и горските ручейчета. Въздухът се изпълнил с дъх на цъфнали цветя и билки.

Всред това всеобщо оживление хвърчала нагоре-надолу, обзета от луда радост, една пеперуда. Крилата и — обагрени с всички цветове на дъгата, тялото — стройно и кръшно. Наистина тя била толкова красива, че цветята охотно разтваряли чашките си, за да вкуси хубавицата от техния нектар. Дали от цветния сок, дали от прозрачния въздух или от топлите слънчеви лъчи, на пеперудата главичката и се замаяла — също като да е пияна (Аз пък мисля, че причината за нейното неудържимо веселие е комай по-друга: оглеждайки се в малката локвичка, която се била образувала във вдлъбнатината, останала от копитото на сурия елен Рогачко, видяла се колко е хубава и душичката ѝ се преизпълнила с гордост).

Сега тя хвърчала от цвят на цвят, от клонче на клонче, танцувала във въздуха, та всички да я гледат и да и се любуват. Ненадейно, ето че съзряла в тревата да пълзи една гъсеница. Красавицата я погледнала с погнуса и изрекла:

— Жалко червейче, махни се по-скоро от очите ми! Защо ли Великата майка на гората си е губила времето да създава такава гнъсна твар, която знае само да се гърчи и пъпли? Виж мене, колко съм прекрасна! Събрала съм върху крилата си краските на всички цветя. С тях летя високо-високо във вишното небе, слънцето достигам.

Гъсеницата вдигнала глава, погледнала горделивката със зелените си очи и отвърнала скромно:

— Како, защо ме обиждаш с такива високомерни слова? Ами че ругаейки ме, ти себе си унижаваш. Защото до не отдавна и ти си била гъсеница, а и твоите деца ще бъдат такива като мен.

Да! Прелестната пеперуда била забравила своето рождение.

Защо да се чудим, когато това често се случва и с човека?

ЗАЩО НА ЗАЮ-БАЮ МУ Е ЦЕПНАТА УСТНАТА

ВОЕВОДИНСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Една вечер Заю-Баю вървял по горската пътечка и си подсвирквал весела песничка. Той отивал на имен ден у тъща си, която живеела край една зеленчукова градина — само да се пресегне, набирала зеле, моркови, цвекло и всякакви други благини. Та знаел нашият хитрец, че тя добре ще го нагости и затова му било така весело на душата. Не щеш ли — насреца из храсталака се изстъпил един лъв.

— Ей, малкия — изръмжал царят на зверовете, — днес съм много гладен, затова ще те изям.

— Ва-ва-ваше царско ве-ве-величество — заекнал от страх Заю-Баю, — не съм достоен аз за твоята царска трапеза. Като ме изядеш, няма да се наядеш. По-добре ме пожали, не ме изяждай. Пък аз ще ти се отплати, като ти намеря някакъв по-едър лов.

— Право казваш — няма много нещо у тебе за ядене. Ала откъде ще ми намериш повечко месо?

— Аз нали все скитам насам-натам, дългите ми уши чуват надалеч какво има и какво няма. Ще ти обадя къде има добър лов.

— Добре Върви, не се май и се постарай да изпълниш обещанието си! Защото, ако ме излъжеш, ще те намеря и с един удар на лапата си ще те сплескам.

Отдъхнал си Заю-Баю, изтрил си студената пот от челото и се затичал. Вече не си подсвирквал, ами си мислел как да изпълни дадената дума. Стигнал до едно тресавище, обрасло в тръстика, обвито в мъгла. Зайко и без туй си бил късоглед, а сега вече нищо не виждал и вървял наслуки.

За зла чест налетял на един тигър, който се гушел сред тръстиките, дебнейки някое животно, за да се навечеря.

— Ха-ха! — изсмял се кръвникът. — Тебе ще е глътна на един залък, та да ми се отвори охота за ядене.

— Гос-гос-господин тигър — започнал пак да заеква клетият Заю-Баю, — какво съм аз за теб? Една хапка. Ако се смилиш над мен, обещавам ти в най-скоро време да ти доведе голям лов.

— Обещаваш ли? — жълтите очи на тигъра запламентели от стръвност. — Само пази се да не ме излъжеш, защото ще те намеря и ще си изпатиш!

— Давам ти честна дума, че ще съдържа обещанието си. Ти се скрий в тая тръстика и не мърдай! Аз ще ти доведе едър лов. Щом извикам: „Ето ти месото!“, изскочи без забава и се хвърли отгоре му. Какво ще правиш подир това, ти знаеш по-добре от мен.

— М-м, харно! Иди и бърже доведи този едър лов, защото съм много гладен. — Тъй рекъл тигърът и се мушнал между тръстиките да чака и дебне.

А Зайко хукнал обратно по пътечката, откъдето бил дошъл. Скоро той намерил лъва, който все още обикалял на празно из гората и ръмжал свирепо от глад.

— Царю честити! — издумал задъхано Заю-Баю. — Върви след мене, ще те заведе при голямото месо.

Зарадвал се царят на животните и тръгнал подир заека. Като приближили тресавището, Заю-Баю дал знак на лъва да пристъпва потихо.

— Там — пришепнал той и посочил тръстиките — се е спотаил твоят лов. Сега не можеш да го видиш, защото има гъста мъгла. Ала аз ще го накарам да напусне скривалището си и щом извикам: „Ето ти месото!“, хвърли се върху него и го разкъсай. И запомни, че честно съм си изпълнил дадената дума.

Зайко се приближил до мястото, където бил залегнал тигърът, и тихичко му рекъл:

— Ето, господин тигър, доведох ти голям лов. Ти може би не го виждаш добре, защото мъглата е много гъста. Бъди готов и щом извикам: „Ето ти месото!“, излез и скочи отгоре му! И запомни, че съм си удържал дадената дума.

Тигърът се издигнал, готов за скок. В гъстата мъгла двата звяра не можели добре да се различат кой какъв е; на всеки от двамата се мержелеело нещо голямо и си казал: „Браво на този хитър заек! Гледай ти, какъв едър лов ми докара!“

Щом Заю-Баю извикал: „Ето ти месото!“, лъвът и тигърът се хвърлили един срещу друг, заслепени от жажда за кръв. Сграбчили се те в смъртна борба: хапят се, дерат се. Страховит рев и олелия огласили гората. Всичко живо се изпокрило; задрямалите дървеса се разтреперили... Ала никой от двата звяра не искал да отстъпи. Те вече съвсем разсвирепели, защото си били нанесли дълбоки рани.

Пък заекът тичал около тях и току ги насърчавал:

— Захапи го за гърлото! — Разпори му с нокти корема!

И наистина, в безумното си ожесточение те го послушали: лъвът прегризал гърлото на тигъра, а тигърът в предсмъртните си гърчове разкъсал с острите си нокти корема на лъва.

Паднали мъртви един връз друг двата могъщи звяра.

Като видял, че с хитрост е надделял над безмилостните и врагове, Заю-Баю се възраждал до немай-къде. Скочил върху мъртвите зверове, изпъчил се гордо, озъртайки се дали някой не е видял геройството му. И какво? — Само една стара кукумявка, която била кацнала на близкото дърво, видяла голямата борба. Тя запремигала с кръглите си очи, поклатила одобрително глава и изкрякала:

— Браво, Зайко Дивогорски! Ще разказвам дорде съм жива на всички за големия ти ум и хитрина.

А Заю-Баю, като чул тази похвала, се зараждал още по вече. Хванал се за коремчето и се раздрусал от прещастлив смях. Смял се, смял се, та чак устната му се разцепила.

След като се насмял до насита, тръгнал да върви закъдето по-рано се бил запътил. В къщичката на тъща си намерил цялата рода, събрана на честна трапеза. Като го видели с такава окървавена уста, всички помислили, че се избавил от някакво голямо премеждие, каквото често се случва с без защитните зайчета. Ала когато Заю-Баю им разправил за юначния си подвиг, гостите наскачали радостни, излезли на полянката и заиграли ситно заешко хоро. Скачали, тропали до късна среднощ.

Оттогава всички синове, внуци и правнуци на Заю-Баю започнали да се раждат с цепната устна и така си продължава до ден-днешен. Ала зайците не се смущават от това, не смятат цепнатата си устна за грозен недъг — гордеят се с нея, защото им напомня за геройството на техния хитроумен пра-пра-прадядо.

МЪДРОСТТА НА СТАРЦИТЕ

БЪЛГАРСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Един жесток цар издал закон да бъдат погубени всички стари хора.

Каква полза от тях — казал той, — нито орат, нито жънат, нито дърва секат. Само ядат хляб и се пречкат в къщи. По-добре ще живеем без тях.

Запретнали се царските палачи. Всичките стари хора ми нали под нож. Останал само един старец — баща на болярин. Дожаляло на болярина да вземе главата на стария си баща, затуй го укрil на тайно място и го хранил скришом, без да знае никой.

Жестокият цар имал луд черен кон: ритал, хапел, скачал, хвърлял ездачите. Никой не можел да се приближи до него и да го укроти. В столицата живеела една лукава знахарка. Царят заповядал да я повикат в двореца и почнал да я разпитва как може да се укроти лудият кон.

— Как ли? — отговорила знахарката. — Заповядай, господарю, на твоите боляри да усучат въже от пясък. Вържеш ли коня с въже от пясък, той ще стане кротък като овчица.

Царят се почесал по тила и повикал болярите си:

— Хей, боляри — викнал им той, — слушайте какво ще ви заповядам! Още утре ще ми донесете едно въже от пясък. Ако дойдете в двореца ми без пясъчно въже, главите ви ще взема!

Прибрали се болярите с наведени глави. Никому не идвало на ум как може да се усуче въже от пясък. Между болярите бил и оня, който пощадил живота на баща си. Като се прибрал в къщи омърлушен, старецът го попитал:

— Защо си кахърен, синко?

Боляринът му разправил какво иска царят.

— Туй ли е то всичко? Не бой се. Утре, като идете в двореца и царят рече: „Къде е въжето?“, ти му отговори: „Царю, готови сме да усучем въже от пясък, но не знаем какво трябва да бъде — дебело, тънко, жълто или червено. Дай ни по-напред мостра“.

На другия ден, когато чул умния отговор, царят преклонил глава и казал:

— Прави сте, трябва да ви дам мостра, но няма откъде да я взема.

И царят простил живота на всички.

Същото лято настанала голяма суша. Всичко живо изгоряло — и трева, и плод. Пресъхнали реките и кладенците. Житниците се опразнили. Не останало жито дори за семе. Уплашили се хората да не измрат от глад. Загрижил се и царят. Повикал пак болярите и им заповядал:

— Каквото щете правете и струвайте, но утре като дойдете, искам да ми кажете откъде ще намерим жито за посев, инак главите ви ще взема.

Тръгнали си болярите сломени — не е лесна работа да се намери жито. Скритият старец видял, че синът му се връща и този път омърлушен, и попитал какво се е случило.

— Сега, тате — рекъл боляринът, — и ти не можеш ми помогна...

— Защо?

— Защото царят иска семе за посев, а никъде в страната няма жито.

— Не бой се, синко. Утре, когато се явите при царя, ти му кажи да заповяда на селяните да разровят всички мравуняци на царството. В мравуняците има много жито, събрано зрънце по зрънце от мравките.

И наистина, щом селяните излезли по кърищата и разкопали мравуняците, намерили във всеки мравуняк по една торбичка едро зърно. Царят останал много учуден от находището и се обърнал към болярина, дето криел баща си. Попитал го:

— Кажи ми кой ти даде този мъдър съвет?

— Не смея да кажа, господарю, защото ще ме погубиш.

— Няма косъм да падне от главата ти, кажи!

Тогава боляринът признал, че е укрив баща си и той го научил какво да каже за пясъчното въже и де има скрито жито.

Тогава излязъл нов закон: никой да не закача старите хора, а когато вървят по улиците — всеки да им сторва път.

УЧЕНИКЪТ НА СМЪРТТА

ПОЛСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Това било много, много отдавна, ала хората още го помнят и разправят. Като прочетеш приказката, ще разбереш защо.

Живеели в едно селце бедна вдовица и синчето и Бартек. Тяхната полусрутена колибка се гушела съвсем накрая, току досам вековната гора. Вдовицата ходела да работи по людските имоти, пък синът и помагал в къщи колкото можел. Така в труд и оскъдица отраснал Бартек, навършил петнадесет години.

Една сутрин станал той по-ранко и отишъл в гората за дърва. Вървял дълго време, защото този път бил намислил да отиде съвсем навътре — в самото сърце на гората, където имало едно голямо блато. За него селяните разправяли не добри работи и не обичали твърде да ходят натам. Ама нали Бартек бил вече голям, почти годен за войник — от какво ще се страхува? Така си мислело момчето и си давало смелост. Ето че най-сетне стигнало до неверното блато. Гледа: блато като блато. А изведнъж се зачул хриплив глас:

— Ой, момче! Моля ти се, помогни ми да се измъкна из това тресавище.

Озърнал се Бартек и видял недалеч от брега да се подава из тинята главата на една стара-престара жена, с черна забрадка забрадена. Без да се мае, той отсякъл един клон от близкото дърво и го протегнал на бабичката. Тя се уловила и момчето леко я издърпало на брега, види се, защото била много постала — само кожа и кости.

— Ох — заоплаквала се тя, — добре, че ми помогна. Цяла нощ съм се бяхтала в това блато. Сили не ми останаха.

Бартек почистил черната и дреха, която цялата била изцапана. Сетне и подал къшей хляб и малко сланина. Ала тя махнала с ръка и отворила беззъбата си уста:

— Как искаш да ям тоя корав хляб, не видиш ли, че нямам нито един зъб? Все пак ти благодаря. Имаш добро сърце и искам да те

награда. Ела при мен да те науча голяма наука. Ще станеш лекар — прочут навред.

Бартек и казал, че е съгласен, защото откак бил навършил петнадесет години все си мислел какъв занаят да залови, та да помага на майка си. Ала макар да е вече доста голям — почти годен за войник — искал и нея да попита. Непознатата му казала, че учението ще трае пет години и за това Бартек няма да плаща нищо. Ако и майка му е съгласна, да дойде той довечера на края на гората — там ще се на мерят.

С това се и разделили. Бабичката закретала и скоро се изгубила из гъсталака, а момчето наскело един товар дърва и се върнало в къщи. Разправил Бартек на майка си за утринната среща и какво му предложила непознатата жена, а вдовицата хем се зарадвала, че синът ѝ ще стане учен човек, хем се омъчила, защото оставала сама-саменичка: да легне болна, няма кой водица да и подаде. Ала майчината обич надделяла; съгласила се вдовицата да отиде чедото и да се учи.

Като се мръкнало, Бартек се стегнал за път, целунал ръка на майка си и тръгнал към гората. А там вече бабичката го чакала, взела го за ръка и го повела в мрачината. Вървели, вървели — един бог знае колко дълго. Непознатата крачела толкова бърже, че ако не било тъмно, момчето щяло да се изуми колко бърже вървят. То само усещало, че сякаш на земята не стъпва. На разденяване се изкачили на върха на една висока планина — комай най-високата на света. От там цялата земя се виждала като на длан; тъмни гори и златни поля, буйни реки и сини езера, градове с островърхи кули и селца с китни градини. И всичко било така ясно, като че ли е на един хвърлей камък.

— Тука, момче, е моята къща — показала му старицата една тъмна пещера. — Много неща ще видиш и ще научиш — от нищо се не бой, на нищо не се учудвай! Аз съм смъртта — за някои страшна-ужасна, за други — утешителка-избавителка.

Трепнал Бартек, ала късно било да се връща; тръгнал със свито сърце към пещерата. Тя била тъмна и ниска, трябвало да седи с кръстосани нозе и прегърбен, за да не си блъсне главата в потона. През отвора и денем се виждала земята, огряна от слънце, а нощем — небето, осеяно с едри като круши звезди.

Останал Бартек при смъртта. Тя му показвала различни билки, учела го с коя какви болки да лекува, открила му тайни, които никой човек не знаел. А момчето било умно и паметливо — всичко разбрало и запомнило. Така, без да усети, се изгърколили петте години. Дошло време да си тръгва. На раздяла смъртта му рекла:

— Сега внимавай и добре помни това, що ще ти кажа! Само на теб едничък аз ще се показвам. Когато идеш при някой болен и ме видиш, че стоя при нозете му, лекувай го, както съм те учила, и той ще оздравее. Стоя ли край главата му, да знаеш, че той е мой и ме остави спокойно да си свърша работата. Не ме ли послушаш — с живота си ще отговаряш.

Бартек дал дума, че няма да престъпи волята на своята учителка, поклонил и се и тръгнал по света, на хората да помага. Пребродил той много земи, минал през многолюдни градове и тихи селища — навред, където имало болни; лекувал ги, ако смъртта стояла при краката им, а когато била край главите им — оставял ги да си угаснат. По стъпките му мълвата разнасяла неговата слава на голям, ненадминат лечител. И макар че не бил учил в университет, хората били убедени, че той знае повече от всички лекари, затова го наричали доктор Бартек.

Подир няколко години докторът си пристигнал дома с пълна кесия пари, ала толкова променен, че дори родната му майка едвам го познала. Времето, което преживял в пещерата, изсушило тялото му, лицето му станало бледо и строго като на смъртник, безкръвните устни свивала някаква незнайна печал, само в очите горял пламък и оживявал образа му. Когато минавал по улицата прегърбен — сякаш понесъл на плещите си цялата човешка мъка — и стари, и млади му ставали на крака и сваляли шапки със страхопочитание, ала избягвали да се приближават до него.

Построил си Бартек нова спретната къща с червени керемиди, които отдалеч се виждали, наел прислужница да помага на старата му майка, купил си коне и фойтонче, с което да обхожда болните, че някои живеели много далеч. Намислил дори да се задоми, да заживее и той като всички хора, ала време не му оставало да се върти около момите, както правят всички ергени. Защото пред къщата му имало винаги по няколко носилки, каруци, дори графски карети със златни гербове — доктор Бартек лекувал с еднаква грижа и бедни, и богати, които идвали от близо и далеч. Много болки и страдания виждал той наоколо си и

сърцето му се свивало от мъка, когато намирал своята учителка край възглавето на болния и не можел да помогне.

Една зимна вечер го повикали при леглото на бедна тежко болна вдовица. В голата стая около студената печка се търкаляли пет дрипави дечица, кое от кое по-дребно. А на това отгоре край главата на майката се била изправила смъртта. Докторът я погледнал с укор, ала тя само поклатила глава. Закършил Бартек ръце: какво да стори, как може да остави тия дечица от глад да загинат? Нямало много време за мислене, защото болната вече хъркала и след миг смъртта щяла да сложи ръка на челото ѝ — тогава край! — никой нямало да може да помогне. Без да се двоуми, докторът грабнал тялото на жената и го обърнал с краката към не умолимата. Смъртта изтичала към вратата и така я за тръшнала, че без малко колибата да се срути. Болната се стреснала, поотворила очи, съвзела се. Бартек и дал лекарства, успокоил я, че скоро ще оздравее и на тръгване и оставил няколко жълтици — да има на първо време с какво да нахрани децата си.

Навън в студената нощ го чакала неговата учителка.

— Защо престъпи моята повеля, Бартек? — прошепнала тя и в очите и проблеснали ледени искрици.

— Сърце не ми даде да оставя тия дечица без майка — заоправдавал се ученикът на смъртта.

— Ти не виждаш по-далеч от носа си, макар че те оставих да проникнеш във всички тайни — мои и на живота. Сега ще ти простя, защото го стори от добри помисли, ама друг път внимавай! — рекла смъртта и се стопила в мрака.

Минало доста време. Една нощ доктор Бартек се върнал дома от далечен град, където бил ходил при някакъв болен. Заварил майка си на легло, а до главата и — смъртта. Синът се хвърлил върху леглото и заплакал, а майка му прошепнала:

— Излекувай ме, синко, помогни ми! Толкова ми се ще да поживея още, да те видя задомен и на внучета да се порадвам. Че аз само мъка съм видяла в тоя живот.

Бартек погледнал през сълзи учителката си така умолително, че ако тя имала сърце, сигурно щяла да отстъпи. Ала смъртта няма сърце; тя поклатила глава и вдигнала пръст в закона. „Не смей!“ — сякаш искала да му каже.

Синът горещо обичал майка си, а сега, когато трябвало да я загуби, тя му станала още по-свидна. Припомнил си той колко грижовна е била тя към него и наистина колко малко радости е имала през своя вдовишки живот.

„Каквото ще да става!“ — решил Бартек, вдигнал майка си на ръце и я обърнал с крака към нежеланата гостенка. Смъртта изфучала ядосано, изхвъркнала през прозореца и така го затръшна, че всички стъкла се изпочупили.

Бартек дал лекарства на майка си. Тя се ободрила и усмихнала:

— Олекна ми, синко.

А той я целунал по челото и държал дълго-дълго ръката и — като завинаги да се прощава. Знаел Бартек какво го чака навън, ала излязъл, готов да изкупи вината си.

— Ти пак престъпи моята повеля! — задрусала го за дрехата смъртта.

— Жалко за петте изгубени години! Не си научил добре великите тайни!

— Ти не си имала никога родители и деца — не можеш да ме разбереш — заоправдавал се докторът. — Аз драговошно ти давам моя живот за тоя на майка ми, ако ти не искаш и сега да ми простиш.

— Ами къде остана твоят дълг към страдащите хора? Ти принадлежиш на тях, а не на себе си! Не! Ще ти простя и тоя път, ала трябва да разбереш веднъж завинаги, че не бива да се бъркаш в работи, които не проумяваш. Знай, Бартек, че за последен път ти прощавам!

А не минало много време и Бартек за трети път нарушил заповедта на своята учителка. Нахлули в страната несметни вражи пълчища: колят, палят, пленяват. Писнало дете в майка, потекли реки от кръв и ранените били толкова много, че дори хиляда лечители като доктор Бартек не биха могли да помогнат и на половината от тях.

Кралят и придворните избягали и се скрили в една непристъпна крепост, а поданиците си изоставили. Тогава из между народа се намерил един юначен човек. Той събрал около себе си всички мъже, годни да носят оръжие, и се хвърлил срещу вражите пълчища. Сблъскали се на живот и смърт човек с човек, кон с кон, желязо с желязо; вдигнали се вопли и стонове до възбог. В разгара на битката паднал юнакът, поразен от отровна стрела. Изплашили се останалите без водач бойци, огънали се, готови да хукнат да се спасяват, родината

на врага да изоставят. Изтичал веднага доктор Бартек при умирация юнак. А до възглавето му — оная същата, що не знае милост. Какво да направи Бар тек? Да го остави да умре, плен и пожар ще помете цялата страна, народът ще загине!

„По-добре един, отколкото цял народ!“ — рекъл си той и бърже обърнал леглото така, че смъртта останала при краката на ранения. Размахала смъртта ръце в закана, из крещяла и излитнала. А доктор Бартек дал на юнака чудодейни лекове и не само го върнал към живот, ами веднага го изправил на крака бодър и силен. Като го видели, войниците събрали смелост, престрашили се, отблъснали врага и го прогонили завинаги от земята си.

Вечерта, когато стихнала битката, доктор Бартек тръгнал по бойното поле да помага на ранените. Както се бил привел над едного, някой го потупал по рамото. Напреде му стояла смъртта намръщена и гневна — нищо добро не предвещавал нейният поглед:

— Вече няма прошка. Тръгвай с мен!

Прегрешилият ученик навел глава и покорно се оставил учителката му да го води. Нямамо какво да прави — от нея никой не можел да избяга. Вървели, вървели — цяла нощ. На разденяване стигнали върха на планината.

— Дойде време да платиш за своето непослушание, доктор Бартек. Жалко! Чакаха те големи почести, слава и охо лен живот — поклатила глава смъртта.

— Аз изпълних само своя дълг — отвърнал докторът. — Ако не бях спасил юнака, народът без водач щеше да погине под вражия меч. По-добре един да се пожертвува, щом може да спаси цял народ от гибел. Ти си безродна и не разбираш тия човешки работи.

— Да не спорим повече! Ела! — И смъртта докоснала една канара, а тя без шум се разтворила.

Пред очите на Бартек се открила безкрайна пещера, осеяна с малки кандилца, чиито пламъчета се борели с полумрака. Едни горели буйно и пръскали лъчи наоколо си, други едва мъждукали. Смъртта посочила с костеливия си пръст:

— В тези кандила гори животът на хората. На онези, които имат още много дни, пламъкът е силен, а онези, на които е вече на угасване, скоро ще прибера.

— Хъм! Интересно! А къде е моето кандилце? — попитал доктор Бартек, без да се самозалъгва какво ще види, а само ей-тъй, да се намери на приказка и да отдалечи за малко неизбежната си участ.

Смъртта го отвела до едно кандилце, чието пламъче едва-едва потрепвало, сякаш се гърчело от липса на въздух. Около него имало още три кандилца: техните пламъчета горели спокойно, равно.

— Тези край теб са на вдовицата, на майка ти и на юнака. Силата на своя живот ти драговошно отдаде тям. И ето, сега за тебе нищо не остана. Ала аз помня услугата, която ми направи, знам доброто ти сърце и съм готова и тоя път да ти простя. Можеш да продължиш пламъчето на своя живот, ако прелееш маслото от тия три кандила в твоето. Така само ще изкупиш трите си грешки.

— А какво ще стане с вдовицата, майка ми и юнака?

— Ще умрат начаса!

— Не! Това не мога да сторя! Нали и ти не би искала твоят ученик да се покаже толкова безчестен?

— Не знам аз какво е това безчестие. Знам само, че много ти се живее.

— Има нещо по-скъпо от живота — отвърнал доктор Бартек. — Ала ти не разбираш. Това са човешки работи. Аз изживях един богат живот благодарение на теб. За нищо не съжалявам. И ако още веднъж се родя, бих тръгнал пак по същия път, без да се колебая.

— Ти си непоправим, мили Бартек! — прошепнала смърт та, докоснала леко очите му и ги затворила навеки.

Наистина, това се е случило отдавна, много отдавна. Ала хората и досега помнят доктор Бартек с почит и признателност, защото за неговите дела те съдят по човешки. А пък смъртта на разбира тия работи, тя мери нещата с други везни.

ЕРО ОТ ОНЯ СВЯТ

ХЕРЦЕГОВИНСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Един турчин и ханъмата му прекопавали царевицата на полето. На пладне мъжът отишъл коня да напои. Докато го чакала, жената полегнала под сянката да си почине. Откъде се взел, ето го Еро, накривил висок калпак, върви по пътя и си подсвирква.

— Добър ден, туркиньо!

— Добър ден, селянино. Откъде идеш?

— От оня свят ида, туркиньо.

— Вай, аллах! А не си ли срещнал случайно там наш Муйо? Преди няколко месеца почина той.

— Как не, как не! Съсед ми е на оня свят.

— Е, как е той? Как поминува там?

— А бе, какво да ти кажа — не е дип добре, защото си няма парици, тютюн да си купи. А като се събере с приятели, прище му се кафенце, ама няма с какво да го плати.

— Ами ти не смяташ ли да се връщаш? — пита ханъмата.

— Натам съм се запътил — отговаря Еро.

— Че да ти дам малко пари да му занесеш на горкия.

— Защо пък да не му направя тая услуга? Дай парите!

Ханъмата изтичала към дървото, на което мъжът и си бил окачил антерията, взела кесията му и я дала на Еро да я носи на Муйо.

Грабнал Еро кесията, мушнал я в пазвата си и забързал към рекичката в дола. Едва се скрил от очите на туркинята, ето че идва мъжът и. Ханъмата му рекла:

— Знаеш ли, мъжо, преди малко мина оттук един селянин с висок калпак. Каза, че иде от оня свят и че познавал наш Муйо. Не добрувал там горкият, защото си нямал парички да си купи тютюн и да си плати кафето. Та му дадох аз кесията ти с парите да ги носи на Муйо на оня свят.

— Ах, ти, такава-онакава! — развикал се турчинът. — Къде е този измамник? Накъде отиде той?

— Ей натам, към дола — обяснила му ханъмата, под плашена от гнева на мъжа си.

Турчинът бърже се метнал на коня и препуснал подир измамника.

Озърнал се Еро, гледа — турчинът го гони. Хукнал да бяга към една воденица. Втурнал се вътре и вика на воденичаря:

— Бягай, братко! Лошо ти се пише. Видиш ли ей там — препуска насам един турчин. Иска да те посече. Дай ми калпака си, ето ти моя. Ти бягай в гората, пък аз ще гледам да се оправя с него.

Видял воденичарят, че турчинът препуска към воденицата и ятаган размахва. Изплашил се и без много-много да му мисли, дал си обращения калпак, взел Еровия, па си плюл на петите и затичал към гората.

А Еро нахлупил воденичарския калпак, посипал се с брашно и заприличал на същински воденичар.

Ето ти го, довтасал турчинът запъхтян, скочил от коня, нахлул като вятър във воденицата и викнал:

— Ей, воденичарю, накъде отиде оня човек, който преди малко мина оттук?

— Ей го на! Видиш ли го — бяга през гъсталака нагоре по баира — отговорил Еро.

— Я подръж коня ми — рекъл турчинът.

Еро поел коня, а турчинът се спуснал да гони воденичаря нагоре по баира. Настигнал го в гората и още отдалеч му закрепцал:

— Ей ти, измамнико, върни парите, що жена ми ти е дала да носиш на Муйо на оня свят!

— Що думаш, аго? Нито жена ти съм виждал, нито съм чул за Муйо, нито пари от някого съм взимал — отвърнал разтреперан воденичарят.

Запрепирали се, турчинът размахал ятагана — без малко работата до кръв да дойде. Воденичарят се вери и кълне, че нищо не знае.

— Ами защо тогава бягаш из гората? — пита ядосан турчинът.

— Мина един селянин и ми рече, че идеш да ме посечеш.

Уплаших се и побягнах.

— А този калпак твой ли е?

— Разменихме си го със селянина. Той взе моя, а пък аз — него
вия.

— Не ти вярвам, лъжецо! — вика турчинът и друса като круша
подплашения воденичар.

Препирали се цял час, докато накрай разбрали каква е работата.
Втурнал се турчинът през глава към воденицата. Ала от Еро и помен
няма, откарал и коня.

Върнал се турчинът още повече ядосан при жена си. А тя го
пита:

— Що стана? Взел ли парите? Ами къде е конят?

Ударил си турчинът феса о земята и отговорил:

— Ти прати на Муйо пари за тютюн и кафе, аз пък му дадох
коня, та на оня свят да не ходи пешком.

ЕРО И СУЛТАНЪТ

ХЕРЦЕГОВИНСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Кривата круша на Еро родила за чудо и приказ жълти, сякаш от чисто злато, сочни и едри круши. Мисли си Еро:

— Такива круши не са за раята да ги яде. Я да ги отнеса на султана. Казват, че бил много щедър и за такава почит се отплащал по султански.

Напълнил една кошница най-отбрани круши и отишъл в двореца. А там — пълно с народ. Всеки се облякъл най-хубаво, чака си реда да се яви пред светлите очи на падишаха. Еро се позасрамир, защото неговите дрехи били доста кърпени, и се свил в един ъгъл, където имало хора по-скромно облечени. А пък тия около него били прочути разбойници; еничарите ги били изловили и докарали пред справедливия съд на султана. Като се явил повелителят, чакащите се раздвижили, заблъскали — всеки искал да излезе на по-лично място, да види султана и той да го види. И в тая блъсканица един от разбойниците тихичко се измъкнал, без пазачите да го забележат. Султанът изслушвал милостиво всеки просител и си казвал думата. Когато дошъл редът на разбойниците, еничарите ги заблъскали и повлекли и Еро заедно е тях, на мястото на избягалия. Султанът изслушал в какво се обвиняват разбойниците и присъдил:

— Всички хвърлете в тъмница — да гният и да им дойде умът в главата, та други да не смеят да грабят и злосторничат! — рекъл и веднага си отишъл, че го бил присвил коремът.

Еничарите навързали разбойниците, а с тях и Еро. Започнал той да се обяснява и оправдава:

— В грешка сте, люде. Аз не съм разбойник. Дойдох с армаган при падишаха. Вижте на — тези круши аз за него съм донесъл.

Ала никой не искал да го слуша. Отвели Еро и го хвърлили в тъмницата при лошите хора.

Минала цяла година. По време на байрама султанът решил да отиде в тъмницата; искал затворниците да види и разпита кой за какво

лежи и ако се намери някой разкаял се, поправил се, да го помилва за слава на аллаха и за своя възхвала. Дошъл ред и до Еро. Султанът го пита:

— Ами ти, Еро, какви грехове изплащаш тука?

Коленичил Еро пред нозете на падишаха, заудрял си челото о плочите на пода:

— О, великодушни и справедливи повелителю на правоверните! Нямам никаква вина аз. По една грешка цяла година вече се топя в тая тъмна тъмница. Миналата есен моята круша роди плод за чест и слава — такъв, гдето и ти не си виждал: златни круши, сочни и едри като детска главичка. И реших аз, че само ти си достоен да ги изядеш. Донесох ти в двореца цяла кошница и докато чаках да дойдеш, застанах до едни, а те били разбойници. В бъркотията един от тях избяга без никой да го усети и ето на — еничарите поведоха мен на негово място. Смили се над мене, о всесилни повелителю, заклевам те в драгоценното ти здраве!

На султанът му дожаляло за клетника, а и видял, че очите му са бистри, лицето честно.

„Не ми прилича да е разбойник. Може пък и грешка да е станала. Случват се такива работи по божия свят!“ — помислил си султанът и заповядал на своя везир:

— Отведи Еро в двореца! Нека си избере от хазната каквото иска за обезщетение, че цяла година се е мъчил.

Завел везирът Еро в двореца, в една стая пълна със сандъци и разни други неща. Рекъл му:

— Ето тук са струпани богатствата на падишаха аллах да продължи дните му! Избирай каквото си искаш и колкото, си искаш!

Еро затършувал из хазната. От някакъв скрин извадил дебела книга и я взел под мишница; нарамил една ръждива брадва, що била захвърлена зад вратата, а от многото пари отброил само десет гроша.

Всичко това се видяло на везира много чудно и намирисвало на нещо не добро. Повел той Еро при султана и му казал, че Еро бил взел от хазната само десет гроша, една ръждива брадва и Корана. Султанът също се почудил и пита Еро:

— Ей, човече божи, аз те оставих да се възнаградиш богато и да ме славословиш, дордето си жив, пък ти си взел толкова малко.

— Велики падишах, аллах да те благослови и дари с всички земни радости! Аз взех само това, що ми трябваше: десет гроша, за да си купя цървули. Защото ме е срам да се върна на село бос, след като цяла година съм ял хляба на султана. Какво ще рекат тогава моите съселяни за тебе — безкрайно щедрия и великодушния?

— А защо ти беше брадвата?

— Щом се върна, да отсека проклетата круша, заради която цяла година слънце не видях.

— Добре! Ами Коранът?

— Ще се закълна върху свещените му страници, че от тъй нататък никога няма да нося подарък на султана.

Засмял се султанът. Наредил на везира да даде на Еро три кесии с жълтици и рекъл:

— Щом такива хубави круши си отглеждал, назначавам те за главен градинар на моята градина. Само внимавай: не искам да ме лъжеш и крадеш, защото ако те уловя, ще отговаряш с главата си.

Станал Еро главен градинар — началник на всички ратаи, що работели в султанската градина. А пък те били едни дембели и тунейдци — каквито няма втори по света. Еро си гледал добре работата, гонел и наказвал мързеливците, затова ратаите дип много не го обичали. Сговорили се те един ден и го наклеветили пред султана, че уж крадял от градината смокини и тайно ги продавал на пазара. Султанът повикал Еро и му рекъл:

— Е, Еро, повярвах ти аз, ама ти ме измами. Види се, че в тъмницата си се научил от лошите хора на лоши работи. Ти си ме крадял, значи заслужаваш смърт, както се бяхме условили. На себе си се сърди! Ама понеже преди работеше добре, ще ти направя и тая милост: избери си сам от каква смърт искаш да умреш!

Еро не се и опитал да се оправдава. Как ще се справиш пред всесилния султан, който се мисли винаги за безпогрешен? Запитал само:

— А ще удържиш ли думата си, о справедливи падишах?

— Думата си е дума! Кълна се в брадата на пророка, че ще те накарам да умреш от такава смърт, каквато си избереш — отвърнал султанът.

— Тогава, велики и непобедими крепителю на правата вяра, знай, че аз искам да умра от старост, тъй както си умря и покойният ми

баща.

Султанът се разсмял и опростил наклеветения, оставил го пак да управлява градината. А подир някое време Еро издебнал сгодно време и му разправил всичко, както си е било. Султанът разпитал, разучил и като се уверил в правотата на верния си слуга, наградил го щедро, а коварните ратаи наказал.

КАК БЕДНЯКЪТ ОБЯДВАЛ С ГОСПОДАРЯ

БЕЛОРУСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

През един празничен ден селяните седели на пръстена скамейка пред къщи и си говорели за техните си работи.

При тях дошъл селският бакалин и почнал да се хвали:

„Аз туй, аз онуй, аз съм бил и у господаря, в стаята му.“ А най-бедният селянин седял и се подсмивал:

— Чудо голямо, че си бил у господаря, в стаята му. А пък аз, ако поискам, ще обядвам у господаря.

— Ти ли ще обядваш у господаря? Туй с очите си да го видя, няма да го повярвам. — развикал се богатият.

— Ще обядвам с господаря, ще видиш!

— Не, няма да обядваш!

Спорили, що спорили, най-сетне бедният селянин рекъл:

— Хайде да сторим облог, че ще обядвам. Ти ще заложеш черния и кафявия кон, а пък аз, ако не обядвам с господаря, ще ти работя три години безплатно.

Зарадвал се бакалинът:

— Добре, залагам черния и кафявия кон, давам отгоре и юницата, туй го казвам пред свидетели!

Сторили облог, работата станала пред свидетели.

Беднякът отишъл при господаря:

— Твоя милост, искам да те запитам нещо, ама между нас да си остане: колко струва едно кюлче злато, ей такова като моя калпак?

Господарят нищо не отвърнал. Плеснал с ръце:

— Дайте по-скоро да сръбнем и да хапнем със селяка, донесете и обяд. Сядай, сядай, не се стеснявай — яж, пий, колкото ти душа иска!

Господарят нагостил бедняка като скъп гостенин, а самият той треперел цял, искало му се да докопа кюлчето.

— Хайде върви, селяко, по-скоро домъкни тук твоето кюлче, ще ти дам за него пуд брашно и половин рубли.

— Абе, аз нямам никакво кюлче! Аз само тъй запитах колко струва едно кюлче злато като моя калпак.

Господарят се разсърдил:

— Вън! Махай се оттук, глупако!

— Не съм аз глупак, щом като ти ме нагости като най-скъп гостенин и щом като на всичко отгоре ще получа от бакалина за този обяд два коня и една юница.

И селянинът си отишъл много весел.

УМЪТ И КЪСМЕТЪТ

БЪЛГАРСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Имало едно момче много бедно, пък на това отгоре и малко гламаво. Неведнъж то си лягало гладно, защото не можело да изкара пари дори за парче хляб. Ако съседите, които помнели е добро покойните му родители, не му помагали — така щяло да си умре от глад. Понякога те го пращали в гората за дърва, друг път да носи вода или да копае и жъне — да върши всякаква черна работа, защото за друго го не бивало. А вече било станало на години, под носа му се замрежили мустачки и време било да хване някакъв занаят като всички свестни хора. Ала момчето мъчно схващало и на нищо не се научило.

Един ден се срещнали наред път Умът и Късметът.

— О, побратиме, добра среща! — викнал Късметът. — Изгубихме се, отдавна не сме се виждали. Що правиш, що чиниш?

— Абе, ходя по широкия свят ум и разум на хората да давам — отговорил Умът. — Ама минах сега през едно село и срещнах едно дрипаво момче, което и ти, и аз сме забравили. Та домъчния ми, като го видях такова сиромашко и гламаво.

— Право казваш, побратиме — рекъл Късметът. — Хайде да му помогнем да стъпи на краката си.

— Добре го рече — съгласил се Умът. — Да му помогнем, че е срамота за нас, гдето така сме го изоставили.

Речено-сторено. Отишли Умът и Късметът в селото на момчето и занадзъртали през порутения плет на сирашкия двор. А момчето тъкмо се стягало да ходи с магаренцето за дърва. Отишло то в гората. Умът му пришепнал да избере една голяма бука и да насече по-хубави дърва, а не както преди — да събира криви съчки, които се продават по пет десет пари товара. Тръгнало момчето от бука на бука да избира. Харесало една стара, суха бука и се запретнало да я сече. Като паднало дървото, от хралупата му рукнали жълтици, които Късметът бил сложил там. Момчето никога не било виждало такива пари и не могло да ги познае. Но Умът му наредил да ги прибере в торбичката си.

Натоварило то такъв товар дърва, та на магарето краката чак почнали да се преплитат. И нали не било вече гламаво, решило този път да отиде в близкия град да продаде стоката по-скъпо и да разбере какви са тези жълти търкалца и дали струват нещо.

Отишло момчето в града и наистина взело добри пари за дървата, защото били прави и сухи. После се отбило при един златар и му показало само една жълтица. Златарят като видял жълтицата, лъснали му очите, прибрал я бърже в чекмеджето си, а на момчето подхвърлил няколко гроша. Ама момчето се досетило, че златарят иска да го измами, и му рекло:

— Не ми е за продан, защото ми е спомен от покойната ми майка. Исках да ми кажеш само колко струва.

Златарят почнал да го придумва да му продаде жълтицата, че му трябвала да направи златен пръстен на щерка си. Насипал му две шепи грошове, само и само да купи жълтицата.

Като видяло напреде си толкова много пари, колкото в живота си не било виждало, момчето си рекло на ум:

„Това е сигурно златна жълтица и струва много. Не бива да се оставям да ме излъжат, че е срам за оня, що лъже — дважд по срам за тоя, що се оставя да го излъжат. Чакай да попитам и на друго място. Щом тоя дава толкова, друг може пък да даде още повече.“

Взело си жълтицата момчето и тръгнало из пазара да разпитва златарите. Отишъл при един, та при втори, та при трети — всеки иска да купи жълтицата и дава повече от предишния. Най-последно я продало на един сарафин за много пари. Купило си прилични дрехи и това окова, па се върнало дома.

След някое време нарамило момчето торбата с жълтиците и тръгнало от град на град да ги продава. Ако на едно място му дадели за жълтицата хиляда гроша, да речем, на друго му давали две хиляди, на трето — три хиляди гроша. Така то събрало много пари и пак още много жълтици му останали в торбата. Купило си хубав кон и още похубави дрехи и се упътило за престолния град. Там момчето продало всички жълтици на най-добра цена и станало много богат човек.

А Умът и Късметът вървели като сенки подир момчето и във всичко му помагали. Умът го подучил да стане търговец — да наеме голям дюкян на една улица, по която минавали много хора. Момчето

така и направило: наело дюкян, напълнило го с най-различни и най-хубави стоки и започнало да купува-продава.

Всички, които влизали в дюкяна, се дивели на добрата наредба, на редките стоки, а най-вече харесвали момчето, защото било разумно и приветливо — за всеки купувач имало по една сладка приказка. Скоро се прочуло из целия град и дюкянът му никога не оставал празен, защото Умът на учил младия търговец: „По-евтино продавай, ама на повече хора. Така по-голяма печалба и повече почит ще имаш!“

Много неща, които трябвали на царя, хората му отивали да купуват от момчето. Днес така, утре така — достигнало до ушите на царя, че новият търговец бил много богат и услужлив. В това време царят имал голяма нужда от пари, за да плати на войската си. Той изпратил ковчежника при момчето да му поиска пари назаем. Момчето на драго сърце дало колкото пари поискал ковчежникът. Това се повторило много пъти. Минала цяла година, а момчето и зъб не обелило да си иска парите. Чудел се царят на богатството на търговеца, загдето цяла година не си търси парите, докато другите искали всеки месец да им се върне заема, и то с голяма лихва.

Един ден царят поканил на гости всички най-първи хора на столицата. Поканил и богатия търговец. Момчето се пременило, натъкмило с най-скъпи дрехи — само в сърма и кадифе. Отишло в двореца и седнало на трапезата наред с другите големци — и то като някакъв важен господар! Но това му прилягало, защото младият търговец бил умен и личен — в лицето като ясно слънце.

Яли, пили, ето че по едно време влезли царицата с щерка си да почетат гостите с „Добре дошли“. Щом зърнала момчето, младата царкиня много го харесала. Като си отишли в своите покои, тя рекла на майка си, че иска да се омъжи за младото търговче.

— Ух, мари дъще, не думай така — рекла и царицата.

— Татко ти е намислил да те даде на царски син, та да царуваш и добруваш с него. Пък тоя момък може да е богат, ама е от прост род. Не е за теб.

Момичето се разплакало:

— Вярвай ми, мале, тоя момък ми легна на сърцето, на него искам да ме дадете. Ако не се съгласите, ще се хвърля от кулата или ще се обеса и вие ще бъдете виновни за моята злочестина.

Като рекла това, царкинята се заключила в стаята си и се тръшнала да плаче.

Видяла се в чудо царицата. Щом гостите си отишли, раз правила на мъжа си какво е намислила щерка им.

Отишли двамата пред вратата на царкинята да я увещават да избие тая мисъл от главата си. Ама тя:

— Него, та него, или ще се убия — и плаче, та се къса.

На царя му домъчняло за сълзите на детето и рекъл на жена си:

— Е, царице честита, щом е такава работата, да я дадем пък на тоя търговец, та да ни бъде момата жива, здрава и весела. Нищо, че момъкът не е от царско коляно.

— Щом ти казваш, царю честити, да я дадем — съгласила се и царицата. — Я ела тука, ма дъще, да целуваш ръка на татка си.

Царкинята на часа скочила развеселена, отворила вратата на стаята, поклонила се на баща си и на майка си и им целунала ръка — както е обичаят.

Веднага изпратили да викат младото търговче. Дошло то и като чуло каква е работата, поклонило се и рекло:

— Царю честити, царице честита, благодаря ви за голямата чест. Ама добре ли сте премислили, та после да не се умъчните и разкаете. Защото аз не съм от знатен род...

— Нищо, че не си от знатен род, ние ще те направим от царски род, защото много ти работи късметът. Хайде, вземи сега този пръстен и да живеете с щерка ми в мир и любов, щастливи до веки — рекъл царят.

Съгласил се момъкът, сторил дълбок поклон на царя и царицата и си сложил годежния пръстен.

Понеже на царкинята прикята била готова и не й се протакало, след една седмица се вдигнала царска сватба. По канили в двореца тежки сватове, гости от близо и далеч; повикал царят музиканти, наредил богата трапеза.

В деня на сватбата Умът и Късметът се срещнали пред двореца.

— Къде си бе, побратиме — викнал Късметът, — да видиш докъде отиде нашето момче! Днес царски зет ще става! Гледаш ли какво направих аз? Гдето го рекли старите хора: „Роди ме, мамо, с късмет, па ме хвърли на смет!“

— А бе, побратиме — отвърнал Умът, — аз пък да ти кажа: ако не бях съветвал момчето, нямаше да се изкачи толкова високо.

— Значи ти мислиш, че на теб дължи то тая голяма чест? — ядосал се Късметът. — Та нали сам царят рече, че му дава щерка си, защото много му работел късметът? А не рече, че умът му работи.

Запрепирали се, та дори се скарали.

— Щом е тъй, чакай пък аз сега да го оставя на теб, та да видиш как ще оцапа работата!

Като рекъл тъй, Умът вдигнал ръце от момчето и го оставил тъкмо в часа, когато младоженците се прибрали в отредената им стая.

Момчето, гдето дотогава било толкова умно и разумно, щом го напуснал Умът, станало пак такова гламаво, каквото си било преди. Като останали само с царкинята, то се извъртяло, па — прас! — една плесница. Зачудила се младоженката защо я удря и преди да отвори уста да го попита, момчето — прас! — още една, прас! — още една. Разплакала се царската дъщеря. Дотогава никой не я бил досягал и затова още повече я заболяло. Отишла да се оплаче на майка си и баща си.

Царят веднага пратил да повикат младоженеца. Пита, разпитва го, а момчето говори едни такива врели-некипели. Разбрал царят, че главата на зет му нещо не е в ред.

— Е, царице честита — рекъл царят ядосан, — видиш ли докъде я докара тоя богат търговец? Откак стана царски зет, щукна му умът.

— Сигурно от радост му се е поразмътила главата — въздъхнала царицата. — Може пък утре, след като се наспи, да му дойде умът.

— Е, може да му дойде умът, ако има късмет. Защото, ако до утре не се оправи, ще заповядам да му ударят сто тояги на голо и ще го изпъдя.

Като видял Късметът, че работата отива на зло, голяма мъка му паднала на сърцето: толкова да се труди и всичко да се провали. Разбрал тогава, че сам, без помощта на Ума, нищо не може да направи, и тръгнал да дири своя побратим. Тук-там, тук-там, накрай го намерил.

— Аман, побратиме — замолил се Късметът, — ела да помогнеш и ти на момчето, че то стана за срам пред всички. Признавам си, че не бях прав и ти обещавам отсега нататък да не се делия от теб.

На Ума му била минала сръдната. Повърнал се и отишъл при момчето. И веднага то се свестило и поумняло.

Явил се младоженецът пред престола, поклонил се дълбоко, а царят го попитал защо е ударил три плесници на царкинята. Ама нали момчето било с всичкия си ум, така отговорило:

— Царю честити, когато баща ми береше душа, рече ми така: „Аз умирам вече, синко, и ти оставаш сам-самин на света. Като се ожениш, родителите на жена ти ще ти бъдат и за баща, и за майка. Да ги почиташ и обичаш като свои. Затова така ти заръчвам: на първата вечер от сватбата да удариш на булката си три плесници. Първата плесница — за да запази жена ти за цял живот спомен от сватбата си; втората — да почита родителите си, а трактата — теб да обича и почита.“ Ето затова ударих жена си, а не, че съм ѝ бил нещо сърдит.

Като чул тия мъдри думи, на царя мед му прокапало на сърцето и всичката му грижа изчезнала. Похвалил той пред царедворците ума и доброто сърце на зет си и го приел като свой син. И заживели си младоженците в двореца щастливо и весело и може и до ден-днешен още там да живеят.

КОГАТО ДЯДО БИЛ УЧЕНИК ХЪРВАТСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Живели някога си в една схлупена къщурка покрай село дядо и баба. Много години ги вече били навалили, та сега не можели да работят както на младини. И затова ги стегнала такава немотия, че едва свързвали двата края. Додеяло им все да гладуват и студуват. Един ден дядо рекъл:

— Ей, бабо, няма свършване това наше тегло!

А тя:

— Знаеш ли защо, дядо? Защото сме безкнижни, неграмотни. Пък който е ходил на училище, все е прокопсал — бърже се замогва и на старини добрува.

— Ами че тогава и аз да отида на училище. Може пък да ми потръгне, че вече тая немотия и сиромашия не се търпи.

— Иди, дядо, иди и си отваряй очите, ушите! — съгласила се баба.

Дигнал се дядо рано в понеделник, измил си образа; баба му изтупала праха от дрехата, пригладила му бялата коса — сторила значи всичко, каквото са видели да правят съседите, когато провоздат децата на училище.

Изправил се дядо пред селския учител:

— Добро утро, даскале!

— Сполай ти, старче! Какво те води насам?

— Дошъл съм на училище. Искам да разбера как човек се става и как се забогатява. Защото сме много отрудени с моята баба.

— Хайде, хайде, стар си вече за наука и училище! отвърнал учителят.

Ала старецът не ще да си ходи. Взел да се моли и настоява да го остави. Видял се в чудо учителят — не може да се отърве. И тъй като вече дошло време да бие звънеца, вкарал го в класната стая, сложил го да седне на един чин заедно с няколко деца.

Седи дядо мирно-тихо, визира се в черната дъска, ама нищичко не разбира.

Нейсе! Прекарал той няколко часа и като свършило учението, тръгнал си за дома.

Върви дядо, навел глава, подпира се на тояжката си. И — виж ти! В праха се валя шарена кесия. Навел се, попретеглил я в шепата си — бая тежичка, развързал я — пълна със златни дукати. Радостен забързал дядо и отдалеч още се провикнал:

— Права беше, бабо! Ето, като отидох на училище, късметът ни дойде. Виж, намерих кесия с жълтици! — И почнал да друсва кесията. А тя отвътре пее: „звън-звън!“

Плеснала баба с ръце:

— Ех, на стари години да ни олекне!

Дядото решил, че няма защо вече да ходи на училище — нали е забогатял, от тъй нататък ще се припича край огнището и ще си пуфка с луличката спокойно.

Пък на другия ден тамошният чорбаджия — същият, кой то си бил загубил парите, тръгнал из село от къща на къща да пита дали никой не е намерил кесия с дукати. Похлопал най-подир и на дядовата вратня — нали колибата им била в края на селото. Пита:

— Ей, старо-харо! Да си намирал кесия с дукати?

Дядото бил честен човек — лъжа що е, не знаел. Отвърнал:

— Намерих.

Възрадовал се потопиецът до немай-къде. Защото, макар да имал в раклата си много пари, все малко му се стрували, все посягал към сиромашките, та да ги трупа още и още. Разтърсил той дядото за антерията и задъхан извикал:

— Къде... кога... старче, намери тая кесия?

— Ами че, когато бях ученик, та на връщане от училище...

— Уф! — изпъшкар алчният богаташ, махнал с ръка и си тръгнал, мърморейки под нос: „Когато този е ходил на училище, аз не съм бил роден.“

Отишъл си чорбаджията зелен-червен от яд. А старците си заживели волно и охолно с парите, които той бил за грабил от такива като тях.

ВАРЕНИТЕ ЯЙЦА

СЛОВАШКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Упътил се един беден калфа да пътува по света. Дълго ходил, а работа не намерил никъде.

Отбил се веднъж в кръчмата и с последните си пари поръчал чаша бира, хляб със сирене и осем варени яйца. На хранил се калфата. Посегнал да плати на кръчмаря, бръкнал в джобовете, но не намерил нито една пара. Изгървал бил парите някъде по пътя. Какво да стори? Когато кръчмаринът слязъл в зимника за бира, калфата скочил през прозореца и побягнал навън. Силно се разсърдил съдържателят, че някакъв скитник го измамил, но нищо не можел да стори.

Минали двадесет години. Калфата станал чорбаджия. Отишъл веднъж в ония места, където е скитал на младини. Видял край пътя познатата кръчма, влязъл вътре и си поръчал чаша бира, хляб със сирене и осем варени яйца. Като се наял, той попитал кръчмарина:

— Колко пари дължа?

— Три крони, господине — отговорил съдържателят.

Гостът се усмихнал и броил на съдържателя тридесет крони.

— Имате грешка — казал съдържателят, — вие ми дължите само три крони.

— Приберете всичките пари. Аз плащам за себе си, а също и за един калфа, който тъкмо преди двайсет години изяде и изпи същото, което ми поднесохте сега.

— Откъде знаете това? — учудил се съдържателят.

— Аз бях калфата.

Съдържателят помълчал малко и сетне казал:

— Не, господине, вие сте длъжни да смятате по-иначе. Помислете само какво щях да получа от ония осем яйца, ако ги бях сложил под кокошката. От яйцата щяха да се излюпят пиленца. От тези пиленца щяха да се навъдят още кокошки. Пресметнете колко кокошки щях да имам в своя двор. Заплатете ми всичките кокошки, които съм загубил досега. Или си уредете сметката, или ще ви дам под съд.

Чорбаджията се засмял, защото си помислил, че съдържателят се шегува. Но той не се шегувал. Той се развикал и поканил чорбаджията да отидат в съда, ако не иска да си плати сметката.

А в кръчмата седял един селянин, който всичко слушал. Той се приближил до някогашния калфа и му прошепнал:

— Отивай в съда, аз ще ти помогна. Само помоли съдията да те почака, докато пристигне твоят защитник.

Чорбаджията така направил.

Чакали в съда защитника, а той не се явявал. Искали вече да почнат делото, когато изведнъж защитникът пристигнал.

— Простете ми, задето закъснях — рекъл той. — А защо закъсняхте? — разсърдил се съдията.

— Аз не можех да дойда по-рано — отговорил селянинът. — Моят брат има малка нива. Той искаше днес да я засея с грах. Аз донесох от дюкяна цял чувал с грах. Трябваше да почакам, докато грахът се свари и изстине, че тогава да го посеяем.

— Какво говорите! — засмял се съдията. — Той няма да поникне никога. Как е възможно да поникне веднъж свареният грах?

— Господин съдия — отговорил селянинът, — а как е възможно от варените яйца да се излюпят пиленца, както ни уверява съдържателят, че това би станало в неговата кръчма?

Съдържателят се объркал и изчезнал от съдилището, преди да чуе решението на съда.

КОМУТО КАКВОТО Е ПИСАНО ПОЛСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Отдавна, много отдавна в замъка си доживявал спокойно своите старини богат княз. Имал той едничък син — рицар напет и сърцат, прочут надалеч със своята ловкост и сила. А старата княгиня много искала да си има момиче, та казала на княза да си вземат едно сираче и да го отгледат като свое. Така и сторили и не се разкаjali. Защото храненичето излязло добричко и послушно и всички му се радвали. То се казвало Мария.

Един ден в замъка пристигнал пращен вестносец и съобщил, че кралят е замислил да се бие с неверниците, та приканва всеки, който може да върти меч, да дойде под неговото знаме. Изпълнили се друмищата с храбри мъже. Пък старият княз бил вече немощен, та изпратил своя син.

Тръгнал младият рицар с воините си на война — ризниците им светят като ясно слънце, мечовете им бляскат като светкавици.

А наред пътя — белобрад гуслар свири и песен нарежда, всекиму на ръката поглежда, съдбата му отрежда. Спрял се и княжеският син да научи какво занапред ще му се случи — война е това, не игра! Старецът погледнал ръката му и рекъл така:

— Светли княже, щастлив живот те чака: на войната ще се отличиш, със слава здрав и читав ще се върнеш дома и ще се ожениш за добра мома. Ала няма да бъде тя от знатно коляно, а бедно сираче по милост отхранено.

Подхвърлил рицарят златна пара на гусларя, смахмузил коня и продължил по пътя си.

Дълго траяла войната, много кръв се проляла, много млад живот се затрил. А щом свършила, княжеският сия си тръгнал за дома здрав и невредим, с големи почести от краля награден, защото безстрашно се бил и много неверници победил. Когато наближил бащиния си замък, вратите се отворили — излезли да ги срещнат с чест и почет старият княз с княгинята и храненичето Мария, което те обичали като родно

дете. Младият воин скочил от коня, целунал ръка на баща си и майка си, пък Мария дори не погледнал. Спомнил си той думите на стария гуслар и си помислил:

„Досега всичко, що ми предрече, се сбъдна. Дали пък не каза, че нашето хранениче ще ми стане жена?“

Славата така му била замаяла главата, че той много се възгордял, както това често става с младите хора. Изведнъж намразил Мария, не искал очите му да я гледат — решил да я пропъди, да се отърве от нея.

Пък Мария била израснала мома ненагледна: кротка гълъбица, ясна зорница, умна-умница — както се пее в песните. Като видяла княжеския син такъв левент и възмъжал, начаса го залюбила. И колкото той по-злобно я гледал, толкова повече тя го обиквала — такава е то, моминското сърце!

Един ден младият рицар заповядал на най-верния си слуга да пусне в близката река лодка без гребла, без кормило, да сложи вътре и малко храна. На заранта повел Мария уж да се разходят край реката. Качил я на лодката, па блъснал лодката навътре в реката.

Реката бърже отнесла лодката далеч-далеч. Мария кършела ръце и плачела, а накрай от мъка и умора заспала. През нощта лодката запряла под колелото на една воденица.

На заранта воденичарят понечил да пусне камъка да се върти, а колелото не мръдва. Излязъл да види дали някой пън не се е препречил, гледа — лодка, а в нея — заспало момиче, облечено в хубави дрехи. Викнал той жена си и двамата я пренесли вътре. Като се събудила, Мария им разправила какво я сполетяло. Воденичарят и жена му били добри хора. Те се смилили над клетото сираче и го оставили да живее при тях. Мария помагала в къщи, защото била сръчна и работлива, и скоро прашната воденица светнала като дворец.

Един ден тя се качила на малката лодка и отишла на брега да събере сухи дърва в гората, що растяла край реката. Ето ти, че след малко се за чул ловен рог, а после и конски тропот. Надзърнала Мария през храстите и що да види: към нея препускал самият княжески сия, който бил излязъл с хората си на лов. Хукнала момата да тича през гъсталаците. Ала рицарят я зърнал и познал. Ядосал се, гдето пак му се изпречва на пътя, пък той си мислел, че реката я е отнесла далеч, а може и да се е удавила. Викнал на слугите да я хванат. Подгонили я, ама тя като подплашена сърна бягала, бягала през най-големите

гъсталаци и накрай се шмугнала в едно тресавище. Слугите се върнали с изпокъсани дрехи и издраскани лица.

На мръкване Мария тръгнала накъдето и видят очите — не смеела да се върне във воденицата, защото там можел да дойде пак княжеският син. Вървяла, вървяла през тъмната гора цяла нощ, а на разсъмване излязла на едно поле. Далеч пред нея се виждали кулите на един замък. Запътила се момата натам. Стигнала до оградата на хубава градина с пъстри цветя, а сред цветята — дванадесет девойки, облечени в скъпи дрехи, везат гергеф със златни и сребърни нишки. Те били дъщерите на тукашния княз.

Сторила Мария дълбок поклон и ги помолила за хлебец и подслон. От приказката ѝ и от дрехите, макар и да били изпокъсани, княгините разбрали, че тази мома е от добър род, и че е видяла подобри дни. Съжалили я те и помолили баща си да я остави в замъка.

Минал се някой и друг ден, веднъж Мария взела един гергеф и направила такова хубаво везмо, че всички ахнали от почуда. Княгините я заразпитвали откъде е и какво я е довело при тях. Тогава тя им разправила всичките си патила от игла до конец. Те така се нажалили, че се разплакали. Прегърнали я и и рекли да не бере грижа — отсега нататък тя ще им бъде тринадесетата сестра и те няма да оставят никой зло да ѝ стори. Облекли я в скъпи дрехи, сложили я на трапезата наред със себе си — имали я като родна сестра.

Настъпили пак добри дни за прокуденото сираче. Ала макар княжеският сия да и бил сторил толкова злини, тя пак въздишала за него и тайно си поплаквала.

Много дни изтекли в игри и весел смях. Ето че един ден пристигнал вестоносец и съобщил, че идва младият рицар с тежки сватове да иска за жена някоя от дъщерите на княза. Като чула това, Мария страшно се уплашила и помолила дружките си да я скрият някъде. Княгините я качили в една стая на най-високата кула и се заклели, че нито една от тях няма да стане жена на този лош човек.

Князът и княгинята приели гостите с голяма почит и им рекли, че ще дадат коя да е от дъщерите си, стига тя да се съгласи. Рицарят огледал момите: всички били хубавици, която и да е, ще му бъде прилика. Заговорил той най-голямата сестра с любезни думи, захвалил се със славата и богатството си, завъздишал. А тя се прави, че нищо не чува и не разбира — студена като камък. Подметнал и за женитба — тя

го отрязала. Ядосал сд княжеският син — не очаквал да го отблъснат. На другия ден си опитал късмета с втората. И тя му отказала. Всеки ден подред се мъчел да склони някоя от дъщерите на княза — все удрял на камък. Останал княжеският син в замъка цели дванадесет дни. И когато и най-малката не рачила да го вземе, той побеснял от яд, метнал се на коня си и без да се сбогува с домакините, напуснал замъка. А подир него сватове и слугите препускат с наведени глави, учудени и засрамени — как ще се върнат без невеста?

По пладне спрели в гората край един полусрутен параклис, в който живеел стар, полусляп, полуглух калугер. Не сполучилите годечари спрели да починат. А младият рицар не може място да си намери: как ще се върне сега с празни ръце? Та нали бил обещал на родителите си снаха да им доведе? За сватбата били разгласили надлъж и шир. Ще стане за срам и посмешище на всички.

„Коя да е от тях жена ще ми стане, пък ако ще би насила!“ — рекъл си той и викнал слугите. Заповядал им да се върнат и да отвлекат една от княгините.

Тръгнали слугите да изпълнят заповедта на младия господар. Стигнали до замъка на мръкване. Точно по това време Мария била излязла в градината да се поразтъпче, че дванадесет дни стояла в кулата затворена. Издебнали я слугите, скочили връз нея, вързали и устата да не вика и я понесли. Посред нощ стигнали до параклиса. А там всичко било готово за тая разбойническа венчавка: калугерът с патрашила стоял пред олтара и две свещички едва мъждукали в мрачината.

Щом чул тропота на конските копита, княжеският син изскочил навън, грабнал още несвестилата се от уплаха мома и я отнесъл в параклиса, без дори да надзърне да види коя е. Калугерът ги венчал на бърза ръка, както става при такива случаи и сватбарите си тръгнали с леко сърце. Княжеският син метнал невестата отзад на коня си и препуснал в тъмнината.

На заранта вестоносец известил на стария княз и на княгинята, че младоженците си идват. Всички излезли пред за мъка да ги срещнат с хляб и сол, както е обичаят. Забили барабани, задумкали тъпани, засвирила музика — събрал се сума народ.

Пристигат сватбарите и скача от коня си княжеският син. Като поел булката си, без малко да я изпусне — така му се завил свят, като

видял коя води. А Мария паднала в краката на старците. Пък те, радостни и учудени, защото я мислели вече за умряла, вдигнали я, запрегръщали я.

Разбрал тогава младият рицар, че срещу съдбата си човек не може да отиде. А като се вгледал по-добре в булката си, като че перде му паднало от очите: та тя била по-хубава от всички хубавици. Станало му ясно колко лош е бил към сирачето, отхвърлил горделивостта си и коленичил пред нея да иска прошка. Тя му простила от все сърце — та той винаги й бил мил и драг.

Сватбата отпразнували с голямо веселие. От близо и далеч пристигнали знатни гости. Дошли и дванадесетте дъщери на съседния княз с богати дарове за своята посестрима. А когато веселбата свършила и гостите се разотишли, младоженците останали в замъка при стария княз и княгинята. И доживели те до дълбока старост, без да си кажат лоша дума нито веднъж.

ДВАМАТА ПОБРАТИМИ СРЪБСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Един сиромах човек какъвто и занаят да хванел, нищо не излизало. Не можел дори за хляб пари да изкара. Днес тъй, утре тъй, видял, че прокопсия няма, та намислил да измами някого. Напълнил чувал с мъх, сложил отгоре мъничко вълна и се запътил за пазара да продава стоката си. По пътя срещнал един друг сиромах. Той пък носел чувал шикалки, а отгоре бил сложил мъничко орехи и също отивал да ги продава. Тръгнали двамината и се заразпитвали:

— Ти какво носиш в чувала?

— Орешки! Ами ти?

— Аз пък — вълна!

— Хайде да се меним: вземи ти орехите, пък дай на мене вълната да ми оплете мама чорапи, че съм обосял.

— Да се меним, защо да не се меним. Мене пък ми са се дояли орехи. Ама вълната е по-скъпа, та трябва да ми додадеш нещичко.

Започнали да се пазарят и всеки мисли да измами другия. Найсетне се спогодили: онзи, който продавал орехи, да доплати за вълната два гроша. Ала той нямал никакви пари, та помолил за отсрочка — ще му ги даде, като отидат дома му. Пък другият като знаел, че там ще се разбере измамата — съгласил се да почака. Доволни и двамата един от друг, побратимили се и си разменили чувалите. Всеки си тръгнал по своя път, като се подсмиввал и си мислел, че е излъгал другия. Ала когато се върнали дома и двамата видели, че са се измамили.

Малко ли, много ли време минало, онзи, който продал мъха наместо вълна, тръгнал да дири длъжника си, да си иска двата гроша. Намерил го в поповата къща — бил се главил ратай там.

— Побратиме, излъга ме ти.

— Та и ти, побратиме, ме излъга.

— Дай ми барем двата гроша, дето ми дължиш.

— Да ти ги дам, побратиме. Думата си е дума, от нея се не отричам. Ама що да сторя, като нямам нито пукната пара? Виж какво

ще ти река: тук, зад къщата има една дълбока яма. Често попът слиза в нея и нещо ровичка. Сигурно там си е скрил парите. Хайде, ела довечера да ме пуснеш долу, каквото намерим — ще делим по равно и двата гроша ще ти върна.

Съгласили се. Вечерта, когато хората заспали, поповият ратай взел въже и чувал и отишли двамата хитреци при ямата. Ратаят влязъл в чувала, а побратимът му го спуснал долу. Ровил, тършувал навред ратаят — само жито намерил. Помислил си той:

„Ако река на моя ортак, че нищо не съм намерил, може да ме остави в ямата и да си иде. А утре попът ще ме разсипе от бой.“

Ратаят пак се намърдал в чувала, вързал се с въжето и викнал:

— Тегли, побратиме, чувала! Пълен е с пари.

Другият дърпа въжето и си мисли:

„Защо пък да делия тия пари? — Та той е измамник! Я да отмъкна аз чувала, а него да оставя в ямата. Утре попът ще го извади.“

Метнал чувала на гръб и побягнал през селото. Лавнали кучетата, погнали го. Тичал той, тичал, изморил се, чувалът почнал да се свлича от гърба му. А отвътре се чул гласът на ратая:

— Я, повдигни чувала, побратиме, че кучетата ме хапят!

Другият запъхтян оставил чувала на земята и ортакът му се измъкнал.

— Така значи, побратиме — рекъл ратаят, — искаше пак да ме излъжеш?

— Ами че и ти ме излъга — отвърнал му другият.

Запрепирали се насред път кой е по-голям лъжец и измамник. Накрай — думата си е дума — ратаят обещал да върне двата гроша, що дължи, когато побратимът му дойде друг път.

Изминало някое време. Ратаят се задомил и се прибрал в къщата на жена си. Веднъж, седи си той на прага и си пуши лулата. Гледа — задава се неговият побратим.

— Жено — скочил той, — иде насам един човек. Дължа му два гроша и съм обещал да му ги върна, когато дойде. Аз ще се престоря на умрял, пък ти почни да плачеш и нареждаш. Като научи, че съм умрял, ще си рече, че и дългът ми е умрял и ще си иде.

Така и сторил: легнал по гръб, кръстосал ръце, жена му го покрила с чаршаф и почнала да плаче, да си скубе косите и жално да нарежда.

Ето го побратимът чука на портата. Излиза жената раз плакана.

— Помози бог, булка! Тука ли живее тоя и тоя?

А жената през плач отговаря:

— Ах, горкана аз! Ей го вътре лежи мъртъв!

— Бог да го прости! Той ми беше побратим. Заедно работехме, търгувахме. А щом такава беда го е сполетяла, аз ще остана да го изпроведа до вечното му жилище, да хвърля на гроба му шепа пръст.

Жената му рекла, че погребението ще се забави и по-добре е той да си върви. Ала другият не скланя:

— Ще чакам — рекъл той, — пък ако ще би и три дни.

Мъжът чуя това и тихичко рекъл на жена си да иде за попа, да му разправи, че уж мъжът и е умрял: нека го отнесат в гробищната черква. Може пък побратимът му да си иде.

Казала жената на попа. Дошъл той с няколко души. Положили „мъртвеца“ на носилото, отнесли го в черквата при гробищата и го оставили там, та утре да го опеят и заровят. Тръгнали си всички. А побратимът рекъл на жената:

— Толкова години сме делили с него хляб и сол, ще остана аз да го пазя.

Пък нея ноц разбойници били ограбили някакъв богат дом и отнесли много пари, дрехи и оръжие. Като минавали покрай черквата, видели, че вътре мъждука светлинка и си рекли един на друг:

— Я да влезем в черквата, да си поделим краденото!

Побратимът като усетил, че средноц към черквата идат хора, помислил си, че не е чиста тая работа, та се скрил в олтара. Разбойниците влезли и седнали да делят парите с калпак, пък дрехите и оръжието — както дойде. На всичко се съгласили, останала само една сабя. Всеки искал да я вземе, че била много добра. Закарали се. Тогава един от тях скочил на крака, грабнал сабята и рекъл:

— Чакайте да опитаме пък дали е толкова добра, колкото си мислим. Ако отсека главата на тоя мъртвец отведнъж, значи — добра е!

И се запътил към носилото. А „мъртвецът“ като скочил и завикал:

— Хей, мъртъвци! Къде сте?

— Тук сме — отзовал се побратимът му из олтара. — Всички сме готови. Да ги почваме ли?

Като чули това, разбойниците зарязали всичко и хукнали да бягат, без да се озъртат. Бягали, бягали — душа не им останала. Стигнали най-сетне до гората и спрели да си поемат дъх. А главатарят им рекъл:

— Ей, братя! Ходихме, бродихме ден и нощ по света, нападахме яки крепости и дворци, бихме се с толкова хора и нито веднъж никому окоето не трепна. Пък сега от един мъртвец се уплашихме. Ще се намери ли между нас юнак, който да се върне, да види що става в черквата?

— Не отивам — рекъл един.

— И аз се боя — рекъл втори.

— На десетина живи излизам насреща, ама с мъртвец не се залавям — отсякъл трети.

Намерил се най-сетне един смелчага, който се наел да иде да види. Върнал се в гробището, тихичко пропълзъл под черковния прозорец и заподслушвал. А в това време два мата побратими си делели плячката на разбойниците. На край започнали да се препират за двата гроша и едва не се сбили. Слуша разбойникът препирнята:

— Ами моите два гроша? Дай ми си двата гроша!

Длъжникът се озърнал и видял под прозореца калпака на разбойника. Бърже си протегнал ръката, грабнал го и го пухнал о земята:

— Ето ти за твоите проклети два гроша!

Разбойникът много се уплашил, спуснал се да бяга колкото краката му държат. Дошъл си при своите ни жив, ни мъртъв — от страх зъбите му тракат.

— Ей, братя! Добре, че живи останахме! Ние парите с калпак делихме и всеки по няколко калпака взе. Пък ония са толкова много, че на мъртвец само по два гроша се паднаха. За един и толкова нямаше. Че като викна! Та ми взеха калпака и му го дадоха за двата гроша.

Разбойниците си плюли в пазвата и — беж да ги няма! А двамата побратими забогатели от кражбите на разбойниците, заживели си мирно и тихо и вече не се опитвали никого да мамят.

СЕЛЯНИНЪТ И ТЪРГОВЦИТЕ

ЧЕШКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Живеели в един град трима братя — трима млади търговци. Те работели заедно и делели по равно печалбите. За тях хората говорели, че са нечестни — лъжат, де когото срещнат, и се стараят за своите стоки да получат колкото може повече пари.

Наканили се един ден търговците да тръгнат на далечен път и започнали да размислят къде да оставят парите си, за да не пропаднат, докато ходят по чужди краища.

Най-младият брат рекъл на по-големите:

— Аз познавам един селянин. Той е човек беден, но е честен и живее близо до града. Да идем при него и да му кажем, че тръгваме на далечен път, затуй сме решили на него да оставим парите си — да ги скъта.

Както били намислили, тъй и сторили. Отбили се в къщата на селянина и се сговорили, че селянинът ще им скъта парите и ще ги пази, докато се върнат от път, но ще им ги даде само тогава, когато при него се явят и тримата заедно и си поискат парите.

Пътували търговците по света, много пари напечелили, върнали се в своя роден град и първата им работа била да отидат в селото, където живеел пазачът на парите им.

Най-старият брат казал:

— Този селянин ни направи голяма добрина. Как да по кажем, че го почитаме много и че сме благодарни?

— Аз зная как можем да сторим тази работа — рекъл най-малкият брат. — Утре е неделя, а празничен ден той винаги седи в къщи и гледа през прозореца. Ние ще минем покрай него и щом наближим, и тримата ще смъкнем шапките си и ниско ще му се поклоним, а после ще идем за парите си.

Братята се съгласили. Те се зарадвали, че тази работа няма нищо да им струва.

А най-младият отишъл при селянина и му казал:

— Както виждаш, ние се върнахме. Искаме да купим едно хубаво място, което се продава наблизко. Утре трябва да го заплатим. По-големите братя ме проводиха да ми дадеш нашите пари, които оставихме при тебе. А за да знаеш, че не лъжа, ние тримата утре ще минем край твоя дом, ще снемем шапките си и ниско ще ти се поклоним. След това аз ще намина при тебе, за да взема парите.

На другия ден селянинът още от сутринта седнал до прозореца. В туй време се задали тримата търговци и ниско се поклонили, като си снели шапките.

След това тримата търговци се разотишли по своите работи. Преди това се сговорили на обяд да се срещнат в кръчмата, заедно да обядват.

А най-малкият се върнал при селянина. Той сега повярвал, че двамата наистина са го изпратили, и му наброил парите.

Най-малкият прибрал общите пари и тихичко се измъкнал — заминал в далечен край.

Двамата по-големи братя дълго чакали най-малкия в кръчмата, но него го нямало никакъв. Отначало помислили, че някъде са го задържали, но сетне здравата почнали да се безпокоят.

— Дали не е взел нашите пари и да е побягнал? — рекъл най-старият.

Отишли те при селянина и го попитали не е ли видял техния малък брат.

— Нали още вчера го изпратихте да ми каже, че сте му поръчали да получи от мене парите и за да повярвам, че е истина, днес сутринта и тримата минахте покрай моя дом и ми се поклонихте? И аз му дадох парите.

Търговците се разсърдили, започнали да ругаят селянина и го изкарвали пред съда. Съдията поискал от селянина да върне парите — ако не ги върне, цялото му стопанство ще бъде продадено срещу дълговете. Селянинът се намерил в много тежко положение. Децата му ревнали, жена му за хванала да го ругае, че е взел чуждите пари да ги пази. А той нито можел да спи, хляб не слагал в устата си, не можел да ходи на краката си и все си мислел, че трябва да тръгне с децата си по света и да проси милостиня.

Тогави при селянина се отбил неговият съсед и го попитал защо толкова се е разтревожил.

— Не ми се ще — рекъл той — да разказвам, но все едно, скоро всички ще узнаят каква беда ме е сполетяла.

И той захванал да разказва на съседа си как са го из мамили търговците.

Тогава съседът рекъл:

— Аз отколе ги зная. Те са познати като големи мошеници. Но ти се не бой. Аз ще дойда с тебе в съда и ще те защити.

В туй време братята наели за себе си един учен защитник. Най-напред започнал да говори защитникът. Неговият език мелел като воденица. Той обвинявал селянина, а търговците се радвали: „Много добър защитник си намерихме. Навярно ще си получим паричките!“

Докато защитникът говорел, селянинът треперел като есенен лист. После съседът помолил съдията да му позволи и той да си каже думата.

— Господин съдия — започнал съседът, — всичко онова, което говори защитникът, нищо не чини. Напразно се труди. Парите на тези търговци се намират в джоба на подсъдимия и той може ей сегинка да ги върне. Само че той се е до говорил да им предаде парите, когато се явят и тримата братя да ги получат заедно.

Тогава съдията изпратил търговците за техния трети брат, но той бил побягнал. Цялата лъжа излязла наяве и двамата търговци се измъкнали с наведени глави.

Злополучният селянин си отдъхнал. Една канара се смъкнала от плените му.

А търговците се разтичали да намерят своя най-малък брат. И го търсят до ден днешен.

ПРОСБА ДО КРАЛЯ

ПОЛСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

В съседство с имението на един богат пан живеел някога беден селянин. Цялото му богатство било една кравичка. Не щеш ли, един ден тя се вмъкнала в господарската ливада. Видял я панът и й теглил ножа.

Отишъл сиромашът при пана да му иска да плати кравата. Панът се разсърдил, заповядал на ратаите си да го проснат на една пейка и да му ударят десет камшика.

Върнал се дома клетият с празни ръце и жена му рекла:

— Хайде да напишем просба до краля. Той справедливо ще ни отсъди!

— Как да я напишем — казва селянинът, — като не съм грамотен?

Мислили, мислили, накрай измислили.

Взел селянинът една голяма дъска, рендосал я добре. Пъшкал, потил се — изрисувал на нея своята колиба и господарския чифлик. На дъската ясно се виждало през къде е минала кравата, за да влезе в ливадата на пана, и мястото, където той я заклал. Под тая рисунка селянинът изписал пейката, а връз нея себе си и наоколо десет дяволчета.

Като свършил тази трудна работа, селянинът метнал на рамо дъската с просбата и тръгнал да иде право при краля. Пътят му минавал през голяма гора. Като вървял през нея, срещнал един ловец и го поздравил:

— Добра среща, пане! На слука!

— Благодаря, човече! Накъде си се запътил? — попитал го ловецът.

— При краля отивам. Нося му просба против моя пан господар.

— А какво лошо ти е сторил той?

Селянинът свалил дъската и му показал просбата си.

Погледнал ловецът, погледнал — нищичко не разбрал.

— Ами че как така не разбираш? Та тука много ясно е изписано — учудил се нашият човек и почнал да му обяснява: — Ето това тук е моята колиба, а това — господарският чифлик и ливадата му. Ето през къде моята крава е влязла в ливадата, а на това място панът я закла. Пък тая пейка и десетте дяволчета наоколо и — това са десетте камшика, що панът заповяда на слугите си да ми ударят, като ме опънаха на пейката. Ясно ли е?

— Сега всичко се разбира — рекъл ловецът. — Върви, човече, при краля, той непременно ще ти помогне!

Отминал ловецът, а селянинът си продължил пътя, и през ум не му минава, че е разговарял със самия крал Ян.

Пристигнал той в кралския замък. Стражата го пустила и един придворен го отвел в голяма, богато наредена стая; тук той видял краля, седнал на златен трон, на главата със златна корона, а от раменете му се спускала алена плащеница. Наоколо — дванадесет важни сановници.

Подал нашият селянин дъската с просбата си на първия сановник и помолил:

— Прочети, ваша милост, какво зло ми стори нашият пан-господар!

Гледал първият сановник дъската, обръщал я насам-на татък, нагоре-надолу — нищичко не проумял. Не разбрали и другите сановници. Ядосали се и наредили на слугите да го изхвърлят, че бил божем смахнат. Ала кралят ги възпрял и поискал да му дадат просбата и той да я види. Дванадесетият сановник я подал на единадесетия, единадесетият я подал на десетия, той пък на деветия и така един на друг, един на друг — най-сетне първият сановник поднесъл дъската на краля. Той я погледнал и се обърнал към сановниците:

— Че как така не разбирате! Тук всичко е много ясно изписано. Я, човече, ела по-близо до мен!

Селянинът се приближил до трона.

— Ето това тук, твоята колиба ли е? — попитал го кралят.

— Така е, светли пане. Моята колиба е това!

— Ами това тук имението на пана ли е?

— Точно така, светли пане!

— Твоята крава е влязла оттук в имението на пана, нали?

— Оттук е влязла светли пане. Оттук.

— А панът я заклал, така ли е?

— Закла я, светли пане, закла я, без да му мисли, че ми е едничка.

— Пък ти си отишъл при пана да си искаш парите за кравата, а вместо пари си получил десет камшика, така ли?

— Да, светли пане! Точно десет — това е самата истина! Селянинът се зарадвал много, че кралят е разчел просбата му, и го потупал по рамото:

— Това се казва умна глава! Не е зелен кочан като вашите — и погледнал подигравателно дванадесетте важни сановници.

Крал Ян също бил много доволен, че се показал по-умен и подосетлив пред съветниците си, и рекъл на селянина:

— Хайде, върви си сега дома, пък аз ще имам грижата да си вземеш парите за кравата и вече никой да не ти па кости.

Не се минало много време и панът получил от краля писмо, в което му се нареждало да построи на селянина нова къща, обор, кочина и плевник, да му купи крава и да прибави към всичко това едно голямо парче земя.

А доволният селянин до края на живота си разправял на съселяните си:

— Мъдър господар е нашият крал Ян — веднага прочете просбата ми!

А пък съветниците му само зяпаха и нищичко не проумяваха. И защо ли кралят ги хрантути, като те дори да четат не знаят?

ЕДИН ДРАМ ОТ ЕЗИКА БОСНЕНСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Живеел в Сараево един младеж — Омер го казвали. По-голям безделник в целия град нямало от него. Денем гуляел по кръчмите, а нощем скитал от къща на къща да свири на момите под прозорците със своята тамбура. Ала трябва да признаем, че свирел и пеел хубаво, пък и на вид бил левент момък.

Бащата често съветвал непрокопсания си сия:

— Стига си ходил по кръчмите, синко! Стига си се усуквал край момите! Време е да се заловиш за работа, че ние вече одъртяхме и не можем сами да се изхранваме!

Ала Омер нехаел и за да си плаща гуляите, изнасял от къщи каквото му падне и го продавал. От мъка и срам пред хората родителите му без време отишли в гроба.

Останал Омер сам в опразнената къща — с трън да завъртиш, няма що да закачиш! Замислил се той за пръв път в живота си:

„Кой сега да преде и тъче, къщата да мете и да ми на готви? Време е, види се, да оставя скитнята. Май че друго не остава, освен да се оженя“.

Пъхнал Омер тамбурата под елечето си и се запътил към къщата на хубавата Мейра. Било вече късно вечер, минал бил и часът на яцията — последната молитва на правоверните. В стаята на Мейра горяла свещица, чувал се тих говор. Похлопал Омер на прозореца — говорът пресекнал; ударил струните, запял — свещта угаснала. Значи хубавицата не иска и да знае за Омер!

Три нощи подред ходил той да свири под нейния прозорец и натъжен се връщал: нито веднъж Мейра не откликнала на неговата песен. На четвъртата нощ младият безделник пак отишъл, като си мислел:

„За последен път ще й попея и ако и сега не ми се обади, кракът ми няма вече тук да стъпи!“

Засвирил Омер с тамбурата и тъжно запял:

*„Моя възшебнице, тихо свири!
Тичай по струните, лък веселяк!
Неведнъж, жаден и гладен,
сте ме поили и хранили
и с песента си девойките кръшни
край мен сте събирали.
Моя възшебнице, тихо свири!
Тичай по струните, лък веселяк!
Тук под прозореца на Мейра напразно
денем и нощем въздишам,
но не поглеждат към мене очите красиви...“*

Свещта в стаята пак угаснала, ала ненадейно прозорецът се отворил. От радост на Омер главата се завъртяла: „Най-сетне — мисли си горкият — успех да и стопя сърце то“.

— Луд ли си, Омер, или ще полудяваш? — рекла му строго Мейра. — Защо висиш по цяла нощ под прозореца ми да ме срамиш? Запиши си на челото: от това, що си на мислил, нищо няма да излезе!

Мигом надеждата на Омер се изпарила. Мъка навела главата му. Видяла момата колко е натъжен и добавила по меко:

— Ах ти, неразумнико! Да не би да си намислил за мен да се жениш?

— Да! — отвърнал Омер едва чуто.

— Избий тая глупост от главата си — рекла му момата. — Коричка хляб нямаш у дома си, пък искаш да се жениш. Зная, че ще речеш — ние сме от един дол дренки! Вярно е, че и аз съм бедна. Ала ти знаеш, че в цяло Сараево няма да се намери мома по-хубава от мене — туй всички го казват. Значи, аллах — да бъде вечна славата му! — ми е отредил по-добър живот. Ще се намери за мен никой мъж от богат род. Ама, чуй ме, Омер! Скъпо е не среброто и златото, а онова, що е на сърцето мило. Аз не бих те за менила и с най-първия ерген в града, ала свята е родител ската забрана. Не смея да я престъпя. Аз трябва да се омъжа за оногова, който ще може не само мен да храни, ами да даде

спокойни старини и на родителите ми. Защото цялата им надежда е в мене.

От тия думи на младежа малко му просветнало и рекъл:

— Ако е до туй, кажи ми колко откуп иска баща ти за тебе?

— Не е чак толкова много! Отвори си едно дюкянче, завърти търговия, та да можа да ни храниш и обличаш.

— Добре, щом е само това! Утре ще дойда да ти кажа какво съм сторил. Довиждане и лека нощ, Мейра! — сбогувал се Омер.

На заранта той се запътил при лихварина Искар, който бил приятел на покойния му баща. Разправил болката си и поискал назаем тридесет кесии пари.

— Ще се радвам, ако хубавата Мейра стане твоя жена — рекъл Искар. — Само че кога смяташ да ми върнеш парите?

— Подир седем години — отговорил Омер без много много да му мисли.

— Тъй! Ами какво ще стане, ако подир седем години не ми върнеш парите? Защото приятелството си е приятелство, а сметките са си сметки!

— Ако те излъжа, отрежи ми езика! — разпалил се Омер.

— Добре! — склонил Искар. — Да идем при кадията да го запишем. Ако подир седем години не ми върнеш шестдесет кесии пари — такава е лихвата — ще ти отрежа един драм от езика.

Отишли при кадията, подписали запис. Лихварят наброил на Омер тридесет кесии пари и му пожелал щастлив живот.

Застягал се момъкът за сватба: закупил скъпи дрехи, меки килими, сребърни съдове — подредил си дома богато-пребогато.

След месец направили сватбата. Наредил Омер тежки трапези, извикал музиканти и танцовачки — цяла седмица трая ла сватбената гощавка. Всички се чудят на богатата наредба на стаите, на скъпите ястия.

И заживял си Омер с жена си като бей — съвсем не мисли как ще върне такъв голям дълг. Когато похарчил половината пари, досетил се най-сетне да залови търговия, както бил обещал на Мейра. Ала не напразно казват старите хора: „Не се захващай за работа, която не умееш“. А пък на Омер не му била присърце търговията и я карал през куп за грош.

Бърже минали шест години. Като видял Омер, че парите са се стопили и почти нищо не му е останало, закахърил се и тежка мъка го замъчила. По цяла нощ се върти и въздиша; измършавял, превил се като кука.

Пита го Мейра какво му е, а той:

— Остави ме — казва — на мира! Пропаднах аз...

Пък тя знаела за записа още от първия ден, ала си мълчала — все се надявала, че мъжът и някак си ще изплува.

Като останало само една седмица до крайния срок, Мейра се замислила:

„Вижда се, че моят Омер нищо няма да стори, ами я аз да се опитам да омилостивя кадията, че инак защо ми е мъж без език!“

Отишла тя при кадията. Сторила му три поклона до земята, оставила на пода скъп подарък и си отишла без дума да продума. Така направила и на другия ден.

„Тази жена, както се вижда, много ме тачи — рекъл си кадията на ума. — Сигурно иска да ме помоли нещо, ама не смее да ми каже, горката.“

На третия ден Мейра пак отишла, поклонила се, оставила подаръка и си тръгнала. А кадията наредил на слугата да я върне.

— О, жено! Ето, трети ден идеш при мен и не можеш да надвиеш своята боязън. Кажи каква милост чакаш от мен? Говори! — рекъл и кадията.

А Мейра само това и чакала. Сторила дълбок поклон, целунала полата на кадията и му рекла:

— О, кадийо! Твоята добрина ми развърза езика. На истина имам една молба към тебе: позволи ми идния петък да поседя в съда на твоето място само един час.

— О, жено! Кълна се в аллаха, молбата ти ще изпълня. Пък ако щещ, остани и през целия ден!

Мейра целунала чехъла на кадията, поблагодарила му и с леко сърце си отишла.

Ето че доносил уреченият ден. Рано-рано пратил Искар един свой човек да иска парите. Ама къде у Омер пари? Той се изплезил на слугата и му рекъл:

— Ей тъй ще се наплатя на твоя господар! — и горко заплакал.

Върнал се слугата и разправил на лихваря какво е казал Омер.

— А, така ли! — развикал се Искар. — Скоро при кадията!

В това време Мейра отишла в съда. Кадията и дал халата си, нахлупил и бялата кадийска чалма и влязъл в съседната стая да гледа през една дупчица какво ще стане по-нататък.

Ето ти пристига лихварят и влачи за врата разплакания Омер. Кланят се двамата на безбрадия кадия, а той мълчи, смуче си наргилето. Подир някое време пита:

— Какво, о почтени търговци, ви води при мен?

— Да ни съдиш и отсъдиш, справедливи ефенди — отговорил лихварят и веднага започнал да му разправя за заема и уговорката.

Изслушал лъжекадията Искар и запитал Омер:

— Така ли е, Омер, както почтеният Искар говори?

Омер се разплакал още повече и потвърдил, че работата е точно така, както лихварят казва.

Тогава младият кадия разтворил книгата на законите, започнал да я прелиства и след няколко страници спрял, замърдал си устните — ужким чете. Накрай затворил за конника и рекъл на Искар:

— Да, да, ти имаш пълно право! Точно тъй пише и в тая свещена книга. Ами бръснач донесе ли?

— Разбира се! — отвърнал лихварят. Извадил остър бръснач и го размахал под носа на клетия Омер.

— Ей, почтени! — викнал му кадията строго. — Внимавай да не сбъркаш. Ти трябва да отрежеш от езика на длъжника си точно един драм. Иначе — тежко ти!

Сепнал се лихварят:

— Праведни кадийо! — рекъл той. — Защо така говориш? Ако без да ща отрежа на Омер малко повече, ще му додам злато за щетата. А пък ако отрежа по-малко — да смятаме че съм му го подарил.

— Мълчи, неразумни! — изкряскал сърдито кадията. — Виж го ти — свой закон намислил да налага! Режи веднага! И да знаеш, ако отрежеш повече или по-малко от един драм, ще кажа на джелатина да ти отреже главата. Тъй пише в свещената книга.

Изплашил се Искар не на шега, паднал на молба:

— Прости ми, праведни кадийо! Не исках да се меся в твоите съдийски работи. Не искам на моя длъжник езика. Подарявам му и тридесетте кесии пари. Ами че ние бяхме с баща му — аллах да му отреди добро място в рая! — първи приятели.

От тия думи кадията още повече се разсърдил и викнал:

— Я веднага да дойде джелатинът! Сега ще науча аз тоя лихвар да почита запис, подписан в съда!

Изтичал джелатинът, размахал ятагана. Паднал Искар на колене, целува полата на кадийския халат и моли за милост. Пък кадията не скланя и повтаря:

— Или режи драм от езика на Омер, или прости се с главата си!

Разбрал лихварят, че без подкуп не ще се отърве, и казал:

— Праведни кадийо! За твоята справедливост вземи и ти тридесет кесии от мен. А на длъжника си прощавам и дълга, и лихвите. Не искам да го осакатявам. Извади ме от тая каша, в която сам се забърках. Дяволът ме подбутна такъв запис с такава уговорка да сторя.

— Сечи главата на това куче! — изкрещял кадията.

Джелатинът повлякъл разтреперания Искар, а той здраво се хванал за халата на кадията и запищял:

— Милост, ефенди! Нали си правоверен...

Изтичал и Омер. Целува чехъла на кадията. Моли го да прости на лихваря.

— Тъй да бъде! — отсякъл важно голобрадият кадия. — Прощавам ти, Искар, само защото длъжникът ти ме моли. Ала нека се знае, че мюсюлманският закон е по-корав от камък!

Наброил лихварят на кадията тридесет кесии пари, а кадията го накарал да целуне Омер.

— Пък сега ще запиша в съдебния тефтер, че работата е уредена по съгласие и никой никому нищо не дължи — рекъл накрай кадията.

Зарадвали се двамата, поблагодарили на младия кадия за великодушното и справедливо решение и побързали да си идат. А още едната врата не се затворила зад гърбовете им, отворила се втората и влязъл истинският кадия. Като се тресял от смях, той рекъл на Мейра:

— О, жено! В главата ти има повече мъдрост, отколкото в корана — да ме прости аллах! Истина, ако беше мъж, по-добър кадия не би се намерил по цялата земя на падишаха!

Мейра поблагодарила на кадията за сторената милост и му предложила да вземе петнадесет кесии от парите, що била получила от лихваря. Ала кадията не само че не ги приел, ами й дал още една кесия, заради нейния ум и разум. Мейра, както се полагало, целунала

полата на халата му, спуснала на лицето си белия яшмак и побързала да си иде дома, преди да се върне мъжът и. Той пък бил отишъл с Искар в кафенето да се почерпят по случай щастливото избавление.

По обяд Омер се завърнал радостен. Като отворил пътната вратичка, жена му го видяла през прозореца и започнала да го дразни:

— Ей го, иде си Омер с отрязан език!

— Не позна! — отвърнал мъжът и.

Мейра се престорила на учудена — виж ти, мъжът ѝ може да приказва, както преди! А Омер и заразправял:

— Аллах — да пребъде името му! — и умният кадия — да му даде аллах много радостни дни занаят! — ме избавиха от бедата. Пък на жадния Искар му излезе доста солено. Ама този кадия е такъв млад и хубав, румен като ябълка...

— Мигар е по-хубав от мене? — попитала хитро Мейра и му показала парите, що донесла дома.

От радост Омер заплакал, коленичил пред своята разумна жена и три пъти я целунал по челото. Когато пък Мейра му разправила всичко поред, тя му станала още по-драга. Оттогава Омер винаги се вслушвал в мъдрите съвети на жена си. Той заработил, както трябва, и подир няколко го дини двамата успели да съберат такова богатство, че си изплатили дълга с лихвите.

КАК СИРОМАХЪТ СЕ ИЗБАВИЛ ОТ ОСКЪДНИЦИТЕ

УКРАИНСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Един селянин бил толкова беден, че често и той, и челядта му си лягали с празен стомах. Пък бил работен, трудел се от сутрин до вечер, ама нищо свястно не излизало от ръцете му. Гдето се вика: злато да пипне, на камък става! Бъхтел се той като риба на сухо — от сиромашията не може да се отърве. Ту житото му градушка ще убие, ту вола му мор ще умори, ту кокошките пипка ще натръшка.

А бил този бедняк гуслар, какъвто втори нямало в селото. Затова често го канели по сватби и веселби, хората да разтушава. И винаги му давали по нещичко заради свирнята. Така, върнал се той дома една неделя от сватба с развеселено от водката сърце и донесъл на децата си брус сланина и самун бял хляб, какъвто те отдавна не били слагали в уста. Наситил той гладните, а сетне взел гуслата и ударил една хоровадна песен. Рипнали децата, разиграли се: хоп троп! хоп-троп! Гопак играят.

Скачат и клякат децата, а бащата ги гледа и им се радва. По едно време вижда, че заедно с тях подрипват и някакви мънички изродчета, грозни и гадни: с дълги ръчички и зли очички, с криви крачета и хилави вратлета. Пък много — чет нямат!

Почудил се сиромашът, зарязал свирнята. Мигом човечетата се втурнали, заблъскали се, затискали се, та се скрили под печката.

Пита ги той:

— Какви сте вие такива?

А те се обаждат изпод печката с тънички гласчета:

— Оскъдници сме ние. Драго ни е, когато никой се трепе по цял ден за корав залък хляб и стиска сол; яде, пък си недояжда. Ние сме деца на сиромашията.

„Ха! — досетил се беднякът. — Затова ли всичко наопаки ми върви? Тия оскъдници значи ми пречат, та не мога да свържа двата

края!“

А сетне ги попитал:

— Ами добре ли ви е там, под печката?

Пък те хором отговарят:

— Какво ти добре! Теснотия — ще се издушим. Не видя ли колко сме се наплодили.

— Щом е тъй, чакайте да ви направя едно гнездо по-широко!

Като им рекъл тъй, сиромашът изтичал под навеса и донесъл една делва, на викнал на оскъдниците:

— Ха, излизайте изпод печката, влизайте в новия си дом!

Юрнали се оскъдниците, заподскачали, едно за друго се ловят, натикали се в делвата, а селянинът нита:

— Всички ли влязоха?

— Всички! Всички!

— Да няма някое куцо-сакато да е останало под печката?

— Не! Не! Всички сме тук. Няма между нас куци и сакати.

А селякът само това и чака: похлупил делвата с капака, с тесто го замазал. Отнесъл делвата на полето, та я за хвърлил в един овраг под крива и суха дивачка.

„Е, може пък да ми потръгне оттук нататък“ — помислил си той и доволен си потрил дланите.

Изминало половин година време, а може и малко повече. Потръгнало му на селянина: каквото залови — все на добро върви. Жито ли посее, ще изкласи клас до гърди, тежък, налян, свинята ли ще се опраси, дванадесет розови прасенца-близненца ще роди, кокошките по две яйца на ден носят. Нивите му — ниви, стопанството му — стопанство!

Влязло охолството под селяшката стряха. Вече малките от глад не плачат, ходят чистички, спретнатички, като господарски деца. Съседите се чудят и маят, не могат да раз берат откъде толкова добро в сиромашката колиба дойде.

А в селото живеел един богаташ — колкото жаден и не наситен, толкова и завистлив. Отишъл той при селянина. Хитро го подпитва, да разбере как тъй стана, че сиромашът се спаси от немотията: дали пък не е намерил гърне с жълтици или някой добър магьосник го е споходил?

— Нито имане съм намирал, нито дяволът нещо ми е дал — отговаря селянинът. — Ами работя мъжката и затова заживяхме по-

заможно.

— Мигар преди по-малко се трудеше?

— Пак така работех, ама... — изплюл камъчето селянинът — оскъдниците ми пречеа. Каквото захвана — все ми на вреждаха. И откакто ги пропъдих — потръгна всичко на добре.

— Че как можа да ги изпъдиш? — пита богатият.

Селянинът му разправил как се отървал от оскъдниците.

— Ами къде отнесе делвата?

— В оврага под сухата дивачка.

Сбогувал се богатият и тича право към оврага. Намерил делвата, отхлупил капака и оскъдниците като грах се из сипали. А той им говори:

— Е, оскъдници, излизайте на воля! Идете си пак при онзи селяк. Той вече забогатя и за вас му домъчня.

А оскъдниците писукат:

— Ох, не! Страх ни е от него. Той пак ще измисли някоя хитрина, та съвсем да ни погуби. Пък ти ни спаси, ти си добричък, при тебе ще дойдем.

Изтръпнал богатият, подплашил се, хукнал да бяга. А те — вкупом по него. Отишъл си дома запъхтян, уморен, тревожен, здраво залостил портата. Ама оскъдниците оттук, оттам, през пролуки и дупчици — намърдали се в къщи, изпокрили се по най-тайни места — иди ги търси, ако си нямаш работа! Разплодили се те, размножили се като хлебарки във фурна.

И започнал богатият да беднее: добитъкът му измрял, конете му откраднали, вълци овцете нападнали, че една нощ и къщата изгоряла — едва по бели гащи той успял да се спаси. Останал завистникът гол като кол, обеднял още по вече, отколкото онзи селянин бил преди.

И разкажал се той горчиво, ама вече било късно.

ПЕДЯ ЧОВЕК

БЪЛГАРСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Живеели двамина стари хора — мъж и жена. Те си имали сламена колибка с щъркелово гнездо на покрива, имали си и два вола: единият — сляп, а другият — куц; имали си и една нива, три години небрана. Само дете си нямали, затуй им било криво и мъчно.

Една сутрин старецът рекъл на жена си:

— Бабо, днес отивам да изора нивата. Смятам да пръсна малко просо, че като порасте и узрее, ще дойдат птички да го кълвнат. Щом накацат и почнат да го кълват, аз ще хвърля рибарската си мрежа отгоре им, ще хвана десетина-петнайсет, ще им направя клетки и ще ги занеса на пазара да ги продам. Какво мислиш — добре ли съм решил?

— Много ти е добро решението, само че за обяд няма какво да ти наготвя. Я иди по-напред да хванеш малко рибица, пък сетне ще вървиш да ореш.

Слязъл старецът към реката и хвърлил мрежата си в един дълбок вир. Изтеглил я: цяла торба рибки-златоперки.

Хвърлил повторно и що да види: в мрежата шава едно малко момче, педя високо, с цървули и мустачки.

— Добро утро, тате! — викнало момчето.

— Кое си ти? — попитал старецът.

— Аз съм твоят син. Стоях под един камък и чаках някоя бабичка да ме измъкне и да ме отнесе в твоята колиба. Чаках, чаках, мустаци ми пораснаха — но никой не дойде. Излязох да се поразходя във водата и ти ме хвана в мрежата. Хайде да ме водиш у дома, че не зная пътя.

Навел се старецът, взел мустакатото момче от мрежата, мушнало го в торбата при рибата и го отнесъл. Бабичката като го видяла, много се зарадвала:

— Ох, на мама — викнала тя, — то си ми има вече мустачки! Ще го наречем Педя човек.

Дядото се порадвал на сина си, помилвал го по главичката и заминал на оран. На обяд Педя човек тръгнал да коси на баща си чорбица в едно менче. Като стигнал на нивата, бащата го съзрял, спрял воловете и седнал в браздата да сърба топла чорбица. Педя човек се повъртял малко насам-нататък сетне се хванал за опашката на единия вол, покатерил се на гърба му, пропъзлял към ухото му влязъл вътре. Викнал силно:

— Дий!

Волът потеглил. Тръгнал и другият. Захванал Педя човек да оре вместо баща си. Теглил една бразда, права като свещ, теглил втора, почнал да свирука.

— Тате — викнал той на стареца, — ти си полегни под крушата, пък аз ще изора нивата. Ако някой мине и поиска да ме купи, ти ме продай, не бой се. Вземи парите, а сетне аз пак ще се върна.

Легнал старецът и задрямал. По едно време се задал един богат търговец и се смаял: орачът спи под крушата, а воловете сами вървят и орат. Де се е видяло такова нещо!

— Хей — викнал той, — какво е туй чудо?

Старецът се надигнал и попитал:

— Какво има?

— Не мога да се начудя как могат воловете сами да орат! — отвърнал търговецът.

— Ако си отвориш хубаво очите, ще видиш, че воловете не орат сами, а син ми ги кара.

— Де го? — още повече се смаял търговецът.

— Ей го там, в ухото на вола.

Търговецът приближил до воловете, втренчил се, разгледал мустакатото момче и почнал да се моли:

— Продай ми го!

— Колко даваш? — попитал старецът. — Сто жълтици.

— Дай парите!

Наброил търговецът парите и прибрал Педя човек. Мушнал го във външния джоб на палтото си и тръгнал. По пътя Педя човек прогризал като мишка широка дупка в джоба, спуснал се неусетно на земята и се мушнал в храсталака. А търговецът отминал. Педя човек прескочил гората, излязъл навън. Стигнал до един мост. Нощта била вече на стъпила. Прибрал се Педя човек под моста да спи, като решил

на другия ден да си продължи пътя. Тъкмо затворил очи, ето че пристигнали под същия мост трима разбойници.

— Тая нощ — рекъл първият, — ще откраднем един от двата вола на оня, дето живее накрай село, съгласни ли сте?

— Съгласни сме! — отговорили другите двама.

— Вземете и мене, братя! — обадил се Педя човек в тъмнината.

— Кой си ти? — трепнали крадците и втренчили очи. Като видели малкото човече, те плеснали с ръце и викнали:

— Тъкмо ти ни трябваш! Ние за такъв мъничък човек земята дерем. Ще влезеш през ключовата дупка в обора на къщата, дето е накрай село, ще отключиш вратата и ще изведеш единия вол, а ние ще те чакаме вън.

Речено-сторено. Отишли разбойниците в къщата накрай село, помогнали на Педя човек да влезе през ключовата дупка и притихнали в тъмнината. По едно време Педя човек надал вик отвътре, колкото му глас държи:

— Братя разбойници, кой вол да открадна — белия или черния?

— Мълчи, дребосъче мустакато — зашепнали разбойниците, — изведи черния!

Педя човек извел черния вол. Крадците го подкарвали към гората, заклали го, одрали му кожата и си го разделили. На Педя човек дали шкембето. Дигнали се бърже и си отишли. Педя човек слязъл в близката долчинка, измил хубаво шкембето, мушнал се вътре и заспал. Същата нощ в долчинката пристигнал гладен вълк. Като съзрял шкембето, той подскочил, отворил уста и го налапал. Педя човек се събудил в корема на вълка. Потъркал очи и почнал да се разхожда. Мръднал към устата на вълка и погледнал през зъбите. Било пладне. Насреща под една орехова сянка пладнувало цяло стадо овце, а овчарят и кучетата спели. Вълкът тихо приближил към едно крехко агънце. Тъкмо когато посегнал да го удуши, Педя човек се развикал:

— Овчарко, ставай, че вълкът грабна агнето ти!

Овчарят скокнал и насъскал кучетата си. Те връхлетели върху вълка. Вълкът се втурнал към гората и едва се отървал от силните овчарски кучета. Когато стигнал в храсталаците, почнал да дебне един заек, но щом го наближил, Педя човек пак се развикал:

— Зайко, бягай! Отиде ти кожухчето!

Заекът побягнал. Вълкът тогава продумал:

— Кой си ти, който се разхождаш в моя корем и плашиш плячката ми?

— Аз съм Педя човек.

— Какво искаш от мене?

— Искам да ме заведеш у дома при майка ми и при баща ми.

— Къде живеят те?

— Хе там, в долното село.

Вълкът подвил опашка и се спуснал надолу. Пристигнал в село, прескочил плета и влязъл в двора на колибата, гдето живеели бащата и майката на Педя човек.

Педя човек си подал главата през вълчата уста и викнал:

— Тате, мале, ударете вълка, ама гледайте корема да не биете, защото ще ми строшите кокалите!

Дядото грабнал секирата и се втурнал. Подире му изскочила и бабичката с кобилищата. Тупа-лупа — убили вълка. Разпрали му корема и извадили Педя човек.

— Как сте? — попитал Педя човек и си засукал мустака.

— Добре сме — отвърнали старците.

— Тебе чакахме.

— Вие сте добре — рекъл Педя човек, — ама аз не съм, защото нямам топла дрешка. А иде зима.

— Лесна работа! — рекъл старецът и одрал кожата на вълка.

А бабичката взела една губерка и му ушила хубаво меко кожухче.

КОВАЧЪТ В РАЯ

СРЪБСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Един селски ковач си имал хубаво лозе. Всяка година то му давало кога малко, кога много, а понякога — и над сто бурета вино наливал. Една година се случила добра родитбата, ама тъкмо преди гроздобер паднала градушка и всичко убила. Отишъл той да види пакостта:

„Ех — рекъл си той, — бог дал, бог взел.“

Па събрал няколко грозда, що били оцелели тук-там. Като ги смачкал, излязла пет оки шира, налял я в едно буренце и решил:

„Като ми дойде тая беда на главата, ще взема това сладко вино и ще го изпия с първия, когото срещна по пътя за дома.“

Тръгнал си ковачът. Насред път гледа — насреща му иде една непозната жена. Без да дочака да я поздрави, тя се приближила и му заговорила:

— Ковачо! Тъкмо при тебе ида. Бях у дома ти, ама ми рекоха, че си на лозето, та се запътих да те диря.

— Коя си ти и защо съм ти дотрябвал? — пита ковачът.

— Аз съм смъртта. Дошла съм да те прибера.

Стреснал се човекът, ала скоро се съвзел от страха и й рекъл тъй:

— Ах, драга смърт! Тая година градушка уби лозето ми. Някога то ми даваше по стотина бурета вино, пък виж сега — само едно буренце. Та като си тръгнах за дома, обещах си, че ще изпия този гроздов сок с първия срещнат по пътя за негово и мое здраве. Затова, моля те, не ми отказвай — седни да го изпием, па сетне прави с мене, каквото си намислила.

Смъртта се съгласила. Седнали двамата край пътя. Ковачът надигнал буренцето за здравето на смъртта, а после и го подал и тя да пие. Така поред те отпивали от буренцето и си приказвали за това-онова. Ама ковачът пие и все си мисли как да се отърве от голямата беда. По едно време попитал неканената си гостенка:

— Вярно ли е, гдето хората казват, че никаква пречка не те спира — можела си да се провреш и през най-мъничката дупчица? Като те гледам тъй, доста си едра, та не ми се вярва да е истина.

— Истина е! Истина е! — отвърнала смъртта. — Вредом минавам. И с девет кофара да се заключиш, пак ще се вмъкна при тебе.

— Ще ми се да видя такова чудо, преди да умра. Можеш ли да влезеш, да речем, в това буренце?

— Ей сегинка ще ти покажа, че мога.

Рекла така смъртта и почнала да тънее, накрай се вмъкнала през дупката в буренцето. А ковачът това и чакал: бърже запушил дупката и понесъл буренцето към дома. Отвътре смъртта се завайкала, замолила се да я пусне. Обе щава да не му взима живота, ама той не и вярва. Отнесъл ковачът буренцето дома си, окачил го на един гвоздей високо — никой да не го докача.

И престанали хората да умират — нали смъртта била затворена в буренцето! Гледа дядо Господ: навъдили се хората толкова, че на земята и дотежало да ги носи. Изпратил той дявола при ковача: нека да дойде и да каже как тъй е посмял да заключи смъртта!

Отишъл дяволът при ковача и му рекъл:

— Хей, ковачо! Изпрати ме Господ-бог за тебе. Да дойдеш и да му кажеш защо си запрял смъртта, та не може да си върши тя работата? Ако не дойдеш с добро, насила ще те завлека!

А ковачът му рекъл:

— Ще се покоря на волята божа. Ама моля те, дяволе, да ме оставиш да доизкова за децата мотиката, гдето съм започнал, а сетне ще дойда с тебе да се оправям пред милосърдния бог. И още за едно добро ще те моля: да ми помогнеш да разпаля огъня, та да свърша работата по-скоро.

Съгласил се дяволът, ама поискал ковачът да му покаже какво да прави. Отишли в ковачницата и човекът рекъл на дявола:

— Влез в меха и духай през духалото, пък аз ще кова!

Щом влязъл дяволът в меха, ковачът бърже затулил устата на духалото, па като почнал с чука — по главата, по гърба, по задника — та го сплескал така, че дяволът едва се довякъл до пъкъла.

Не минало много време, дядо Господ изпратил тоя път три дявола — да доведат ковача, да каже той, безумният, как тъй е посмял

да заключи смъртта в буренцето и да пребие дявола. Отишли те, гледат: ковачът цепи дърва на двора.

— Хей, ковачо! — викнали те. — Изпрати ни Господ-бог да те заберем, при него да те водим. Ако не дойдеш с добро, насила ще те завлечем!

А ковачът:

— Ще се покоря на волята божа. Само че ще ви моля, дяволи, да ми помогнете да нацепя дървата, та да не ми мръзнат децата зимъс.

— Харно! — съгласили се дяволите. — Само че да ни покажеш какво да правим, че ние никога не сме цепили дърва.

— Ето, един от вас да си мушне ръцете в процепа на тоя пън, гдето цепя, наместо клин.

Послушал го единият дявол, пъхнал си ръцете в процепа. А ковачът извадил брадвата и дървото му стиснало ръцете като клещи.

— Стой сега така, дордето разцепя от другия край! — рекъл ковачът.

Ударил с брадвата той пъна от другия край и накарал втория дявол да си мушне ръцете в процепа. И нему дървото стиснало ръцете. Тогава ковачът ударил пъна в средата и така стегнал ръцете и на третия дявол. Повикал сега той своята челяд, дал на всички по една цепеница, па като почна ли да бият дяволите — ха, бре! де, бре! — оцавили им козината от бой. Паднали дяволите на молба, обещаха, ако ги пусне, да не го закачат повече. Смилил се ковачът — пуснал ги. А те едва се довлекли до пъкъла на четири крака.

Отървал се ковачът от неканените гости, пък се замислил: „С Господа шега не бива — рано-късно ще ми вземе мярката.“ Откачил буренцето от гвоздеа и го поразклатил. Отвътре се чуло писък: „Олеле, зъбите ми изпопадаха, костите ми се потрошиха!“

— Потрай, миличка — рекъл ковачът. — Дошъл съм да те освободя. Разбрах, че не е проста и твоята работа. Само искам да ми обещаеш, че никому не ще взимаш душата без време. Защото ти дойде при мен, когато бях в силата си, дребна челяд, млада жена имах и съвсем не ми беше омръзнал животът...

— Обещавам ти и признавам, че сбърках — отвърнала с хрисим глас смъртта. — А сега, ако си човек разумен, пусни ме на воля, че сигурно мнозина страдащи ме чакат да ги отърва от мъките.

Отпушил ковачът буренцето. Смъртта, както била изтъняла, сега в тясната си тюрма съвсем постала станала. Извлекла се из дупката, отърсила си полата и на раздяла му рекла:

— Добър урок ми даде ти, ала не ти се сърдя и скоро няма да дойда да ти додявам. Нито на теб, нито на домашните ти.

И си тръгнала да навакса изостаналата си работа. А ковачът си заживял спокойно. Доживял до дълбока старост.

Пък когато му омръзнало вече да живее, запътил се за пъкъла. Дошъл пред портата и зачукал. Дяволът-вратар открянал един прозорец в портата и го попитал:

— Ти кой си?

— Ами че аз съм ковачът от онова село, гдето бяхте идвали да ме водите при дядо Господ да се оправдавам, загдето бях затворил смъртта в буренцето.

Като чули това, дяволите много се изплашили. Втурнали се да затискат портата, да не би ковачът да влезе при тях, че голяма поразия може да стори. — Махай се! Няма тук място за тебе! — викнал му вратарят и тропнал прозореца, затворил го и го залостил с резето.

Запътил се тогава ковачът за рая. Чука на райските врата, а отвътре свети Петър пита:

— Ти кой си?

— Аз съм ковачът от онова село, който беше затворил смъртта в едно буренце. Та дошъл съм сега да се оправдавам пред дядо Господ.

— Върви си! Върви си! Няма тук място за тебе! — отвърнал му свети Петър.

— Моля те — казва ковачът, — позволи ми само с едно око да надзърна да видя как живеят в рая.

Открянал свети Петър райските двери, а ковачът — хоп! — мушна се под ръката му и влязъл. Видял наблизко една камара парцаливи дрехи. Измежду тях познал старите си гащи, що преди години бил дал на един просяк. Седнал той върху тях, а свети Петър го пъди:

— Махай се оттук, бре!

— Няма да се махна! — отвърнал упоритият ковач. Ще си остана тук, на тия мои гащи.

Видял се в чудо райският ключар. Отишъл при дядо Господ да му каже, че ковачът, който бил затворил смъртта в едно буре, насила е

влязъл в рая и не ще да си иде.

— Намери — казва свети Петър — едни свои стари гащи, които бил подарил на един просяк. Сега е седнал връз тях и не мърда.

— Ти не го закачай — рекъл дядо Господ, — че той е много лют. Може голяма поразия да стори, ако се разсърди. Нека остане!

Ето тъй хитрият ковач отишъл в рая.

ЧЕТИРИМАТА БРАТЯ

БЪЛГАРСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Четирима братя — сиромаси хора тръгнали по чужбина да си търсят прехраната. Както вървели, по пътя ги настигнал един старец с била брада, тояжка на рамото и торбичка на тояжката. Той бил магьосник, който можел всичко да прави.

— Добра стига, юнаци! — поздравил старецът четирима пътника.

— Добро да намериш, дядо! — рекъл най-големият.

— Накъде сте тръгнали? — попитал ги старецът, като се изравнил с тях.

— Отиваме да си търсим късмета по чуждите краища — отвърнал вторият брат.

— Ако отивате надолу по селата, вземете и мене, че да бъдем дружина.

— Тръгвай с нас — зарадвали се и четиримата братя, — по-лек ще ни е пътят, като сме заедно.

Вървели, що вървели — стигнали до една чешма с два чучура.

Седнали да починат и да си похапнат. Бръкнали братята в торбите си и изкарали по един краецник чер хляб. Старецът като видял, че нямат нищо друго за ядене — извадил от торбичката си една глава лук, нарязал я и всекиму дал по една четвъртина. Похапнали братята, напили се със студена вода и станали да си ходят. Преди да потеглят, най-големият брат се загледал във водните струи и въздъхнал:

— Ех, да можеше вино да потече наместо вода от чучурите на тая чешма, че да се намества тука, че да си изградя една кръчма! Вярвайте ми, братя, няма да оставя не почерпен сиромас човек.

— Нека бъде тъй, както искаш — промълвил старецът и вдигнал нагоре десницата си.

Тогава станало чудо — от единия чучур мигом рукнало бяло вино, а от другия — червено. Зачудили се тримата по-малки братя и рекли на големия:

— Ако имаш нужда от помощ за изграждането на кръчмата — да останем!

— Вървете си по пътя, а мене оставете сам. Щом като имам такава чешма — помощници колкото щещ.

Потеглили тримата братя със стареца по-нататък. Вървели, що вървели — излезли на едно равно поле. Сред полето имало три заоблени могили, а между могилите — търкулнати два големи бели камъка. Вторият брат се спрял, погледнал могилите, равното поле, камъните и въздъхнал:

— Ех, да можеха тия могили да се превърнат на житни купни, а камъните — на два вола, че да си направя едно крушево рало! Цялото поле наоколо ще изора. Ще го засея и ще насипя в житниците си зърно за чудо и помен. Вярвайте ми, братя, сиромаш човек няма да излезе гладен от къщата ми!

— Тъй да бъде! — вдигнал втори път десница старецът и мигом могилите се превърнали на житни купни, а камъните — на два бели вола с разкращени рога.

Останал вторият брат при купните и воловете, а другите двама и странникът продължили по-нататък. Вървели ни малко, ни много — стигнали до една рътлина. А рътлината — цяла почерняла от гарвани.

— Ех — загледал се третият брат, — вижте колко много гарвани са кацнали насреща! Де да ми бяха овце! Че да ги смъкна по лъките, че да си изградя една голяма мандра...

— Тъй да бъде! — трети път вдигнал десница странникът и мигом гарваните се превърнали в стадо черни овце.

Насмел третият брат стадото към лъките, а най-малкият и старецът продължили по-нататък. Надвечер стигнали в едно село. Там заварили сватба — цигулки свирят, тъпани бият.

— Искаш ли да те заведе на тази сватба? — попитал старецът.

— Хайде — отвърнал момъкът.

Отишли в къщата на младоженеца. Вратата била широко разтворена. Кумът тъкмо въвеждал невестата при свекъра и свекървата.

Старецът го преварил и се провикнал:

— Хей, кумове и сватове, тая невеста не е ваша!

— Хубава работа, ами чия е? — попитал го кумът.

— Наша! — отвърнал старецът.

— Как тъй ваша? — развикали се сватове.

— Тя е късмет на туй момче, дето е тръгнало с мене. Ако не вярвате, донесете ми две лозови пръчки. Едната ще побия в земята, а другата нека я побие старият сват. Ако вашата пръчка се разлисти и върже плод пред очите ни — вие сте правите и ще си вземете невестата. Ама ако лозата ви из съхне, а моята роди грозде — ще дадете невестата на туй момче, дето върви с мене. Съгласни ли сте?

— Тъй да бъде! — отговорили сватове и тозчас донесли две лозови пръчки от селския маточник.

Старецът грижливо посадил едната пръчка, а старият сват — другата. Всички заобиколили пръчките и вторачили очи да видят какво ще стане. Минало ни малко, ни много — ето че пръчката на странника се разлистила, пуснала реса, вързала грозде и то почнало да руменее, а пръчката на стария сват изсъхнала и почерняла.

Като видели туй чудо, сватбарите нямало що да сторят. Дали невестата на момчето и го направили приведен зет. Старецът изял едно грозде от младата лоза, простил се с младоженците и се загубил в нощта, а четвъртият брат останал да живее при невестата си.

Минали десетина години. Странникът решил да споходи четиримата братя и да ги види как живеят и дали посрещат човешки сиромасите. Отишъл най-напред при кръчмаря. Мръквало се, когато бутнал мандалото на вратата. Влязъл вътре.

— Добър вечер, синко! — рекъл гостенинът и оставил в къта торбичката с тояжката си.

Кръчмарят не отговорил на поздрава му, като го видял какъв е окъсан и грохнал.

— Брей, че дълъг път съм бил — започнал старецът, — капнах от умора. Много съм ожаднял. Да щеш да ми на точиш една чаша вино.

— А пари имаш ли? — попитал го кръчмарят. — Де пари в такъв човек като мене, клет сиромах съм.

— Вино без пари не давам! — сопнал се кръчмарят. — Не давам!

— Като не може — не може! — тихо изломотил старецът. — Остави ме поне да пренощувам в кръчмата на завет, защото навън духа студен вятър, а пък аз съм болнав човек.

— Моята кръчма не е хан за просяци! — викнал кръчмарят и изтласкал стареца навън, като хвърлил подире му тояжката и торбичката.

Старецът се навел, взел си тояжката, надянал торбичката, метнал я през рамо, погледнал към кръчмата и рекъл:

— Както беше преди десет години — пак тъй да стане!

Само за един миг кръчмата се превърнала на стара каменна чешма, а от чучурите наместо вино рукнала пак бистра водица.

Кръчмарят прехапал устни и почнал да си скубе косата, но било вече късно.

Отишъл старецът при втория брат — земеделеца. Заварил го сред хармана — седи на едно столче с броеница в ръце и гледа работата на ратаите си. Диканите му пращят, а наоколо купни, купни — чет нямат.

— Дай ми малко хлебец — протегнал ръка странникът, — че умирам от глад. Два дена залък не съм слагал в устата си.

— Я да си вървиш по пътя! — почнал да го хока земеделецът. — Нямам хляб за скитници като тебе. Кой откъдето се откъсне, все при мене тича и вика: дай! До гуша ми е дошло от тия сиромаси!

Старецът тъжно поклатил глава, излязъл на улицата и без да се обърне назад, промълвил:

— Както си беше — пак тъй да стане!

И мигом житните купни се превърнали на могили, воловете — на камъни, а харманът, богатият дом и ратаите изчезнали като дим.

Странникът продължил пътя си и спрял пред мандрата на овчаря. Надникнал през високия плет. Лавнали го кучетата. Овчарят се показал отвътре със запретнати ръкави. Тъкмо подклаждал казаните с току-що издоеното мляко.

— Какво има, старче? — попитал овчарят.

— Дошъл съм да ми дадеш малко хлебец и паничка мляко. Гладен човек съм.

— Сега ли намери да ме крънкаш, тъкмо когато подклаждам казаните! Я да се махаш или ще пусна кучетата да се разправят с тебе!

Старецът въздъхнал, поклатил глава и рекъл:

— Както си беше по-рано — пак тъй да стане!

И всички овце, които пасели по рътлината, мигом се превърнали в черни гарвани и отлитнали.

Отишъл старецът при последния брат. Намерил жена му и двете му дечица в една сламена колиба накрай село.

— Къде ти е човекът? — попитал старецът невестата.

— Той пасе селските говеда. Скоро ще се върне. Влез, дядо, влез да си починеш — поканила го невестата.

Старецът влязъл в колибата и видял трима малчугани — седят край огнището и чакат.

— Сторете място на гостенина да се позатопли! — рекла майката и подаде стол на стареца.

Децата се отместили назад, а старецът протегнал ръце към огнището и попитал:

— Какво си заровила в огнището, питка ли? Тъкмо на време съм дошъл. Дай я насам да си похапна!

Тогава невестата се навела и прошепнала на стареца:

— Дядо, то не е питка от брашно, ами от кал. Ние осиромашахме много. Лани изгоря къщата ни и всичко, каквото имахме. Сега сме ей тъй, както ни виждаш. Шепа брашънце нямаме, затуй замесих малко хал, направих питка и я метнах в огнището, за да залъжа чедата си, додето се върне баща им. Той ще донесе нещичко от гората: я гъби, я диви круши.

— Извади питката! — настоял старецът.

Невестата разровила огнището, извадила питката и като я разчупила — що да види: калената питка се превърнала на истинска.

По едно време се върнал и говедарят. Като видял гостенина, той се зарадвал до немай-къде. Вечеряли всички за едно. Изяли питката. Невестата постлала една рогозка до огъня и рекла:

— Ти си стар човек. Легни си тука до огъня, а ние ще спиме пред колибата.

— Как живеете? — попитал ги старецът.

— Много сме добре — отвърнал говедарят. — Разбираме се. Лоша дума не сме си разменили, откак сме се събрали. Изгоря ни къщата, но нали сме живи и здрави — ще се потрудим и ще си направим друга.

— Все тъй да карате докрай! — продумал странникът. — С мир и сговор вие ще можете косъма да разцепите и през камъка да минете. Хайде сега лека ви ноц!

Всички налягали. Старецът вътре, домакините — вън. На заранта невестата се пробудила и влязла в колибата да види какво прави гостенинът, но не го заварила: той се дигнал рано и си отишъл. Домакинята започнала да разтребва. Дигнала рогозката да помете и що

да види — там, където спал гостенинът, блещукали изсипани цяла паница жълтици.

ЕДНО ГЪРНЕ ЖЪЛТИЦИ РУСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Имало едно време двама старци. Бабицката била много приказлива — каквато новина чуела, разнасяла я по цялото село.

Веднъж старецът, който бил ратай на един богат човек, отишъл в гората за дърва. Като вървял, ненадейно под едно старо дърво кракът му потънал в някаква дупка.

— Я! — рекъл старецът. — Тука трябва да има нещо.

Навел се, надникнал в дупката и що да види: гърне, догоре пълно с жълтици.

— Това се казва късмет! Само че как да го занеса в къщи? Моята приказлива жена ще раздрънка навсякъде, че съм намерил злато. Ако се научи господарят — зле ще си изпатя.

И като размислил, старецът заровил гърнето пак в същата дупка и се върнал в къщи. На другия ден сутринта той отишъл в близкия град, купил една торба кравайчета, една щука и един заек, върнал се в гората и окачил всичките кравайчета по клоните на дърветата. Щуката провесил под стария дъб, а заека отнесъл край реката, омотал го в мрежата, с която ловял риба, и го скрил в крайбрежния храсталак.

След това отишъл при своята бабицка и рекъл:

— Хей, бабо, голямо нещо напипах! Само че не смея да ти кажа, защото ще разкажеш на цялото село.

— Дядо, ти ме оскърбяваш. Давам ти дума, че никому нищичко няма да кажа.

— Щом като е тъй — ще ти кажа. Намерих в гората едно гърне, пълно с жълтици.

— Ах, милият дядо! По-скоро да вървим в гората за гърнето!

— Само внимавай, никому да не си казала дума, защото зле ще си изпатим!

— Не бой се! Отсега нататък устата ми ще бъде заключена.

Отишли двамата старци в гората. Най-напред бабата съзряла кравайчетата и зинала учудена:

— Дядо, гледай! Кравайчета висят по клоните на дърветата!

— Няма нищо чудно — рекъл спокойно старецът, — снощи от небето паднаха един милион кравайчета.

Бабичката млъкнала. Продължили пътя си. Стигнали стария дъб. Като видяла окачената щука, бабичката щяла да припадне от учудване.

— Дядо, дядо, погледни нагоре! Дървото родило щука!

— Тъй ли? — рекъл старецът. — Я, чакай да я откъсна.

Довечера ще си я опечем!

И като прибрал щуката, той продължил пътя си. Бабичката вървяла подире му. Стигнали реката.

Старецът казал:

— Сега ще видя дали се е хванало нещо в мрежата!

Мушнал се в храсталака и изкарал заека.

— Гледай какъв заек извадих от реката!

— Такова чудо за първи път виждам — заек да плува във вода!
— извикала бабичката.

— Чудесен заек! — вдигнал го нагоре старецът. — Ще го задушим!

След това старците отишли на онова място, където била дупката, извадили гърнето с жълтиците и си тръгнали.

Било вече мръкнало. Стадата се връщали от паша. Кравите мучели.

— Чуваш ли, дядо, как мучат кравите?

— Какви ти крави! Това са дяволите!

— Ами къде отиват?

— Да дерат кожата на господаря!

Прибрали се старците у дома си и заживели нашироко.

Бабичката пилеела парите с две шепи. Всеки ден гости канела, напълнила къщата с непотребни дрехи. Старецът търпял, търпял, найсетне кротко я посъветвал да не пилее парите за непотребни вещи. Бабичката кипнала:

— Ти искаш да заграбиш всичките жълтици! — викнала тя. — Само тая работа няма да я бъде! Ще се оплача на господаря!

И като отишла при господаря, тя му разказала за намереното гърне и го помолила да раздели жълтиците по равно.

Господарят скочил и се запътил към стареца.

— Ах, ти, разбойнико! — викнал той. — Намерил си пари в моята гора и не си ми казал! По-скоро давай златото.

— Моля ти се, господарю, аз нищо не зная. Никакво гърне не съм намирал.

— Лъже — обадила се бабичката.

— Слушай, веднага дай парите или зле ще си изпатиш! — извикал господарят.

— Отде да ги взема! Господарю, аз те моля да разпиташ бабичката ми, кога и къде съм намерил парите, за които тя разправя.

— Разкажи, бабо, къде и по кое време намерихте гърнето? — обърнал се господарят към бабичката.

— Ще разкажа — почнала бабичката. — Вървахме през гората по онова време, когато от небето паднаха един милион кравайчета.

— Бабо, ела на себе си, приказваш глупости — прекъснал я господарят.

— Не, господарю! — продължила бабичката. — Най-напред стигнахме до дървото, което беше родило една щука.

— Чуваш ли я, господарю! Тази жена е съвсем без ум! — Да имаш да вземаш! — разсърдила се бабичката. — След това ние, господарю, отидохме на реката и измъкнахме с мрежата един заек от водата.

— Стой, бабо! Къде се е чуло и видяло такова нещо!

— Нали ти казах, господарю, моята жена се е побъркала.

— Ти да мълчиш! — викнала бабичката. — Подир туй отидохме на мястото, където беше имането, и измъкнахме гърнето. Тръгнахме си.

— Кога се случи всичко това? — попитал господарят.

— То беше тъкмо по онова време, когато дяволите деряха твоята кожа!

— Как? — изревал господарят. — Тая жена трябва да иде в лудницата!

И като махнал с ръка, господарят си отишъл.

А хитрият старец си прибрал жълтиците на скрито място и заживял честито.

УЧЕНОТО КУЧЕ

ЧЕШКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Един селски богаташ не знаел нито да чете, нито да пише, пък се големее и се мислел за първия човек в село. А съселяните му никак не го обичали, защото бил зъл и не наситен за пари. Имал той едно куче на име Азор, което много обичал. Често той казвал на ратая си Мартин:

— Знаеш ли, Мартине, това куче е по-умно от тебе — всичко, що му казвам, разбира. Само гдето не може да говори. Да имаше някакво училище за кучета, където да ги учат да приказват, не бих пожалил парите си да го изуча.

Мартин бил хитър момък. Мъчно му било, че господарят му го гощава само с обидни приказки, а храна му дава колкото да не умре от глад. Търпял, търпял, най-сетне до гуша му дошло от подигравките на господаря и решил да му се отплати.

— Мигар не знаеш, че има кучешки училища? — рекъл му един ден ратаят.

— Глупости брътвиш! — отвърнал сърдито богатият селянин.

— Не е глупост, господарю. Един мой стар приятел, горският пазач, из ония дни ми каза, че имало училище, където умните кучета можели да се научат да говорят и да разказват всичко, що виждат и чуват.

— Чудесно! — зарадвал се селянинът.

— Ами знаеш ли къде е това училище?

— Каза ми горският: отвъд гората и планината; далечко било и пътят дотам струвал двадесет крони.

— Двадесет — двадесет! Вземи още утре Азорко и го отведи там.

— Да, ама за учението се плащало сто крони — рекъл ратаят.

— Ех, със сто крони няма да осиромашея! — махнал с ръка нетърпеливо богаташът.

„Чакай — помислил си Мартин, — ще те наредя аз. На мене не си ми платил вече цяла година, а за такива глупости си готов да хвърлиш толкова пари.“

На другия ден селянинът наброил на ратая сто и двадесет крони; за из път дал нему хляб и сол, а за кучето — голям къс пушен свински бут.

Повел Мартин Азорко през гората и отишъл при горския пазач, който му бил кум. Седнали да хапнат, да пийнат — изяли бута, а на кучето дали кокала. Като научил горският каква е работата, дълго се смял от сърце.

— Остави при мене кучето — предложил той. — Тук жива душа не се мярка, никой няма да разбере.

Гостувал Мартин на кума си три дни. На четвъртия се върнал в село. Господарят му го запитал какво е станало с кучето в училището.

— Жалко, че не дойде с мене, господарю! — отвърнал ратаят. — Още щом влязохме в училището, Азорко седна на един чин и наостри уши. Учителят го хареса и рече, че ще го задържи цяла година, докато добре се изучи. Сега му платих за учението сто крони, а когато дойде време да го прибера, ще иска да му дам още сто.

— И петстотин ще дам, само и само да проговори — отвърнал богаташът. — Пък после — пазете се, мързеливци! Азорко ще ми докладва за всичко, що вършите и приказвате. А като изляза с него на улицата, цяло село ще се събере да се чуди и мае.

Минала, не минала половин година, селянинът изпратил Мартин да види как върви Азорко в учението. Дал на ратая пари за път, хляб и сол, а за кучето армаган — голям къс пушек свински бут.

Мартин пак отишъл у кума си. Хапнали бута, помогнал му да окоси сеното и на четвъртия ден се върнал.

Господарят веднага го попитал как е Азорко, здрав ли е, учи ли се прилежно.

— Добре е, много е добре, господарю. Азорко напредва. Отличен ученик е и вече е започнал да срича по малко. Учителят го хвали и ми рече, че скоро ще започне да говори.

Минала годината. Богаташът изпратил ратая си да при бере кучето. Дал му сто крони да плати на учителя и още двадесет за път, дал пак нему хляб и сол, а за Азорко — пушен бут. Отишъл Мартин

при кума си, похапнали, по пийнали, помогнал му да си скъта дърва за зимъс и на четвъртия ден се върнал.

— А къде е Азорко? — попитал селянинът.

— Разхайтил се е Азорко — отвърнал ратаят. — Другите кучета трябва да са го развалили, защото нашето си беше умно и хрисимо. А сега само да го чуеш какви приказки приказва — ще се хванеш за главата. Казва, че си бил глупав горделивец и измамник, че си заграбил половината селска мера и с лихварство си изсмукал кръвта на всички сиромаси, че дори и своята собствена сестра си изиграл и че биеш майка си. И се заканваше, че щом се върне, щял да разкаже на цяло село що за злодей си. Тези неприлични думи толкова ме ядосаха, че аз му вързах един камък на шията и го хвърлих в реката.

Богаташа останал смаян. Но след малко викнал:

— Ту бре, какъв неблагодарен пес! Толкова пари да похарча по него, а той така да иска да ми се отплати! Добре си направил, Мартине. Защото, ако беше се върнал, щеше да ме направи за смях и срам пред цяло село.

Оттогава богатият селянин не искал и да чуе за куче в къщата си. А ученият Азор си останал при горския, ала не могъл да се научи да говори.

ЗА КОГО ПЕЕЛО ПИЛЕТО

ХЪРВАТСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Вървели през гората двама приятели и слушат — пее, та се захласва едно пиле. Първият рекъл:

— Я послушай, приятелю, колко хубаво пее за мене това пиле.

— Не за тебе пее то, ами за мене — отвърнал вторият.

— Хайде де! За такъв глупак ще седне да пее.

— Ти си глупак! А то за мене пее.

От дума на дума, скарали се, та се сбили. Щом се върнали, първият отишъл право при съдията да се оплаче, че се скарал с приятеля си и оня го набил. Разправил му всичко как е било и рекъл:

— Господин съдия! Защити ме, осъди тоя побойник! А пък аз, ох, ще ти се отплатя. Още тая вечер ще ти доведе един хубав вол. Ще ти го подаря, само да не изкараш, че моят неверен приятел е прав.

— Не се бой! — отговорил съдията. — Твоят приятел няма да спечели делото. Иди дома и доведи вола. А утре заран ела в съдилището да ви отсъдя.

Отишъл си човекът весел, клати глава и се заканва: „Ще те науча аз тебе за кого пееше пилето!“

Ето че след малко иде при съдията вторият и се моли:

— Справедливи съдия! Ваша милост! Тъй и тъй...

И разправил с най-малки подробности как вървели през гората с приятеля си, как чули едно пиле, което пеело зарад него, а пък приятеля му заспорил, че за него пее; как се скарали и сбили. Всичко подред.

— Вземи моята страна, господин съдия, и осъди оня побойник и глупак. Ако ми дадеш дума, че той ще загуби делото, още тая вечер ще ти докарам един угоен шопар като подарък.

— Харно, добри човече! — отговорил съдията. — Обещавам ти, че твоят приятел няма да спечели делото. Ти си иди сега дома и докарай шопара, а утре ела в съдилището да ви отсъдя.

През нощта двамата приятели един подир друг тайничко донесли на съдията всеки своя подарък и се върнали спокойно дома: всеки си мислел, че ще спечели делото и ще научи другия на ум и разум.

На заранта в уречения час и двамата се явили пред съдията да ги съди. А пък той ужким не ги познава, пита ги:

— Какво искате? Защо сте дошли?

— Справедливи съдия! Така и така беше...

И всеки разправил с най-малки подробности какво го е довело в съда.

— Молим те справедливо да отсъдиш за кого пееше пилето!

— Приятели мои! — рекъл им съдията. — Обещайте ми да се помирите като люде разумни и аз ще ви кажа за кого е пеело пилето. Съгласни ли сте?

— Съгласни сме, господин съдия! Кажи по-скоро за кого пееше пилето.

— И двамата се лъжете, драги приятели. Пилето, което сте чули да пее в гората, не пееше за вас.

— Ами за кого, господин съдия?

— За мене пееше, за вашия мъдър и справедлив съдия.

— Благодарим, ваша милост — отвърнали тъжителите.

Тръгнаха си те за дома придобрени. По пътя от дума на дума разбрали кой какво е сторил и се съгласили, че наистина пилето в гората е пеело за господин съдията, щом като е получил подарък и вол, и шопар.

ДАР ОТ СЪРЦЕ

БЪЛГАРСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Тръгнали трима братя към чужбина — пари да печелят. Стигнали на един кръстопът. Най-големият казал:

— Тука ще се разделим. Аз ще поема по десния път, ти — обърнал се към средния брат — тръгни по левия, а пък ти — обърнал се към най-малкия — ще държиш средния път. Подир три години, на Димитровден, ще се намерим пак тука, на този кръстопът, и ще видим тогава кой какво е спечелил. Бива ли?

— Бива, бате — рекли двамата по-малки братя, целунали му ръка и се простили.

Най-големият брат слязъл в един град, станал хлебар и спечелил за три години пълна кесия с жълтици. Средният брат отворил кръчма до един мост. Запретнал ръкави и почнал да продава вино. Продавал вино и вода, продавал, до като си напълнил джобовете. А най-малкият се пазарил у един добър човек — стар овчар. Като минали трите години, момчето отишло при овчаря за сметката. Овчарят му начел припечелените пари, натрупал ги на купчина, извадил от пояса си три ореха и казал:

— Аз съм човек стар и болен. Запрых вече и не мога да тичам подир овцете. Добре, че се намери ти, инак стадото ми щеше да пропадне. Много съм ти благодарен за овчар лъка. Падат ти се толкова и толкова пари или тези три ореха, дето съм ги сложил напреде ти. Парите ти давам без сърце, защото те са като огъня: човек лесно може да изгори ръцете си с тях. А орехите давам от сърце. Ако щеш, вземи парите, ако щеш — орехите.

Момчето помислило, помислило и посегнало към орехите.

— Ще взема орехите, защото ги даваш от сърце.

Взело орехите, целунало ръка на стария овчар и си тръгнало.

Тъкмо на Димитровден тримата братя се срещнали на кръстопътя. Големият ги попитал:

— Какви са печалбите?

— Добри са — отговорил средният брат.

— Дайте да ги видим! Ето, най-напред вижте аз какво спечелих.

Той развързал кесията си. Средният брат също извадил от пазвата си една торбичка с пари.

— Не си лапал мухите в кръчмата — казал му големият. Последен бръкнал в джоба си най-малкият и извадил трите ореха.

— Туй ли ти е печалбата за три години? — попитал го най-големият брат.

— Туй е — три ореха, но те са дадени от сърце — отвърнал малкият. — Даде ми ги един стар човек — овчар, задето му пасох стадото. Като баща се грижеше за мене.

Другите двама избухнали:

— Все бяхме виждали прости хора, но по-глупав мъж от тебе не ще се намери по целия свят. За три ореха — три години ратай! Де се е чуло и видяло такова чудо!

— Върни се да поискаш пари от овчаря, инак да не си посмял да влезеш в бащината ни къща! — развикал се най-стариият брат.

Момчето се нажалило и тръгнало назад. Тежко му било на душата.

— Аз мислех — думало си то, — че дар от сърце е най-хубавото нещо на земята, а то какво излезе!

Стигнало една чешма. Навело се да пие вода, но преглътнало само две глътки, защото било гладно. Бръкнало в торбата си — нямало трошица хляб.

„Да счупя орехите, че да залъжа глада си“ — помислило си момчето.

Счупило първия орех. Тогава станало чудо. Изведнъж счупеният орех пораснал, станал голям колкото бъчва-столетница и от черупката почнали да излизат овце, овни със звънци, млади агнета — цяло стадо излязло от ореха.

От радост момчето не знаело какво да стори. Подбрало стадото и го подкарало към бащината си къща.

Вървяло що вървяло, приближило родното си село.

„Я да счупя и втория орех, да видя какво има в него“ — рекло си то и счупило и втория орех. Щом пукнало черупката, от ореха излезли два млади вола с големи рога. Подир воловете — кола, а на колата желязно рало.

— Бре! — ударило се момчето по челото, хванало синджирите на воловете и ги повело след стадото. Преди да влезе в селото решило да счупи и третия орех. Счупило го. Тогава от черупката излязло едно момиче — толкова хубаво, че не може да се опише.

— Води ме — продумало момичето — в бащината си къща. Аз съм неродена мома и съм отредена да ти бъда невеста.

Качило момчето девойката на колата, повело воловете, звъннали звънциите на стадото. Прибрало се в дома на баща си. Като видели братята стадото, новата кола и девойката — езиците си глътнали. Тогава им станало ясно какво значи дар от сърце!

ПРИКАЗКА ЗА БЪЧВАТА

БЪЛГАРСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Като наближи последният му час, старият баща повика своите петима синове и рече:

— Чеда мои, аз вече си отивам. Моят земен път се свърши. Чуйте каква приказка ще ви разкажа, преди да склопя очи. Добре слушайте, защото искам сетне да ми я разтълкувате.

Синовете втренчиха очи към баща си. Старият ги изгледа един след друг и почна:

— Израснал беше в гората един дъб. Голямо дърво. Желъди като дъжд падаха от яките му клони. Корените му смучеха сок дълбоко от земните недра. Бурята го клатеше, но не можеше нищо да му стори. Веднъж в гората пристигна дърварят. Той измери с очи дъба, запретна ръкавите си, замахна със секирата си и започна да сече. До вечерта го събори на земята. Окастри му клоните, а дънера откара в дърводелницата си. Наряза го на хубави дъски. През есента в дърводелницата пристигна един бъчвар. Той натовари дъските в каруцата си и ги откара. В работилницата си бъчварят издяла от дъските бъчварски дъги, направи обръчи, дъна и сглоби една голяма бъчва. В тая бъчва всяка есен той наливаше младо кипящо вино и го продаваше на селяните за сватби, именни дни и помени. Тъй вървеше, докато бъчвата беше здрава. Но, не щеш ли, веднъж един от обръчите се скъса и дъгите се отдалечиха. Виното изтече и бъчвата се разсъхна. Докато бъчварят се досети да сложи нов обръч, дъгите се разпаднаха. Децата грабнаха обръчите и почнаха да ги търкалят по улицата, а стопанката изгори дъгите и дъната на хубавата бъчва.

Изтълкувайте ми сега тази приказка!

Замислиха се петимата братя, но никой не можа да отгатне бащината си приказка. Тогава старият баща поклати глава и рече:

— Млади сте още, затуй не се досещате. Аз ще ви из тълкувам какво искам да кажа с тая приказка: гората с големите дървета е нашата държава. Яка гора е тя. Нейните дървета растат нагоре. Бъчвата

е семейството, дъгите сме ние, обръчите са съгласието, а виното е радостта и честитият живот. Дордето има съгласие в семейството, ще има и честит живот. Къща, в която няма съгласие — огън да я гори. Пазете обръчите на бъчвата, чеда мои!

Най-старият син се наведе, целуна десницата на стария баща и отвърна:

— Благодарим ти, тате, за мъдрия съвет. Няма да го забравим, докато сме живи!

ГАЛЕНАТА ЩЕРКА

БЪЛГАРСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

В едно село живееха двама души: мъж и жена. Те си имаха само една щерка, много я обичаха и не даваха прашинка да падне отгоре и. На ръце я дигаха и слагаха. Съседите я наричаха „галената дъщеря“. Майката и бащата се трепеха от сутрин до вечер, за да изкарат хляба и облеклото, а дъщерята нищо не вършеше. Сутрин се излежаваше до късно. Когато ѝ омръзнеше лежането, майката отиваше при нея, обличаше я, сресваше и косата и я хранеше като бебе: слагаше ѝ ядене в устата с една лъжица. Сетне постилаше някоя мекичка дреха до огнището. Галената дъщеря сядаше там, почваше да клати глава и да дреме. Когато ѝ ставаше студено, тя изговаряше само една дума:

— Примък!

Чуеха ли тая дума, бащата и майката се втурваха, хващаха я под мишница и я примъкваха но-близо до огъня. Когато пък и станеше горещо, девойката изговаряше лениво втора дума:

— Отмък!

И старците я дърпаха назад.

Днес тъй, утре тъй, докато галената дъщеря порасна и стана мома за женене. Почнаха да тропат на вратнята годежари. Майката ги посрещаше и ги предупреждаваше:

— Ще ви го дадем, защо не, но трябва да ви кажа, че нашето момиче е галено. Дали ще може да му шетате тъй, както ние му шетаме?

И тя разказваше как девойката обича да се излежава край огъня, как я примъкват и отмъкват и как и слагат яденето в устата.

— Не е за нас! — клатеха глава годежарите и си отиваха. Много свят се изпровървя, но никой не се реши да вземе галената щерка за невеста. Най-сетне пристигна един момък с напукани от работа ръце, изпокалян, изморен, с кирясала от пот риза. Той идеше направо от нивата.

Когато майката разказа каква е нейната дъщеря, момъкът рече:

— Тъкмо за мене жена. Ще си живеем като гълъб и гълъбица. На ръце ще я нося. Дайте ми я.

— Вземи я — рекоха старците, отмъкнаха галената си дъщеря от огнището, съблякоха и направените дрехи, облякоха и булчената премяна и я натовариха на колата.

Момъкът я откара у дома си, намести я върху постелка до огнището, отиде на дръвника, насече наръч дърва, донесе ги и накладе буен огън. Щом главните запрячиха и напекоха невестата, тя извика:

— Отмък!

Но младоженецът се почеса по врата, престори се, че нищо не чува и излезе на двора.

Главните се разгоряха още по-силно.

— Отмък! — изпищя галената дъщеря, защото пламъците подхванаха ходилото на чорапа ѝ и като видя, че няма кой да я дръпне назад, отскочи сама и побягна до вратата. До сети се да натопи запаления чорап в копанята, където имаше вода за кучето. Инак кракът и щеше да изгори.

Беше късна есен. Навън духаше студен вятър. Невестата поседя и зъбите и почнаха да тракат от студ.

— Примък! — извика тя веднъж. — Примък! — рече повторно и щом разбра, че няма кой да я отнесе, стана сама и се повлече към огнището.

И нали нямаше кой да сготви ядене, вечерта двамата младоженци си легнаха гладни.

На другия ден младият мъж се вдигна в зори и почна да поръчва на постелката, върху която лежеше гладната му невеста:

— Слушай, постелко — рече той, — аз отивам да ора, а ти наготви обед, половината остави на жена ми, а другата половина донеси на нивата. Само гледай да не закъснееш, защото ще играе тоягата по гърба ти.

Замина орачът на работа, а жена му остана да си лежи там, където я беше оставил. Като приближи обяд, тя се обърна към постелката:

— Ставай, мари постелко, не чу ли какво заръча мъжът ми? Наготви ядене, защото умирам от глад.

Вечерта орачът се върна помръзнал, гладен.

— Ти, постелко — викна той, — защо не ми донесе днес ядене? Трябваше да и напомниш! — обърна се той с укор към жена си.

— Думах и, мъжо, но тя си прави оглушки и не ме по слуша — почна да се оправдава невестата.

Тогава гладният орач сграбчи постелката, метна я върху гърба на невестата си и почна да я налага с тоягата си.

— Олеле, мъжо — развика се невестата, — ти биеш по стелката, а пък мене боли.

— Търпи, жено, търпи, аз я бия, за да те слуша — каза орачът и хубаво наложи постелката.

Пак си легнаха гладни. На третия ден се случи същата история. На четвъртия ден галената дъщеря, като видя, че постелката пет пари не дава и не ще да сготви нещо на мъжа и, стана сама, запретна си ръкавите, разтреби къщата, свари едно гърне боб, сипа го в менчето, изпече една топла питка, премени се, бодна едно цвете на челото си и отнесе яденето на нивата. Седнаха двамата младоженци и се на храниха хубаво.

— Най-сетне постелката ме послуша и се залови на работа — рече мъжът, като свършиха яденето.

— Ами, послушала те. Не се е мръднала. Само се завъртя край огнището.

— Ами кой наготви яденето?

— Аз.

— Тогава изхвърли постелката навън, когато си идеш в къщи. Не искам да я виждат очите ми.

Вечерта младият орач, като видя, че къщата е разтребена и преметена, рече на жена си:

— Няма да позволяваш на постелката да се излежава край огнището, защото ще играе дървен господ.

— Да не съм луда да я пусна — отвърна невестата. — Ако влезе в къщи, пак ще ме боли гърба. Не искам да се мъча аз заради една мързелива постелка.

Заживяха си младите. Орачът работеше нивите, а невестата гледаше къщата. Не щеш ли, по едно време пристигна невестината майка и се развика отдалеч: — Дойдох, дъще, за да видя как си поминувате. Добре ли те носи твоят мъж на ръце, дава ли ти ядене в

устата, примъква ли те до огъня и отмъква ли те, когато ти стане горещо?

— Ах, майко, да знаеш какво се случи — почна да раз правя невестата. — Тук имаше една проклета постелка, мързеливо нещо, ти казвам. Всеки ден моят мъж я налагаше с една тояга и пак не разбираше от дума, ти казвам.

И невестата разправи всичко на майка си:

Майката кипна:

— Аха — рече тя, — значи той те кара да му готвиш и да метеш къщата му. Ами тия ръчички за метла ли са, мамино чедо галено? Брей, на какъв човек попаднахме! Ти не бива да седиш повече в тая къща. Къде ти е прикята, дъще? По-скоро прибери всичко, що е твое, че да бягаме оттук.

— Къде ще идем, майко? — попита дъщерята.

— У дома. Аз ще се грижа за тебе тъй, както съм се грижила порано. Не съм съгласна да се трепеш тука.

Невестата, която беше свикнала да слуша майка си, прибра прикята си, направи един голям вързоп, метна го върху гърба на майка си и потеглиха. Тъкмо излязоха навън, ей го насреща орачът — връща се от нивата.

— Къде я водиш? — изправи се той срещу старата жена.

— Прибирам си я. Защо я караш да се трепе, тя не е научена да работи.

— Връщайте се по-скоро в къщи, докато не съм достигнал тоягата! — извика орачът и накара двете жени да се върнат назад.

Влязоха в къщи.

— Слагай трапезата, че съм гладен като вълк! — обърна се младият мъж към жена си.

— Сипи яденето в две паници и дай погачата.

Невестата покорно сипа яденето в две паници и търкулна една бяла погача. Мъжът пое погачата, разчупи я на две, подаде половината на жена си и рече:

— Яж!

— А на мене!

— На тебе ли? — обърна се към нея зетят. — За твоята златна уста, която учи дъщеря си да не работи, аз ще донеса нещо златно.

И като изскочи навън, орачът отиде в плевнята, напълни една торбичка със слама, отнесе я на майката, окачи я на шията и, па викна:

— Яж! — Няма да стъпя вече! Тъй да го знаете! — бльсна вратата майката и се втурна тичешком към своето село.

Когато се върна у дома си, тя се провикна към мъжа си:

— Вземи дряновицата и върви да докараш тук дъщеря ми. Аз съм я учила живот да живее, а не да робува. По скоро тръгвай!

Дигна се бащата и отиде при галената дъщеря. Разпита я как си поминува и като разбра каква е работата, рече:

— Аз, дъще, дойдох да те прибера, но виждам, че ще бъде по-добре да останеш при мъжа си. Гледай си работата. Не се връщай дома, защото ние с майка ти започнахме вече да стареем, скоро ще умрем. Няма да има кой да те отмъкне от огнището и ти ще изгориш. Тежи ли ти работата?

— Не ми тежи, тате, нали съм здрава и млада.

— Тогава работи, чедо, шетай на работния орач и не слушай майка си. Иди сега да посрещнеш мъжа си, кажи му добър вечер и му помогни, докато разпрегне воловете и ги настани в обора.

Рипна невестата и изскочи навън. Орачът, като я видя, че е дошла да го посрещне, учудено попита:

— Кой те научи да правиш тъй! Досега не си го правила.

— Баща ми — отвърна невестата, — той ни дойде на гости.

Орачът влезе в къщи зарадван, здрависа гостенина, подаде му възглавницата да седне, нахрани го хубаво, почерпи го, настани го в меко легло, а на сутринта метна на рамото му един кожух от лисичи кожи и го изпроводи сърдечно.

Старицата излезе да го посрещне на вратника и като видя кожуха, отдалече почна да се вайка:

— Леле, старче, какво е направил проклетият наш зет! Мене ме накара да ям слама, а тебе те е налагал тъй, че кожата ти е одрал!

КАК СЕ ПРЪКНАЛИ БОЛЕСТИТЕ ПО ЛЮДЕТЕ БЪЛГАРСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Едно време нямало болести. Хората си умирали или от дълбока старост, или от вражи ятаган, или пък от някое злощастие (да речем — подплашат се конете и прекатурят каруцата в някоя дълбока дупка или пък селският бик на муши човек).

Живеели тогава в един град две стари моми. Не могли те да се омъжат навреме, че били много бедни. А осиромашали, защото били хем мързеливи, хем пък много лакоми на ядене. Та като видели, че вече няма накъде и ще умрат от глад, едната рекла на другата:

— Хайде, сестрице, да станем трески и да тръгнем да тресем людете, та пак да ядем сладко и благо. Защото щом на някой му е скършено, легне, а близките почват да му дават все хубаво ядене и пиене — всичко, каквото му се прище.

— Хайде! — съгласила се другата. — Само че кажи ми, какви трески ще бъдем, защото аз не знам що е това? — Когато човек пие заморен вода или пък яде зелени сливи или вмирисано месо, ние ще му влезем в сърцето и ще го тресем: в най-голяма жега ще му дъхаме такъв студ, че да му тракат зъбите, а в най-голям мраз ще го хвърляме в огън, да се поти като на баня. Ще мъчим трескавия, а ние ще добруваме и ще живеем царски-господарски на чужд гръб. Хайде, тръгвай подире ми! Щом излезем на улицата, първите люде, що поминат, ще ги хванем да ги тресем.

Речено-сторено! Седнали на пейката край портата и за чакали. Ето ги, подир някое време задават се двама души: единият — богат търговец, другият — сиромаш воденичар. Спуснали се мързеланите и тихичко се промъкнали в сърцата на двамата мъже: първата у търговеца, втората — у воденичаря. Почнали да ги кършат и тресат. Тътъ, тътъ — правел единият, тътъ, тътътъ, тътътъ — правел другият. Кихат, кашлят, едвам се довлели до дома.

Веднага домашните на богатия се разтичали, постлали му мех дюшек, чисти чаршафи, подложили му под главата пухена възглавница, покрили го с копринен юрган; питат го какво да му дадат да пие, та да се загрее.

Научили се роднините и приятелите на търговеца, че не е добре и надошли да го споходят. Един му подава павурче с ракия-зехтинлия, друг — червено вино тригодишно, трети — свинска наденица, четвърти — баница от брашно, с копринено сито пресято, пети — рачел, тетовски ябълки и други овошки и благини. Всеки носи от хубаво по-хубаво да се отсрами, защото търговецът имал много роднини и приятели, които го тачели заради богатството му. Затова, като гледали как го тресе и трака със зъби, всички много го жалели — нали дотогава не били виждали треска да тресе. Пък като се залежал така доста време, надонесли му толкова благини — цяла бакалница да напълниш!

А треската гледала тия хубави работи и се облизвала, почвала да тресе болния още по-силно, сетне го оставяла на мира за малко — да си почине. И щом го претресяло и му олекнело, болният ставал толкова ящен, че всички край него се чудели къде туря това ядене и пиене. Пък то треската, що била у него, ядяла и пиела всичко това. И каквото и се приисквало — давали й. Проклетата треска яде, пие, па легне да спи, а на богатия само корема надува, за да го мързи да стане. Защото на мързеланата сега й се спяло и я мързяло сто пъти повече, отколкото преди, когато не била треска, че такова ядене и пиене и такива меки дюшеци по-рано не била и сънувала.

Пък домакинята току бутта трескавия си мъж, придумва го:

— Събуди се, домакине, разбуди се! Донесла съм ти вода да си измиеш очите. Стани, поразшетай се малко из двора да глътнеш чист въздух, та дано ти подобрее! Доста си лежал бе, мъжо — ето вече става три години време. Ден и нощ спиш; повече от всички ни ядеш, а нищо не ти се лепи. Само шкембето ти се подува — заприличало е на бъчва, а вратът ти е изтънял като точилка.

— Ох, мари жено — отвърща едва-едва болният, — кой слепец не иска да прогледне, та и аз да не искам да стана да се поразтъпча. Ами като ме е упоила тая напаст невярна, все на сън ме избива. А щом се наспя, проклетницата току ме грабне за врата, та ме тресе, както някое куче, когато тресе бял дроб. Пък след като ме потресе и остави,

прияжда ми се така, сякаш отвътре някоя ламя ненаситна е зинала и ям, ям — колкото повече ям, толкова по-тежко ми става, сънят ме събаря, унасям се и не помня вече кой съм и къде съм. Затова, жено, не мога да се вдигна от постелята.

— Ами, какво да направим, бе мъжо, та да те привдигнем? Триста лечители викахме, никой не ти помогна. Я ми позволи да потърся някоя мъдра жена да ти побее, та дано пък тя да ти помогне.

— Търси бе, жено! Викай врачки, баячки, знахари, дервиши, попове! Когото видиш и чуеш, викай, та дано ме изправи.

Станала жената, отишла при една бедна бабичка, прочута врачка-баячка. Разправила и за теглото на мъжа си и я довела в къщи. Видяла бабата болния: пита-разпитва го какво го боли, какво яде и пие и накрай му рекла:

— Наемам се да ти помогна, ама ако ме слушаш и вършиш всичко, що ти заръчам. И да търпиш!

— Ох, бабичко — простенал болният, — ще търпя, ще слушам и ще върша всичко, що ми наредиш, само и само да ме отървеш от това тегло.

— Не бери грижа, синко! Щом ще ме слушаш, аз за три дни ще те изправя на нозе — рекла му бабата и си отишла. Като стигнала дома си, старицата отскубнала край плета една ръкойка пелин, сварила го и отнесла отварата на болния. Дала му пълна винена чаша да изпие на гладно сърце. Щом погълнал горчилката, така го потресло, че едвам не повърнал.

— Ох, мари бабо! — изохкал той. — Каква беше там отрова, с която ме напои?

— Не бой се, синко, потърпи! — отвърнала бабичката. — Тая треска, гдето се е впила в сърцето ти, няма да те пусне, ако ядеш само сладко и благо. Трябва да гълташ горчииво и люто, та да я изпъдиш. И стига вече си се галил в меки постели, ами легни на гола рогозка, тури си камък под главата, още два дена не яж и не пий нищо друго освен от моята билка и ще видиш как ще побегне от тебе тая проклета треска.

Болният я послушал: три дни нищо не хапнал, само пелин-вода пил. На третия ден бабата дошла да го види. Намерила го на двора да дреме на припек върху една рогозка. Тихичко се приближила, без той да я усети, взела едно ведро, оставено зад гърба му и го поляла със

студена вода. Стреснал се търговецът, скочил на нозе, както когато бил здрав.

— Ох, бабо! — извикал той. — Защо ме уплаши с тая студена вода?

А пък треската се уплашила дважд повече и изскочила из него, та се вмъкнала у бабата.

„Чакай ти проклето старо-харо — рекла си на ум треската, — аз тебе да потреса, загдето ми разтури спокойствието и доволството, че си живееш досега така царски-господарски. Дяволът ли те подучи, та да ме държиш три дни гладна и да ме поиш с тая горчилка, гдето ми вгорчи живота, че накрая пък и със студена вода да ме поливаш?“

Начаса богатият оздравял и се развеселил.

— Да си жива, бабо, дълги години! — рекъл той и я наградил богато.

Бабичката прибрала парите и си тръгнала, ама по пътя усетила, че я втриса и полека-полека, едвам си довякла кокалите дома. Легнала на гола земя край огнището, по гърчила се, потреперела, потракала с двата си зъба, що и били останали отпред, па с мъка се привдигнала и изпила една голяма чаша пелин-вода; постояла някое време — още една чаша изпила.

Разбрала треската, че бабата ще пие чаша подир чаша все тая горчилка и няма да легне на меха постеля. Разлютила се и я напуснала — тръгнала да дири някой богаташ да му се окачи.

Добре, ама сега пък щом треската хванела някого, викали старата врачка-баячка, която се била прочула вече по целия град. Тя давала на трескавия да пие пелин-вода и така пропъждала болестта. Не можела вече треската да поминува царски-господарски, както карала три години наред у болния търговец. Като разбрала тя, че бабата яма да я остави на мира, намислила да бяга на друго място, където не знаят хората как да я пъдят. Тръгнала треската да се преселва. Излизайки въвн от града, ето ти я напреде нейната посестрима — другата треска. И тя била решила да бяга.

— Добра стига, сестрице! — вика едната. — Чакай да вървим заедно!

Застигнали се, прегърнали се, заразпитвали се коя как е прекарала тия три-четири години, откакто се били разделили.

Разправила първата как добре прекарала у богатия търговец и сетне всичките си патила и несгоди, що изтеглила от врачката-баячка, и накрай попитала посестримата си как е поминувала у воденичаря и другаде.

— Не ме питай, сестрице! — започнала да се окайва оная. — Сефтето ми не беше никак добро. Като хванах да треса воденичаря, той си отиде на воденицата, грабна лучницата, счука си лук, поля го с оцет и надигна, та на един дъх изпи този киселаш. Едвам не ме отрови, да го отнесе мътната дано! И не му стигна това, ами като го хвърлих в огън, взе та се съблече и се цамбурна в яза, в студената вода. Вкочанях се цяла, още малко да ме удави, ако не бях избягала. Като го оставих, стегнах една чорбаджийка. Три години я тресох, ядох и преядох все благини. Харно, ама не се живее в тоя град: откъде се пръкна тая проклета врачка-баячка — все по петите ми ходеше. Щом докопам някого — викат я. Вместо благини тя ми даваше да пия оная горчива отрова, що ми отрови дните. Та вече не мога да трая и намислих да бягам от тоя град.

— Е, та и аз бягам от тая проклета бабичка. Ще ида някъде, гдето няма такива вещерки-знахарки.

— Знаеш ли, сестрице, що ще ти река аз? И така сме тръгнали да бягаме двете другаде, хайде да не се делим вече. Когато хванем да тресем, двете поред да го тресем. Ама да гледаме да е някой по-богат, та да добруваме, дордето ни омръзне.

— Право думаш, сестро — съгласила се първата мързелана, — при сиромаси не се живее: аз го хвърля в студ, а той грабне брадвата — сече, цепи, не си отдъхва, дордето не го избие пот, а пък мене — дважд повече...

— Или пък, ако му дам огън — прекъснала я втората, — цамбурне се в студената вода, както моят воденичар, та цялата от студ се вдървявам.

— Ами, сестрице, и друго искам да ти кажа...

— Кажу де, що е намислила умната ти главица!

— Да караме така — предложила първата умница — до някое време, па да вземем да се омъжим. Ще си народим дечица и ще ги научим на нашия занаят, та и те да добруват, а людете да се мъчат.

— Добре си го намислила, сестрице! Да си ми жива и радостна! Само моли бога да ни пази от лоша среща с горчилка-пелин и студена

вода...

С тая мисъл в главата вървели по пътя двете пакостници и отишли в друг град. Там не познавали треските. Дордето се научили хората как да ги пъдят, много време минало и сестрите добре поминували. А сетне намерили двама ахмаци и се омъжили. Народили челяд мъжка и женска и от тая челяд плъпнали болестите по цялата земя. Те били най-раз лични, както са различни и хората: едни хвърлят в студ, други — в горещина; едни тресат всеки ден, други — през ден или през два дни: едни идват с жълтеница, други — с кашлица и още много, много най-различни. Някои болести са мъже като бяс, скорбут, сърцебол и други; те хванат ли някого или бърже го уморяват, или бърже го оставят, за щото мъжете са по-нетърпеливи. А пък от болестите-жени не се умира толкова бърже и често, защото жена не може да надвие на мъж, ама хване ли някого такава болест, дълго време не го пуца и крета клетият така ни здрав, ни болен с години.

Ето така се пръкнали болестите по людете — да ги мъчат и до ден-днешен.

ЧИЯ КРЪВ Е НАЙ-СЛАДКА СЛОВАШКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

В една гора живеели двама добри приятели — мечка и комар. Веднъж баба Меца попитала:

— Комарко, ти като вредом летиш и на всякаква твар кръвта си опитал, можеш ли да ми кажеш чия кръв е най-сладка?

— Разбира се, човешката кръв е най-сладка! — отговорил комарът.

— А къде се крие този човек?

— Той не се крие, като излезеш от гората, ще го срещнеш.

— Трябва и аз да опитам неговата кръв.

— Може! Само че се пази да не пострадаш! — предупредил я комарът.

Ала Мецана недоизслушала приятелския съвет и тръгнала през гората. Повървяла, повървяла, настигнала на една пътечка един старец, прегърбил се под наръч съчки — едва крета.

— Хей! Ти човек ли си? — викнала му Мецана.

— Ох, бабо Мецо, бях някога човек, ала вече не съм — отговорил той.

— Е, върви си по пътя тогава! Не ми трябваш.

Повървяла още малко, излязла накрай гората, откъдето започвала една голяма ливада. Видяла някакво момченце, което било яхнало тояжка, припка и вика: „Дий, конче! Дий!...“

— Хей, чакай малко! — спряла го мечката. — Ти човек ли си или не си човек?

Момченцето се спряло и отвърнало:

— Още не съм. Ама подир няколко години ще стана човек и ще те съборя, бабо Мецо. — И си продължило играта: „Дий, конче!...“

— Тичай, тичай! — викнала подире му тя. — Ти не ми трябваш.

Тръгнала по пътя край гората. Гледа — насреща се задава един кавалерист, препуска на истински кон. Препасан с ши рок колан, на който отдясно виси кобур, от ляво виси сабя и се удря в ботуша му;

шапката му килната накриво, мустаците засукани нагоре — същи юнак!

Почудила се Мецана — такава твар не била виждала до сега. Изправила се на задните си крака, вдигнала предните — преградила му пътя:

— Стой! Кой си ти? — викнала тя.

— Не виждаш ли — войник! — Махай се от пътя тогава! Аз търся човек, за да му изпия кръвта.

— Тъй ли? — изправил се на стремената си войникът и навирил по-дръзко мустак. — Та аз съм човек — човек и половина!

Мечката като чула, че това е онзи, когото дирела, се спуснала насреща му с протегнати лапи. Ала на човекът и клепачът не трепнал. Измъкнал сабята си, па като я праснал по рамото, съдрал и кожата.

Изревала от болка Мецана. Разбрала, че с човека шега не бива. Понечила да си иде в гората. Пък той извадил от кобура един пищов: — бу-ум! — изпратил ѝ един куршум в задницата, сръгал коня в хълбоците и препуснал но пътя си.

А мечката куцук-куцук — едва се дотъррила до бърлогата си. Приседнала на един пън да си лиже раните.

Подир някое време долетял комарът. Гледа — приятелката му пуфти, ръмжи сърдито.

— Какво има, бабо Мецо? — попитал я той.

— Абе, нали рекох да опитам сладката кръв на човека. Ама се опарих.

Почудил се комарът:

— Защо, дружке? Как така?

— Тръгнах да диря човека — зараздравяла Мецана. — Срецнах едного — бил някога, ала сега вече не е. Рекох му да си върви. Срецнах друг — той пък щял да стане, ала още не бия станал — отнротивих и него. Накрай излезе истинският човек: качил се върху един кон, ръга го в хълбоците, кара го да тича. А конят, който е но-голям и но-силен от него, вместо да го събори, че да го смачка, се оставя човекът да го води както си иска и накъдето си иска. Спрях го и тъкмо понечих да му изпия кръвта, той ми се изплези. Пък езикът му такъв дълъг-предълъг и толкова остър, че като ме лизна по рамото, олющи ми кожата. Заболя ме и реших да си тръгна, а той плюна връз мене. И

плюнката му беше толкова гореща, сякаш жив въглен ме парна отзад.
Още ме гложди бъдат...

СИРОМАШКА ПРАВДА БЪЛГАРСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Живееше един грънчар — сиромаш човек. Той нравеше гърнета, паници и стомни от глина, изпичаше ги хубаво в грънчарската си пещ и обикаляше селата — да разменя сто ката си със зърно. Този грънчар имаше един дръглив кон, който теглеше каручката му и едно момче — Иванчо — много отракано и умно. Когато момчето стана на осемнайсет години, бащата натовари каручката с грънци и рече:

— Сине Иванчо, ти си вече мъж. Време е да ме отмениш. Сядай на каручката и тръгвай да продадеш грънците. До дето се върнеш, аз ще измайсторя други. Няма да те уча какво да нравиш, защото ти си имаш ум и разум. Ще ти кажа само едно: на отиване мини по горния път, а на връщане — по долния. Насред полето има един кръстопът. Като стигнеш там на връщане — изправи се с лице срещу месечината и дигни лявата си ръка. Тя ще ти покаже правия път, хайде, на добър час!

Подкара Иванчо каручката и пътува седем дни. На осмия осъмна в едно село, потънало до гуша в сиромашия. В селото имаше само десетина богати хора — кмета и неговите брадати съветници.

Те деряха кожата на селянина и живееха нашироко. Разпрегна Иванчо коня си на пазара и почна да вика:

— Грънци продавам! Евтино ги давам! Паничка жито за шарена делва.

Но никой не излизаше да купи нещичко, защото житниците на селяните бяха отколе изпразнени. Младият грънчар се поумърлуши, ще пренощувам — си рече — и ще бягам оттука.

Вечерта на мегдана се изправи селският барабанчик и задумка барабана:

— Продава се — викна той — стогодишното общинско торище, натрупано накрай село. Който го вземе — няма да загуби!

— Я да го купя аз! — си рече Иванчо и тръгна към общината.

— Ти какво ще дадеш за нашия стогодишен тор? — по пита го кметът.

— Давам — отвърна Иванчо — каручката с всичките грънци.

— Малко е — поклати глава брадатият кмет. — Понади още!

— Давам и дръгливия си кон! — викна грънчарят.

Кметът се обърна към деветимата си съветници:

— Какво ще кажете, да му дадем ли нашето непотребно торище?

— Давай го — отвърнаха съветниците. — Ти ще вземеш каручката и дръгливия кон — да се разхождаш с кметицата, а пък ние ще си поделим грънците.

Направиха продажбата. Като стана стопанин на стогодишното общинско торище, Иван дълго мисли какво да стори с него и най-сетне реши да го раздаде на сиромасите. Извади последната си пара, плати на барабанчика и го на кара да удари още веднъж барабана и да обади на селяните, че който има постала нива може да си откара безплатно колкото иска тор. Впрегнаха сиромасите колите си и загребах торището. Цели двацет дни караха стар тор по нивите си. Най-сетне пристигна последният сиромас и почна да обира пепелчука. Иванчо взе да му помага. Но не щеш ли, лопатата му удари в камък. Като разрина пръстта, грънчарският син откри една голяма гладка плоча. Отмести я и прехапа устни: под камъка наместена сребърна делва, до горе пълна с жълтици.

Сиромасите си глътнаха езиците. Кметът и брадатите съветници започнаха да го усукват:

— Ние — рекоха те — сме ти продали торището, но делвата под камъка си е наша.

Тогава се намеси благодарният народ. Сиромасите почнаха да викат:

— Делвата е на момчето. Тя беше заровена в самото торище. Никой няма право да му я отнеме!

Ура-тута, най-сетне се спогодиха: сребърната делва да остане за общината, а жълтиците — за Иванчо. Купи си Иванчо един хубав кон като мряна, с черна опашка до земята, пресипа жълтиците в нови мешинени дисаги, праметна ги на коня, метна се върху седлото и потегли назад — към своето село. Пое по долния път, както му беше поръчал бащата.

Но преди да се отдалечи, кметът събра своите брадати съветници и викна:

— Ние трябва да отнемем жълтиците на оня грънчарски сия.

Изведнъж деветимата съветници дръпнаха брадите си и останаха голобради.

— Препашете ятаганите! — повторно извика кметът.

Девет черни ръце се протегнаха към стената, откачиха девет тежки ятагана и ги препасаха на кръстовете си.

— Яхнете най-бързите коне, преварете оня с дисагите, отсечете му главата и прели да пропеят първи петли, искам дисагите да бъдат тук.

Деветимата разбойници изскочиха навън, влязоха в заключения с три ключа общински яхър, яхнаха най-бързите коне и изчезнаха в нощта.

В туй време Иванчо безгрижно се клатеше на конското седло и си свирукаше. Грееше пълна месечина. Конят вървеше по едно равно поле. Насред полето, сякаш изпод земята излязъл, насреща му се зададе друг конник — млад човек с висок калпак като Иванчовия, с черни огнени очи и секира през лявата ръка.

— Къде, побратиме? — попита чужденецът.

— Отивам си — отвърна Иванчо.

— Ще ме приемеш ли да ти бъда дружина?

— На драго сърце, аз за другар душата си давам.

Тръгнаха двамата един до друг и заприказваха сърдечно.

Стигнаха до един кръстопът.

— Сега накъде? — спря коня си Иванчо, но изведнъж се досети за бащината си поръка, обърна се с лице към месечината и дигна лявата си ръка. — Нататък — рече той — там е правият път.

И бутна коня си наляво, но чужденецът отби надясно и викна:

— Върви след мен!

— Чакай побратиме — рече Иванчо, — този път води към свърталището на разбойниците.

— Ти щом си с мен от никакви разбойници да не се боиш! — обърна се чужденецът и размаха секирата си.

Иванчо покорно препусна подире му.

Извървяха полето. Навлязоха в една гора. Цяла нощ се блъскаха в тъмнината. Наближаваше да съмне, когато стигнаха в едно непознато

село. Тръгнаха по улиците, но никъде не видяха жива душа, нито светлинка. Спряха пред една кръчма. Вратата отворена, а вътре — никой. Слязоха от конете, запалиха една свещица, седнаха до една маса и из караха, каквото носеха, да похапнат. Пиха по една паничка вино, което наточиха от кръчмарското буренце. Иванчо почна да се прозява. Другарят му рече:

— Ти, побратиме, лягай да поспиш, а пък аз ще ида да разбера какво има в селото.

Иванчо се изтегна под камината, а оня със секирата излезе. Дълго ходи насам-нататък и се ослушва. Мъртва ти шина, хората сякаш бяха измрели. Но ето че както при стъпваше лекичко като елен, момъкът изведнъж замръзна на мястото си и притаи дъх. Наблизо изпод земята се чуваха сподавени човешки гласове. Наближи крадешком до мястото, където се чуваха гласовете и видя гривна на кладенец. „Трябва да е пресъхнал, щом има вътре хора. Но — помисли момъкът — да ги чуя какво приказват!“

— Грънчарският син откога е влязъл в кръчмата! — обади се един от гласовете.

— Той е уморен, ще пие паница вино и ще заспи като заклан — прошепна втори глас.

— Трябва вече а е заспал, защото още преди половин час чухме тропота на коня му — изръмжа трети глас.

— Време е! Излизайте един по един навън! — изкомандва първият глас.

Иванчовият побратим стисна здраво дръжката на секирата и се приближи до кладенеца. Ето го първият разбойник Щом си подаде главата над гривната, момъкът замахна.

— Веднъж удрям — дваж не повтарям! — извика той. И главата на разбойника се търкулна.

Появи се вторият. И с него се случи същото.

Третият...

Четвъртият...

Петият...

Най-сетне — троп! троп! троп! — подаде глава и главатарят им.

— Къде сте? — извика той, но само за миг Иванчовият побратим свърши и с него.

След това се върна в кръчмата и събуди Иванчо.

— Ставай — рече той, — да ходиме, защото ни чака дълъг път.

Пак яхнаха конете. Цял ден препускаха. Девет реки прегазиха, осем планини прехвърлиха. Замръкнаха в един голям град. Отбиха се в най-големия градски хан, хубаво се на вечеряха и легнаха да спят. В тоя град господаруваше един зъл цар. Щом узна, че в хана са отседнали незнайни пътници, той изпрати своите слуги да узнаят що за хора са, откъде идват и какво носят. Слугите на бърза ръка узнаха всичко и като разправиха на царя, че пътниците носят дисаги с жълтици и само една малка секира, очите на злия цар пламнаха:

— Ще им вземем и парите, и главите. Поканете ги утре в двореца.

На другия ден самият царски виночерпец отнесе бъклицата и поканата на царя в големия хан.

— Хубав ли е дворецът на царя? — попита Иванчо царедворецът.

— Дворецът е хубав и не толкоз, но княгинята няма равна на себе си в целия свят.

— Бре, хайде тогава да я видим! — скочи Иванчовият побратим.

Купиха си нови дрехи, обръснаха се, засукаха мустаци и се упътиха към двореца. Парите оставиха в хана — под ключ.

Царят посрещна гостите, плесна с ръце и поръча да ги нагостят с най-хубавото ядене. Когато се нахраниха както трябва, царят плесна с ръце и викна:

— Донесете виното!

Тогава се появи със златна бъклица със сребърен танур самата царска дъщеря и цялата стая грейна. Иванчо онемя: което е право — право, такава хубавица не беше виждал през живота си. Момата го изгледа жално, когато му подаде бъклицата, но нищо не рече. Додето се изреждаха другите на трапезата да опитат царското вино, Иванчо не снемаше очи от нея.

— Харесва ли ти? — попита го царят.

— Много — отвърна Иванчо.

— Да ти я дам за жена, щом е тъй.

Иванчо погледна побратима си.

— Вземи я — прошепна побратимът. — Аз щом съм с тебе, от нищо се не бой.

Направиха голяма сватба. Додето всички се веселяха, цар ската дъщеря, която също се беше захласнала подир Иванча, тайно ронеше

сълзи и бършеше очите си с копринена кър пичка. Защо плачеше хубавицата? Тя плачеше, защото знае ше, че на този момък е настъпил последният час. Четири десет пъти нейният баща я жени за какви ли не момци и всяка нощ, когато тя и младоженецът се прибираха да спят, злият цар изпращаше змия-пепелянка да клъвне момъкът между веждите. Пепелянката се промъкваше в младоженската стая през ключовата дупка. За другите, които бяха царски и болярски синове, княгинята плаха и не плака, но за Иванча и се късаше сърцето.

Свършиха сватбата. Замлъкнаха певците и цигуларите. Прибраха се Иванчо и невестата — да спят в една стая. Заклучиха позлатените врати. А Иванчовият побратим се изтегна до прага на стаята, постла си кожухчето и легна, като сложи главата си на секирата.

Мина полунощ. Иванчо и царската дъщеря заспаха, а побратимът лежи, гледа към тавана и слухти. Като се обади първият петел в царската градина, той чу тихо шумолене. Изви очи и видя, че по стълбите пълзи една пепелянка с вирната нагоре глава. Затвори очите си. Престори се на заспал. Змията се плъзна по гърдите му, изправи се на вра тата и тъкмо когато си навря главата в ключовата дупка — Иванчовият побратим скочи на крака, грабна секирата, замахна и удари пепелянката.

— Веднъж удрям, дважд не повтарям! — викна той.

В стаята на младоженците падна отсечената змийска глава, а пред краката му се свлече люспестото тяло на влечугото. Като свърши и тая работа, побратимът похлопа на вра тата, събуди младоженците и ги изведе тихомълком от двореца.

Отидоха в хана, прибраха дисагите и, преди да се събуди царят, двамата конници препуснаха към гората. Седнала напреки на коня пред Иванча, трепереше като лист царската дъщеря, но Иванчо и шепнеше в ухото:

— Не бой се, докато с нас е моят верен побратим!

Седем дни и нощи препускаха през гори и планини.

Най-сетне стигнаха Иванчовото село. Преди да влязат в селото, Иванчовият побратим спря коня си и рече:

— Моят път беше дотук. Приберете се в грънчарския дом и живейте честито и справедливо. Прощавайте!

— Какъв човек си ти и кой те проводи да ме вардиш из пътя? — попита Иванчо.

— Аз съм народен воин. Проводи ме моята майка да те пазя, защото стори голямо добро на сиромасите.

— Как се казва твоята майка?

— Правда сиромашка.

И щом изрече тия думи, побратимът изведнъж се изгуби, сякаш потъна в земята.

— Чуден човек! — промълви Иванчо и препусна към грънчарницата с царската дъщеря на коня.

ТРИ СЪВЕТА ЗА ТРИ ЖЪЛТИЦИ БЪЛГАРСКА НАРОДНА ПРИКАЗКА

Един сиромаш човек се заловил на работа в една ковачница и се трудил цели двайсет години. Най-сетне решил да, си ходи и рекъл на ковача:

— Дай ми сметката, защото трябва да си ида у дома и да видя какво е станало.

Ковачът го помолил:

— Аз свикнах с тебе, както баща свиква с чедото си. Постой още някоя и друга година! Ти ми беше дясната ръка в ковачницата.

— Не мога — отвърнал работникът. — Когато тръгнах от село, оставих младата си невеста. Тя ми се закле да ме чака двайсет години. Ще си ходя вече, защото ако и тая година не се върна, моята невеста ще напусне къщата ми.

— Тръгвай, щом като е тъй — рекъл ковачът, — но ела по-напред да ти броя парите.

Отвел ковачът работника в една потайна стая, отключил едно сандъче и изкарал отвътре три жълтици.

— Ти ми беше верен човек, затуй искам да ти платя добре. Но аз не съм богат. С чука и наковалнята човек не може много пари да спечели. Тук съм скътал три жълтици. Вземи ги и трите. Те не са много, но знай, че ти ги давам от сърце. Ако донякога ти потрябвам, пак ела. Готов съм да ти отстъпя и ковачницата си.

Работникът се навел и прибрал трите жълтици. Простил се с ковача и тръгнал към село. Като вървял по пътя, на стигнали го трима пътници — двама по-млади, с цървули, а третият — старец, с побеляла глава, щъпукал по чехли. Младите запитали работника откъде иде, каква работа е вършил и колко е спечелил. Работникът почнал да разговаря с тях, а старецът мълчал, нищичко не продумвал, само отвреме навреме, като слушал какво си приказват птичките по крайпътните клончета, се усмихвал под мустак.

— Какъв е този мълчалив старец? — попитал ковашкият работник.

— Баща ни е — отвърнали двамата млади мъже.

— Ами защо се усмихва под мустак?

— Той разбира езика на птиците и навярно чува какви смешни работи си хортуват ония пилци, дето са кацнали по клоните над пътя.

— Ами защо мълчи? — повторно попитал работникът.

— Защото за всяко отваряне на устата трябва да му се плаща.

— Колко взема? — За две-три думи иска жълтица.

Работникът с трите жълтици в джоба си помислил:

„Аз съм беден човек, няма да осиромашея повече, ако дам на този брадат човек една жълтица. Поне ще го чуя какво приказва“.

Извадил от джоба си една от трите жълтици и я подал на стареца.

Тогав старецът си отворил устата и продумал:

— Мътна вода да не газиш! — и пак млъкнал.

Продължили пътя си. Работникът вървял подир стареца, гледал как се подпира на една чепата тояга и си мислел:

„Чуден старец! Гласовете на птиците разбира и за всяко отваряне на устата взема жълтица. Какво ли ще каже, ако му дам и втората жълтица?“

И пак бръкнал в джоба си.

Старецът поел втората жълтица и проговорил:

— Видиш ли някъде, че се вият орли, иди да разбереш какво има!

И пак млъкнал. Работникът се почесал по врата и си рекъл:

„Гледай какви думи казва! Колко пъти съм гледал орли да се вият, но никога не съм се отбивал от пътя да видя какво има. Я да дам и третата жълтица — каквото с една жълтица, такова и без нея“.

За трети път бръкнал в джоба си и подал последната златна пара.

— Преди да сториш нещо, брой до двадесет и пет.

Повървели още малко четиримата заедно, спрели на един кръстопът и се разделили. Бащата и синовете поели нагоре, а ковашкият работник — надолу към своето село. Стигнал до една река. Тя била дълбока и мътна. Влачела горска шума, дървета и грозно бучала. Работникът си спомнил първите думи на мълчаливия старец и не посмял да нагази. Седнал на брега, измъкнал от торбата хляб да похапне.

— Сетне — рекъл си той — ще диря мост или брод.

По едно време по пътя затрополил конник. Пристигнал един търговец на бял кон.

— Хей, побратиме — викнал търговецът, — защо не минаваш отвъд?

— Не смея да газя мътна вода.

„Ей, че дивак!“ — помислил си търговецът и смушкар коня си.

Конят се хвърлил в дълбоката вода. Силното течение повлякло и добичето, и търговеца надолу. В един въртоп търговецът изведнъж потънал и се удавил. Конят, като усетил, че му олекнало, се обърнал назад и се измъкнал на брега, мокър вир-вода. Работникът отишъл, хванал коня, яхнал го, слязъл надолу край брега, намерил мост, преминал отвъд и препуснал към село. Като минал край една зашумена долчинка, видял, че над нея се вият три големи орела.

— Чакай да видя какво има в тая долчинка — рекъл си конникът, слязъл от коня и се мушнал в шумака. На едно потулено място заварил двама мустакати хора — мъртви. До тях видял кожена торба с жълтици. Мъртвите били раз бойници. През нощта те обрали някого, дошли в долчинката да си поделят плячката, но не могли да се спогодят, измъкнали пищовите и се изпотрепали.

Нашият пътник прибрал торбата, мушнал в пояса си един от пищовите и продължил пътя си. Надвечер стигнал пред своята къща. Бутнал пътната врата, влязъл, скочил от коня, вързал го под стряхата и тръгнал към къщи. Преди да при стъпи вътре, рекъл си:

„Я да надзърна да видя какво прави моята жена.“

Прозорецът бил отворен. Вътре било светло. Насред къщи имало наредена трапеза. На трапезата седели двама души: жена му и един мъж — гърбом към прозореца. Като видял мъжа, ковашкият работник изтръпнал. Помислил си:

„Каква невярна жена! Клетва даде да не се жени, додето се върна, а е прибрала чужд мъж в къщата ми!“

Измъкнал пищова и го насочил да гръмне и двамата. Но тъкмо в туй време му минали през ум думите на стареца, купени с последната жълтица: „Преди да сториш нещо, брой до дваисет и пет“.

— Ще броя до дваисет и пет — рекъл си, — сетне ще гръмна, те няма да побягнат.

Докато броял, мъжът, дето бил вътре, се обърнал към жената и рекъл:

— Мале, утре тръгвам да диря тате по света. Домъчня ми за него. Колко години минаха, откакто е излязъл?

— Станаха вече двайсет години, сине. Когато баща ти замина, ти беше детенце на три месеца.

— Брей, какво щях да направя, ако не бях почнал да броя до двайсет и пет! — прехапал устни гостенинът и викнал през прозореца:

— Сине, жено, ставайте да ме посрещнете!

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.